Radu Rosetti
Păcatele slugerului

Capitolul I – Sfârşitul unei rătăciri

Era într-o frumoasă zi de iunie a anului 1764, spre sară: soarele se apropia de culmea munţilor hotarului unguresc.

O luncă deasă, alcătuită de arini, plopi şi răchiţi, acoperea malul drept al Trotuşului pe o lăţime de două până la trei sute de stânjăni. Mai înspre miazăzi copacii se răreau lăsând să se vadă, între pâlcurile lor, ochiuri mari de fânaţ presărate cu flori.

Apoi, mai departe, tot spre miazăzi, lunca se făcea iar deasă până sub malurile înalte, de prund, aproape drepte, deasupra cărora se întinde tapşanul Tămăşănilor. Aceste maluri, acoperite atunci cu mărăcini deşi ca peria, erau – precum mai sunt şi astăzi – despicate şi hăcuite de apele ce se scurg din tapşan şi de cele ce izvorăsc din coastele lui, dând astfel i naştere la o mulţime de rupturi şi de gropi, unde creşteau măcieşi, sălcii, arini şi soci pe care se suia râoruşca mirositoare. Ajungeai cu greu la aceste pâlcuri de copaci din pricina mărăcinilor care le înconjurau; dar, când pătrundeai în ele, te găseai într-o adevărată colibă de verdeaţă, închisă de jur-împrejur, în mijlocul căreia se scurgea apa care izvora din deal.

Cam pe la mijlocul părţii de comană cuprinsa între drumul care se suie la tapşan pe lângă biserica Stoieneştilor şi acel care se scoboară de pe el spre Pietrosul cel Mic, se afla o asămenea gropniţă de verdeaţă, lungă şi lată de vreo doi stânjăni, având în fundul ei un şipot din al cărui uluc de lemn curgea o şuviţă îngustă de apă.

În gropniţă se aflau doi inşi: un bărbat care şădea cu spatele razamate de trunchiul unui soc şi, în faţa lui, o femeie lungită pe o manta de aba, cu capul sprijinit pe un cot.

Ea nu putea să aibă mai mult de optsprezece până la douăzeci de ani şi era de o frumuseţe strălucitoare. Ochii negri îi erau mari şi catifelaţi, nasul fără greş, iar pielea albă şi rumănă care-i acoperea faţa ar fi făcut fala chiar şi a unei fiice a ţărilor de la miazănoapte. Buzele, cam subţiri, erau rumene ca nişte cireşe, gura de tot mică, iar dinţii strălucitori de albeaţă. O basma de mătase roşie acoperea în parte pletele părului negru, aduse împrejurul capului în chip de cunună. Acest cap era aşazăt pe un gât rotund şi alb, care ieşea din umeri plini şi dintr-un sân de o gingaşă bogăţie.

Peste cămeşa de borangiuc cusută cu mătase şi cu fluturi, purta o scurteică de atlas verde-închis, din ale cărei mâneci largi, căptuşite cu alb, ieşeau braţele rotunde, albe ca omătul, cu mână gingaşe şi îngrijite. Fusta de ghermesit verde, mai deschis decât acel ai scurteicei, era prinsă de trup printr-un brâu de şal turcesc; iar picioarele mici, albe şi înguste, ieşise din imineii; roşii cu vârful întors în sus.

El era un ţăran de vreo douăzeci şi opt de ani, de stat urieş, cu faţa de zeu frumos şi blând. Nasul mândru era drept, părul şi musteţile bălai, iar ochii de un albastru-închis.

Era îmbrăcat cum sunt îmbrăcaţi şi astăzi ţăranii chiaburi de pe valea Trotuşului: bondă de aba albastră căptuşită cu roşu, cămeşă de in fără nicio cusutură, iţari de lână subţire, brâu roşu cu chimir lat de piele, cusut cu flori şi iminei negri.

La pământ, lângă el, se vedeau o pălărie de pâslă neagră şi un băţ puternic de corn, săpat cu izvoade frumoase.

Starea în care se aflau hainele şi părul lor nu lasa nicio umbră de îndoială în privinţa chipului în care ei îşi petrecuse vremea până atunci. Pletele bălăi ale urieşului erau încâlcite şi în ele se vedeau frunze şi fire de iarbă; scurteică şi cămeşa tinerei femei erau deschise, lăsând sânul frumos aproape gol, brâul ei de şal era desfăcut.

Dar glasul răstit şi cuvintele care îi ieşeau acuma din

gură arătau ce furtună cumplită venise să tulbure cerul mai adinioarea senin al iubirii lor.

— Aşa, zicea ea, nu răspunzi, stai la gânduri când îţi zic că vreau să mă dau ţie pentru toată viaţa şi că sunt gata să-ţi fiu soţie. Asta-i iubirea înflăcărată şi veşnică care mi-ai jurat-o?

El se făcea din ce în ce mai galbăn, dar nu răspundea.

— M-ai găsit destul de bună ca să-ţi treci vremea cu mine, să-ţi saturi poftele la trupul meu, urmă ea cu un glas care devenea şuierător, şi, când eu îţi spun că sunt gata să-mi leg viaţa de viaţa ta, stai la gânduri ca să-ţi lepezi ţăranca.

Şi frumoasa femeie, încălţându-se răpede, se sculă în picioare.

El urmă să tacă şi să rămâie nemişcat. Numai când ea făcu un pas spre dânsul, se sculă şi el. Deşi femeia era naltă, creştetul capului ei nici nu ajungea la umerile lui. Îl apucă de braţ şi-l scutură cu putere.

— Răspunde, mişălule, de ce oare bătutu-ţi-ai joc de mine?

— Giupânească Zamfiră, zise el atunci, şi se părea că vorbele îi erau trase din gură cu cleştele; mi-ai fost dragă, îmi eşti şi acuma dragă la nebunie. Aş fi bucuros să te iubesc până la moarte; nu-mi pot închipui viaţă fără dragostea ta. Dar lucrul ce-l ceri nu-l pot îndeplini; nu mă pot despărţi de Safta şi de copii.

— Atunci m-ai înşalat, iubeşti pe acea ţarancă proastă şi nespălată, cu mâinile negre, cu palmele şi tălpile ca nişte copite. Şi ai voi ca eu să urmez să-ţi astâmpăr poftele de câte ori te-i sătura de dezmierdările ei şi-i fi dorit de ale mele?

— Nu mă pot despărţi de Safta şi de copii, reluă ţăranul, când ea tăcu ca să ieie suflet; căci n-aş putea trăi fără copii, tata m-ar blastama şi satul m-ar alunga cu pietre…

— Şi parcă nu este alt loc în care să poţi trăi decât

satul tău! întrerupse Zamfira. Cu câţi bani am eu şi cu câţi ai putea prinde pe răzeşia ta am avea cu ce trăi de minune la Ieşi.

El scutură capul.

— Aş avea sprijin puternic, urmă ea, şi am putea avea parte de trai cât de frumos.

El urmă să tacă.

— Ascultă, Andrei, îi zise ea după ce rămase câtva gânditoare, ca şi cum ar fi luat o hotărâre, şi punându-i mâna pe braţ, pentru tine sunt gata să fac ceea ce nu credeam să fac vreodată, să luăm copiii cu noi.

La această propunere neaşteptată Andrei se roşi, privirea i se întunecă şi el strigă:

— Niciodată!

— Şi de ce? întrebă ea cu mierare şi cu mânie.

Andrei stătu o clipă la îndoială, apoi zise cu hotărâre:

— Fiindcă copiii mei trebuie să fie crescuţi de mama lor, şi nu de ibovnica tatălui lor. Mă iartă, giupânească Zamfiră, dar, fiind ţâitoarea boieriului, nu poţi să fii nevasta mea. Dacă m-am dat în dragoste cu tine, rău am făcut; ştii bine cum s-o întâmplat. Tu ai început să umbli după mine, nu mi-ai cerut nicio făgăduinţă şi nu ţi-am făcut niciuna.

Pe frumoasa faţă a Zamfirei se oglindea acuma o turbare cumplită.

— Şi mie mi se pare, zise ea, că ţâitoarea boieriului făcea ţopârlanului o cinste mult prea mare când voia să-l ieie de soţ. Îi plăti scump mişălia ta.

Zicând aceste cuvinte, îi întoarse spatele, ieşi din gropniţă cu paşi răpezi şi se depărta la deal.

Andrei, rămas singur, stătu câtva neclintit pe loc; apoi, luându-şi pălăria şi băţul, porni la vale.

Ieşi din mărăcini, intră în lunca pe care o urmă până când dădu în drumul care scobora de pe tăpşanul Tămăşănilor spre Pietrosul cel Mic. De aici o luă la deal, iar când se văzu pe tăpşan, în loc să urmeze drumul mare

spre sat, apucă prin vii.

În capul lui era o fierbere grozavă. Mare fusese îndrăzneala Zamfirei să-i ceară s-o ieie el de soţie. El era doar Andrei Nan, feciorul preutului Gheorghe din Tămăşani, om cinstit, om cu carte, stăpân pe un bătrân de moşie întreg; iar ea cine era? O necunoscută, adusă abia de un an, de boieriul care se vârâse între răzeşi pentru ca să le mănânce moşia. Şi doară boieriul o adusese numai ca să-i fie ţiitoare. Ea să vreie să fie soţia lui? Ea să crească pe Vasilică şi pe Ilenuţa? Ce îndrăzneală! Ce nebun fusese el când se dăduse în dragoste cu dânsa!

Tocmai acuma trecea prin via lui, în care vorbise cu ea pentru întâia oară, în lunea Paştelor. Îşi aducea aminte acuma de întâlnirile care urmase, de întâile sărutări, de frumuseţea feţei şi a trupului ei, de dezmierdările ei pătimaşe şi deodată îl cuprinse un dor nebun de dânsa, de sărutările ei, de comorile trupului ei. Se opri pe loc: îi venea să se întoarcă, să s-apropie de curte şi să deie cele patru şuierături prin care obişnuia s-o vestească că vra să vorbească cu dânsa şi merge s-o aştepte în gropniţă din comană. Nu se îndoie că ea ar fi mers şi că astfel i ar fi avut parte încă o dată de dezmierdările ei. Da, dar cu ce preţ? Să deie pe Ilenuţa şi pe Vasilică pe mâna ei sau să nu-i mai vadă! Şi, cuprins de fiori la acest gând, o porni mai răpede înainte prin vii, spre casa lui, care era cea de pe urmă din capătul de la deal al satului, aşezată chiar pe scursura Stâncilor. De zece ori în drum icoana trupului fără greş al Zamfirei trecu pe dinaintea ochilor lui, de zece ori simţi pe buzele şi pe faţa lui arsura buzelor ei. Se oprea atunci pe loc, gata să se întoarcă, dar tot de atâtea ori icoanele copiilor veneau să gonească pe acea a Zamfirei, şi Andrei relua drumul spre casă cu un pas mai grăbit care, după cea de pe urmă oprire, se schimbă în fugă. Se opri, în sfârşit, în faţa porţii deschise a casei lui.

Soarele asfinţea tocmai atunci. Deasupra gardului înalt de nuiele, încununat cu o puternică coamă de cătină, se vedea acoperemântul lung de şândilă, din care ieşeau două ogeaguri pătrate de cărămidă.

În deschizătura porţii, în fundul ogrăzii, apăreau prispa, cerdacul lat din capătul din stânga, cu stâlpii subţiri de lemn, în patru muchii, sapaţi şi împodobiţi cu dungi roşii şi albastre, păreţii albi, uşa tindei înnegrită de vreme şi cele patru fereşti cu câte patru geamurele.

Tocmai atunci intrau pe poartă caprele lui, în număr de peste şăizăci, mânate de un ciobănaş de doisprezece ani. În fundul ogrăzii, din partea dreaptă, se vedea, deasupra cătinei gardului, ridicându-se drept în sus, nourul gros de fum care ieşea dintr-un foc zdravăn. O simţire de linişte şi de alinare îl cuprinse.

I se păru că se trezeşte dintr-un vis urât. Dar deodată îi apăru din nou înaintea ochilor icoana Zamfirei şi iar simţi pe buze muşcătura buzelor ei. Însă năluca pieri tot atât de răpede cum venise, căci acum auzea două glasuri de copii care strigau:

— Tata! tata!

Din poartă ieşiră copiii lui. Ilenuţa era o fetiţă de vreo şăpte ani, cu ochii albaştri, cu faţa rumănă şi sănătoasă, îmbrăcată cu o cămeşuică de pânză de in cusută cu roşu şi cu fotă de lână al cărui albastru era tăiet de dungi roşii şi albe.

Vasilică era un plod voinic, de trei ani pe patru, cu ochii căprii, cu obrajii ca nişte bujori, cu chica galbănă vâlvoi, îmbrăcat numai într-o cămeşuică de in

Andrei îşi plecă trupul de urieş gios, gios de tot, apuca pe Vasilică cu dreapta, pe Ilenuţa cu stânga; apoi, strângându-i cu putere la piept, se ridică iar şi începu să-i sărute în tăcere, când pe fetiţă, când pe băieţel.

— Da ce stai în poartă, nu-i poţi săruta şi în ogradă? zise un glas vesel. Şi în poartă apăru o femeie tânără, naltă, cu sânul bogat şi mijlocul subţire.

Purta îmbrăcămintea de toate zilele obişnuită pe valea Trotuşului de ţarancele avute: ştergar de in subţire, cămeşă de in lungă până la glezne, cusută pe umere, pe mâneci şi pe piept, fotă de lână albastră cu dungi roşii, strânsă pe trup de o bată albastră şi roşie, şi iminei negri.

Din ştergar scăpau câteva şuviţi de păr castaniu-închis; ochii căprii îi erau mari, blânzi şi veseli. Faţa Saftei avea trăsături de o frumuseţe neobişnuită, dar pielea obrazului era ciupită şi stricată de vărsat.

Andrei, încetând să sărute copiii, se uită la dânsa. Ochii lui întâlniră privirea ei veselă şi blândă: ea îi păru acuma tot atât de frumoasă ca înainte de boala care o sluţise. Punând copiii gios, o cuprinse de mijloc şi o sărută pe ochi.

— Da ce-ai păţit? zise ea după ce îi dădu drumul, mierată atât de această dezmierdare de care de o bucată de vreme era înţarcată, cât şi de faptul că avusese parte de ea în faţă argaţilor care căutau de vite în ogradă. Nu cumva cinstit-ai prea mult din pelinul cel roşu al lui cumătru Neculai? Dar haide de şăzi la masă, că borşu-i gata de amar de vreme şi mămăliga se răceşte.

Andrei era încă la masă dinaintea târnaţului casei, cu Safta, cu copiii şi cu slugile lor, când văzu intrând pe poartă şi îndreptându-se drept spre el pe un flăcăuaş de vreo cincisprezece ani, care păzea caprele părintelui Gheorghe.

— Dorim poftă bună, zise el oprindu-se lângă Andrei şi scoţându-şi pălăria.

— Mulţămim ţie, Grigore, răspunse Andrei; şăzut-ai la masă?

— Mulţămim, nene Andrei, am săzut, răspunse Grigore.

— Ce veste poveste de la bătrâni? întrebă Andrei. Întâmplatu-li-s-o ceva de vii la vremea asta?

— Bună pace, nene Andrei, nu li s-o întâmplat nimica nici părintelui, nici mamei preutese. M-au trimis aici să-ţi spun c-o venit la noi moş Stan Făcăoariu şi satul, pentru ca să se sfătuiască cu toţii, şi te aşteaptă să vii cât mai răpede.

— Spune-li că vin îndată, zise Andrei al cărui faţă se întunecase când auzise de venirea socru-său, cu satul, la sfat.

Flăcăuaşul plecă; iar Andrei, îndată după ce isprăvi mâncarea şi îşi sărută copiii, îl urmă.

Capitolul II – Ceva despre istoria rămăşănilor

Răzeşii din Tămăşăni îşi trăgeau neamul din Tamaş Şopârlă, ai cărui zece nepoţi: Nan, Văsian, Filip, Bătei, Irimia, Roşca, Ciuta, Călina şi Anisia capătase de la Ştefan cel Mare, în întâiul an al domniei marelui domn, un uric de întăritură pe ocina lor.

Moşia era mare, avea o întindere de peste patru mii de fălci, însă opt părţi dintr-însa erau acoperite cu codru, iar puţinul loc de hrană, afară de acel de pe şăsul Trotuşului, nu tocmai de soi.

Urmaşii locuitorilor care trăiau pe moşie în vremea lui Tamaş şi-i dădeau dijma pământurilor lucrate de ei fusese izgoniţi după puţine generaţii de urmaşii celor zece nepoţi ai lui. Aceştia găsise mai folositor să lucreze puţinul loc de hrană singuri, cu ajutorul câtorva argaţi, să ţie ei vite pe fânaţe şi pe păşuni, să aibă prisăcile lor, folosindu-se astfel i de tot rodul pământului, în loc să se mulţămească numai cu a zecea parte. Cei mai mulţi din acei locuitori plecase de altminteri fără greutate, ştiind că vor găsi cu înlesnire aiurea locuri de hrană mai multe şi mai bune.

Cu toate războaiele şi cu toate pustiirile, urmaşii bătrânilor Nan, Roşca, Filip şi Călina se înmulţise astfel i în cursul vremii, încât acum, la mijlocul veacului XVIII, satul Tămăşănii cuprindea peste cincizeci de case. Şi o mulţime de neamuri de ale rămăşănilor trăiau prin celelalte sate de pe Trotuş şi de pe Tazlău, chiar şi de pe mai departe.

Urmaşii lui Văsian fusese totdeauna puţini la număr şi mulţi din ei se strânsese fără copii. În întâia jumătate a veacului XVIII, bătrânul întreg era stăpânit de un oareşicare Simion şi de soră-sa Nastea. Pe Nastea o luase preutul Gheorghe, un scoborâtor din Nan, iar Simion se

călugărise şi era nacialnic la schitul Măgurii de deasupra Ocnei. El dăruise nepotului său Andrei, la căsătorie, toată partea lui de moşie; iar fratele lui Andrei, Vasile, călugărindu-se sub numele de Varsanovie, n-avea nevoie şi renunţând la ceea ce i se venea despre mamă, tot în folosul lui Andrei, acesta se găsea astfel i stăpân pe întregul bătrân Văsian.

Bătrânul Irimia, iarăşi întreg, era în mâinile unor urmaşi ai săi care luase, nu se ştie pentru ce, numele de Făcăoariu. Trăiau pe acea vreme trei fraţi Făcăureşti: Stan, Dumitru şi Vasile, care mai stăpâneau pământuri în Filip, Gălina şi mai ales în Roşca. Erau rău văzuţi de răzeşii cei nevoieşi, căci cumpărase, mai ales Stan, multe bucăţi de la săraci pe preţuri de nimica şi se mai povestea că, la acele cumpărături, Făcăureştii întrebuinţase meşteşuguri viclene.

Întreg bătrânul Ciuta şi jumătate din Bătei erau în mâinile preutului Pavăl de la Biserica Precistei din Focşăni, de pe soţia lui, Maria, cea de pe urmă urmaşă a Ciutei, al cărei bunic cumpărase şi jumătate din bătrânul Bătei. Cealaltă jumătate din Bătei se stăpânea de un boieriu, slugerul Mihalache Strilea, al cărui părinte, banul Constantin, intrase în acel bătrân cu nişte dănii meşteşugite – ziceau răzeşii –, iar el, slugerul, mai făcuse cumpărături, întregind nu. numai o jumătate din Bătei, dar punând mâna şi pe cea mai mare parte din Filip, Roşca şi Călina, însă mai cu deosebire din Roşca.

O parte din răzeşii care îşi dăruise sau îşi vându-se părţile Strileştilor rămăsese în casele lor, urmând să-şi lucreze ogoarele şi să-şi cosască fânaţele, dar nu în însuşirea de stăpâni de moşie ca până atunci, ci în acea de locuitori şăzând pe moşia slugerului Mihalache, căruia îi dădeau a zecea parte din tot rodul pământului şi-i făceau clăci după obiceiul ţării.

Urmaşii bătrânilor Nan, Irimia, Filip, Roşca şi Călina care nu-şi vându-se părţile stăpâneau abia a treia parte din acei bătrâni în care se mai vârâse, pe lângă sulgeriu, Făcăureştii şi părintele Pavăl cu dănii şi cu cumpărături...

Mulţi din ei nici nu şădeau în sat, ci se hrăneau slujind pe la stăpânii moşiilor învecinate şi pe la răzeşii mai bogaţi din satele Stoieneşti, Buciumi, Râpi, Gropi şi altele.

Moşia nu mai era în devălmăşie: în urma certelor ce se ivise cu slugerul Mihalache, în privinţa cărora vom fi pe deplin luminaţi în curând, ea fusese aleasă. Hotarnicii numiţi de divan îi măsurase lungimea cu stânjănul şi o împărţise în patru hlize sau fâşii, în curmezişul lungimii. Se socotise întâi câţi stânjăni se veneau fiecărui bătrân în fiecare hliză, împărţindu-se hliza în zece. Apoi, pentru bătrânii care nu erau întregi se făcuse cislă, socotindu-se cât se cuvenea fiecărui răzăş în fiecare hliză, şi făcându-se parte după spiţa neamului.

Hotarnicii avuse grijă să despartă partea slugerului de acea a răzeşilor săraci, punând lângă ei, întâi pe părintele Pavel, pe urmă pe Văsian, apoi pe Nan şi pe urmă pe Făcăoariu. Dacă într-o hliză era Văsian aproape de răzeşii cei mici, în cealaltă venea lângă ei Făcăoariu sau Nan.

Cu vreo opt ani înainte, când slugerul Mihalache trăsese în partea lui dăniile făcute tătâne-său de răzeşii cei săraci, ceilalţi se ridicase cu toţii împotriva lui şi dăduse jalbă la vodă.

După vechile obiceiuri ale pământului, dacă un răzăş voia să-şi vândă partea de moşie, el era silit să întrebe întâi pe ceilalţi răzeşi de vor ei să o cumpere cu acelaşi preţ şi numai când ei arătau că nu sunt muşterii, se putea face vânzarea către feţele străine. Dar dacă un răzăş dăruia partea lui în întregime sau în parte, ceilalţi răzeşi nu puteau să împiedice dania; iar acel care o primea se făcea răzăş în acel hotar, cu drept să cumpere de la ceilalţi şi alte părţi de răzeşie.

Slugerul Mihalache, întemeindu-se pe cele trei danii ale tătâne-său, se ţinea drept răzăş în Tămăşăni, volnic prin urmare să cumpere de la ceilalţi, şi nu avea nicio grijă de răscumpărare.

Dar răzeşii, în ziua judecăţii, susţinură că daniile

banului Constantin nu erau dănii, ci cumpărături meşteşugite, că prin urmare fiul sau nu era răzăş şi cumpărăturile lui fără temei.

După mai multe tărăgăniri şi cercetări la faţa locului, făcute de feţe atât boiereşti cât şi bisericeşti, Constantin Racoviţă, în urma anaforalei divanului, hotărî ca slugerul Mihalache să-şi păstreze dăniile, atât acele dăruite de tătâne-său, cât şi acele dăruite lui, dar să înapoieze răzeşilor cumpărăturile, luându-şi de la ei banii înapoi. Slugerul, neavând ce face, primi de la obştie banii cumpărăturilor făcute de el şi înapoie pământurile. Se hotărî să se ridice cu totul de pe moşie, vânzând şi dăniile, când auzi că în sat s-o iscat o dihonie grozavă, că sunt certe, bătăi şi chiar capete sparte.

Sfada izvorâse din pricina împărţirii pământurilor răscumpărate. Acei care le vându-se boieriului voiau să le ieie ei înapoi; răzeşii săraci asămenea voiau să le împartă între dânşii. Dar banii răscumpărării fusese închipuiţi de Făcăureşti, de Andrei, de preutul Pavel şi de câţiva fruntaşi dintre ceilalţi. Andrei şi cu preutul Gheorghe nu se puneau de pricină ca locurile răscumpărate să se înapoieze acelora care le vându-se boieriului, având ei a înapoi banii treptat, în mai multe vadele. Dar Stan Făcăoariu şi ai săi erau hotărâţi să păstreze pentru ei întreaga parte pentru care dăduse banii.

Răzeşii cei săraci şi mai ales cei care vându-se slugerului părţile lor erau atât de aprinşi asupra Făcăureştilor, încât vorbeau de moarte de om şi, în cea dintâi duminică, goniră pe Stan Făcăoariu cu pietre, de la crâşmă şi până la casa lui. Gâlceava era la culme şi preutul Gheorghe, negăsind alt mijloc ca să facă pace, sfătui obştia să meargă la sulgeriu şi să-l roage să-şi ieie locurile înapoi întorcându-li banii. Răzeşii, văzând că n-aveau alt chip ca să puie capăt dihoniei, urmară sfatul preutului, iar slugerul, foarte bucuros de această lovitură neaşteptată a sorţii, se grăbi să întoarcă banii, mai făcându-li şi o cinste frumoasă. Se întocmi un zapis nou, lămurind toată împrejurarea, iscălit de toţi răzeşii, în cap cu Stan

Făcăoariu. Şi slugerul, în loc să se ridice cu totul de pe Tămăşăni, se apucă îndată să-şi facă curte pe marginea tapşanului, rateş şândilit la şleah şi moară cu două pietre pe Pietrosul cel Mare. Însă pacea între boier şi răzeşi nu ţinu mult. El urmă să cumpere şi să primească dănii de la cei săraci şi apara tare locurile lui, nesuferind ca ele să fie călcate de vitele altora. Pe atunci nu era obor; când slugerul prindea o vită pe pământul lui, globea pe stăpânul ei greu de tot, după placul lui. Răzeşii, năcăjiţi astfel i în fiecare zi, plecau urechea la sfaturile Făcăureştilor şi, la fiecare schimbare de domnie, pârau pe sulgeriu. Era zdruncin şi cheltuială mare pentru ei, mai mică pentru sulgeriu care avea casă şi neamuri în Ieşi. Şi, la urmă, toţi răzeşii erau daţi ramaşi, căci slugerul, cu zapisul făcut după întâia judecată, îi făcea de ruşine înaintea divanului.

Apoi toţi acei care, după ce-şi vându-se părţile, rămăsese în sat ca locuitori hrănindu-se pe moşia lui Strilea erau mulţămiţi de stăpânul lor, căci slugerul nu-i împila deloc. El se purta faţă de ei nu numai cu omenie, dar chiar cu dărnicie şi-i apăra totdeauna împotriva samavolniciilor slujbaşilor isprăvniceşti. Strilea avea astfel i acuma în sat o putere pe care se putea bizui la orice împrejurare.

De la o bucată de vreme domnea pacea: nici slugerul, nici răzeşii cei săraci nu se mai gândeau la judecată.

Preutul Gheorghe, ca preut şi ca om de linişte, numai silit se amestecase în judecăţi. Ele nu-i plăceau nici lui Andrei; dar, vrând-nevrând, era târât într-însele, căci nevasta lui, Safta, era fiica lui Stan Făcăoariu, tocmai a celui mai înverşunat din potrivnicii slugerului. Îi venea greu să spuie socrului ba; făcuse şi el toate drumurile la Ieşi, mai plătind la cislă partea ce i se cuvenea din cheltuielile judecăţii.

Schimbarea domniei la începutul primăverii anului 1764 veni să aprindă din nou făclia dihoniei, stârnind duhul de gâlceavă şi patima de judecăţi de care erau stăpâniţi Făcău –reştii. Tustrei fraţii umblau de atunci din om în om, îndrumând pe răzeşi să nu se lese, să facă o

nouă opinteală pentru redobândirea pământurilor strămoşeşti râpite lor de Strilea.

De atunci îi vedeai numai bătând drumurile, aţinând calea răzaşilor pentru a îi bate capul cu începerea judecăţii şi cu feli de feli de poveşti despre iubirea de dreptate a noului domn, Grigore Alexandru Ghica.

Răzeşii ar fi avut temeiuri să se ferească de sfaturile şi de îndemnurile Făcăureştilor, de la mâna cărora pătimise destul în trecut; dar nădejdea să-şi ieie moşia înapoi făcea pe mulţi din ei să soarbă cu lăcomie din sfaturile lor şi să se arate plecaţi către ele. În zadar îi spunea părintele Gheorghe să bage de seamă să nu se arunce cu uşurinţă în cheltuieli şi să se gândească înainte de a se strica cu boieriul, căci până atunci, din atâtea judecăţi, cu niciun folos nu se alesese, ci numai cu pagubă. Ademenirile Făcăureştilor însă, făcând să se oglindească înaintea ochilor răzeşilor icoane plăcute închipuirii lor, aveau mai multă trecere decât sfaturile înţălepte ale preutului; totuşi până atunci satul, dacă fierbea, nu luase nicio hotărâre.

Capitolul III – Sfatul satului

Casa părintelui Gheorghe era aşezată pe coastă, într-o livadă mare şi frumoasă, plină de nuci urieşi şi de tot soiul de pomi, împrejmuită cu un gard voinic, cu coamă înaltă de cătină.

Se făcuse acuma noapte şi luna începuse să se ridice. Când Andrei intră pe poarta ogrăzii părinteşti găsi aproape tot satul strâns împrejurul nucului celui mare care se afla în faţa târnaţului. Se scosese din casă toate laviţele, scaunele şi scăunaşele părintelui; dar afară de un bătrân sau doi, toată lumea era în picioare, iar în mijlocul ei se vedea părintele Gheorghe şi cu cei trei Făcăureşti care vorbeau cu un om ce purta haină ţărănească, înalt, uscăcios, cu barba sură tăietă scurt şi cu lungi plete aproape cu desăvârşire albe.

Andrei îl recunoscu îndată: era moş Ioniţă Cimpoieş, un răzăş din Filipeşti.

La o parte, vorbind cu preuteasa, se vedea călugărul Varsanovie, fiul mai mare al părintelui Gheorghe.

Cum văzu pe Andrei, Stan Făcăoariu strigă:

— Iaca şi ginerele! Nu mai lipsesc decât acei care şi-au vândut sufletele boieriului. Ia ascultaţi, oameni buni, povestea care are să v-o spuie moş Ioniţă.

— Părinte Gheorghe, Stane şi oameni buni! începu atunci omul cel străin. Ştiţi că satul nostru se judecă de ani cu banul Ştefănică Strilea de la Bogdăneşti, vărul slugerului Mihalache, pentru nişte dănii meşteşugite din hotarul nostru, dobândite încă de vornicul Matei, tatăl banului. De douăzeci de ani ne judecăm la fiecare schimbare de domnie şi până acum banul, cu hârtiile ce le are, ne-o dat veşnic ramaşi; şi, noi, cu aceste judecăţi, am cheltuit un amar de bani. Când s-o schimbat domnia acuma, numai văru-meu, preutul Vasile, şi cu un cumătru al lui s-au găsit care să sfătuiască satul să deie din nou jalbă la domnie spre a porni judecată; dar oamenii, sătui şi sărăciţi de judecăţi, n-au vrut să-i asculte: unii li-au hotărât chiar că-i vor lua la bătaie de vor mai pomeni de judecată. Dar de Paşti o venit în sat, să-şi vadă părinţii, nepotu-meu Costache, care-i seimean hătmănesc, şi o spus tuturor că domnul cel nou ţine cu oamenii şi nu cu boierimea, povestind cum era faţă la divan, când vodă o întors unor oameni un hotar, cotropit de un boier megieş cu hârtii meşteşugite încă de pe vremea bunicilor lor… cum, în alt rând, o pus de o întins pe un fecior de boier gios, la scara curţii domneşti, şi l-o bătut la falangă, fiindcă îşi făcuse râs de fata unui preut – şi altele de asemenea. Şi atunci începând iar popa Vasile şi cu cumătru-său să umble printre oameni cu îndemnuri ca să pornească din nou judecată pentru pământul cotropit de Strileşti, s-o lăsat satul ademenit şi ne-o trimis, pe mine şi pe preutul Vasile, la Ieşi unde am dat jalbă domniei. Miercuri o fost sorocul de judecată şi nu numai că vodă ni-o făcut dreptate deplină, hotărând că daniile sunt făcute cu meşteşug şi ca

banul să ne întoarcă îndată pământurile, dar o mai poroncit ca el, drept despăgubire că s-o folosit atâta vreme pe nedrept de acele pământuri, cum şi pentru cheltuielile făcute, să mai deie satului pe deasupra încă aceeaşi întindere de pământ din hotarul lui. Cât am stat la Ieşi, am mai văzut alte două judecăţi în care au fost daţi ramaşi nişte boieri hrăpitori de hotare şi am văzut cu ochii mei cum pe ispravnicul de H'rlău l-o bătut la tălpi fiindcă mâncase nişte bani domneşti. Acuma, la întoarcere, abătându-mă pe la vărul Stan, i-am spus cele la care am fost mărtur şi el m-o rugat să le povestesc şi satului vostru adunat. Şi acuma mai adaug un sfat de la mine. Oameni buni, mulţi sunt domnii cei răi, puţini sunt cei drepţi! Grăbiţi-vă de vă folosiţi de fiinţa în scaun a unui domn drept şi iubitor de popor pentru a vă câştiga dreptatea cum ne-am câştigat-o şi noi.

— Auzit-aţi, oameni buni? strigă Stan Făcăoariu îndată ce Cimpoieş îşi isprăvi cuvântarea. Mai avut-aţi parte de domn atât de drept? N-aţi greşi voi către copiii voştri dacă nu v-aţi grăbi să dobândiţi şi voi de la el dreptate şi să scoateţi şi să azvârliţi departe cuiul boieresc bătut în păretele vostru? Ce mai aşteptaţi? Să vă ieie Mihalache Strilea şi câtă moşie v-o mai rămas?

— Să nu mai aşteptăm, strigară mai multe glasuri, dintre care cel mai hotărât era al ungureanului Vlad Catana. Să facem chiar acuma jalbă la domnie şi mână s-o trimitem la Ieşi!

— Aşa, aşa, strigară ceilalţi, să pornim îndată judecata. Nenea Stan şi părintele să plece chiar mână la Ieşi. Să punem în astă-sară mână de la mână pentru a închipui bani de drum.

Şi deodată se auzi un glas piţigăiet care se ridică deasupra tuturor celorlalte şi care striga:

— De acuma o sosit ceasul dreptăţii. De acuma capătă sărăcimea dreptate! Nenea Stan îmi întoarce pământurile pe care mi le-o luat cu nimica!

Şi din mulţimea în care se furişase nebăgat. În

seamă, ieşi un ţaran de stat mijlociu, slab la trup, îmbrăcat în zdrenţe, încins cu o funie de tei, cu opinci rupte în picioare, cu o căciulă desfundată pe pletele sure, cu o faţă lungăreaţă şi trasă, acoperită de o barbă scurtă şi rară, cu ochii mici, suri şi împodobită cu un nas mare, al cărui vârf roşu vorbea de dese convorbiri cu ulcica de vin şi de horilcă.

— Radu Irofti! strigară mai mulţi săteni recunoscându-l. Dar de unde ieşit-ai?

Stan Făcăoariu, un bărbat de statură înaltă, de făptură puternică, cu o faţă rotundă şi rumănă, acoperită de o barbă căruntă, îngălbenise la auzul acelui glas piţigăiet şi la vederea sârbedei fiinţi din care ieşea. Temeiuri puternice făceau ca răsărirea neaşteptată a acestei arătări să-i fie cu desăvârşire neplăcută, mai ales în acel ceas.

Radu Irofti era fiul unui scoborâtor din Roşca, căsătorit cu o urmaşă a Călinei şi care astfel stăpânea o întindere bunişoară de moşie, cu fânaţuri de frunte şi cu vie renumită. Bătrânul Ifrim Irofti era om de treabă, gospodar harnic şi strângător; gospodăria lui era una din cele mai îmbelşugate din sat. Dar Radu se aratase încă din cea mai fragedă tine – reţă un stricat: leneş, beţiv şi muieratec. Deoarece pământurile cele mai bune ale lui Ifrim şi ale soţiei sale se mărgineau cu acele ale lui Stan Făcăoariu, acesta pusese de mult ochii pe ele şi plănuise să se folosească de ticăloşia lui Radu pentru a-şi le însuşi. Ştiind pe Ifrim de om aspru şi neîndurat, el înlesnea adesea pe Radu cu gologani şi-l punea astfel i în stare s-o ducă într-o beţie şi într-un desfrâu; iar pe de altă parte se grăbea să aducă la cunoştinţa tatălui toate necuviinţile fiului, mai împodobindu-le cu amănunte închipuite, şi astfel i se înveninau necontenit legăturile dintre părinte şi fiu.

Mama lui Radu murind, şi acesta, ca singur copil, moştenind partea ei de moşie, Stan puse neamuri şi prieteni să împrumute pe moştenitor cu sume mai însămnate; iar după un an, dus de el într-o beţie, Radu vindea unui răzăş, care nu era decât un om de paie al lui

Stan, tot pământul din Călina ce-l moştenise de la mă-sa. Cei câţiva lei ramaşi după plata datoriilor fură cheltuiţi într-un nou chef de câteva luni, la sfârşitul căruia nişte răzeşi care se întorceau de la Rădiana îl găsiră într-un şanţ, mort beat, cu capul spart, cu hainele pe el rupte bucăţi şi fără o leţcaie în pungă. Oamenii îl ridicară din şanţ şi, punându-l în căruţă, îl duseră la tată-său. Acesta îl primi în casă, îl îngriji şi-i cumpără haine nouă; dar îndată ce îl văzu în picioare, îi dădu un leu, o traistă plină de merinde şi un rând de schimburi, apoi îi duse pe poartă afară şi, rostind un blăstăm îngrozitor, îi hotărî că de va mai călca în bătătura părintească, îl va ucide ca pe un câne.

Trecuse de atunci zece ani, în cursul cărora nu se mai auzise nimică despre Radu Irofti. Bătrânul Ifrim, asupra minţii căruia Făcăoariu se făcuse din ce în ce mai stăpân, murise; dar înainte de sfârşit vându-se lui Stan gospodăria lui; iar cu limbă de moarte hotărâse comându-l, grijile şi pomenirile ce trebuiau făcute pentru mântuirea sufletului său şi a căror cheltuială acoperea întocmai preţul cu care îşi vându-se averea. Era firesc ca sosirea, la sfatul satului din acea sară, a aceluia pe care îl credea mort de mult la colţul vrounui gard să fi făcut pe Stan Făcăoariu să îngălbenească. Şi aceasta cu atât mai mult cu cât în postul mare murise o soră a mamei lui Radu, care lăsase şi ea nişte bucăţi de pământ în Călina, ai căror moştenitori erau el şi o vară primară a lui, fiică a altei surori a bătrânei. Stan se grăbise să cumpere moştenirea de la acea femeie dându-i – deoarece era încredinţat că Radu Irofti nu mai trăieşte – un preţ, mic pentru moştenirea întreagă, dar ridicat pentru jumătate din – tr-însa. Şi acuma bejănarul întorcându-se, Stan avea să-i întoarcă jumătate din cumpărătură sau s-o cumpere pentru a doua oară de la el. Dar Stan Făcăoariu era un om deprins să judece o stare de lucruri de la întâia privire şi să ieie răpede o hotărâre. Fără a lăsa lui Irofti vreme să-şi urmeze cuvântarea, el se grăbi să-i răspundă:

— Sunt gata să-ţi întorc pământul îndată ce mi-i

întoarce banii pe care, cum ştie tot satul, i-am cheltuit pentru comându-l tătâne-tău şi a grijilor pentru liniştea sufletului său. Şi-oi primi numai capetele, fără dobândă.

— Dar de unde să ieu acei bani, când m-ai lăsat fără pământ cu care să-i agonisesc? strigă Radu.

— Îţi las pământurile toate, cu via, cu livada, cu toată roada lor din vara asta, şi te-oi aştepta pentru plata banilor până în ziua de Sfinţii Împăraţi a anului care vine, răspunse Stan cu un zâmbet.

Înfăţoşarea lui Radu zicea destul de lămurit că nu era nicio primejdie ca el să poată plăti vreodată banii datoriţi Făcăoariului. Pierdea într-adevăr venitul pământului şi a viei pe un an întreg, dar această jertfă era de neapărată trebuinţă pentru a risipi îndoielile stârnite în inimile răzeşilor celor săraci de cuvintele şi de sosirea neaşteptată a lui Irofti.

— Ce ziceţi, oameni buni, urmă Stan, vorbit-am bine şi ca om drept?

— Bine! strigă mulţimea, să trăiască nenea Stan!

Radu Irofti rămânea mut.

— Eşti mulţămit, îl întrebă Stan, mai vrei ceva de la mine?

— Mă întreb, răspunse bejănarul, ce înşelăciune stă ascunsă în vorbele tale.

Dar, la aceste cuvinte, fiii, neamurile şi toţi acei care stăteau în atârnarea Făcăoariului săriră asupra lui Radu, ocărându-l, suduindu-l şi amenințându-l, fiindcă la binele ce i se făcea, el răspundea cu bănuială şi cu batjocură. Poate chiar că Irofti n-ar fi scăpat nevatamat din mâinile lor, dacă nu-i liniştea părintele Gheorghe şi nu trăgea pe bejănar deoparte, dându-l în sama călugărului Varsanovie care îl duse în casă. Înainte însă ca să dispară în tindă, Stan Făcăoariu îi mai strigă:

— Să vii mână dimineaţă să-ţi dau cheile lăcăţilor de la casă şi de la căsoaia din vie. Mărturisă-mi fie toţi cei de faţă că-ţi dau înapoi şi casă şi vie şi că te aştept pentru bani până în ziua de Sfinţii Împaraţi a anului care vine.

Adunarea liniştindu-se apoi, se hotărî într-un glas reînceperea judecăţii şi trimiterea la Ieşi a părintelui Gheorghe şi a lui Stan Făcăoariu. Dar când se făcu socoteala banilor trebuitori pentru cheltuielile judecăţii şi se întocmi cisla după care trebuia să deie fiecare, cei mai mulţi aratară că nu au bani şi rugară pe părintele Gheorghe şi pe Făcăureşti să-i închipuie, făgăduind că-i vor înapoi cu dobânda la toamnă. Dar atât preutul cât şi Stan, care mai împrumutase satul cu bani pentru judecată şi-i scosese pe urmă cu multă greutate, şi încă nu pe deplin, propuseră atunci ca pornirea judecăţii să fie amânată pe toamnă, după culesul viilor, când lumea este mai înlesnită de bani. Şi sfatul se sparse în urma luării acestei hotărâri.

Capitolul IV – Cei doi fraţi

Andrei părăsi ograda părintelui odată cu frate-său Varsanovie care se întorcea chiar în acea noapte la Bogdana de-a dreptul prin codru, voind să fie la mănăstire pentru utrenie. Andrei, care nu-l văzuse de mult, se hotărâse să-l însoţească pană la Lacul Dracului, unde drumul spre Bogdana părăseşte zarea Tămăşănilor, scoborându-se în Pietrosul cel Mic.

Călugărul era şi mai înalt şi mai spătos încă decât Andrei, cu care şamana mult la faţă, barba şi părul fiindu-i însă mai închise. Puterea lui era cumplită. La vrâsta de optsprezece ani ucisese un urs care se înfruptase la oile tătâne-său cu ceea ce numea el „un par” de stejar, adică trunchiul unui stejar tânăr, pe care îl mânuia cu o singură mână şi cu cea mai mare uşurinţă, dar pe care alt om nici nu l-ar fi putut ridica cu amândouă.

Acest urieş era însă blând ca un miel şi ruşinos ca o fată mare. El era cu un an mai în vrâstă decât Andrei, pe care părintele Gheorghe voise să-l facă preut şi-l învăţase carte. Preuţia nefiind pe placul lui Andrei, iar tatăl său stăruind în hotărârea lui, tânărul, când fu trimis la Focşăni

pentru a învăţa tipicul la un protopop prieten al părintelui Gherghe, luă la Urecheşti drumul spre Ieşi şi se duse întins la un văr al mâni-sa, ceauş într-unul din steagurile de seimeni ai agiei. Ceauşul, văzând această frumuseţe de flăcău, se grăbi să-l bage în steagul lui, unde Andrei sluji trei ani şi în care ar fi putut să înainteze bine dacă firea lui cinstită s-ar fi putut împaca cu jafurile şi cu împilările la care seimenii erau nu numai unelte oarbe, dar adesea şi partaşi. Primind de acasă o scrisoare în care i se făcea cunoscută logodna frăţine-său cu Safta, fata Făcăoarului, şi iertarea părinţilor pentru nesupunerea lui la voinţa lor, el se grăbi să şi puie om în loc şi să se întoarcă la Tămăşăni.

Nunta lui Vasile avea să se facă peste două luni, după strângerea bucatelor de pe câmp şi a culesului viilor. Dar pe la Ziua crucii se auzi deodată că logodna s-o stricat şi că Vasile se călugăreşte sub numele de Varsanovie la mănăstirea Bogdana, întâmplare care, fireşte, dădu gurilor răle prilej bogat de vorbă. Aceste vorbe încetară după câteva săptămâni pentru a reîncepe din nou de sărbătorile Crăciunului, când se auzi că Andrei Nan se însoară cu Safta Făcăoariu îndată după Bobotează.

Varsanovie, după călogărie, nu mai dădu pe la Tămăşăni vreme de mai bine de patru ani; învăţase carte în acest timp, se făcuse întâi ierodiacon, apoi în curând ieromonah. Nu numai întreaga mănăstire, dar toată lumea care îl cunoştea lăuda curăţănia neprihănită a vieţii lui, evlavia şi bunătatea de inimă de care dădea dovezi în toate zilele. Părinţii lui veneau adesea să-l vadă; după vreo doi ani începu să meargă la mănăstire şi Andrei, dintâi singur, pe urmă cu Safta şi cu Ilenuţa; dar Varsanovie nu mai călcă prin Tămăşăni decât în urma naşterii nepoţelului său, care primi numele de Vasile şi al cărui naş fu călugărul. De atunci venea aproape în fiecare lună la tată-său unde mânea, dar trecea mai totdeauna şi pe la casa frăţine-său, unde şădea câteodată la masă.

După ce ieşise din ograda părintelui lor, fraţii apucase prin vii, spre zarea dealului, urmând drumul strâmt care şerpuia prin ele. Mergând, ei vorbeau de

întoarcerea neașteptată a lui Radu Irofti și amândoi lăudau fapta lui Stan Făcăoariu, pentru care mai cu seamă călugărul își arata bucuria.

— Totdeauna m-am temut să nu deie vreo nenorocire asupra lui nenea Stan pentru acea cumpărătură, zicea el, căci, de! o cumpărat ieftin de tot, folosindu-se pentru aceasta de dihonia dintre tată și fiu. Eram îngrijit să nu fi fost vreun blăstăm asupra acelui pământ.

— Visez eu oare, zise Andrei, sau auzit-am mai de mult, când eram copil, că este un blăstăm asupra unuia din bătrânii noștri?

— Ba nu visezi defel, răspunse călugărul; este un blăstăm asupra pământului din Roșca. Din pricina acestui blăstăm, urmașii lui Roșca sunt cei mai săraci dintre răzeșii noștri: gâlcevile dintre ei sunt nesfârșite. În acel bătrân s-au vârât doară mai mult decât în celelalte cu cumpărături și slugerul Mihalache și nenea Stan. Nu știi că certele din acel neam nu mai încetează, că tatăl nu vorbește cu fiul, că fratele urăște pe soră, și că toate aceste dihonii se nasc din certe pentru pământ?

— Da, zise Andrei, așa este cum zici; dar eu n-am auzit niciodată din ce s-o născut acest blăstăm.

— Eu știu, răspunse Varsanovie; mi-o spus și tata și moșu Sima de la Măgura-Ocnei.

— Spune-mi și mie.

— Bucuros. Cică în vremea de demult strămoșii noștri, bătrânii satului, urmașii lui Tamaș Șopârlă, nu lucrau ei singuri pământul: pe partea din sat a fiecăruia din ei erau oameni, țărani așazăți acolo din veci, care aveau casele lor și stăpâneau hotarul satului; iar bătrânii, strămoșii noștri, erau un feli de mai-mari peste ei, de boieri care luau dijmă de la acei țărani, stăpâneau crâșme și vaduri de mori, și câte un pământ, două, pe care îl lucrau cu brațele țăranilor datori să îi facă câte o clacă sau două pe an. De la o vreme însă, prăsindu-se unii din bătrâni mai tare decât alții, s-o întâmplat ca aceștia să aibă pe partea de sat a fiecăruia numai câte un țaran de la care

să ieie dijmă, care să-i facă clacă şi să macine la moara lui. Ţaranul care lua nouă părţi din roada pământului era mai bogat decât stăpânul căruia îi dădea numai o parte. Au început, prin urmare, acei stăpâni să facă ce puteau pentru a scăpa de ţăranii lor; unii le căutau pricină şi-i goneau, alţii îi îndepărtau cu binişorul, găsindu-li loc pe alte moşii, căci loc era mult, şi oameni puţini. Fiecare stăpân era bucuros să primească în satul lui oameni care să-i deie dijmă, să-i facă clacă, să macine la moara şi să beie la crâşma lui. Spre a aduna oameni cât mai mulţi în satele lor, ei scuteau pe orice nou-venit de dijmă şi de clacă pe ani îndelungaţi, uneori pe toată viaţa. Astfel stând lucrurile, cei mai mulţi se mutau fără împotrivire, de bunăvoia lor.

Dar erau unii din ţărani care, deprinşi cu locul în care copilărise, nu voiau să se mute, mai ales când aveau pe dânsul casă bună, cu livadă întemeietă şi cu vie rodnică.

Tata mi-o povestit că o auzit de la bunică-sa că, în vremea bunicului ei, trăia un urmaş al lui Roşca, anume Sandu, care avea pe partea lui de sat numai un ţaran, numit Constantin Axinte, gospodar bun, cuprins şi care stăpânea via cea minunată din dreptul jităriei de la deal a satului, acea cumpărată acum câţiva ani de socru-tău de la Neculai Agachi. Constantin Axinte mai avea şi o fată frumoasă ca ziua, care iubea la nebunie pe fiul unui răzăş mai scăpătat din Bătei. Fata era dragă flăcăului care, cu mare greu, izbutise să facă pe părinţii lui s-o primească să le fie noră. Bătrânii se bucurau că fiul lor va pune mâna pe gospodăria lui Constantin Axinte. Că băietul avea să facă clacă şi să deie dijma nu îi pasa, căci fiind săraci erau deprinşi cu nevoile. Dar Sandu, pe lângă că singurul ţaran pe partea lui de sat era Constantin, mai avea şi o fată, nu prea frumoasă, pe care nu putea s-o mărite, neavând cu ce s-o înzestreze, căci în bătătură lui nu se vedea nicio vită. Când auzi de însurătoarea fiului răzăşului scăpătat din Bătei cu fata ţaranului lui, pricepând îndată că părinţii băietului au primit această căsătorie numai din pricina casei bune, a livezii celei întemeiete şi a viei celei rodnice,

şi-o zis că, dacă ar goni din sat pe Constantin Axinte, a lui, a Sandului, are să rămâie şi casă, şi livada, şi via, pe care le poate da el de zăstre fetei lui, căsătorind-o pe dânsa cu flăcăul din Bătei. Zis şi făcut. Sub cuvânt că ţaranul s-o purtat obraznic cu el, îi trage, agiutat de neamuri, o bătaie soră cu moartea; apoi, tot cu agiutorul neamurilor, vine într-o dimineaţă la dânsul în bătătură, îi încarcă toată gospodăria în cele două cară ce le avea românul; îi pune cu de-a sila, pe el şi pe fata lui, peste lucruri şi-i duce peste hotarul satului, pe acel al Negoieştilor. Flăcăul din Bătei s-o căsătorit în curând cu fata lui Sandu; şi biata fiică a lui Constantin Axinte, rămasă împovorată, a înnebunit de durere. Bietul om o venit într-o zi la biserica din Tămăşăni, tocmai când ieşea lumea de la liturghie, şi acolo o blastamat pe Sandu şi pe tot neamul lui, cerând lui. Dumnezeu să nu îngăduie ca pământul ce i s-o râpit să fie de folos şi spre sporire nici lui, nici urmaşilor lui şi să facă ca pe veci, până la strângerea acelui neam, acel pământ să fie sămânţă de ceartă, de ură neîmpacată între rudele cele mai apropiere şi de pagubă pentru ei. Răzeşii l-au gonit cu pietre, dar de atunci mers-au întreg neamul lui Sandu Roşca spre scădere. Şi tata o mai auzit de la bătrâni că casa la Axinte, livada şi via lui au trecut de atunci de la o mână la alta; şi oricine le-o stăpânit o avut ceartă cu neamurile şi pagubă de tot feliu, iar paguba şi cearta încetau pentru ei îndată ce acele pământuri treceau în alte mână.

— Iaca că slugerul nu se teme de blăstăm şi treburile până acum nu-i merg rău, zise Andrei.

Fraţii ajunsese tocmai atunci la Lacul Dracului, în faţa cărării care ducea devale în pârău şi de acolo la Bogdana. Amândoi se opriră şi Andrei întinse dreapta spre a-şi lua rămas bun de la Varsanovie, dar acesta rămase nemişcat, cu ochii în jos, fără a lua mâna întinsă.

— Ce stai pe gânduri? întrebă Andrei mierat.

— Gândesc, răspunse călugărul ridicând încet ochii de la pământ şi uitându-se în ochii frăţâne-său, că mă văd silit să-ţi spun lucruri ce cu scârbă le rostesc şi pe care tu

le vei auzi fără plăcere.

— Ce lucruri? întrebă Andrei, deşi gâcea că are să fie vorba de dragostea lui pentru Zamfira.

— Frate Andrei, zise Varsanovie cu glasul lui cel blând, dar cu hotărâre, tu ştii cât îmi era Safta de dragă şi ştii ce jertfa mare am făcut când, încredinţându-mă că nu eu, ci tu eşti stăpân pe inima ei, am dezlegat-o de făgăduinţa ce mi-o dăduse să-mi fie soţie, şi, călugărindu-mă, ţi-am lăsat-o ţie. Singura alinare la durerea cumplită pricinuită de această jertfă o fost gândul că printr-însa am închizeşluit fericirea voastră, a amândurora. Opt ani de zile avut-am temei să nu mă căiesc de ceea ce făcusem: căsnicia voastră o fost până în săptămânile din urmă podoaba satului nostru. Frumuseţea cea mândră a Saftei o fost ştearsă acum trei ani de boala de care o zăcut, dar tu ai urmat să fii pentru ea acelaşi soţ iubitor ca mai-nainte, când acea frumuseţe era în floare. Eram mândru de fericirea întemeietă acum opt ani prin jertfirea viitorului meu în lume.

Amară mi-o fost jalea când am aflat, când m-am încredinţat chiar, că acea fericire este nimicită, că dragostea ta s-o depărtat de Safta, spre a se revarsa asupra unei fiinţi nevrednice, asupra ţiitoarei cu sâmbrie a slugerului Mihalache. Se vede, urmă călugărul cu un glas ce se făcuse mai aspru, că ai uitat şi jurământul făcut în faţa altarului şi acel ce mi l-ai făcut mie acum opt ani, când m-am hotărât să ţi-o las ţie, că te vei purta cu ea astfel încât nu voi avea niciodată temei să mă căiesc de jertfa mea?

Călugărul tăcu, iar Andrei care îl ascultase cu capul plecat îl ridică atunci şi, uitându-se la rândul lui în ochii frăţine-său, răspunse cu glas hotărât:

— Da, frate, este adevărat că, împins de patimă şi de pofte necurate, uitasem acel jurământ. Da, vreme de două luni uitat-am pe Safta, gândul şi poftele mele au fost sub robia unei femei fără de ruşine, patima îmi robise minţile, eram nebun. Dar acea nebunie o încetat…

— De când, întrebă cu bănuială Varsanovie.

— De astăzi, răspunse Andrei; şi văzând un zâmbet de neîncredere pe buzele călugărului, el urmă:

— Astăzi ea o cutezat să-mi ceară să mă lepăd de Safta, mi-o cerut s-o ieu de soţie şi să merg cu dânsa să-maşăz la Ieşi luând şi copiii cu mine. Cu o clipă înainte ca ea să rostească acea cerere, eram nebun de ea; dacă mi-ar fi cerut să fac moarte de om, poate, ierte-mă Dumnezeu, aş fi făcut-o pentru a-i împlini dorinţa. Dar când mi-o cerut să lepăd pe Safta, s-o ieu de soţie, pe ea, ibovnica boieriului, să-i dau pe Ilenuţa şi pe Vasilică ca ea să-i crească, atunci s-o râsipit nălucirea în care trăiam de opt săptămâni. Am priceput ce nebun şi ce păcătos am fost, i-am răspâns cererea cu greaţă şi cu hotărâre şi am fugit acasă. În drum m-o mai urmărit pofta după frumuseţea ei, încercându-se să mă întoarcă înapoi, dar icoanele Saftei şi ale copiilor m-au tras spre casă şi, când am intrat în ogradă, când i-am văzut şi i-am luat în braţe, am simţit că moarte pe vecie sunt şi patima şi poftele necurate. Crede-mă, frate, căci încă n-ai auzit minciună din gura mea.

Andrei vorbea cu căldură, adevărul se oglindea în ochii lui, orice bănuială pieri din ochii călugărului, care îi întinse mâna.

— Te cred, frate, zise el strângând cu putere acea ce Andrei o pusese într-a lui. Te cred şi am încredere în tine. Ai avut un vis rău şi acel vis, slava Domnului, o trecut.

Capitolul V – Despre strileşti îndeobşte şi despre slugerul Mihalache îndeosebi

Strileştii erau aşazăţi în ţară de vreo sută douăzeci de ani. Ei venise din Ţarigrad unde se numărau printre neamurile cele mai de seamă ale Fanarului, dar îşi trăgeau obârşia tocmai din Spania. Povesteau că strămoşul lor venise la curtea bizantină în veacul XIII, în fruntea unei cete de lefegii catalani. Căsătorindu-se cu o fată de neam împărătesc, se aşazăse la Ţarigrad, botezând şi crescând

pe fiii lui în legea răsăriteană. Numele acelui căpitan spaniol ar fi fost Miguel de las Estrellas, dar fusese schimbat de greci în Lastrilas. Armele lor purtau trei stele de aur, aşezate în chip de triunghi pe câmp roşu.

În Moldova venise cu Dumitraşco Cantacuzino, în întâia lui domnie, doi fraţi Lastrilas, ale căror nume fusese scurtat de moldovenii meşteri la schimonosirea numelor în Strilea. Cei doi fraţi, fiind rude cu domnul, capătară îndată slujbe bănoase, apoi se căsătoriră cu fete bogate şi de neam. Ei luară o parte însămnată în toate ţesăturile de intrigi care alcătuiesc istoria ţărilor noastre în a doua jumătate a veacului XVII şi la începutul celui următor. Fiind mai ageri la minte, mai meşteri în toate vicleşugurile decât boierii români, ajunseră răpede la slujbele cele mai înalte şi făcură stări mari, stârnind astfel asupra lor invidia şi ura boierilor pământeni. Şi aceştia porniră în deosebite rânduri împotriva lor prigoniri cumplite: intrigi, conspiraţii şi chiar răscoale cu arma – Strileştii fură adeseori închişi, căzniţi, storşi de bani de către domnul de pe vreme; în multe rânduri fură siliţi să-şi caute mântuirea în fuga peste hotar, dar, la urmă, ei ştiau să împace pe domn, să recapete cu dobândă banii luaţi şi să ajungă la slujbe mai înalte, vază mai mare decât înainte.

Urmaşii lor se făcuse cu totul români, erau priviţi de boierii pământeni ca fraţi şi vorbeau mult mai bine româneşte decât greceşte. Erau împărţiţi acuma, la al patrulea neam, în mai multe neamuri aproape toate bogate. Mihalache Strilea însă era sărac cu desăvârşire.

Tatăl său, banul Constantin, lăsase o avere destul de frumoasă şi numai doi băieţi: Mihalache şi Lascarache.

Cel mai mic, Lascarache, fusese din capul locului cumpa – tat şi strângător. Se căsători devreme cu fiica, nu prea frumoasă, dar bogată, a vornicului Neculai Mogâldea. Supus şi plecat către mai-marii lui, înaintă răpede pe treptele boieriei şi privea acuma cum din zi în zi îi creştea starea.

Cel mai mare, Mihalache, se arătase din capul locului

risipitor, peste seamă de însetat de plăceri şi din cale-afară semeţ. Caii de soi şi armele de preţ (era un călăreţ şi un trăgător fără pereche), hainele scumpe şi mai ales femeile frumoase şi uşuratice îl făceau să cheltuiască ca un nebun. Apoi mai era darnic peste măsură: punga lui era veşnic deschisă nu numai pentru prieteni, dar şi pentru toţi nevoieşii îndeobşte. O asemene viaţă îl sili să-şi vândă ocinile una după alta.

Rudele, care îl iubeau din pricina firii lui deschise şi vesele, încercară de mai multe ori să-l căsătorească, dar în zadar: găsea fiecărei fete câte un cusur. Însă când împlinea douăzeci şi cinci de ani, fu cuprins de dragoste pentru o fată orfană, aparţinând unui neam grecesc bun şi vechi în Ţarigrad, dar aşazăt de curând în ţară şi cu totul lipsit de avere.

Fata era binecrescută, blândă şi de o frumuseţe strălucitoare, dar şi săracă lipită pământului şi cheltuitoare. Se căsători cu ea. Nu-i mai rămânea atunci lui Mihalache Strilea decât casa din Ieşi, a patra parte dintr-un sat, nu prea mare, pe Nistru, şi dăniile din Tămăşăni care, la moartea banului, rămăsese în partea lui fiindcă frate-său nu voise să le ieie.

După căsătorie, neştiind ce să facă şi din ce venit să trăiască, se rugă de neamuri, de care avea multe bogate şi puternice şi, prin ajutorul lor, căpătă slujbuşoare bune şi grase, când la curte, când la ţinuturi. Era deştept şi ager, începuse să-i meargă bine, dar din nenorocire rămăsese tot semeţ. Se sfădi cu un puternic al zilei, fu silit să părăsească slujba cu rangul de sulgeriu şi, neavând încotro, se apucă să-şi facă moşie în Tămăşăni. Am văzut atât greutăţile ce le întâmpinase la început, cât şi întorsătura neaşteptată luată de împrejurări în urma dihoniei izbuhnite între răzeşi. Slugerul isprăvise clădirea curţii lui, o casă din paianturi, şândilită, cu cerdac lat de douăsprezece palme şi parmaclâc dinainte, despre miazăzi (căci clădirea, după obiceiul celor mai multe aşezări de la noi, întorcea spatele priveliştei încântătoare asupra văii Trotuşului). Clădirea cuprindea o tindă lată, despărţită în

două în sensul lărgimii, cu două încăperi în dreapta tindei şi una mare cât celelalte două împreună în stânga ei. Îşi adusese soţia la Tămăşăni şi petrecea acolo până în postul Crăciunului, când se muta în Ieşi, unde sta până aproape de Paşti.

Frumoasei Smaragdei nu-i plăcea şăderea la ţară unde vedea numai ţărani, iar pe nime mai de seamă. Dar, cu toate aplecările ei spre cheltuială şi cu tot dorul ei de petrecere, nicio plângere nu-i ieşea din gură, căci iubea cu patimă pe frumosul ei soţ şi ştia bine că şăderea la ţară este neapărată pentru ca să astupe măcar întrucâtva golurile lăsate în punga lui prin cele trei luni ce le petreceau în Ieşi, goluri care, vai! nu se puteau astupa pe deplin decât prin împrumuturi.

Biata Smaragda s-ar fi împăcat poate şi mai bine cu această lungă şădere la ţară, dacă boieriul ei iubit n-ar fi fost atât de zburdalnic şi atât de necredincios. Nu că el ar fi încetat s-o iubească, că s-ar fi purtat varvar cu dânsa, sau că s-ar fi arătat nepăsător faţă de ea. O, nu! O iubea ca şi în ziua cea dintâi, nu rostise către ea nicio vorbă aspră, cuvintele de iubire curgeau şi voi din gura lui; dar, ca şi în zilele dintâi ale căsătoriei, o înşala cu toate fustele şi cu toate catrinţele ce-i ieşeau înainte şi nu i se arătau îndărătnice. Cucoane, femei şi fete de boierănaşi şi de calemgii, de negustori, ţarance, slujnice, ţigance şi chiar jidoavce, numai dacă erau frumoase, slugerul era gata să le iubească pe toate… pentru o clipă.

El, de altminteri, nici nu prea ascundea Smaragdei această slăbăciune a lui şi-i zicea adesea glumind, când ea, câteodată, îi făcea vreo slabă mustrare sau plângea fiindcă auzise despre vreo poznă din cale-afară boacănă a boieriului ei:

— Ce-ţi pasă, ele trec şi tu rămâi!

Într-o zi, îl prinse cu o ţigancă chiar în ietacul ei. Izbuhni în lacrimi, plânse ceasuri şi nu se mai putea sătura de plâns. Slugerul, foarte ruşinat şi foarte mâhnit, nu ştia ce să facă ca s-o liniştească: rugăminte, făgăduinţe,

dezmierdări, toate erau zadarnice. O lăsă singur şi când se întoarse tot plângând o găsi. Deodată, Smaragda, rămasă singură mai multă vreme, auzi zgomot în curte, sub fereasta ei, ş-apoi vaiete de femeie. Aceste vaiete urmând vreme îndelungată şi făcându-se din ce în ce mai sfâşâitoare, sulgereasa se sculă de pe patul pe care plângea de ceasuri şi se apropie de fereastă. jos, la scară, sub odaia ei, era lungită cu faţa în jos ţiganca cu care prinsese pe bărbatu-său. Un ţigan o ţinea de cap, altul de picioare, şi un al treilea o croia cu harapnicul. Slugerul, nemaiştiind ce să facă ca să liniştească pe Smaragda, găsise acest mijloc pentru a-şi arata pocăinţa şi a-şi ispăşi greşeala. Şi tot bunul suflet ce era sulgereasa Smaragda deschise fereastra şi strigă ţiganilor să înceteze. Aveau doi copii pe care îi iubeau la nebunie şi care erau mândria lor. Şi într-adevăr, amândoi erau neobişnuit de frumoşi, de deştepţi şi de vioi. Frosiniţa, fetiţa, era icoana mâni-sa, iar Patraşcan, numit astfel după naşul său, marele logofăt Patraşcu Arbore, părea bucăţică ruptă din sulgeriu.

Cu un ah şi câteva luni înainte de începutul povestirii noastre, Smaragda răcise la biserică în vremea postului mare. Cu toate sfaturile doftorului curţii, nu voi să stea în pat, urmă să-şi vadă de gospodărie, să postească şi, duminica următoare, merse iar la biserică. Răceala se schimbă în junghi şi, în săptămâna patimilor, îşi dădu sufletul. Câteva clipe înainte să închidă ochii pentru totdeauna, făcu semn slugerului să s-apropie de dânsa, se uită în ochii lui cu nespusă dragoste şi rosti cuvintele:

— Psihi mu! (Sufletul meu!)

Durerea slugerului fu într-adevăr mare: el plânse din adâncul sufletului pe fiinţa frumoasă, iubitoare şi cu suflet curat pe care o pierduse. Vreo două luni rămase ca smintit şi dacă, cu încetul, jalea i se mai potoli, nu încetă măcar o clipă să simtă golul lăsat de Smaragda.

De astă dată rămase la Tămăşăni nu numai până în postul Crăciunului, dar petrecu chiar acolo, iarna întreagă. Vânător bun şi îndrăzneţ, îşi petrecea vremea mai ales cu vânatul. Urşii, cerbii şi râşii mişunau prin codrii

nemărginiţi din împrejurime:

Adusese cu dânsul, pentru îngrijirea copiilor, pe Zamfira, o fată care fusese luată de Smaragda în slujbă numai cu câteva zile înainte de îmbolnăvirea ei. Cum o văzuse, slugerul îşi jurase să nu scape din mână un asemenea chilipir. Fata nu se arătă salbatecă deloc; dorinţele boieriului fură împlinite încă înainte de boala şi de sfârşitul sulgeresei. Frumoasă la faţă şi la trup, hazlie şi deşteaptă, ea ştiu să păstreze mai multă vreme favoarea neîmpărţită a slugerului. Dar firea lui însatată de schimbări nu putea să rabde lanţurile unei statornicii prea lungi. Poftele îi fură din nou stârnite, când de vreo ţigancă, când de vreo nevastă frumuşică şi uşuratică din Tămăşăni, Stoieneşti sau Mirişte şi chiar de mai departe, când de vreo negustoriţă sau cuconiţă de mâna a treia din Târgu-Ocnei. Tânăr, frumos, vesel şi îndrăzneţ, plăcea femeilor şi cunoştea acuma de minune chipurile prin care, cu cheltuială puţină, să le facă plecate voinţilor lui.

Căci se făcuse cumpănit în cheltuieli: se hotărâse să adune avere mare pentru copiii lui, singurele fiinţi în lume pe care într-adevăr le iubea din toată inima. Frăsina trebuia să aibă o zestre dându-i drept să fie peţită de o beizadea, iar Patraşcu să poată alege între domniţe. Petrecând acea iarnă la ţară, izbuti să mai plătească din datorii, pe lângă că cumpărăi părţile unor răzeşi săraci din Văsian.

În primăvară fu silit să se răpadă la Ieşi. Printre neamurile pe care le avea acolo era şi hatmanul Iordache Strilea, un văr al treilea cu tatăl său, om foarte bogat şi cu vază mare, nu atâta pentru averea de care dispunea, cât pentru binefacerile şi dreptatea lui.

Când banul Constantin îşi trimisese fiii la Ieşi, ca să intre în slujbă, ei fusese găzduiţi, ocrotiţi şi sfătuiţi de hatmanul Iordache. Bătrânul boier, a cărui viaţă era de o curăţănie neobişnuită, avuse totdeauna o mare slăbăciune pentru Mihalache. Păcatele tânărului îl mâhneau, dar firea lui bărbătească şi deschisă, bunătatea de inimă de care dădea necontenite dovezi făcuse pe hatman să treacă

peste cusururi şi să le puie pe sama tinereţelor.

Când slugerul veni acuma la moşu-său, bătrânul îl îndemnă să nu rămâie necăsătorit, adăugând că avea acuma prilej să ieie o fată de neam bun, blândă, binecrescută, gospodină şi cu avere frumoasă. Şi când Mihalache se grăbi să-l întrebe de numele acelei comori, moşu-său îi răspunse că fata era chiar copila surorii soţiei sale, Catinca, fiica cea mare a vornicului Dumitrache Ţifescu.

Partida era într-adevăr din cele mai bune, vornicul Dumitrache fiind unul din oamenii cei mai bogaţi din ţară, iar Catinca, pe lângă partea ei în averea foarte însămnată lăsată de răposata vornicească Safta, maică-sa, putea să se mai aştepte la o zestre frumoasă de la vornic. Slugerul primi propunerea hatmanului cu bucurie şi cu recunoştinţă, rugându-l să scrie vornicului Dumitrache, care şădea şi iarna şi vara la moşia lui, Domneştii, în ţinutul Putnei. Se hotărî între dânşii ca slugerul s-aştepte la Tămăşăni scrisoarea prin care hatmanul avea să-i facă cunoscut răspunsul lui Ţifescu.

Acest răspuns sosise cu două zile înaintea celor povestite mai sus şi era cu desăvârşire îmbucurător. Vornicul se aratase foarte bucuros de propunerea hatmanului şi, printr-însul, poftea pe sulgeriu să vie pe câteva sile la Domneşti spre a face cunoştinţă mai temeinică.

Capitolul VI – În care slugerul Mihalache ajunge la Domneşti

Strilea plecase chiar a doua zi de dimineaţă cu rădvanul la care erau înhămaţi cei patru telegari negri. Pe capră erau doi ţigani: Nastasă vezeteul şi Culiţă feciorul, îmbrăcaţi amândoi pentru acest prilej cu nişte ilice şi nişte anterie vechi ale stăpânului lor.

Slugerul Mihalache, un barbar de treizeci şi trei de ani, de făptură mai mult sprintenă, avea o faţă frumoasă cu

ochi negri, mari, vioi, plini de foc şi de veselie, un nas drept şi o gură potrivită, cu buze pline şi rumene, pe jumătate ascunse sub musteţi şi sub barba castanie închisă, lungă, lată şi mătăsoasă.

Purta calpac uşor de astrahan cu fund verde, ilic cafeniu scurt cu blană de samur pe mărgini, anteriu de matasa uşoară cu dungi învrâstate: verzi, roşii, negre şi galbene, strâns la cingătoare cu un şal frumos şi, în picioare, ciubote de iuft roşu. Lângă dânsul, pe pernele rădvanului, se vedea o giubea de mătase verde, căptuşită cu atlas alb. Dinaintea lui, între cele două geamuri de dinainte, era spânzurat un toc de piele, de atârnat peste umăr, în care se vedeau două pistoale frumoase de fabrică nemţască. Căldura era înăbuşitoare, radvanul era greu şi drumurile răle: la Cornăţel lasară caii să răsufle, pe la prânzul cel mare erau la Adgiudul Nou, unde poposiră două ceasuri şi, la trei după-amiază, ajunseră la Domneşti.

Curtea de aici, una din cele mai mari din ţară, era aceeaşi în care podghiazul lui Demideţchi împresurase şi prinsese pe Ducă-vodă, la întoarcerea acestui domn de la împresurarea Vienei, dar care fusese cu desăvârşire prefăcuta de curând de vornic.

Un zid puternic cu metereze, la cele patru colţuri ale căruia se vedea câte un turn rotund, înconjura casa boierească, grădina, grajdurile şi celelalte heiuri.

La zgomotul făcut de trăsură şi la strigătele vezeteului poarta grea de stejar, legată cu şine de fier, se deschise fără zgomot. Rădvanul intră în curte trecând pe lângă perdegiu sau portar, un ţigan zdrenţuros, cu lanţuri grele de picioare şi cerc de fier cetluit împrejurul capului, sămn că fugise de la stăpân, fusese prins şi adus înapoi. I se păru lui Strilea că acea faţă neagră, din care se vedeau numai doi ochi de jaratec, ieşind dintr-o barbă neagră şi încâlcită, nu-i este necunoscută.

Casa era cu două rânduri şi avea trei cerdacuri; unu la rândul de gios în faţă şi două la acel de sus, unul din faţă şi celălalt din dos. Când trăsura ajunse la scară, vreo

trei ţigani desculţi, în anterie vechi şi rupte, strânse pe trup cu rămăşiţi înnădite şi cârpite de şaluri lepadate de stăpân, alergară pe cerdacul de gios podit cu lespezi şi având parmaclâc de piatră, scoborâră răpede cele trei trepte şi să grăbiră să deschidă obloanele rădvanului.

Slugerul, ieşind din caretă, fu luat pe subsuoară de către ţigani, dus în pridvorul cel mare al casei şi de acolo, tot ţinut de subsuoară de doi din ţigani, fu suit pe scara de la fundul acelui pridvor, scară care se învârtea între doi păreţi până la rândul de sus, într-o încăpere lungă, având o uşă prin care ieşeai în cerdacul de sus, aşezată între două fereşti, mari pentru vremele de atunci, dar care astăzi ar părea mici. Al treilea ţigan dăduse fuga înaintea lor ca să spuie vornicului numele musafirului, căci slugerul, la ieşirea lui din trăsură, avuse grijă să se numească. Păreţii odăii în care se afla acuma Strilea erau văruiţi şi nu aveau altă podoabă decât două oglinzi mici, rotunde, cu ramuri de nuc lustruit. În fund se vedeau două sobe cu câte patru stâlpi, în fiecare părete erau câte două uşi într-un canat. De jur-împrejur, între sobe şi uşi, între uşi şi fereşti, erau tandururi acoperite cu covoare şi, deasupra tandururilor, paturi de lemn, cu mindire de paie şi saltele de lână, deasupra cărora erau aşezate macaturi de pânză moldovenească cu dungi albastre şi roşii. Pe paturi şi la părete erau aşezate perini de paie şi coltuce de lână îmbrăcate la feli cu macaturile, iar la fereşti se vedeau perdeluţe drepte de aceeaşi materie. Pe paturi erau aşezate mai multe mesuţe rotunde, în trei picioare scurte, de lemn de brad lustruit. În mijlocul odăii era o masă mare, rotundă, de nuc lustruit, acoperită cu un covor de Ţarigrad, împrejurul căreia se găseau vreo zece scaune tot de nuc, cu perine de lână, acoperite la feli cu paturile. În mijlocul tavanului, alcătuit din grinzi şi scânduri de brad, atârna, spânzurat de lanţ, un policandru de lemn boit în galbăn cu douăsprezece sfeşnice, în care era aşezată câte o lumânare de său. În păreţi se vedeau înfipte, din loc în loc, tricheluri, iarăşi de lemn, boite cu galbăn, cu lumânările lor, tot de său. Podeala era de blăni de stejar,

înnegrite de vreme şi date cu oloi.

Slugerul, care printr-o fereastă deschisă privea cum se dishamau caii lui, fu distras de la această privire prin zgomotul unei uşi care se deschidea. Întorcându-se, văzu pe vornicul Dumitrache care înainta spre dânsul.

Vornicul era un bărbat de cincizeci de ani împliniţi, nalt şi slab, cu o faţă lungăreaţă şi ochi suri, mici dar vioi şi şireţi, un nas lung, subţire, cam coroietic şi o gură mare cu buze subţiri cu totul pierdute în barba lungă, neagră, amestecată numai pe ici, pe colea cu fire argintii.

Purta giubea de ştofă verde, cu sângiap la mărgini, anteriu de ghermesit alb şi verde cu floricele roşii şi albastre, brâu de şal scump, şalvari roşi, meşti şi papuci galbeni, iar pe cap un fes roş de lână uşoară cu canaf de mătase albastră.

Slugerul, luând mâna ce i-o întindea vornicul, se plecă asupra ei şi o sărută, iar vornicul îl sărută pe frunte.

Apoi Ţifescu, aşezându-se pe un pat, cu spatele razamate pe perine şi cu picioarele încrucişăte sub dânsul, pofti pe sulgeriu să s-aşăze lângă el. Se aduseră dulceţi, cafe şi ciubuce, urmând totodată obişnuitele întrebări asupra sănătăţii şi a drumului făcut de sulgeriu, apoi laudele fireşti aduse de amândoi hatmanului Iordache. După aceste, vornicul puse slugerului feli de feli de întrebări asupra neînţelegerilor lui cu răzeşii de la Tămăşăni şi asupra chipului în care îşi propunea să-şi întregească moşia.

Vornicul Dumitrache Ţifescu era un boier de neam vechi, cunoscut în toată ţara pentru lăcomia şi neîndurarea ce o aratase faţă de răzeşii care aveau nenorocirea să-i fie megieşi. La moartea tătâne-său, logofătul Grigore, Domneştii erau un trup de moşie frumoasă, cuprinzând două mii de fălci, iar acum aveau peste opt mii, făcute toate de la răzeşii de pe împregiur care fusese desfiinţaţi cu desăvârşire. Toate mijloacele fusese întrebuinţate spre a ajunge la acest scop: intriga, înşelăciunea, schingluirea, cumpărarea diregătorilor, plastografiarea şi râpirea

actelor, groaza; nimica nu fusese lăsat deoparte. Strigătele de durere ale despoieţilor umpluse ţara întreagă.

Constantin Racoviţă, în întâia lui domnie, încredinţându-se de vinovăţia lui Ţifescu, îl chemă înaintea lui, îi făcu mustrări din cele mai aspre, îl bătu cu buzduganul şi poronci ca toate cumpărăturile făcute de el să fie din nou cercetate de divan. Dar Ţifescu, înrudit fiind cu boierii cei mai puternici, ştiu să tărăgăneze judecata până la mutarea lui Racoviţă în domnia Ţării Româneşti. Apoi, sub noua domnie a lui Matei Ghica, nu numai că izbuti să împiedice orice judecată, dar ajunse la trecere mare şi urmă să-şi rotunjască moşia. Răzeşii încercase să-l ucidă; trăsese de mai multe ori asupra lui, dar el scăpase totdeauna ca prin minune şi acuma, de câţiva ani, nu mai ieşea pe moşie decât înconjurat de o strajă de douăsprezece slugi înarmate până în dinţi. Când Racoviţă venise să domnească pentru a doua oară, ce mai rămăsese din răzeşii megieşi cu Domneştii se ridicase cu mic, cu mare şi venise la Ieşi cu jalbă, în urma căreia domnul trimise pe un ciohodar cu nişte seimeni ca să ridice pe biv vei postelnicul Ţifescu şi să-l aducă la scaun. Dar acesta, fiind vestit de prieteni, fugise în Ţara Muntenească. Racoviţă voia să puie pe răzeşi în stăpânirea pământurilor ce fusese ale lor fără altă judecată, căci altfeli, din pricina lipsei lui Ţifescu, această pricină s-ar fi prelungit vreme îndelungată. Însă faţă cu nemulţămirea stârnită între boierii cei mari la vestea unei asămenea măsuri, nu putu decât să rânduiască pricina în cercetarea divanului. Această a doua domnie a lui Racoviţă neţinând decât un an, îi fu lucru uşor postelnicului Dumitrache, prin rudele şi prietenii lui, să zădărnicească toate soroacele. La venirea în scaun a lui Scarlat Ghica, Ţifescu recăpătă trecerea ce o avuse la fratele acestuia, Matei; nu trecu anul şi dobândea vornicia Ţării-de-Jos, ţelul visat de dânsul de ani îndelungaţi.

Ţinutul Putnei fiind cuprins în oblăduirea lui judecătorească, îi fu uşor să scăpe de cei câţiva răzeşi mai dârji care îl supărase. Găsi cu uşurinţă mărturi care, în

schimbul câtorva galbeni, amestecară pe acei nenorociţi în furturi de vite şi în omoruri despre care ei nu aveau măcar cea mai mică ştiinţă. Acei care dădură vornicului şi cel de pe urmă parmac din moşia strămoşască scapără; iar acei care se aratară mai îndărătnici sau a căror fiinţă era supărătoare înfundară ocna pe viaţă, alţii ispăşiră cerbicia lor prin ştreang.

Când Ţifescu părăsi vornicia, sub Grigore Calimach, el stăpânea douăsprezece mii de fălci într-o singură întinsoare şi nu mai avea grijă de judecată, căci răzeşii îndrăzneţi zăceau sub ţarină sau în fundul ocnei, iar cei slabi de înger tremurau de frică în colibele lor numai la auzul numelui cumplitului vornic. Şi pe lângă Domneşti, el mai stăpânea încă alte cincisprezece sate în deosebite părţi ale ţării, şi oriunde împrejurul satelor lui se aflase răzeşi, el ştiuse să-i stângă cu desăvârşire.

Nu trebuie să ne mierăm deci dacă, la auzul chipului în care slugerul Mihalache îşi propunea să întregească moşia Tămăşănii, vornicul se uită la dânsul cu o milă de care nu era străin dispreţul. Ce copil era slugerul! Avea să-i arate el după căsătorie cum se fac moşiile când are cineva norocul să se afle între răzeşi!

Vornicul se sculă după o bucată de vreme şi propuse musafirului să iasă pe cerdac ca să-i arate caii lui cei de preţ. Slugerul primind cu bucurie, Ţifescu bătu în palme şi poronci ţiganilor care intrară să ducă două scaune în cerdac şi să trimată răspuns vezeteilor să scoată din grajdi şi s-aducă la scară caii cei arăpeşti, misirliii şi telegarii cei negri.

Slugerul, care era cunoscător bun de cai, nu putu să înăbuşe un strigăt de mierare când văzu acele dobitoace.

Mai ales misirliii, un armăsar şi o iapă, de trei ani pe patru amândoi, negri la păr, amândoi cu stea în frunte şi strănut la bot, erau de o frumuseţe cu totul neobişnuită: slugerul nu-şi putea lua ochii de pe ei. Acei cai fusese aduşi înadins pentru herghelia vornicului de un agă de ieniceri, prieten cu Ţifescu şi văr cu un bei mameluc.

Vornicul plătise pe dânşii o sumă cu care ar fi putut să cumpere o moşie mare. Mai erau doi armăsari şi două iepe arăpeşti, foarte frumoşi cu toţii, dar care nu se puteau asamana cu misirliii. Pentru îngrijirea acestor de pe urmă ţinea, pe lângă o droaie de ţigani, doi p-aici, negri amândoi.

După ce caii fură duşi înapoi în grajdiuri, amândoi boierii rămaseră încă în cerdac, trăgând din ciubuce şi întreţinându-se despre feli de feli de lucruri. Vornicul dacă era lacom, hrăpitor şi nedrept, era un bărbat foarte deştept, hazliu şi chiar învăţat pentru vremea lui: pe lângă greceşte şi turceşte, mai ştia nemţeşte, italieneşte şi puţin ruseşte, cetise nu puţine cărţi, mai ales din cele elineşti, şi făcea chiar stihuri. Ştia multe şi avea foarte multe de spus; ceasurile trecură pentru sulgeriu în chip plăcut ascultând povestirile gazdei lui. Tocmai într-un târziu intră în sală şi vorniceasa Ruxanda, a doua soţie a lui Ţifescu, fiica unei capuchehaiele a lui Matei Ghica, o femeie înaltă şi subţire, oacheşă, mai mult frumoasă decât urâtă. Era îmbrăcată cu o rochie de mătase verde, în chip de anteriu, strânsă la cingătoare cu un brâu de şal, iar peste rochie purta o caţaveică de catifea, tot verde, cu ceapraz de fir pe margine. Părul ei negru era ascuns sub un fes alb cu canaf de mătase albastră-închisă, iar partea de jos a fesului dispărea sub o dantelă de mătase albă, care alcătuia un colan uşor împrejurul tâmplelor.

Cu dânsa venise Catinca, singura fiică a vornicului din întâia lui căsătorie, cu răposata Safta, fata postelnicului Neculai Arbure, sora Sultanei, soţia hatmanului Iordache Strilea. Catinca era atunci de vreo cincisprezece ani, mai mult mică decât înaltă, şi grăsulie; avea păr castaniu frumos şi ochii blânzi căprii. Dacă faţa nu se putea numi frumoasă, era plăcută, mai ales prin seninătatea şi blândeţa ce se oglindeau pe dânsa. Îmbrăcămintea i se deosebea de acea a vornicesei prin coloarea rochiei şi a caţaveicii, care erau roşii la faţă, şi faptul că purta capul descoperit.

De-abie se isprăvise salutările obişnuite când fură

chemaţi la cina pusă în una din odăile ale căror uşi dădeau în sala cea mare.

Masa, de lemn de nuc lustruit, acoperită cu o faţă de masă de pânză de in cusută cu fir şi cu mătase, era pregătită pentru patru inşi: adică dinaintea fiecărui scaun era aşazăt câte un talger de cositor, având alături o lingură, tot de cositor, un pahar mare pentru apă şi altul mai mic pentru vin. La locurile menite pentru stăpânii casei şi pentru Catinca se vedea câte un toc, căptuşit cu piele roşie împodobită cu cuie de argint; din fiecare toc ieşeau mânerile de argint suflat cu aur ale unui cuţit şi ale unei furculiţi cu două, vârfuri lungi, subţiri şi drepte.

Când se puseră la masă, slugerul luând loc între vornic şi vornicească, se aduse, în tocul lui de piele, cuţitul şi furculiţa musafirului care rămăsese în păstrarea feciorului său.

Până la mijlocul veacului al XVIII-lea, când veneau străini într-o casă boierească, nu era obiceiul ca cucoana boierului să stea la masă cu ei, iar fetele nemăritate şi mai puţin. De la începutul celei de a doua jumătăţi a aceluiaşi veac însă, atingerea mai deasă cu lumea apuseană făcuse ca să cadă în neobişnuinţă. Cucoanele începură să ieie parte la mese împreună cu bărbaţii, fetele mari însă erau admise şi ele numai în împrejurări cu totul deosebite.

În vremea mesei convorbirea fu purtată mai ales de vornicească, care vorbea numai greceşte, limbă ce o ştiau bine şi ceilalţi meseni. Se vorbi mai ales de copiii slugerului, de greutăţile întâmpinate pentru creşterea lor la ţară şi se schimbară veşti despre rude, prieteni şi cunoştinţe. Catinca era mult prea binecrescută pentru ca să cuteze să deschidă gura; ea ţinea ochii plecaţi, dar, din când în când, arunca câte o privire furişă spre frumosul musafir.

Un taraf de lăutari, alcătuit din vreo şase ţigani şi aşazăt sub fereşti, cânta necontenit hore, doine şi mai ales cântece de inimă albastră, ale căror stihuri erau datorite vornicului. Mâncările multe erau cele obişnuite în parte şi

astăzi la noi, pregătite de patru ţigani bucătari. Se varsară vinuri din podgoriile cele mai alese din ţară, dar atât vornicul cât şi slugerul beau foarte puţin, căci obiceiurile cumpătate ale fanarioţilor avuse în această privinţă o înrâurire din cele mai fericite asupra boierimii moldoveneşti.

După ce se sculară de la masă, Catinca nu însoţi pe părinţii săi în sală, chiar vorniceasa stătu numai puţin cu boierii. Aceştia însă traseră mai multe ciubuce înainte de a se despărţi şi, în acest timp, vornicul găsi prilej să-şi arate neîncrederea în noua domnie. Aceasta, după dânsul, avea să fie părtinitoare pentru treptele de gios, iar boierimea cea mare putea s-aştepte numai supărări şi umiliri şi vornicul adăuga cu un suspin că între noul domn şi verii lui, Matei şi Alexandru, era o deosebire foarte mare. Lumânările de său din policandru se făcuseră mici de tot când vornicul duse pe sulgeriu în odaia în care acesta avea să doarmă şi care era aceeaşi în care şăzuse la masă.

Slugerul nu putu să adoarmă decât târziu: feli de feli de gânduri şi icoane trecătoare îl ţinură treaz până aproape de ziuă. Ele erau mai cu seamă icoane frumoase de viitor mândru. Alihalache Strilea se vedea ajuns la boierie mare, cu Catinca lângă dânsul la Tămăşăni, unde toată moşia era a lui. Frosiniţa şi cu Patraşcan, îmbrăcaţi în haine scumpe, frumoşi ca nişte îngeri, erau lângă dânşii. Dar deodată inima lui simţea o durere amară, căci icoana Smaragdei pe patul ei de moarte, cu faţa senină şi nespus de frumoasă, răsărea deodată înaintea ochilor lui; şi atunci era cuprins de o jale adâncă, de un dor nemărginit după fiinţa dulce şi frumoasă, tovarăşa tinereţii lui, pe care o pierduse pentru totdeauna.

Dar iubirea de viaţă, pofta după plăcerile şi bunurile ei, dorul să ajungă să întemeieze copiilor un viitor strălucit goneau în curând blânda icoană, readucând pe acele de falnic viitor.

Capitolul VII – În care vedem cum se cerceta un

furt în veacul XVIII

Zgomot mare, ţipete, zbierete şi sudălmi în curte îl treziră când soarele era încă gios. Sări din pat şi s-apropie de fereastă: în mijlocul ogrăzii văzu, înconjurat de o mulţime de slugi şi de ţigani, pe vornicul Dumitrache, în giubea şi în papuci, numai cu fesul pe cap, aşa cum ieşise din pat şi, înaintea lui, unul din cei doi p-aici în genunchi, rostind cuvinte întretăiete. Era să deschidă fereasta ca să-şi deie mai bine seamă de ceea ce se întâmplase, când uşa se deschise şi feciorul lui intră în odaie.

— Ce s-o întâmplat, întrebă slugerul, de ce s-o scoborât vornicul în curte la acest ceas atât de timpuriu?

— Au pierit armăsarul misirliu cu iapa, răspunse ţiganul.

— Cum au pierit, întrebă slugerul, au murit?

— Au fost furaţi, răspunse ţiganul.

— Cum furaţi? Da' nu-i păzea nimeni? mai întrebă slugerul care începu să se îmbrace răpede.

— Caii erau într-un grajdi anume făcut numai pentru ei doi, alături cu grajdiul cel mare de lângă poartă. Unul din p-aici dormea pe un pat de scânduri în curmezişul uşii grajdiului, iar un ţigan era culcat în paie, în grajdi. Azi-dimineaţă s-au găsit amândoi, şi paicul şi ţiganul, legaţi burduf, cu căluşu-n gură, grajdiul deschis şi deşert, poarta cea mare închisă. Crăciun perdegiul nicăiure, iar caii lipsind.

— Cum? Perdegiul o furat caii?

— Nu se ştie dacă i-o furat el singur sau dacă o fost tovarăş cu alţii.

Strilea se grăbi să se spele şi să se îmbrace; apoi, scoborându-se în curte, se duse să se întâlnească cu vornicul Dumitrache pe care îl găsi la grajdiul deşert al cailor furaţi.

— Ai auzit ce pagubă mi s-o întâmplat? zise vornicul după ce răspunse la salutarea musafirului.

— Dar cum de n-o prins nimene de veste? întrebă

slugerul.

— Cum? Fiindcă sunt toţi nişte mişei pe care am să-i ţin sub bici până ce-or muri, strigă vornicul.

— Oare perdegiul să fie tâlhariul?

— Cu bună seamă că-i amestecat la tălhărie. De trei ori mi-o fugit până acuma. Sunt de-abia trei luni de când l-am prins şi l-am adus înapoi.

— Închis-ai pe ţiganca lui Crăciun în beci? întrebă vornicul pe vatavul de ogradă, căpitanul Simion.

— Da, cucoane, răspunse vatavul, am închis-o şi pe dânsa şi pe fata ei.

Vornicul urmă să cerceteze când pe unul, când pe altul din numeroşii ţigani strânşi înaintea lui. Dar niciunul din ei nu putu să aducă vreo lămurire. Arapul şi ţiganul ce fusese legaţi nu ştiau nimică alta decât că, în mijlocul nopţii, se lăsase deodată ceva greu pe capul lor; li se deschisese gura, li se pusese câte un căluş într-însa, apoi fusese legaţi astfel i încât să nu poată face nicio mişcare. Ei auzise pe hoţi; atât arapul cât şi ţiganul se uneau pentru a spune că erau doi, dezlegând caii şi depărtându-se încet cu dânşii. Un argat care trecea des-dimineaţă pe dinaintea grajdiului, găsind pe arap legat şi uşa deschisă, dăduse alarma. Cei doi puşcaşi care păzeau sub cerdacul curţii nu auzise nimica; iar de văzut nu era chip să se vadă, căci cerul fusese acoperit.

Vornicul poronci vatavului să tragă numaidecât puşcaşilor chiar atunci, în faţa lui, câte două sute de nuiele, pentru că dormise în loc să rămâie treji.

Pe când nenorociţii îşi primeau pedeapsa, slugerul intrase în grajdiul deşert şi se uita la ieslele şi corlăţile făcute cu o îngrijire deosebită. Apropiindu-se de corlăţi pentru a privi mai bine amănuntele făptuirii lor, cum păşea peste aşternutul gros de paie, ciubota lui călcă peste ceva vârtos. Ridică piciorul şi, uitându-se jos, ochii lui dădură de o ţâţâitoare de os, lungă de o şchioapă, de cele care se întrebuinţau pe atunci şi se mai întrebuinţează şi astăzi de vânători la pândă, pentru a chema căprioarele. Era s-o

arunce jos, când nişte încrestături pe capătul ţâţâitoarei atraseră bagarea lui de seamă. O apropie de ochi şi, cu mare mierare, văzu stema familiei lui, cele trei stele aşezate în triunghi, săpate pe os în chip grosolan. Atunci îşi aduse aminte că puşcaşul lui, Ion Tiron, îi făcuse un tacâm întreg de ţâţâitoare, pentru chemarea fiecărui soi de şoimi, şi că pe toate sapase stema Strileştilor.

Dar cum se afla acea ţâţâitoare aici, cine s-o fi adus în grajdiul cailor furaţi? S-o fi pierdut hoţul care furase caii? Şi cum să fi căzut ea în mâna acelui tâlhariu? Şi deodată o lumină îi străbătu mintea: el dăduse doară cu mâna lui una din acele ţâţâitori, cu câteva luni înainte, la o vânătoare, lui Niţă Şchiopul, fiul preutului Pavăl de la Precista din Focşăni, a acelui care stăpânea în Tămăşăni întreg bătrânul Ciuta şi jumătate din Bătei. Îşi mai aduse aminte că Şchiopul, numit astfel i fiindcă şchiopăta de piciorul drept, era un stâlp de crâşme şi cheltuitor peste măsură, avea nume foarte rău, mai ales de când se îngurluise cu una Anica, femeia unui popă din satul Străoani, pe Zăbrăuţi, pe care o furase de la bărbatu-său şi o ţinea ascunsă prin poieni, în pădure. Se zvonea chiar că Şchiopul ajunsese hoţ de cai. Strilea, cu prilejul vânătoarelor lui, auzise de la oameni din Câmpuri şi din Mănăstirea Caşinului că fiul preutului Pavăl fusese adesea întâlnit de dânşii în munţi, pe potici pierdute, calare pe vreun cal de toată frumuseţea, ducând de căpăstru încă pe unul sau chiar pe doi, tot de preţ, când îndreptându-se spre hotarul Ţării Ungureşti, când venind dinspre acel hotar. Se şoptea chiar că câte un omor al cărui făptaş nu se putuse descoperi i s-ar fi datorind lui. Dar aceste învinovăţiri se aduceau Şchiopului numai cam în taină şi cu glas supus, lumea având mare frică de dânsul, căci era grozav de iute la mânie şi de răutăcios, iar puterea lui era de necrezut. Chiar urieşul Andrei Văsian şi frate-său, călugărul Varsanovie, fiii popei Gheorghe din Tămăşăni, vestiţi pentru puterea lor în tot ţinutul, n-aveau ce să-i facă: Şchiopul îi trântea pe amândoi ca pe nişte copii.

Nu putea să încapă îndoială, Şchiopul furase caii în

tovărăşie cu perdegiul.

Cât pe ce era slugerul s-alerge să spuie vornicului că găsise urma hoţului şi ştia cine este acel hoţ, dar după o clipă se răzgândi şi se linişti. Era spre folosul lui să îndatorească pe vornic, făcându-l să găsească caii furaţi; dar nu se cădea să-l puie pe o urmă care putea să fie greşită. Nu trebuia să vorbească înainte – să fie cu desăvârşire încredinţat că hoţul era acel pe care el îl bănuia. Se îndreptă deci cu pas liniştit spre locul în care se auzeau loviturile de nuiele şi vaietele puşcaşilor. Dinaintea grajdiului celui mare găsi pe vornicul Dumitrache stând pe un scaun, cu imameaua narghilelei aprinse în mână. Dinaintea lui, lungit la pământ, ţinut de cap şi de picioare de câte doi ţigani voinici, era acuma al doilea puşcaş, căci cel dintâi care îşi ispăşise pedeapsa zăcea gemând şi zvârcolindu-se în nişte paie, la colţul grajdiului. Un ţigan spătos, a cărui mâneci suflecate lăsau descoperiţi muşchii semănând cu nişte funii de oţel, ridica nuiaua de alun în sus şi o făcea să cadă şuierând pe vinele sângerate ale osânditului, ţigan şi el, lung, slab, cu faţa acoperită de o barbă deasă. Loviturile cădeau în măsură, şi în măsură ieşea din gura nenorocitului când un aleoo, când un valeoo din ce în ce mai prelungit şi mai ascuţit. După fiecare zece sau douăsprezece lovituri, vornicul făcea semn acelui care ţinea vergile să stea, sorbea adânc din narghilea până în fundul pieptului, dădea drumul fumului pe gură şi pe nas, apoi certa pe ţiganul întins gios pentru lenea şi nebagarea lui de seamă, jurându-se că are să-l beleasă de viu. Apoi sorbind iar din imame, zicea:

— Dă-i!

Şi loviturile reîncepeau să cadă în cadenţă, şi tot în cadenţă, la fiecare lovitură, răspundea când un aleoo, când un valeoo.

Se aduse şi slugerului un scaun pe care se aşează şi i se dăduse un ciubuc aprins din care începu să tragă, privind la osânda puşcaşului.

După darea celei de pe urmă lovituri, vornicul,

sculându-se, se îndreptă spre cănţăleria moşiei, care se afla într-o casă de cărămidă din faţa grajdiurilor, în ceea parte a curţii, urmat de sulgeriu, de vatav şi de toate slugile.

Cănţăleria era o odaie joasă, dar destul de încăpătoare, luminată de trei fereşti care aveau câte două geamuri mici şi opt zăbrele încrucişăte. Îmbrăcămintea era alcătuită dintr-o masă mare de lemn de brad, boită în negru, un dulap la feli, vreo patru scaune şi două paturi mari de scândură, cu mindire de paie acoperite cu macaturi de pânză de casă şi, la părete, perine îmbrăcate la feli. Aici locuiau cei doi gramatici, nişte băieţi tineri de mazili, care stăteau în picioare lângă uşă.

Vornicul Dumitrache, după ce intră în cănţălerie, se aşează turceşte pe un pat şi făcu sămn slugerului să s-aşăze lângă dânsul; vatavul Simion rămase în picioare lângă uşă, în partea opusă acelei unde se ţineau cei doi gramatici.

Prin uşa deschisă se vedea mulţimea ţiganilor strânşi dinaintea prispei. Vornicul poronci să aducă narghilele şi cafe, apoi spuse vatavului.

— Să vie femeia şi fata lui Crăciun.

Vatavul ieşi şi se întoarse în curând cu două ţigance: una mai în vrâstă, îmbrăcată în zdrenţe murdare, cealaltă tânără, nalta, frumoasă şi curat îmbrăcată, dar cu faţa obosită şi cu mijlocul crescut, aproape de facere.

Cum se văzură în faţa vornicului, căzură în genunchi cerând iertare şi jurând că sunt nevinovate.

Fără a îi poronci să se scoale, Ţifescu începu să le cerceteze în toate chipurile pentru a afla încotro fugise Crăciun cu caii şi pe cine avuse de tovarăşi. Le luă întâi cu binişorul, făgăduindu-le că de vor spune adevărul nu vor păţi nimică, că, dimpotrivă, îi va fi bine. Dar ele, cu jurămintele cele mai înfricoşate, răspunseră că nu ştiu nimică. Crăciun se culcase ca de obicei în căsuţa lor de lângă poartă; ele nu auzise când se sculase, nici când ieşise, fusese trezite numai în ziuă de zgomotul ce se făcea în ogradă. Vornicul începu să le amenințe cu bătaia, cu

cazna, dar în zadar: ele tot una ţineau, că nimică nu ştiu.

Atunci vornicul poronci să s-aducă vergi. Ţiganul care bătuse pe cei doi puşcaşi intră ţinând în mână un smoc de nuiele de corn şi de alun, urmat fiind de alţi doi robi. Femeia lui Crăciun, cu toate bocetele ei, fu lungită gios şi ţinută cu faţa la pământ; iar ţiganul care îndeplinea slujba de călău începu să lovească. Ţiganca se zvârcolea şi ţipa cât o ţinea gura.

După vreo cincizeci de lovituri sângele începu să ţâşnească din pielea ei smolită. Vornicul făcu semn călăului să stea şi poronci acelor care ţineau femeia de mână şi de picioare să-i deie drumul. Ţiganca se ridică pe un cot, gemând. Apoi vornicul începu din nou s-o sfătuiască să spuie ce ştie, căci altfeli este hotărât s-o bată până ce-şi va da sufletul. Dar ea se jură din nou că nu ştie nimică şi că chiar de ar bate-o boieriul până la moarte tot nu va putea spune nimică.

Atunci Ţifescu, încruntându-se, strigă:

— Întindeţi-o iar şi daţi-i!

Bătaia începu din nou. Când după alte cincizeci de lovituri vornicul făcu iar sămn s-o lese şi începu din nou s-o cerceteze, ea nu mai putu răspunde, era pe jumătate leşinată. Ţifescu poronci s-o ridice şi s-o ducă în beci.

În acest timp fata stătea în genunchi, tremurând ca varga: faţa ei se făcuse galbănă ca ceara şi ochii îi erau holbaţi de spaimă.

— Fa Vasilco, zise vornicul către dânsa, după ce bătrâna fu scoasă din odaie, ai văzut ce-o păţit mă-ta fiindcă s-o îndărătnicit să nu spuie ce ştie. Tu să fii o fată de treabă şi să ni spui cine au fost tovarăşii tătâni-tău şi unde au dus caii. Spune, dacă ţi-i milă de tinereţa ta şi de zilele tale, căci altfeli pun să te bată mai rău decât pe mă-ta.

Vasilca era atât de îngrozită încât nu putu să scoată un cuvânt, dar cu mâna arătă spre pântecele ei.

— Cucoane, izbuti ea în sfârşit să strige, fie-ţi milă de carnea şi de sângele dumitale!

— Oho! strigă vornicul înfuriindu-se, cu de aceste crezi tu să mă îndupleci. Am să-ţi arăt eu! Simioane, pune numaidecât să sape afară, dinaintea cănţăleriei, o gropuşoară, mi-o întinde gios cu pântecele deasupra gropii şi-i trage. Am mai bătut eu doară femei îngreunate!

Dar tocmai când vatavul ieşea ca să îndeplinească poroncile stăpânului, Vasilca dădu un ţipet, căzu gios şi începu să se zvârcolească ţipând. Simion se opri pe loc.

— Ce stai? strigă vornicul mânios, n-ai auzit ce ţi-am poroncit?

— Cu voia dumitale, cucoane, răspunse Simion liniştit, au apucat-o durerile facerii.

Când boieriul se uită din nou la fată, nu putu să păstreze măcar cea mai mică îndoială. Se sculă răpede de pe pat şi ieşi urmat de sulgeriu; dar de-abie făcuse zece paşi afară, când ţipetele fetei încetară şi se auzi vaietul slab, dar ascuţit, al noului născut.

— O las trei zile, zise vornicul către sulgeriu, ş-apoi îi arăt eu! Pe cea bătrână am să pun s-o bată la tălpi şi fa palme, apoi, dacă va urma să tacă, la pântece.

Slugerul nu răspunse, el găsea purtarea vornicului firească şi dreaptă: i se părea cu neputinţă ca femeia şi fata lui Crăciun să nu fi ştiut nimică despre scopurile şi plecarea lui. Cât pentru faptele de cruzime săvârşite de către vornic asupra celor două ţigance, ele erau lucruri ce se întâmplau, şi se întâmplară încă vreme îndelungată, în fiecare zi; oricare alt boier în locul lui Ţifescu tot ca el ar fi urmat.

Capitolul VIII – În care se face lumină în mintea slugerului

Când ajunseră la scara curţii, vornicul merse să se îmbrace, iar slugerul începu să se plimble în sală. Faţa per – degiului, cu cercul de fier împrejurul capului şi cu coarnele lungi care ieşeau din acel cerc îi reveniră în minte. Unde văzuse el acea faţă, fără cerc şi fără coarne?

Cu bună seamă că nu pentru întâia oară se întâlnise el în ajun cu acel ţigan! mai văzuse el acei ochi salbateci. Dar unde şi când?

Auzi uşa din fund deschizându-se şi vatavul Simion intră în sală.

— Mi-a poroncit cuconul să-l aştept aice, zise el lui Strilea, când acesta se opri şi se întoarse către el.

— Îmi pare bine că ai venit, vatajă, zise slugerul apropiindu-se de Simion. De ieri, de când am pus ochii pe perdegiu, mă căznesc să-mi aduc aminte unde şi când l-am mai văzut şi nu pot izbuti să mă dumeresc. Purta coarne şi prin urmare o fost fugar; nu mi-ai putea spune pe unde o rătăcit?

— Asta-i a treia fugă a lui, zise vatavul, bucuros că are şi el ceva de povestit musafirului. O fugit pentru întâia oară acuma zece ani. Nu pot şti pe unde o umblat, dar eu singur am dat de dânsul – au trecut acuma cinci ani –, într-o tabără de ursari domneşti, la Ploscuţeni, lângă Ad – jud. Era să mă omoare când, cunoscându-l, am pus mâna pe el. Noroc că mi-o sărit în ajutor bulubaşa lor, pe care îl cunoşteam de mult. L-am adus legat înapoi, a primit în răstimpuri vreo mie de bice, i s-o pus coarne şi l-am dat la herghelie unde o stat un an. Apoi o fugit pentru a doua oară, s-o dus prin păduri în Ţara Ungurească şi s-o tocmit ca surugiu la un grof Apoi, pe Olt lângă Ciuk. O stat acolo trei ani. Anul trecut venindu-i dor de ţigancă şi de fată, s-o cerut de la stăpână-său pe o lună. Primind învoire, o venit pe furiş aici ca să le vadă şi să se încerce să le ducă cu dânsul peste graniţă. Având un cumnat al lui care-i herghelegiu la noi, o mers într-o noapte la herghelie ca să-l roage să spuie soţiei şi fetei lui să facă toate chipurile şi să vie în lunca Trotuşului, a treia noapte, ca să se întâlnească cu dânsul.

I-o zărit însă alt ţigan când vorbeau împreună şi, dând de ştire la curte, am bătut pe Manea, cumnatul lui Crăciun, până când ni-o spus unde şi când îl puteam prinde pe acesta. După ce l-am prins pe Crăciun, l-am bătut de am

crezut că are să moară, iar cuconul l-o făcut perdegiu ca să-l aibă sub ochi. Dar se vede că groful la care slujise era foarte mulţămit de el, căci de trei ori până acuma trimes-au la cuconul rugându-l să-l vândă pe Crăciun cu tot sălaşul lui, dar cuconul n-o vrut, fiindcă-i era ciudă pe ţigan. Mai în fiecare săptămână îl punea jos, adesea de două ori în – tr-aceeaşi săptămână, şi mai puţin de douăzeci şi cinci de vergi sau de bice nu-i trăgea. Acuma o lună o trecut chiar vechilul grofului pe aici şi iar o rugat pe boier să vândă stăpânului său pe Crăciun, dându-i pe el până la o sută douăzeci de lei, adică cu ce să cumperi doisprezece ţigani meşteri, dar cuconul n-o vrut. Îmi aduc aminte că mi-o poroncit să arăt ungurului grajdiurile cu caii.

În mintea slugerului se făcuse acuma lumină deplină. Da, văzuse pe Crăciun la groful Ştefan Apoi, la moşia acestuia de la Ciuk, când se dusese acolo să cumpere nişte telegari pentru hatmanul Iordache. Groful poruncise ţiganului să încalece ca să arate boieriului moldovan un cal frumos de călărie şi ţiganul tălmăcise slugerului nişte cuvinte ale grofului care ştia prost româneşte.

Şi groful, care avea cea mai frumoasă herghelie din Ardeal, era cel mai vestit hoţ de cai din toată Ţara Ungurească. Numai nu fura în ţara lui, ci în cele învecinate: Moldova, Ţara Românească, Ţara Leşască. Avea chiar şi cai furaţi peste Dunăre, de la turci, şi de peste Nistru, de la tătari. Crăciun dăduse fără îndoială grofului de ştire, prin vreo ceată de ţigani caldarari, că la vornicul Ţifescu se aflau cai de o frumuseţe fără păreche, iar groful trimisese un om de încredere să se încredinţeze de adevărul vorbelor ţiganului.

Părtăşia Şchiopului la furt se lămurea asămene pe deplin: că Şchiopul cunoştea pe grof, singur mărturisise slugerului. Vederat că caii frumoşi cu care el fusese adesea în – tâlnit pe potici singuratece, de către oamenii din Câmpuri şi din Caşin, îi ducea grofului, pentru sama căruia îi şi furase. Şchiopul fusese însărcinat de grof să fure misirliii vornicului Dumitrache cu ajutorul lui Crăciun.

Năştea acum întrebarea: unde erau caii? Fără îndoială pe drum spre moşia grofului. Şi tâlharii cu bună seamă că nu apucase drumul mare, ci o luase prin păduri. După câte auzise slugerul de la Căşuneni şi de la Câmpureni, Şchiopul obişnuia să urmeze nişte cărări care-l scoteau în Ţara Ungurească între Clăbuc şi Zbornă. Erau acum aproape opt ceasuri, fugarii trebuiau să fie departe. Cum să-i mai poată ajunge când ei plecase cu şăpte sau opt ceasuri mai înainte?

Dar, pe de altă parte, faptul că aceşti doi cai făceau cât o avere întreagă îndreptăţea presupunerea că Şchiopul şi Crăciun nu aveau să-i gonească prin păduri şi munţi; o asemenea goană putând să-i strice cu desăvârşire, era de crezut că aveau să-i ducă cu îngrijire, mai domol. Atunci doi sau trei bărbaţi îndrăzneţi, călări pe cai buni, i-ar putea ajunge dacă ar da de urma lor.

Şi slugerul îşi aduse acuma aminte că nimene nu ştia mai bine obiceiurile Şchiopului decât duşmanul lui de moarte, Neculai Jinga din Borşăni, pădurarul mănăstirii Bârnova care, cu vreo doi ani înainte, după ce prinsese pe nevasta lui cu Şchiopul, mai suferise de la acesta şi o bătaie groaznică. Pe femeia necredincioasă o lepădase chiar din ceasul acela, ceea ce făcuse de altminteri după scurtă vreme şi Şchiopul; dar Jinga hrănea de atunci împotriva lui o ură neîmpacată. Ar fi avut ades prilej să-l împuşte prin pădure, n-o făcuse fiindcă era doar creştin şi se temea de păcat, dar pândea prilejul ca să-l poată pierde: să-l prindă cu vreo tălhărie sau altă faptă nelegiuită şi să-l deie pe mâna judecăţii. Neculai Jinga cunoştea toate obiceiurile şi toate sălaşurile Şchiopului prin păduri. Nimeni nu putea să deie de urma cailor aşa de răpede ca el.

Slugerul se opri dinaintea vatavului Simion care rămăsese neclintit lângă uşa pe care intrase.

— În câte ceasuri ar putea oare un om calare să ajungă, fără a goni calul, de aici la Borşăni, peste dealuri, de-a dreptul?

— În trei până la patru ceasuri, răspunse vatavul.

Tocmai atunci intră şi vornicul în sală. Strilea se apropie răpede de el.

— Arhon vornice, îi zise, uitându-se drept în ochii lui, am bună nădejde să dau de urma tâlharilor care ţi-au furat caii. Dar, pentru aceasta, trebuie să plec fără cea mai mică zăbavă şi, deoarece este nevoie să caut acele urme prin păduri, nu pot merge decât calare. Te rog deci, dacă primeşti ajutorul meu, să poronceşti să mi se puie o să pe un cal ce-l vei avea mai bun, umblător dacă se poate, şi să-mi dai şi un om voinic şi de nădejde la mână, calare şi el pe un cal care să se poată ţinea de acel care m-a purta.

Faţa deschisă a slugerului, privirea lui îndrăzneaţă, glasul liniştit, dar totodată hotărât cu care vorbea plăcură vornicului şi-i insuflară încredere.

— Primesc ajutorul dumitale cu mulţămire, arhon sulgeriu, răspunse el. Ţi-oi da umblătorii cei mai buni din grajdiurile mele. Umbletul lor întrece fuga altor cai şi, ca însoţitor, vei avea o slugă credincioasă şi voinică. Simioane, zise el, întorcându-se către vatav, să se puie şaua mea cea de drum pe Şopârla; iar Petrea Balan să se gătească numaidecât de drum şi să puie şaua pe Lăstun.

Vatavul ieşi.

— Te mai rog, zise slugerul, să-mi dai şi o păreche de pistoale bune în rafturi, însă deşarte ca să le încarc eu însumi. Am o păreche cu mine, dar nu strică să am şi două.

Vornicul bătu în palme şi poronci feciorului care intră s-aducă pistoalele lui „cele nemţeşti”.

— Dar spune-mi, zise Ţifescul după ce feciorul ieşi, încotro îţi este de gând să te îndrepţi, şi asupra cui ai prepus?

— Mă iartă, arhon vornice, dar te rog să nu mă sileşti să-ţi răspund. Am bună credinţă că ţi-oi aduce caii înapoi şi ţi-oi lămuri atunci cum am fost pus pe urma lor.

Feciorul intră cu pistoalele care erau nişte adevărate juvaeruri. Slugerul le lăudă foarte şi ceru voie să le încarce.

După ce le încărcă cu îngrijire, ieşi pe cerdac. Gios, cam la mijlocul ogrăzii, era o tufă de trandafiri şi, în vârful unei crenguţi, de-abie se zărea roşul unui boboc.

— Am să încerc să tai acel boboc de trandafir, zise slugerul arătându-l vornicului cu mâna.

Vornicul surâse cu neîncredere. Slugerul ochi, apăsă încet asupra trăgaciului, se auzi o detunătură şi bobocul, împreună cu o coadă de o şchioapă, zbură în mijlocul drumului.

— Aferim, strigă slugerul, bun pistol.

— Să vedem şi pe tovarăşul lui. Creanga căreia i-am tăiat vârful tot prea lungă o rămas, am s-o mai scurtez cu o palmă.

Se auzi o nouă detunătură şi crenguţa de trandafir fu scurtată din nou, cu o palmă, întocmai precum spusese slugerul.

— Şi acuma, mai zise el, să le încarc din nou şi să poronceşti să le puie în rafturile şălei. Trebuie să pun ceva mai puţin praf, căci am simţit o foarte uşoară smuncitură.

După ce încărcă pistoalele cu o îndoită îngrijire, slugerul se duse să se schimbe şi să se pregătească de drum.

În curând apăru, îmbrăcat într-un anteriu de lână subţire, cu dungi vinete pe fund albastru, un ilic uşor de aba cafenie, şalvari albaştri şi ciubote de iuft negru. Anteriul era strâns pe trup printr-un brâu de lână albastră, pe deasupra căruia se vedea un chimir lat de piele, sub care era prinsă curaua, venind de la umăr, a tocului în care se aflau pistoalele lui. Între chimir şi brâu era strâns un iatagan scurt, cu toc şi mâner de argint. În mână ţinea o pălărie de pâslă neagră, uşoară. Poalele anteriului erau suflecate şi prinse în brâu.

Tocmai atunci se auziră caii venind la scară. Vornicul pofti pe sulgeriu în sofragerie unde i se pregătise o bogată gustare, căreia Strilea îi făcu căzuta cinste, apoi amândoi se dădură gios, la scară. Aici aşteptau caii cu Petrea Balan, un român de vreo cincizeci de ani, nalt, uscăcios dar

spătos, cu musteţi lungi, negre, amestecate cu puţine fire albe, şi care purta haina obişnuită de mazili: anteriu a cărui poate erau prinse sub brâu, ilic, bernevici albaştri şi ciubote. În brâul lui se vedea o păreche de pistoale şi un iatagan; cum zări pe stăpânu-său, veni să-i sărute mâna.

— Aista-i Petrea Balan, zise vornicul către sulgeriu, el o fost oştean la ruşi, într-un polc de codreni, şi o văzut războaie multe. Îl am în slujba mea de optsprezece ani: mulţi tâlhari vajnici prins-au chiar cu mâna lui. Poţi să ai deplină încredere în bărbăţia şi în credinţa lui. Petrea, adaose el către acesta, vei asculta de toate poroncile ce ţi le-a da slugerul, ca şi când ţi le-aş da eu însumi; să-l urmezi oriunde va merge. M-ai înţăles?

— Am înţăles, cucoane, şi voi face după cum îmi poronceşti, precum am mai făcut şi altă dată, răspunse Petrea închinându-se.

— Deocamdată ai să mă duci la Borşăni pe drumul cel mai scurt, zise slugerul.

— Am înţăles, răspunse Petrea.

— Pusu – sau în rafturile lui Petrea cele ce am poroncit? întrebă vornicul pe Simion.

— S-o pus mâncare şi vin pe patru zile, răspunse vatavul. Şi într-adevăr, rafturile sălii murgului voinic al lui Petrea erau umflate de credeai că au să crăpe.

Slugerul se plecă să ieie mâna vornicului ca s-o sărute, clar acesta îl cuprinse în braţe şi-l sărută pe amândoi obrajii, Strilea sărutându-l în schimb pe umeri.

— Să mergi cu bine, arhon sulgeriu, zise vornicul, de te vei întoarce cu bine, va da Dumnezeu să ne apropiem mai tare.

Această urare care era mai mult o făgăduinţă făcu pe Strilea să se închine adânc înaintea gazdei sale. Calul lui, un şarg puternic, pe care doi p-aici de-abie îl puteau ţine pe loc, fu apropiet de scară, pistoalele fură aşezate în rafturi şi slugerul sări sprinten însă. Se închină încă o dată; apoi, dând drumul calului, plecă la galop urmat de Petrea. Avu însă vreme să audă pe vornic poroncind lui

Simion să ducă la biserică un sărindar de cinci ocă, să-l aşeze înaintea icoanei Sfântului Dumitru şi să spuie preutului să facă rugăciuni pentru izbânda slugerului.

Capitolul IX – Slugerul dă de urmele hoţilor

După ce ieşiră pe poartă, Strilea îşi puse calul la umblet şi pilda lui fu urmată de Petrea. Trecură în curând prin satul Păuneşti şi de aici începură să urmeze drumul de pe plaiul Bodei. După un ceas ajunseră la fântâna căreia i se zice şi astăzi Fântâna Bodei. Aici se despărţeau două drumuri: acel din dreapta ducea la Borşăni prin Angheleşti, iar cel de al doilea în codru.

Slugerul îşi opri calul dinaintea fântânei şi se uită la ceasornic: erau zece ceasuri.

— Să ne oprim aici pentru a adăpa caii, zise Strilea descălecând. Oare cât să mai avem până…

Strilea voia să zică: până la Borşăni; dar nu putu să sfârşească cuvintele şi rămase cu ochii holbaţi în faţa unor urme întipărite în băltoaga dimprejurul fântânii. Erau urmele a doi oameni şi a trei cai din care unul potcovit şi doi nepotcoviţi. Unul din cei doi oameni era desculţ, celălalt încălţat; şi urma piciorului drept era mult mai adâncă decât acea a piciorului stâng, şi asta nu numai la o urmă, ci peste tot pe unde se vedeau paşii omului încălţat – semn neîndoielnic că el şchiopăta de piciorul drept.

Stăpânindu-şi mierarea, Strilea aruncă frâul calului lui Petrea şi se luă după urme spre a vedea încotro apucau. Se încredinţă în curând că ele mergeau la deal, spre codru. Nu încăpea îndoială pentru sulger – asta era urma hoţilor: văzuse prea adesea la vânătoare, prin gloduri, călcătura mare şi lată a Şchiopului pentru ca să se fi putut înşala. Calul potcovit era calul Şchiopului, iar acei nepotcoviţi erau misirliii. Spre mai mare încredinţare, întrebă pe Petrea:

— Caii furaţi erau ei potcoviţi sau nu?

— Nu, răspunse Petrea care urmărise toate mişcările

slugerului cu cea mai mare bagare de seamă şi se oprise lângă urme; ei nu sunt potcoviţi şi iacă urmele lor.

Slugerul făcu cu capul un sămn de mulţămire.

— Iacă unde o călcat Crăciun, urmă Petrea arătând cu coada harapnicului urma picioarelor goale ale acestuia, şi iaca acea a lui Niţă Şchiopul, adăugi el arătând spre celelalte.

Slugerul făcu o mişcare de mierare voioasă.

— Cunoşti pe Niţă Şchiopul? întrebă el.

— Dar oare cine pe locurile aiste nu-l cunoaşte? răspunse Petrea.

— Aveai vreun prepus pe el? mai întrebă slugerul.

— Nu, până ce n-am dat cu ochii de aceste urme.

Atunci Strilea îi povesti găsirea ţâţâitoarei, chipul în care prepusurile lui se întărise şi planul ce-l alcătuise pentru găsirea cailor. Petrea asculta în tăcere, lăsând în aceeaşi vreme caii, cărora le scosese frâiele, să beie în troaca plină cu apă. După ce slugerul îşi isprăvi povestirea, Petrea îl întrebă dacă tot are de gând să meargă la Borşăni.

— Nu, răspunse Strilea, voiam să găsesc pe Jinga numai pentru ca el să mă puie pe urmele Şchiopului şi să-mi arate adăposturile lui. Dar de vreme ce întâmplarea m-o pus pe urma hoţilor, nebun aş fi să-mi pierd vremea căutând pe Jinga. Voi apuca pe urma lor: gloduri şi pâraie sunt în codru la fiecare pas, trebuie să ne putem ţine de urmele lor.

Petrea, om tăcut, căruia vorbele zadarnice îi păreau risipă mare, dădu din cap în sămn că se uneşte cu părerea slugerului şi începu să puie frâiele în capetele cailor. După ce încălecară, urmară înainte zarea Tarniţei unde se îndreptau şi urmele care încetară îndată după ce trecură dincolo de glodul care se făcuse în văioaga în care se afla fântâna. Vreme de două ceasuri urmară zarea Tarniţei până când dădură în acea a Giurgiulyi. Aici, într-o aşezatură, văzură cu bucurie, în alt glod, urmele copitelor celor trei cai precum şi acea a picioarelor goale ale lui

Crăciun.

— Se vede că Şchiopul o încălecat iar, zise slugerul.

Ajunseră în curând la o răspântie: un drum apuca la vale în dreapta, celălalt în stânga urma dealul.

— Pe unde apucăm? întrebă slugerul.

— Drumul cel din dreapta duce la Bâlca în sat, iar cel din stânga la Fundul Carecnei.

Strilea se bătu pe frunte cu palma.

— Ce prost sunt eu, zise el. Trebuia să gâcesc din capul locului că Şchiopul s-o dus întins la Carecna! De câte ori nu mi-o spus el că are în vârful Carecnoi un bordei şi o livadă şi că-i place să stea acolo?

— Cunosc bordeiul, zise Petrea; ştiam că este al unui preut de la Focşăni, dar până acuma nu mă gândisem că acel preut era părintele Şchiopului. Nu mai încape vorbă: hoţii odihnesc caii în vârful Carecnei. Vedem cât cruţă ci pe misirlii din faptul că, îndată ce au intrat în pădure, Crăciun o mers pe jos.

Suiră în vârful Găinei, apoi se scoborâră într-o aşezatură pe coasta Giurgiului, unde găsiră iar urmele. De aici începură să urce suişul care duce în vârful Carecnei. La jumătatea acestui suiş se dădură gios şi înveliră copitele cailor cu petece de lână pe care le făcură tăind în bucăţi jumătate din cerga care sluja de poclad lui Petrea.

Încălecară iar şi urmară să suie dealul în tăcere. Cum văzură o bucăţică de cer în zare, se opriră, descălecară şi legară caii de nişte copaci.

— Ştii în ce parte a poienii este aşazăt bordeiul? întrebă slugerul vorbind în şoaptă.

— Da, răspunse Petrea. Drumul ce-l urmăm duce drept la bordei, care se află de-abie la vreo zece stânjeni de marginea pădurii.

— Dar oare caii unde să fie?

— Nu cred să-i fi priponit în poiană; li-or fi făcut umbrar în ogradă.

— Cum? Este ogradă?

— Da, este ogradă mărişoară din dosul bordeiului, înconjurată cu un gard de nuiele. În ogradă, după cât îmi aduc aminte, este şi un grajdi mic, tot de nuiele, dar bun numai pentru vaci; nu cred să fi vârât asămene cai într-însul.

— De la marginea pădurii până la grădină cum este locul? Deschis sau acoperit cu tufe?

— Dacă urmezi drumul, treci printr-o livadă de perji şi de peri răsfiraţi. În dreapta drumului livada este mai deasă: sunt într-însa vreo câţiva nuci mărişori.

— Câni are?

— Nu pot să ştiu, dar trebuie să aibă. Ştiu numai că livada şi prisaca sunt păzite de un moşneag care trăieşte aici tot anul.

— Încă voinic moşneagul?

Pe buzele lui Petrea se zugrăvi un zâmbet de dispreţ.

— Primejdios poate pentru babe şi copii de ţâţă, răspunse el.

— Eşti meşter de pistol?

— Nu tocmai ca dumneata, răspunse Petrea, dar destul de meşter pentru a pune glontele meu în orice cap de om a cărui depărtare de mine n-a întrece bătaia pistolului meu.

— Pistoalele îţi sunt bune?

— Foarte bune. Multe suflete de tătari ar putea să deie mărturie despre bunătatea lor, zise Petrea scoţându-le din brâu unul după celălalt şi primenind praful din tigaie cu mare bagare de seamă. Slugerul scoase din rafturi pistoalele ce i le dăduse Ţifescu, le cercetă şi el cu îngrijire, le băgă în brâu, pe urmă cercetă pe celelalte două care erau în tocul ce-i atârna deasupra şoldului. Apoi zise lui Petrea:

— Trebuie să ne despărţim. Eu voi merge pe drum, drept spre bordei. Tu vei apuca prin livada cea deasă, la vreo cincizeci de paşi de mine. Dacă sunt câni, ei îndată ce ne-or simţi or năvăli asupra noastră. Tu să nu cumva să dai într-înşii cu pistolul; voi avea eu grijă să-i împuşc înainte

ca ei să te poată muşca. Dar tu păzeşte intrarea bordeiului. Este firesc ca Şchiopul, îndată ce-a auzi câinii lătrând, să iasă afară. Trage într-însul îndată, fără a te grăbi, dar fără a pierde vreme, căci de apucă el să deie cu puşca în unul din noi, acela este mort: el nu ştie ce este a da greş şi are o puşcă de toată bunătatea. Eu mergând drept asupra bordeiului, pe mine are să mă vadă dintâi şi pe mine are să mă ieie dintâi la ochi. Sunt destul de iute la tras şi cred că oi trage înaintea lui; dar am mare nădejde în tine că ai să-l culci la pământ înainte ca el să poată trage. De ţigan şi de bătrân nu cred că avem să purtăm grijă mare.

Petrea rugă pe sulgeriu să-l lese pe dânsul să meargă drept asupra bordeiului, dar Strilea nu voi să schimbe nimica din planul lui. Ei se puseră deci în mişcare suind dealul încet şi având grijă să nu calce pe crengi uscate spre a nu face zgomot; între dânşii erau atunci o depărtare de treizeci de stânjeni.

Capitolul X – Ce se întâmplă în vârful Carecnei

Ajunseră odată în vârful dealului. Bordeiul se vedea foarte bine. Amândoi înaintară spre intrarea lui, ţinând câte un pistol cu cucoşul tras în fiecare mână.

Nu făcuse cinci paşi când doi dulăi urieşi ieşiră de lângă gard şi se aruncară lătrând asupra lui Petrea. Dar înainte ca ei să-l fi putut ajunge, erau doborâţi la pământ, loviţi de glonţii lui Strilea. Acesta de-abie aruncase pistoalele goale gios şi luase din toc celelalte două, când o detunătură se auzi şi Petrea, lovit în inimă, căzu la pământ.

Slugerul văzu numai un braţ şi ţava unei puşti în dosul unui copac, lângă gard; dar pentru ochiul lui atâta era de ajuns. Oţelele pistoalelor erau trase: braţul lui se întinse, o împuşcătură se auzi. Şchiopul dădu un ţipet de durere, scăpă puşca din mână şi căzu gios. Gloanţele slugerului îi intră se adânc în umăr, zdrobind rău ciolanul.

Strilea se aruncă îndată la pământ, în iarba care-i venea până la brâu, şi încărcă răpede pistolul cu care

trăsese: auzea gemetele rănitului. După ce isprăvi să încarce pistolul se ridică în genunchi cu îngrijire şi se uită de jur-împrejur. Rănitul zăcea la piciorul unui nuc, cu capul descoperit; ceva mai departe, între el şi gard, era un umbrar şi mai departe altul mai mare, sub care se vedeau doi cai. Acuma pricepu totul.

Şchiopul nu se afla în bordei precum ei crezuse, ci se odihnea sub umbrarul cel mic, spre a fi mai în apropiere de caii pe care îi adăpostise sub altă colibă de crengi. De unde slugerul crezuse că le el locul cel mai primejdios, îl dăduse lui Petrea care, înaintând drept asupra umbrarului, fusese zărit numaidecât de Şchiopul şi culcat la pământ. Şi acuma îi părea rău lui Strilea că nu luase el locul lui Petrea, căci era om fără frică şi încrezător în sine: nu se îndoia o clipă că, de ar fi fost el în faţa Şchiopului, l-ar fi împuşcat înainte ca hoţul să fi apucat să deie într-însul.

Dar tovarăşii Şchiopului, Crăciun şi cu moşneagul despre care îi vorbise Petrea, oare unde erau? Nu se vedea semn de om nici sub umbrar, nici în bordeiul a cărui uşă era deschisă, lăsând ochiul să pătrundă pană în fundul lui.

Slugerul scoase pălăria din cap, o ridică în vârful pistolului şi o plimblă deasupra ierburilor. Nu auzi nimică, nu văzu nimică. După o bucată de vreme se culcă iar la pământ şi începu să se târască pe brânci înspre locul unde zăcea hoţul rănit. Când ajunse la cinci paşi de el, se ridică în picioare cu pistoalele întinse în mână. Dar nu apucase să facă un pas când, din dosul umbrarului, plecă un fulger urmat de o detunătură şi pălăria lui Strilea zbură din capul lui.

El se aruncă dintr-o săritură în dosul unui nuc şi, luând la ochi pe Şchiopul care zăcea cu faţa în sus şi se uita drept la dânsul, îi strigă:

— Dacă nu porunceşti tovarăşilor tăi să lepede armele şi să iasă din dosul colibei cu mâinile goale, îţi zbor crierii. Îţi dau răgaz numai până când voi număra patru. Una, două…

Slugerul nu apucă să numere mai departe, căci

Şchiopul strigă:

— Leapădă puşca, Anico, şi ieşi afară din umbrar dacă vrei să mă mai vezi în viaţă!

Din umbrar se văzu ieşind atunci o femeie tânără şi frumoasă, cu părul şi ochii negri, purtând. portul obişnuit în Vrancea: cămeşă cusută cu cusătură neagră, cu mâneca învârtită, fotă neagră şi iminei negri. Era albă ca varul, dar ochii ei aruncau scântei de turbare.

Strilea o acoperi îndată cu pistolul.

— De-ţi este dragă viaţa, pune-te gios lângă ibovnicul tău şi rămâi nemişcată.

Tânăra femeie făcu precum i se poroncise.

— Acuma aruncă-mi răpede puşca care-i lângă tine. Îndată!

Anica luă puşca care scăpase din mâna Şchiopului şi o aruncă slugerului, la picioarele căruia căzu.

— Scoate-i brâul! mai poronci Strilea.

Anica desprinse brâul Şchiopului, un cuţit căzu dintr-însul şi fu aruncat slugerului împreună cu cornul cu praf al hoţului.

— Foarte bine, zise Strilea care nu se mişcase de după copac. Acuma ridică pe Niţă şi-l razimă de nuc. Bine, aşa! Acuma să stăm de vorbă!

— Măi Niţă, adaose el, urmând să ţie pistolul întins asupra Şchiopului, ia spune-mi unde sunt Crăciun şi cu moşneagul care îţi păzeşte bordeiul?

— Nu sunt aici.

— Dar unde-s?

Şchiopul tăcu câtva. Se vedea pe faţa lui că într-însul se petrece o luptă grea.

După o tăcere prelungită zise:

— Crăciun o plecat departe peste hotar, iar pe unchieş l-am trimis la Străoani să cumpere merinde.

— Pe Crăciun l-ai trimis la groful Apoi?

La acest nume Şchiopul tresări.

— De unde ştii? întrebă el.

— Doară ştiu că ai furat caii pentru grof. Pentru ce l-ai trimis?

— Ca să-mi aducă bani.

— Cum s-o dus, pe gios?

— Ba nu, calare, pe calul meu.

— Când o plecat?

— Pot să fie vreo două ceasuri.

— Dar unchieşul o mers pe gios? Când se-ntoarce?

— O plecat calare pe alt cal care-l ţin aici. Cred că s-a întoarce pe la asfinţitul soarelui.

— Vra să zică tu eşti singur aici, numai cu Anica.

— Singur numai cu dânsa.

— Fa Anică, zise slugerul, ia vină cu mine până la cel umbrar şi apoi până la cai, dar să te ferească Dumnezeu să te încerci să fugi sau să faci vreun vicleşug că-ţi împodobesc fără doar şi fără poate faţa cea frumoasă cu un gloanţe. Mergi înainte!

Anica se sculă şi, urmată de sulgeriu cu pistoalele în mână, îi duse la umbrar. Sub umbrar Strilea găsi o puşcă şi o secure. Atârnă puşca de umăr prin curea şi puse securea în brâu. Pe urmă merseră la cai. Amândoi erau în bună stare şi mâncau veseli din grămada de iarbă pusă dinaintea lor. Apoi slugerul poronci Anicăi să vie cu el la bordeiul în care nu găsiră nicio armă.

Capitolul XI – În care un copou scapă viaţa stăpânului său

Se îndreptau spre rănit când îi ieşi înainte, venind despre pădure, un copou. Slugerul îl recunoscu îndată.

— Copoul lui Neculai Jinga! strigă el. Trebuie să fie şi Jinga pe aici.

— Na! Na! Dudaş!

Dar Dudaş, nevoind să-l bage în seamă, o luă răpede la vale, se opri o clipă înaintea leşului lui Petrea, îl mirosi câtva, dădu un urlet lung, apoi dispăru în pădure. Slugerul,

tot împingând pe Anica înaintea lui, merse să ridice pistoalele cu care împuşcase cânii şi pe care le aruncase gios, le puse în brâu, apoi se îndreptă spre locul unde zăcea, cu faţa în sus, Petrea. Trupul era acuma înţăpenit şi se afla în mijlocul unui lac de sânge: faţa era liniştită, cu ochii închişi, – ai fi crezut că doarme. După ce-i încrucişă mâinile pe piept, slugerul luă şi cele două pistoale ale mortului, încărcate amândouă, şi se întoarse spre Niţă.

— Pune-te gios, poronci el Anicăi. Nu atât de aproape de dânsul, mai departe. Aşa!

Apoi se aşeză şi el gios, în faţa lor, şi rămase privindu-i.

Niţă era un bărbat de vreo treizeci de ani, de o statură care întrecea pe acea obişnuită, şi cumplit de spătos. Capul îi era acoperit cu un păr roş ca jaratecul şi des ca peria. Fruntea îi era îngustă, ochii mici şi suri, fălcile şi bărbia puternice, iar gura mare cu buze groase, aproape vinete. Musteţile scurte erau roşii ca şi părul.

Niţă era renumit pentru puterea lui fără samăn; oamenii cei mai vestiţi din Putna, Bacău şi din Râmnicul muntenesc care se pusese cu dânsul la luptă fusese învinşi cu cea mai mare înlesnire.

Era meşter de puşcă şi de pistol şi călăreţ vestit. Tatăl sau, preutul Pavăl de la Precista, era un om de treabă, dar zgârcit. Niţă învăţase carte bună, însă slăbiciunea preutesei îl pierduse. Ea îl deprinsese din copilărie cu bani mulţi şi Niţă se făcuse un crai şi un bătăuş de frunte. Preutul îl dăduse chiar afară din casă de vreo patru ani, căci îl făcuse de ruşine.

Fiind prins de un negustor la soţia lui, noaptea, fu împuşcat în genunchi; deşi se vindecă, rămăsese cam şchiop. De la acea întâmplare părăsise Focşănii şi trăia mai mult prin codri, trecându-şi vremea cu vânatul, căci era un vânător pătimaş şi minunat. Am văzut că trecea drept hoţ de cai şi că era chiar bănuit de mai multe omoruri ai căror făptuitori nu se putuse descoperi până atunci.

Slugerul nu ştia ce să facă. Să ieie caii, să-i ducă

până la locul unde lăsase pe al său şi pe acel al lui Petrea şi apoi să pornească spre Domneşti? Era lucru uşor, dar se temea ca Şchiopul, rănit cum era, să nu găsească chip, mai ales după întoarcerea moşneagului, să fugă, şi vom vedea în curând că Strilea avea temeiurile lui pentru a nu scapa pe hoţ din mână. Pe de altă parte, aşteptând aici, se expunea primejdiei să vadă venind la poiană alţi tovarăşi de-ai Şchiopului, care, pe lângă că ar fi putut să puie mâna pe cai, l-ar fi făcut să plătească scump îndrăzneala lui. O singură nădejde avea: să treacă pe acolo Neculai Jinga care, după cum arata fiinţa copoului lui în poiană, trebuia să fie prin împrejurimi. Dar dacă Jinga ocolea culcuşul Şchiopului? Cum să deie de ştire că el, slugerul Mihalache, se află acolo? Fu trezit din gânduri de urletul unui câne, devale, în pârâul Hagiului. Nu încăpea îndoială, cânele de la care pleca urletul era copoul lui Jinga. Urletul contenea, dar numai puţine clipe, pentru a reîncepe iar, mai deznădăjduit decât adinioarea. Din în – tâmplare ochii lui Strilea căzură pe faţa Anicăi tocmai când urletul reîncepu şi o surprinseră făcând semn cu ochiul lui Niţă care-i răspunse în acelaşi chip. Slugerul crezu dintâi că se sfătuiesc din ochi spre a se arunca asupra lui. Şchiopul, chiar cu o singură mână, ajutat fiind de Anica, l-ar fi putut răpune; dar avea pistolul în mână şi mort ar fi fost Şchiopul la cea dintâi mişcare. Apoi faţa Şchiopului arata cu prisosinţă că rana îi pricinuieşte dureri grozave; el nici nu se gândea la vreo luptă. Dar un nou rând de urlete în vale făcu pe Anica să se uite iar cu coada ochiului la Niţă. Strilea începu să bănuiască că hoţul şi cu ibovnica lui ştiau pentru ce urlă copoul.

— Măi Niţă, zise el, oare nu ştii tu pentru ce urlă astfel i copoul lui Jinga devale, în pârău?

— De unde să ştiu? răspunse Şchiopul.

Dar Anica tresărise la întrebarea slugerului.

— Măi Niţă, zise iar Strilea, tu mă înşăli. Ştii prea bine de ce urlă copoul. Vei fi ucis pe Neculai Jinga şi cânele urla acuma înaintea leşului stăpânului său. Spune drept, că doară tot am să aflu adevărul. Peste un ceas,

mult peste două, sosesc douăzeci de oameni de ai vornicului, după care am trimis pe unul din acei ce mă însoţeau îndată ce am dat de urmele tale la Fântâna Bodei. Viaţa ta este în mâinile mele: arătându-te plecat la dorinţele mele, se poate să ţi-o cruţ.

— Spune, Niţă, zise atunci Anica. Tot atâta-i de noi acuma!

— Spune tu, zise Şchiopul; eu de durere nici nu pot vorbi.

— Neculai Jinga o dat peste noi aici azi-dimineaţă şi o văzut caii, zise Anica. Niţă, bănuind că are să meargă să deie de ştire vornicului, l-o luat la ochi şi, sub ameninţare că îl împuşcă, l-o făcut să stea până ce l-o legat Crăciun. Apoi amândoi l-o dus în pârău, i-au pus un căluş în gură şi l-au legat de un copac.

— Şi dacă nu mă întâmplam eu aici şi nu auzeam urletele copoului, aţi fi lăsat pe om să moară de foame în fundul pârăului! strigă slugerul.

Niţă şi Anica lasară capetele în gios.

— Trebuia să aleg între viaţa lui şi viaţa mea, zise în sfârşit Niţă; am ales pe a mea.

Slugerul stătu câtva pe gânduri, apoi zise Anicăi aruncându-i cuţitul Şchiopului.

— Na-ţi acest cuţit. Du-te îndată în pârău, taie legăturile lui Jinga şi mi-l adă înapoi aici. Dar nu zăbăvi şi, mai ales, nu te duce aiurea. Peste o jumătate de ceas să fii negreşit aici. Uite, adaose el, soarele este acuma în vârful târşarului celui mare din capătul poienii; dacă, când s-a scoborî în dreptul fagului celui singur din fundul bobeicii, nu-i îi aici cu Jinga, îţi jur, uite pe crucea asta, şi scoase din sân o cruce de argint, că trimăt în crierii lui Niţă amândoi glonţii din pistoalele mele. Mergi!

Anica luând cuţitul se depărtă răpede, iar slugerul depunând pistoalele lui la pământ lângă el începu, fără a pierde din ochi pe Şchiopul, să încarce puşca lui Niţă, cu care Anica trăsese asupra lui şi care rămăsese neîncarcată.

— Vezi tu, zise el lui Niţă după ce isprăvi, am aici opt focuri. Ştii cum trag. La cel dintâi semn că-ţi vine ajutor trag în tine fără cruţare.

Nu trecuse jumătate de ceas, când se auziră trăsnind crengile uscate în pădure şi Anica apăru urmată de Jinga. Omul, un mocan uscăcios, de statură mijlocie, cu părul şi barba roşii, era galbăn ca ceara şi cuprins de tremur. Cum zări pe sulgeriu alergă la dânsul şi, căzând în genunchi înaintea lui, începu să-i mulţămească cu lacrimi pentru că-i scăpase viaţa şi nu lăsase pe copiii lui pieritori de foame.

— Nu-mi mulţămi mie, zise slugerul, mulţămeşte lui Dudaş, el te-o scăpat. Ie cuţitul din mâna muierii, adaose el după ce Jinga se ridică. Dar unde-ţi este puşca?

— Hoţii ştiu, răspunse Jinga.

— O luat-o Crăciun cu dânsul, zise Anica.

— Nu face nimică, zise slugerul, poţi să iei puşca Şchiopului; este mult mai bună decât a ta.

— Du-te pe drum la vale, adaose el arătând spre Bâlca, ai să găseşti doi cai legaţi de nişte copaci, adă-i numaidecât aici.

Jinga luă puşca Şchiopului, se îndreptă înspre drumul care duce devale, dispăru în pădure şi în curând se întoarse cu caii.

— Aferim! zise slugerulcând Jinga se opri lângă dânsul. Adu aici rafturile bietului Petrea şi ale mele; du caii la apă ş-apoi scoate-li zăbălile din gură, dar lăsându-li căpeţelile, leagă-i cu căpestrele de un pom din marginea poienii, dar aproape de noi, şi vină de mănâncă, că trebuie să fii flămând.

Jinga se depărtă cu caii spre fântână iar Strilea începu să scoată merindele din rafturile lui Petrea. Erau mâncări multe şi alese, precum şi o ploscă zdravănă, plină cu vin roş de Nicoreşti. Slugerului îi era cumplit de foame şi începu să mănânce cu poftă mare, însă tot cu pistoalele lângă el. Şchiopul, care suferea grozav, rămăsese cu ochii închişi, dar Anica se uita cu lăcomie cum dispăreau mâncările în gura slugerului. Iar acesta, pricepând că ea

este flămândă, luă un but de miel şi o bucată de pâine şi i le aruncă.

— Na-ţi şi ţie, zise el. Mai fă şi tu un praznic astăzi, căci vei avea parte de destule posturi în temniţă.

Aceasta prezicere însă nu micşoră întru nimică pofta de mâncare a Anicăi, ai cărei dinţi mici şi albi se puseră îndată pe lucru.

Jinga se întoarse cu caii de la fântână, îi legă de câte un perj în marginea poienii şi se apropie de sulgeriu. Acesta însă îi spuse să strângă mâncările întinse în rafturi şi să le aducă sub un nuc, la vreo zece stânjăni de locul unde era rănitul, şi, luându-şi pistoalele, se duse să se aşeze sub pom, de unde vedea orice mişcare ce o făcea Niţă şi Anica, dar putea vorbi cu Jinga fără să fie auzit de hoţ şi de ibovnica lui.

Când Jinga aduse rafturile, se puse iar pe mâncare făcând parte şi mocanului; apoi îi ceru să povestească întâlnirea lui cu Şchiopul.

Jinga îi spuse că venea de acasă, de unde plecase de cu noapte, ca să prindă nişte păstrăvi în pârăul lui Moisă. Dar ca, fiind aproape de Carecnă, voise să vadă dacă duşmanul lui era pe acolo. Auzind glasuri, voise să ştie care sunt tovarăşii lui Niţă. Izbutise să se apropie de tot: văzu caii, pe care îi recunoscu îndată; dar o creangă uscată trăsnind sub piciorul lui, Şchiopul dintr-o săritură fu în marginea pădurii, îl zări şi, luându-l la ochi, îi poronci să stea. A nu asculta era moarte – mocanul se supuse. Fu luat pe sus de Niţa şi de Crăciun, dus în fundul pârăului Hagiului, legat, cu un căluş în gură, de un fag gros şi lăsat acolo ca să moară de foame şi de sete. Deoarece nimene n-avea ce căuta în acel fund, Jinga se crezuse pierdut şi părăsise de la început orice nădejde de scăpare. Un ceas după ce fusese părăsit, auzise cinci focuri în vârful dealului, iar după o bucată de vreme mai auzise un foşnet uşor şi simţise ceva cald şi umed pe mână. Era Dudaş, copoul lui, care-l părăsise la piciorul priporului Carecnei luându-se după o urmă de capră şi care acuma, din

întâmplare, îl găsise în pădure şi-i lingea mâinile.

Legat cum era, nu putea să se mişte, nici să vorbească din pricina căluşului. Cânele, văzând pe stăpânul său nemişcat, începu să urle, apoi o apucase la deal spre vârful Carecnei. Jinga atunci începu să prindă puţină nădejde. Cine ştie? Poate că cânele avea să se ducă întins acasă şi fraţii lui, văzând la noapte că Neculai nu se întoarce, aveau să vie a doua zi să-l caute, iar cânele îi va aduce la dânsul. Dar şi această nădejde pieri, căci cânele se întoarse şi începu din nou să urle lângă el. În curând însă auzi crengile trăsnind iar şi zgomotul ce-l făcea o fiinţă omenească care scobora dealul în fuga mare. Fu cuprins de o spaimă grozavă: fără îndoială era Şchiopul sau Crăciun, care venea să-l ucidă, pe dânsul şi pe cânele lui! Când zări pe Anica, se linişti, dar se spărie din nou când văzu cuţitul în mâna ei. Ea era numai o femeie, dar, legat cum se afla, n-avea cum să i se opuie: ea putea să-l înjunghie sau să-i taie beregata, ca şi cum ar fi fost un berbec de căsăpie.

Când ea se apropie de el, Jinga crezu că sosise ceasul lui cel de pe urmă, închise ochii şi rugă pe Dumnezeu să-i ierte păcatele. Mare-i fu mierarea când îşi simţi întâi picioarele şi apoi mâinile slobode. Era ţapăn, nu putu să stea în picioare şi căzu jos. Voi să scoată căluşul din gură, dar îi înţăpenise şi mâinile: de-abie le putea mişca.

Căluşul îi fu scos de Anica.

— Scoală, zise ea, grăbeşte şi vină la deal cu mine! De-om zăbăvi mult, boieriul împuşcă pe Niţă.

— Ce boier? întrebă Jinga.

— Slugerul Mihalache Strilea. El o venit după cai cu un om al vornicului. Niţă o ucis pe acel om, dar slugerul o împuşcat pe Niţă în umăr. Urletele copoului l-au făcut să priceapă că ai păţit ceva. Când ne-o întrebat, noi i-am spus drept. Dar scoală mai degrabă că dacă mai zăbăvim îl ucide pe Niţă!

Moartea lui Niţă n-ar fi fost deloc neplăcută lui Jinga; el n-ar fi mişcat măcar un deget pentru ca s-o împiedice,

dar avea groază de acel fund de pârău întunecos şi era nerăbdător să iasă la lumină. Se sculă cu greu şi urmă pe Anica la deal.

După ce mocanul îşi isprăvi povestea, slugerul, la rândul lui, îi spuse toată întâmplarea cu furatul şi cu găsirea cailor, cu moartea lui Petrea şi cu rănirea Şchiopului. Apoi, după ce dădu lui Jinga plosca din care mocanul îşi turnă mai multe pahare, îi poronci să încalece pe şargul pe care venise şi să se ducă întins la Angheleşti, să spuie unui cunoscut al său să încalece răpede cu şapte ori opt oameni şi, luând cu dânşii şi o căruţă cu cai, să vie cât mai degrabă în vârful Carecnei.

Dar înainte de plecarea lui Jinga, îl mai trimise odată cu Anica la fântână, ca să aducă două cofe, cu care îi puse să adăpe misirliii.

Capitolul XII – Cum ştie slugerul Mihalache să-şi poarte trebile

După plecarea mocanului, slugerul scoase din rafturi un ciubucel scurt şi veni să se aşeze iar în faţa Şchiopului şi a Anicăi, cu toate pistoalele şi puştele rămase. Umplu luleaua cu tiutiun, aprinse o bucată de iască, o aşează în lulea; mai puse peste dânsa tiutiun pentru a face căimac şi începu să tragă fumul în piept cu toată plăcerea acelui înţarcat de această plăcere vreme de mai multe ceasuri. Se uita la Niţă şi la Anica fără a vorbi. Numai după ce isprăvi cel dintâi ciubuc şi îşi umplu altul, rupse tăcerea.

— Măi Niţă, întrebă el deodată, uitându-se drept în ochii rănitului, ia spune-mi, dragă ţi-i viaţa?

— Dar cui, dracul, nu i-i dragă? răspunse după oareşicare tăcere Niţă, surprins.

— Tu ştii, zise slugerul, că a ta nu mai face nici trei parale.

— Ştiu, zise Niţă liniştit.

— Peste două zile ai să faci cunoştinţă cu ştreangul, urmă slugerul. Nădejde de scăpare nu-i, căci vornicul

Dumitrache este la mijloc: ograda lui ai spart-o, caii lui i-ai furat, pe ţiganul lui l-ai momit şi pe omul lui l-ai ucis. Niciun staroste de Putna nu ar îndrăzni să te facă scăpat, căci şi-ar face din vornic un duşman de moarte.

— Ştiu, mai zise Niţă cu aceeaşi linişte.

Slugerul sorbi de vreo câteva ori din imame, apoi zise:

— Oare ce mi-ai da' tu mie, dacă ţi-aş scapa eu viaţa?

— Orice mi-ai cere, răspunse Niţă cu hotărâre, dar nu ai cum.

— Ba am, răspunse slugerul.

— Cum? întrebă Niţă.

— Asta-i treaba mea. Faci tu pe tată-tău să-mi vândă bătrânul şi jumătate ce-l are în Tămăşăni după maică-ta, cu dăniile şi cumpărăturile dobândite de el în ceilalţi bătrâni, dacă te scăp de ştreang?

— Şi mă vâri în ocnă, zise Niţă cu amărăciune.

— Te fac scăpat de tot, răspunse slugerul.

Niţă rămase câtva gânditor, apoi zise:

— Tata ar fi bucuros să scape de mine chiar prin ştreangul gealatului. El este aspru şi zgârcit şi n-ar da măcar o leţcaie ca să mă scăpe. Dar mama n-are să se îndure şi are să-l facă să-ţi dăruiască moşia.

— Eu nu umblu după daruri de la voi, zise slugerul; îi plătesc câte patruzeci de lei de bătrân întreg, după cum am mai plătit. Dar banii n-are să-i ieie preutul; trebuie daţi starostelui. Ştii cât îi de lacom grecul: dacă nu i se dau bani, nu te face scăpat.

— Dar cum ai să capeţi învoirea vornicului? mai întrebă Niţă.

— Foarte uşor, răspunse slugerul; am să i-o cer şi el are să mi-o deie. Fii pe pace. Cel mult peste trei zile vei fi slobod, însă numai dacă preutul îmi vinde moşia.

— Mama l-a face să ţi-o vândă. Dar dacă mă înşăli, dacă tata îţi vinde mo şi-a şi dumneata nu mă scăpi de ştreang?

— Dar oare când prinsu-m-ai pe mine cu o minciună? întrebă slugerul încruntându-se şi cu glasul răstit.

— Iartă-mă, zise Niţă. Am vorbit ca un prost: n-am auzit minciună ieşind din gura dumitale. Te cred şi-ţi mulţămesc.

— La noapte, zise atunci slugerul, vom fi în Focşăni. Te-oi ţine până mână la gazda mea şi ţi-oi aduce pe Leonte, gherahul cel vestit, care ţi-a scoate gloanţele din rană şi te-a lega cum ştie el. Apoi oi vorbi cu starostele, te-oi da pe sama lui şi după-amiază m-oi răpezi la Domneşti, la vornic. Dar suntem înţăleşi în privinţa moşiei?

— Suntem înţăleşi, zise Niţă, numai să ai grijă să dai mamei de veste şi să capeţi de la staroste voie ca ea să vie să mă vadă în temniţă.

— Asta-i treaba mea, zise slugerul. Ea a veni să te vadă înainte ca să fii dat pe mâna starostelui. Dar, fa Anico, ia du-te până la cele rafturi, le dintr-însele plosca cu vin şi paharul şi dă lui Niţă din cel vin de Nicoreşti ca să-l mai întărească şi mai trage şi tu o duşcă sau şi mai multe.

Anica făcu, cum i se poroncise, şi Şchiopul deşertă cu o plăcere vădită două pahare de vin. După ce bău şi ea, Anica duse plosca la loc, se întoarse, schimbă petecă udă de pe rana lui Niţă, apoi se aşează iar lângă el.

Slugerul trăgea acuma în tăcere din al treilea ciubuc. Era foarte mulţămit de ziua lui. Prin găsirea misirliilor îndatorise tare pe vornicul Dumitrache şi căsătoria lui cu fata lui Ţifescu nu mai putea să fie pusă la îndoială: se despărţea pe vecie de trecutul lui de sărăcie. Apoi făcuse un pas însămnat spre întregirea moşiei Tămăşăni, pe care o îndrăgise şi unde avea de gând să s-aşăze cu noua lui nevastă. Avea să plătească preutului preţ bun pe părţile lui. Dar ce însămnătate aveau câţiva lei mai mult sau mai puţin! Până atunci preutul nici nu voise să intre în tocmală cu el pentru vânzarea acelor părţi. Ş-apoi bucăţile răzleţe ce le stăpânea popa printre răzeşi aveau să facă isprăvi minunate şi să silească pe mai mulţi din ei să vândă mai degrabă părţile lor. Că vornicul avea să dăruiască

slugerului viaţa Şchiopului, nici umbră de îndoială nu putea să fie şi, peste toate, slugerul mai era mulţămit şi de chipul în care ieşise biruitor din întâlnirea lui cu Şchiopul şi scăpase viaţa lui Jinga. De moartea bietului Petrea îi părea rău: se caia că nu-i luase locul, căci era încredinţat că ar fi tras înaintea Şchiopului. Dar era foarte mulţămit de izbânda lui. Ce aveau să vuiască satele de dânsa! Şi cum aveau să se uite la el de acuma înainte fetele şi nevestele.

Ş-apoi slugerul era mulţămit, căci mâncase cu poftă nişte merinde alese, vinul de Nicoreşti răspândise în toate vinele lui o căldură plăcută şi tiutiunul ce-i trimisese de curând Iani Sari, tiutiungiul lui din Ţarigrad, îi părea mai bun şi mai mirositor decât oricând.

Şi deodată, uitându-se la Anica, băgă de seamă că tânăra femeie era plăcută de tot la privit: avea nişte ochi mari, negri, de toată frumuseţea, nasul drept şi subţire, gura ca o cireaşă coaptă. Gâtul plin, braţele descoperite şi gleznele erau de o albeaţă uimitoare la o ţarancă, iar sânul plin era bogat fără a fi greu. Şi slugerul fu cuprins de o poftă mare să muşte acele buze rumene, să strângă la pieptul lui comorile ce le vedea şi le gâcea.

Şi se uita şi Anica la sulgeriu. Ce om năprasnic, Doamne, era acel boier! Ce îndrăzneţ şi ce iscusit în îndrăzneala lui! Să cuteze el să se puie cu Niţă şi să-l biruiască! Cum ştiuse el să descopere ceea ce ei făcuse cu Jinga! Ce glas poroncitor avea, ce priviri ca nişte fulgere! Dar acuma din ochii lui nu mai ieşeau fulgere, ci nişte priviri care o tulburau. Şi ce frumos era, ce barbă ca matasa avea! Şi Niţă îi părea acuma aşa de urâv, aşa de mojic şi aşa de prost! Începea să se miere cum putuse să-l iubească vreodată.

Strilea puse deoparte ciubucul aproape strâns şi zise Şchiopului:

— Măi Niţă, pentru tine am făcut tocmală, ştiu ce ieu pentru scăparea ta, dar pentru Anica n-am vorbit.

— Şi ce este de vorbit pentru dânsa? zise Şchiopul

cuprins la aceste cuvinte de o îngrijire vădită.

— Apoi, zise slugerul, oare nu este ea partaşă la faptele tale: la furt de cai şi la omor, ca să nu mai vorbesc de momirea robului? Dacă scapă de ştreang, nu scapă de o bătaie cumplită şi de surgun pe viaţă la o mănăstire.

Anica, care la început luase întrebarea slugerului drept o glumă, văzându-l că vorbeşte acuma cu tot înadinsul, se făcu galbănă ca ceara şi trupul îi fu cuprins de tremur. Faţa lui Niţă se întunecase de tot.

— Eu credeam că, cu tocmala făcută, aveai de gând să ne scăpi pe amândoi, zise el. Nu ştiu ce să-ţi dau pentru scăparea Anicăi. Ea – i săracă lipită pământului.

— Ba nu, zise slugerul scuturând capul, Anica numai săracă nu-i.

— Dar ce crezi că are?

— Ce are Anica? zise slugerul. Ea are doi ochi care ard inima aceluia la care se uită. Are nişte buze care cu sărutările lor ar fi în stare să trezască pe bietul om care zace acolo, şi arătă spre locul unde era leşul lui Petrea. Are un trup fraged şi alb care te umple de poftă să-l cuprinzi în braţe şi să-l tot strângi cu dor. Iaca ce are Anica!

Şi slugerul tăcu. Şchiopul tăcea şi el, faţa i se întunecase de tot: înţelesese unde voia să ajungă Strilea. Şi era cuprins de o turbare nespusă, căci iubea pe Anica cu patimă şi o temea cumplit.

Slugerul, pricepând ceea ce se petrece în mintea hoţului, îi zise cu hotărâre:

— Ia ascultă, Niţă, scurt şi cuprinzător, sau vine Anica cu mine în tufele din dosul umbrarului sub care sunt caii, acuma, îndată, sau pieriţi amândoi prin ştreang. Ştii că sunt om de cuvânt.

Niţă stătu pe gânduri, dar numai o clipă: glasul hotărât al lui Strilea făcuse să apară dinaintea ochiului lui furca cu belciugul ei şi Miron gealatul purtând pe umărul stâng ştreangul uns cu sopon.

— Du-te cu boieriul, Anico, zise el femeii, şi arată-te plecată la voinţele lui.

— Halal de tine, Niţă, că deştept mai eşti, zise slugerul sculându-se, punându-şi patru pistoale în brâu, luând celelalte două în mână şi puşca pe umăr. Haide, Anico, mergi înainte!

Fără a zice un cuvânt, Anica se scula şi se îndreptă spre tufe; faţa i se făcuse acuma roşie, dar în ochii ei nu se oglindea nicio mâhnire şi poate că, în inimă, era mai degrabă mulţămită decât supărată de ceea ce i se întâmpla. Slugerul o urmă de aproape zâmbind; dar dacă s-ar fi întors şi ar fi văzut privirea de ură cu care îl urmăreau ochii mici şi crunţi ai Şchiopului, cu toată îndrăzneala lui Strilea, poate că i-ar fi pierit zâmbetul de pe buze.

Capitolul XIII – În care facem cunoştinţa unui diregător care ştie să se chivernisască

Cu un ceas după toacă, când Jinga sosi cu două căruţe înhămate cu câte patru cai şi însoţite de opt călăreţi bine înarmaţi, el găsi pe sulgeriu trăgând liniştit din ciubucul cel scurt în faţa Şchiopului şi a Anicăi.

Fără a pierde vreme, Strilea puse să se umple coşul unei căruţi cu fân, pe care fu aşezat Niţă, care, deşi suferea dureri groaznice, de-abie scapa câte un geamăt. Anica se aşeză lângă ibovnicul ei. În cealaltă căruţă, asămene pe un aşternut de fân, fu aşezat trupul înţăpenit al bietului Petrea. Misirliii fură duşi la apă ş-apoi încredinţaţi fiecare unui om de nădejde, care trebuia să ducă calul de căpăstru mergând pe jos; iar slugerul, după ce încălecă, se ţinu aproape de ei.

La o răspântie unde se împreunau drumurile spre Focşăni, găsiră pe vatavul Simion aşteptându-i cu cei doi p-aici, căci Jinga avusese grija, îndată ce sosise în sat, să trimată vornicului veste despre găsirea cailor. Strilea îi încredinţă vatavului împreună cu trupul lui Petrea şi, după un scurt popas, porni mai răpede înainte spre Focşăni unde ajunse de-abie pe la trei ceasuri după miezul nopţii, când se făcea ziuă.

Slugerul îşi avea gazda obişnuită la un om de casa banului Constantin, care îl pusese în slujbă şi-i înlesnise chipurile de a strânge o avere bunişoară. Căpitanul Oatu avea o casă încăpătoare, în care se găsi adăpost şi pentru Şchiopul, care rămase păzit de doi din oamenii din Angheleşti opriţi de sulgeriu pentru a doua zi.

Cea dintâi grijă a lui Striba fu să trimată după Leonti gherahul, un grec care îşi făcuse un nume ca tămăduitor de boli şi mai ales ca îngrijitor de răni şi de ciolane rupte. Leonti veni îndată şi nu părăsi pe Niţă până ce nu-i scoase glontele care-i sfarmase rău ciolanul şi nu-i legă rana după toată rânduiala. Apoi slugerul avu grijă să puie la cale ca un om al căpitanului Oatu să meargă încă de cu noapte la părintele Pavăl spre a chema pe preuteasa la fiul ei. Când Strilea se trezi de dimineaţă, i se spuse că preuteasa, care sosise încă înainte de răsăritul soarelui, vorbeşte cu Şchiopul.

Îndata ce soarele fu sus şi tărăbile dughenilor începură să se deschidă, Strilea se grăbi să meargă la starostele de Putna. La diregătorie era rânduit, încă de pe vremea lui Ion Calimah, Grigoraş Leon, un grec ţărigrădean venit cu acel domn în ţară. Stărostia Putnei fiind una din cele mai bănoase din slujbele de pe la ţinuturi, şi ca atare vânată până şi de boieri de mâna întâia, nu mic fusese numărul acelor care se încercase să scoată pe Leon dintr-însa. Se făcuse domnilor care urmase de atunci în scaun şi sfetnicilor lor propunerile cele mai frumoase, se adusese împotriva lăcomiei şi a jafurilor starostelui pârile cele mai amănunţite şi mai întemeiete, însă fără izbândă. Grigoraş Leon afla totdeauna la vreme despre păsurile duşmanilor lui, totdeauna găsea chip să le zădărnicească, adesea chiar să le întoarcă în paguba uneltitorilor. Strilea, care îl cunoştea bine, nu se îndoia că va dobândi de la el viaţa Şchiopului; dar ştiindu-i şi lăcomia, se întreba cu îngrijorare dacă grecul, spre a-i face pe plac, se va mulţămi cu preţul ce el era hotărât să-l deie pe pământul preutesei.

Lumea, şi cu ea şi slujbaşii domneşti, se sculau de

dimineaţă la noi în veacul al optsprezecelea. Slugerul fu primit îndată şi găsi pe staroste bându-şi a doua cafea şi trăgând din întâia narghile de care avea parte în acea dimineaţă. El pofti, bineînţeles greceşte, căci româneşte vorbea prost de tot, pe sulgeriu să ieie loc alături de el, pe salteaua acoperită cu covor turcesc destul de frumos a patului de scânduri pe care şădea, şi poronci să-i aducă ciubuc şi cafea.

Spre marea mierare a slugerului, Leon nu mai făcu nicio greutate pentru a face pe Şchiopul scăpat îndată ce Strilea se îndatori a-i aduce învoirea scrisă a vornicului Dumitrache; apoi el se arătă foarte mulţămit când slugerul îi propuse să-i deie pentru această îndatorire şaizeci de lei, adică preţul unui bătrân şi jumătate din Tămăşăni, căci slugerul nu se gândi măcar o clipă să ascundă starostelui că făcuse preţ cu Şchiopul pentru viaţa lui. Leon se oferi chiar ca, la prilej de nevoie, să ademenească el, prin mijloacele lui cunoscute, pe părinţii hoţului să răscumpere viaţa fiului lor vânzând moşia. Strilea începu să se miere de uşurinţa cu care grecul îi intra în voie şi să se întrebe ce s-ascunde sub dânsa: în curând află pricina ei.

— Arhon sulgeriu, zise deodată starostele care rămăsese câtăva vreme gânditor, cu ţevia narghilelii în mână, am să-ţi fac şi eu o rugăciune.

— Cu bucurie ţi-oi îndeplini-o, numai de mi-a fi cu putinţă, răspunse slugerul care, în gândul lui, îşi zise: „Iată-ne ajunşi la nod!”

— Arhon sulgeriu, am la steagul de calaraşi al starostiei un stegar foarte vrednic, grec tocmai de la Chio, cam rudă cu mine; mi se pare că îl cunoşti: îl cheamă Mitru. Privesc pe acel tânăr ca mâna mea cea dreaptă: isteţ, îndrăzneţ, credincios şi foarte cinstit. El îmi este cu atât mai nepreţuit cu cât căpitanul este moale şi prost: nu pot să am nicio nădejde în el. Mă purtam cu gândul să fac ce-oi face pe lângă hătmănie pentru a înlocui pe acel bou de moldovan prin stegar, dar iaca că peste bietul om o dat o năpaste mare.

Slugerul începu acuma să asculte cu îndoită bagare de seamă.

— Sunt două săptămâni, au venit aici doi armeni din sus spre a cumpără, pentru ţara leşască, vin vechi din podgoriile noastre. Unul din ei fiind bolnav, au stat mai multe zile în târg, şi cel sănătos a făcut în acel timp cercetări pentru a afla unde anume se găseşte vin mult şi bun. Astfel i s-o lăţit vestea că acei armeni caută mai multe mii de vedre de vin vechi şi că chimirurile lor sunt pline de bani. După îndreptarea celui bolnav, s-au dus întâi la Odobeşti, unde au şi cumpărat vreo cincizeci de vase de la un boierănaş de pe loc. Încredinţându-se că numai atâta se găseşte acolo de cumpărat, au pornit încoace tocmai într-un târziu, călări, singuri cu un argat. Nu se temeau, fiindcă erau oameni în putere, voinici şi bine înarmaţi. Dar, cam la jumătate de cale, cum treceau printr-un rediu de stejari, s-o tras mai multe focuri care au omorât pe cei doi armeni şi au rănit pe argat. Rana acestuia era uşoară, gloanţele trecând numai prin carne sub ţâţa stângă şi el nu-şi pierduse deloc cunoştinţa; dar fiind şiret, s-o făcut mort şi o văzut cum hoţii care, zicea el, erau vreo şasă, au ieşit dintre copaci, au aprins un fanar şi au început să caute, întâi pe stăpânii lui morţi şi apoi pe el, luându-li banii şi armele.

A doua zi s-au găsit numai trupurile armenilor, iar argatul se făcuse nevăzut. Şi iaca că ieri îmi soseşte de la Ieşi un bulubaşă de seimeni hătmăneşti împreună cu acel argat. Bulubaşa aducea carte gospod prin care mi se poronceşte să trimăt de sârg, la Ieşi, sub pază, pe stegarul meu de calaraşi, pe care argatul armenilor l-ar fi cunoscut printre hoţi, şi pe câţi calaraşi i-ar mai arata acel argat că au luat parte la jefuirea armenilor. S-adunase spre sară întregul steag de calaraşi spre căutare, şi argatul n-o putut cunoaşte nici pe unul; dar, în cât priveşte de stegar, stăruie să spuie că îl cunoaşte, că el o strâns banii ce se aflau asupra armenilor şi asupra lui. Şi, din păcate, nu apasă numai mărturia acelui argat asupra bietului tânăr; la el acasă, unde bulubaşa o făcut îndată căutare, s-o găsit o

pălărie a unuia din armeni, pălărie care o fost recunoscută şi de argat şi de gazda din târg la care au stat.

Mitru, stegarul, o arătat că o cumpărat acea pălărie de la nişte ţigani caldarari pe care i-o întâlnit a doua zi între Cornăţel şi Adjud, când se întorcea de la o ibovnică ce are el acolo, dar unde să găsească acuma pe acei ţigani? îi rău de tot de bietul tânăr şi tare mă tem să-l pierd.

— Dar, zise slugerul, cum aş putea eu să te ajut?

Starostele trase de mai multe ori din narghile cu ochii în jos; apoi, fără a se uita la sulgeriu, zise:

— Oare nu-ţi aduci aminte să-l fi întâlnit pe Mitru pe Trotuş în sara zilei de luni – au trecut alaltăieri două săptă – mână?

„Oho! îşi zise slugerul, aşa stă treaba! Starostele o pus pe hoţul de nepotu-său să ucidă pe armeni şi acuma voieşte să mă scoată pe mine mantur că, în ceasul omorului, grecul se afla la patru poşte de negustorii ucişi. De scăpat îl scăp, căci altfeli grecul nu-mi face treaba mea; doară pe armeni nu-i mai pot trezi din mormânt. Dar atunci nu vede el cei şaizeci de lei cât face pământul popei. Ceea ce-i frumos, adaose el tot către sine, este că minciuna nu-i decât trei sferturi de minciună; căci eu în acea sară mă întorceam calare din lunca Cornăţelului după ce mă întâlnisem, nu cu Mitru, dar cu fata cea frumoasă a dascălului Petru, care ştiu că se ţine şi de el”.

Apoi zise către staroste care acuma îşi întorsese privirea spre el:

— Gândindu-mă bine, îmi aduc acuma aminte, arhon staroste, că într-adevăr în sara zilei de luni, au trecut alaltăieri două săptămâni, întorcându-mă de la Rugineşti acasă calare, m-am întâlnit cu stegarul Mitru în lunca Cornăţelului. Mi-o dat sara bună, iar eu i-am mulţămit, mai însărcinându-l să-ţi aducă închinăciunile mele. Şi îmi mai aduc aminte că a doua zi au trecut pe la Tămăşăni nişte ţigani caldarari care căutau să vândă un anteriu şi două părechi de şalvari aproape noi.

Starostele bătu din mână de bucurie.

— Ce minunată întâmplare te-o adus aici! Mitru este scăpat dacă un boier de neam ca dumneata, arhon sulgeriu, îi dă la mână mărturie scrisă că, chiar în ceasul când se făcea omorul, el se afla tocmai în lunca Cornăţelului, cale de şase ceasuri de la locul unde au căzut armenii, şi că o vorbit însuşi cu el.

— Cu mare plăcere i-oi da mărturia, zise slugerul. Dar, adaose el, arhon staroste, dacă eu mi-am adus aminte de un lucru care îţi este plăcut, te-aş ruga ca dumneata să uiţi altul care mie nu-mi poate fi decât neplăcut.

— Şi care anume? întrebă grecul cu bănuială.

— Cei şăizeci de lei ce ţi-i juruisem pentru a face pe Niţă scăpat, răspunse scurt slugerul.

Starostele se uită la el, trase de vreo trei ori din narghileaua pe sfârşite, apoi oftând adânc zise:

— Eu nu ştiu nimica despre cei şăizeci de lei. Mi-ai cerut viaţa Şchiopului, ţin prea mult la dumneata pentru a nu-ţi face pe plac. Adă-mi învoirea vornicului şi poţi face cu hoţ tot ce voieşti.

Şi, zicând aceste cuvinte, starostele bătu în palme şi poronci slugii, care veni să aducă condeie, cerneala şi hârtie. Îndată după ce slugerul îşi scrise mărturia, el şi grăbi să-şi ieie ziua bună de la staroste şi să meargă la gazda lui.

Aici găsi pe Şchiopul foarte îngrijit. Preuteasa îl părăsise puţină vreme după ce ieşise Strilea şi se dusese să înştiinţeze pe preut despre cele ce se întâmplase şi despre preţul cerut de sulgeriu pentru a face pe Niţă scăpat. Preutul îi răspunsese că, după câte ruşini păţise ei de la fiul lor, acea a spânzurătoarei lui nu va fi un adaus mare şi că astfel i cel puţin se va pune capăt oricărei ruşini viitoare. Adăugise apoi în chip foarte hotărât că n-o lasă să vândă moşia pentru a scăpa viaţa acelui ticălos; dar dacă voieşte să se mântuie de ea, s-o dăruiască vrunui sfânt locaş, pentru uşurarea păcatelor lui Niţă.

— Ia ascultă, măi Niţă, zise suigeriul după ce hoţul

isprăvi povestirea, starostelui i-am dat alt lucru în schimbul vieţii tale, un lucru care nu m-o ţinut bani, dar care pentru el are preţ mare. Prin urmare cei şăizeci de lei mi-au rămas în pungă şi sunt gata să-i dau tătâne-tău. N-are decât să-ţi uşureze păcatele trecute şi viitoare dând vreunei mănăstiri bani în loc de pământ. Eu plec chiar acuma la Domneşti să mă înţeleg cu vornicul Dumitrache, de la care oi şti eu să capăt învoire să fac cu tine ce-oi voi. Pe la căderea nopţii oi fi înapoi; dacă atunci îmi dai zapis de vânzarea moşiei din partea părinţilor tăi, îţi dau şi şăizeci de lei şi te fac scăpat. Dar dacă nu găseşti mijlocul să înduplecі pe tată-tău să iscălească până atunci zapisul, să ştii că până în trei zile eşti spânzurat. Oi găsi eu doară alte mijloace care să înduplece pe părintele Pavăl să-mi vândă moşia.

Şi fără a mai aştepta răspunsul Şchiopului, slugerul plecă calare la Domneşti unde ajunse puţin după-amiază.

Primirea de care avu parte fu din cele mai călduroase. Vornicul îl primi ca pe un biruitor mare şi nu ridică măcar cea mai mică greutate pentru a-l învoi să facă cu Şchiopul ceea ce-i va plăcea, dându-i înscris la urmă despre acestea. Dar vorniceasa îl primi ca o mamă, sărutându-l şi netezindu-i pe obraz. Pe Catinca nu o văzu, căci nu stătu la cină; dar când, după toacă, plecă înapoi, trebui să făgduiască că se va opri la întoarcere cel puţin o zi.

Când ajunse la Focşăni, găsi la gazdă pe preutul Pavăl şi pe preuteasă care, în schimbul sumei de şăizeci de lei, îi înmânară zapisul de vânzare a părţii lor de Tămăşăni.

În aceeaşi sară învoirea vornicului Dumitrache era în mâna starostelui, şi Şchiopul fu lăsat să plece de la căpitanul Oatu.

Iar a doua zi, la Domneşti, Ţifescu făgăduia slugerului mâna fiicei sale, însă, pentru temeiuri pe care nu le dădu în vileag, hotărî ca logodna să se facă de Sântă Maria mare, iar nunta după Ziua crucii. Vesel era Mihalache Strilea în ziua în care se întoarse la Tămăşăni:

se vedea acuma calare pe nevoie, cu viitorul lui şi acel al copiilor bine întemeiet.

Capitolul XIV – În care facem cunoştinţa unui ţigan simpatic

În dosul curţii lui Mihalache Strilea, între drumul mare şi râpă, se aflau bordeile robilor ţigani: cincisprezece peste tot. Erau bordeie cu acopereminte de pământ şi de paie, din care ieşeau ogeagurile; câte o ferestruică mică, sau mai bine zis câte un ochi de fereastră, se vedea în păretele din fund. În fiecare dintr-însele se înghesuia câte un salaş de ţigani, alcătuit obişnuit din tată, mamă, câteodată dintr-un bunic sau dintr-o bunică, şi câţi ţiganaşi nu fusese săceraţi de bolile ajutate de murdăria şi sărăcia în care trăiau.

Câte un pat de scânduri acoperit cu paie şi cu zdrenţe, câte un scăuieş sau două în trei picioare, o biată măsuţă rotundă de lemn, un sipet şi puţine oale alcătuiau toa a gospodăria sălaşului.

Aşa trăiau Todirică şi Simion bucătării, Nastasă şi Costache vezeteii, Grigore pitarul, Neculai, Iordachi şi Niţă rândaşii, Vasile fierarul, Dumitrache stoleriul, Ifrim grădinarul, Iancu sofragiul, Stanca vadana şi Soltana vadana. Femeile şi fetele erau spălătoriţe, fete în casă, dadace la copii. Unii din ţigani dormeau şi mâncau la curte: Culiţă feciorul, Tudurache cafegiul, Voicu chelariul, cu femeile şi fetele lor.

La oarecare depărtare de acestea, chiar pe marginea râpei, se vedea un bordei mult mai mare acoperit cu şindilă, având păreţi mai nalţi, cu câte o fereastă în două ochiuri: aproape o casă. Acesta era bordeiul puşcaşului, a lui Ion Tiron, care ştiuse demult să câştige deosebita bunăvoinţă a boierului.

Ion, care era de o vrâstă cu Mihalache Strilea, copilărise cu dânsul în casa banului Constantin. Când Mihalache începu să meargă la vânat, Ion fu luat de la

bucătărie unde freca tingirile, fu însărcinat cu curăţirea armelor „cuconaşului”, cu hrana şi cu îngrijirea copoilor. În zilele de vânătoare, el ducea copoii legaţi până la locul anumit, el purta în spinare merindele şi mantaua stăpânului.

Atât Mihalache, cât şi Ion erau încredinţaţi unui vânător bătrân, numit Ilie Hârşu, puşcaş neîntrecut şi cunoscător minunat al obiceiurilor vânatului.

Ţiganul prinse gust la vânat. Hârşu neputând, din pricina bătrâneţelor, să însoţască totdeauna pe fiul boieriului, era bucuros să-şi încredinţeze puşca lui Ion care, în scurtă vreme, deveni un puşcaş foarte bun, deşi nu ajunse niciodată la meşteria stăpânului său.

După moartea banului, când se împărţiră ţiganii, Ion, rămas fără păreche, fu tras la sorţi şi căzu în partea lui Lascarache Strilea. În zadar Mihalache oferi frăţine-său să i-l plătească, să-i deie două sau chiar trei suflete pentru el. Lascarache nu voi să-l schimbe şi-l luă cu dânsul la Ieşi unde, spre marea lui mâhnire, Tiron fu dat iar la bucătărie şi pus să frece tingirile.

El era de statură mijlocie, dar de făptură foarte puternică, cu umere cumplit de late şi braţe neobişnuit de lungi. Deşi smolit tare, era frumos la faţă, cu nasul drept şi subţire şi cu nişte ochi negri care păreau de jaratec. Toate ţigăncuşele din curte se uitau cu jind la dânsul şi nu mai puteau de ciudă văzând că el deloc nu le bagă în seamă. Ş-apoi Ion zicea că lui îi este dor de puşcă şi de codru, iar de muieri nu-i pasă.

Boierii pe acea vreme aveau grijă ca ţiganii, ca şi vitele lor, să se prăsească şi nu îngăduiau ca acei în vrâstă de căsătorie să rămâie burlaci. În curând Lascarache Strilea poronci ca Ion Tiron să ieie în căsătorie pe Tasiica, fata lui Alecu pitarul. Această hotărâre îl scârbi rău pe Ion căci, pe lângă că Tasiica, o fată naltă, uscată şi stricată de varsat, se uita încrucişăt, apoi el avea o legătură de dragoste cu soţia tânără a unui plăpomar bătrân, a cărui casă se megieşea cu curtea lui Lascarache Strilea. Dar

împotriva hotărârii stăpânului n-avea ce face, trebuia să se supuie, şi Ion se pregătea deci de nuntă, adică începuse să facă bordei. Îşi făgăduia însă să-şi treacă pe urmă necazul pe pielea Tasiicăi, dar o împrejurare neprevăzută îi schimbă soarta.

Femeia plăpomarului, nemulţămindu-se cu un singur ibovnic, mai primea la dânsa şi pe un seimean sârb al curţii. Într-o noapte plăpomarul fiind dus la Târgu-Frumos la nişte neamuri, seimeanul care venea la Gafiţa se întâlni la uşa ei cu Ion care ieşea din casă.

Oşteanul pricepu îndată că spurcăciunea de rob are, ca şi el, parte de favorurile iubitei. Împins de mânie, croi pe Ion peste obraz cu o nuia ce o ţinea în mână. Ion înţelesese şi el îndată cum stau trebile. Iute din fire şi uitând că-i rob, trase mândrului seimean o singură palmă, dar atât de grozavă, încât îl întinse mort la pământ. Apoi, îngrozit de urmările faptei sale, o luă la fugă şi merse să se ascundă în nişte vii, la Socola.

Ţipetele femeii plăpomarului deşteptară vecinătatea întreagă. În curând se află tot adevărul. Seimeanul avea o soră, slujnică în haremul gospod şi bine văzută de doamnă. Poroncile cele mai straşnice fură date hatmanului şi agăi care împănară toate cărările cu poteri de seimeni. Ion fu prins, legat şi adus la odăile seimenilor, apoi aruncat, cu fiare la mână şi la picioare, într-un beci adânc. A doua zi, era într-o vineri, îl scoaseră de acolo pentru a-i face cunoscut, fără niciun feli de judecată, că vodă o hotărât ca, în dimineaţa următoare, să fie tras în ţapă pe maidanul din mahalaua Ţigănimii.

Se întâmplă că, chiar în sara acelei vineri, să sosască de la Tămăşăni în Ieşi Mihalache Strilea. Soţia lui îi spuse numaidecât întâmplarea cu Ion Tiron. Slugerul se scârbi tare, căci el ţinea la tovarăşul lui de vânat şi îşi aducea aminte cu înduioşire de întâmplările de care avuse parte împreună, când amândoi de-abie ieşise din copilărie, atât pe şesul Trotuşului, cât şi în pădurile Bogdănei, ale Negoieştilor şi ale Caşinului. Fără a se mai pune la masă, el se duse la frate-său şi îl întrebă ce o făcut pentru ca să

scăpe viaţa lui Ion Tiron. Lascarache Strilea dădu din umere.

— Dar ce să fac? zise el. Vodă, ademenit de doamnă, II Dunăre şi nu voieşte s-audă de milă. Doară nu sunt nebun să supăr pe măria-sa cu mai multă rugăminte pentru un cioroi. Voi aştepta şi eu un prilej la care voi putea să dobândesc de la vodă alt bine, mai mare, ca să mă despăgubesc de pierderea acestui ţigan care, la urma urmei, nu-i de mare treabă.

— Dar nu vrei să mai încerci nimica pentru el? mai întrebă Mihalache.

— Nimica.

— Ia-n ascultă, Lascarache, zise slugerul, eu ţin la Ion Tiron şi am de gând să mă-ncerc să capăt de la vodă iertare pentru el. Dacă izbutesc, mi-l dăruieşti?

— De ce să ţi-l dăruiesc? zise Lascarache. Dacă-l scăpi, sunt gata să fac schimb cu tine. Ia tu pe Tiron şi dă-mi mie pe Bobocioaia cea bătrână.

— Fie, răspunse Mihalache, cu toate că s-ar cădea să nu-ţi dau nimica, căci, de nu-l scăp eu, ţiganul este pierdut pentru tine. Apoi tu eşti bogat, pe când eu sunt sărac. Dacă oi izbuti să scăp pe Tiron, oi scrie la Tămăşăni să ţi se trimată pe Bobocioaia, şi, zicând aceste cuvinte, slugerul se grăbi să se ducă acasă.

Drag era seimeanul ucis de Tiron surorii lui, dar mai frumos luceau cei douăzeci de galbeni ce slugerul izbuti să-i adune până în ziuă şi să-i trimată sârboaicei printr-o grecoaică deşteaptă care avea intrările ei slobode în haremul gospod. Atât de frumoşi erau galbenii care saltau în mâna grecoaicei, încât sora ucisului cădea încă înainte de amiază la picioarele doamnei şi o ruga cu lacrimi să ceară de la vodă iertarea ţiganului ucigaş. Ea zicea acuma că frate-său îi apăruse în somn şi-i jurase că ţiganul era nevinovat, că-l lovise numai pentru a-şi apara viaţa şi că, dacă ea voieşte să-i mântuie sufletul de păcat, trebuie să dobândească iertarea lui Ion. Aceeaşi rugăminte era făcută cu un ceas mai târziu de Smaragda Strilea, care era bine

văzută şi chiar cam rudă cu doamna. Domnul nu avu ce să facă şi hărăzi ţiganului viaţa. Ion scăpă cu o bătaie groaznică: trei sute de bice la spete, trase în aceeaşi zi, la douăzeci de răspântii deosebite. Zăcu trei luni de zile, dar firea lui puternică ieşi biruitoare din această încercare.

Slugerul izbutise să scape de moarte pe tovarăşul său de vânătoare, dar cheltuise cu acest prilej cel de pe urmă ban de care dispunea şi fu silit să facă de sârg, la un negustor turc, un împrumut cu dobânzi grele spre a putea face faţă cheltuielilor zilnice.

Îndată ce se îndreptă, Ion Tiron fu trimis la Tămăşăni unde avea să îngrijească de armele stăpânului, să privegheze pe ceilalţi ţigani şi să păzească hotarele fâşiilor de moşie cumpărate de sulgeriu, care erau atunci în număr de cincisprezece.

Era robul slugerului nu numai cu trupul, dar şi, mai ales, cu sufletul; căuta să-i cetească în ochi dorinţele spre a le putea împlini cu o clipă mai curând. Ar fi ucis fără a sta la gânduri pe orice fiinţă omenească, mare sau mică, puternică sau slabă, dacă i-ar fi spus slugerul s-o ucidă. Lucrul stăpânului era sfânt pentru el: de când venise Tiron la Tămăşăni, nu mai pierea nici măcar un capăt de aţă din casă sau din gospodărie. El ştia să găsască orice lucru furat, cât de mic să fi fost, oriunde era ascuns, şi atunci vai de acel care furase: cumplit ştiau să învârtească nuielile lungile braţe ale lui Ion. Ceilalţi robi îl urau din tot sufletul, dar tremurau ca varga înaintea lui. Şi n-aveau ce să-i facă, cum să-l pârască, căci el nu fura, minciuni nu vorbea şi treaba şi-o îndeplinea cu sfinţenie.

Se temeau de el şi răzeşii, măcar că era numai un rob, căci ştiau că dacă băieţii sau argaţii lor scăpau vreo vită pe locul boieriului, iertare de la Tiron nu puteau dobândi nici prin rugăminte, nici prin ameninţări, nici prin ruşfet. Apoi ţiganul era om voinic: bătuse el singur pe trei flăcăi ai lui Mihai Făcăoariu, care se încercase să scoată din mâinile lui nişte vaci prinse de dânsul în iarba boieriului. Şi când satul sărise ca să-i aţie drumul, pusese puşca la ochi într-un chip atât de hotărât, încât răzeşii se

grăbise să-i deschidă calea.

Până cu un an înainte de moartea sulgeresei, Ion rămăsese burlac şi dormea la curte vara în cerdac, iarna în sala de din dos, pe un sipet de Braşov. Deodată se lăţi în Tămăşăni vestea că Ion Tiron se îndrăgostise de Catrina Vişinoaia, fata unei roabe vadane.

Nu înţelesese nimene ce găsise Tiron la acea fată de cincisprezece ani, naltă, deşalată, slabă ca un ţâr, cu păr roşu, cu faţa roşie, cu gâtul, braţele şi picioarele roşii şi ochii albaştri.

Mama fetei, Vişinoaia, care fusese în zilele ei o ţigancă frumoasă, povestea că, cu şăsesprezece ani înainte, întâlnind într-amurgul unei zile de vară, pe drumul mare dintre Ră – deana şi Oneşti, patru străini, nemţi sau Ieşi, nu putuse înţelege de ce neam erau, ei se aruncase asupra ei, îi astupase gura cu un căluş şi o dusese în nişte tufe pe malul Trotuşului. De aici îi dăduse drumul numai în zor de ziuă, după ce se săturase de dânsa, o cinstise bine cu vin vechi dintr-o ploscă mare ce o aveau cu ei şi o dăruise cu câţiva gologani. Zicea că acestei întâmplări era datorită naşterea Catrinei şi se vede că păstrase o amintire plăcută de acea noapte, amintire cu care se lăuda bucuros.

Slugerul rămase foarte mirat când Ion veni să-i ceară voie să ieie pe fata Vişinoaiei. Se încercă să-l facă să-şi schimbe gândul şi să-l ademenească să-şi caute o soţie mai chipeşă decât „morcovul” de Catrina: pe Ioana a lui Todirică bucătarul sau pe Sanda a lui Dumitrache stoleriul, fete cu carne pe ele şi care, pe lângă aşternutul lor, mai aveau şi straie bune şi câte o văcuţă cu viţel. Dar Ion stăruind în alegerea lui, slugerul nu voi să se împotrivească mai mult şi, dând din umere, pe lângă învoire, îi mai dărui lemnul trebuitor pentru un bordei cât o casă, un rând întreg de haine nouă cu bondă, manta de aba, cojoc, căciulă, ciubote, o vacă cu viţel, şăse oi, şăse capre, o scroafă cu patru purcei şi doi galbeni: un dar împărătesc pentru un rob ţigan.

Ion îşi clădi răpede un bordei mare şindilit, cu două

odăi despărţite printr-o tindă, cu uşi bune de lemn şi cu păreţi de bârne, văruiţi cu var de la Rădeana. Apoi, pe la sfârşitul toamnei, după plecarea boierului la Ieşi, făcu nuntă, nu o nuntă de rob, ci o nuntă de sătean fruntaş, la care veniră şi răzeşi, nu numai din Tămăşăni, dar şi din celelalte sate învecinate.

Noii soţi duseră de la început trai bun: în bordeiul lor nu se auzeau nici sudălmi de ale bărbatului, nici bocete de ale femeii. Ion din firea lui nu era prietenos şi din copilărie se deprinsese să trăiască singur; acuma ieşea din casă numai spre a-şi îndeplini slujba. În primăvară, Catrina purcese îngreunată şi sarcina o sluţi şi mai mult. Slugerul, întâlnind-o pe la Sânta Maria mare lângă curie, vorbise trei zile de uriciunea ei şi îşi bătuse cumplit joc de Ion pentru că nu-l ascultase şi nu luase pe Sanda a lui Dumitrache stoleriul, care se căsătorise cu feciorul lui Vasile fierariul şi se făcuse o adevărată frumuseţe.

Catrina, pe la sfârşitul toamnei, născu un prunc mort şi zăcu toată iarna de urmele facerii; numai pe la Paşti se scula din pat. Cei care o vedeau acuma n-o mai recunoşteau: parcă era altă femeie. Roşcaţa şi pistruii pierise cu totul, faţa, gâtul, braţele, ceea ce se vedea din glezne şi din pulpe era de o albeaţă neasamanată, cum nu mai văzuse până atunci nici ţiganii Strileşti, nici răzeşii din Tămăşăni. Trăsăturile feţei, nu ştiu cum, parcă se subţiese, se aşazăse şi uimeau acuma prin gingăşia şi frumuseţe lor. Ochii care până atunci păruse spălăciţi erau acuma de un albastru minunat, mari, blânzi şi luminoşi. Până şi părul cel roşu se schimbase, se strânsese întrucâtva şi bătea acuma în auriu. Puterile revenindu-i răpede cu vremea caldă, obrajii i se făcură trandafirii, gâtul, umerile braţele şi pieptul se rotunjiră în curând.

Tiron îşi iubea acum nevasta la nebunie: o privea ca pe un odor nespus de frumos şi nemărginit de scump: gândul lui zi şi noapte era nedespărţit de dânsa. I se părea că lumea-i prea mică pentru a cuprinde fericirea lui.

Capitolul XV – În care slugerul păcătuieşte urât

Într-o sară, vreo zece zile după întoarcerea slugerului de la Domneşti, Ion se întârziese tare în deal, la Puturoasa, unde pândise pe nişte băieţi de răzeşi care păşteau vitele lângă o bucată de iarbă a boieriului, bănuind că, îndată ce el se va depana, ei vor baga vacile într-însa. Numai când băieţii îşi luase cu vitele calea spre sat, se îndreptase şi el spre casă, unde ajunsese după aprinsul lumânărilor. Spre mirarea lui, când se apropie de bordei, nu văzu lumină prin geam. Când ajunse la uşă, o găsi închisă.

Mierat, se îndreptă spre bordeiul lui Todirică bucatariul spre a cere lămuriri, dar la jumătate de cale fu întâmpinat de femeia bucatariului care îi dădu o cheie în mână zicându-i:

— Catrina mi-o spus să-ţi dau cheia şi să-ţi spun că-i găsi mâncarea gata pe vatră.

— Dar unde-i Catrina?

— La curte: freacă picioarele boieriului.

La auzul acestor cuvinte, Ion fu cuprins de ameţală: toate stelele câte erau în cerul senin al acelei nopţi de vară începură să joace dinaintea ochilor lui; numai cu greu izbuti să se ţie pe picioare.

— Boieriul, urmă Tarsiţa lui Todirică bucatariul, o venit pe la toacă singur, calare, la bordeiul lui Simion. După ce o descălecat, i-o poruncit să se puie jos şi i-o tras vreo câteva bice, fiindcă sarmalele de azi-dimineaţă erau prea uscate. După ce o încălecat iar, îndreptându-se spre rateş, s-o întâlnit cu Catrina: am văzut cum s-o oprit dinaintea ei. O vorbit puţin, cu dânsa, apoi o pornit înainte. Pe la asfinţitul soarelui o venit mătuşa Irina, o intrat în bordei şi, după ce o stat câtva acolo, am văzut-o ieşind afară cu Catrina. Au venit amândouă la mine, mi-au spus că boieriul o poroncit mătuşii Irinii să aducă pe Catrina la curte, s-o leie, s-o spele, s-o clătească cu apă de cimbru, s-o îmbrace cu o cămeşă de borangiuc şi cu o fustă curată şi s-o ducă în ietacul boieriului ca să-i frece picioarele.

Acuma ameţala de care fusese cuprins Ion dispăruse, stelele rămâneau neclintite în locurile lor, dinaintea ochilor lui, dar o durere cumplită îi sfâşia inima.

Tarsiţa, spărietă de acea privire cum şi de faptul că din gură nu-i ieşea niciun cuvânt, îl apucă de braţ. La această atingere, el îşi smulse braţul din mâna ei şi, fără a zice o vorbă, plecă răpede spre râpă. Ajuns pe marginea ei, se trânti jos.

Catrina lui se afla în ietacul boieriului, şi boieriul se bucura acuma de frumuseţile fără păreche ale trupului ei! Odorul lui cel scump mulţămea în acea clipă poftele altuia! Ştia doară el ce înseamnă frecarea picioarelor unui boier de către o roabă frumoasă! Mama, mătuşile şi surorile lui îi povestise nopţile petrecute de ele în ietacele boierilor cu toate amănuntele lor. Nu putea să aibă nicio îndoială în această privinţă, mai ales cu câte ştia el despre firea şi obiceiurile slugerului. Nu adusese el doară stăpânului său, în tufele de pe dealul Ciobotariului sau în lunca cea deasă de pe malul Trotuşului, mulţime de fete şi de neveste?

Icoana Catrinei în braţele boieriului îi rupea inima şi totuşi ea nu stârnea într-însul vreo simţire de răscoală şi de răzbunare împotriva stăpânului care îi luă singurul lucru pe lume ce nu voia să-l împartă cu nimene. Deşi era de o fire pornită, aproape salbatecă, deşi nu ştia ce este teama, gândul să se împotrivească stăpânului cu putere, să ridice mâna asupra lui spre a se răzbuna pentru cumplita ocară primită, rămânea cu totul străin de el. Veacurile de robie, obiceiurile de supunere oarbă, de umilinţă nemărginită şi necontenită, de lipsă desăvârşită de voinţă plămădise într-însul, ca în toţi semenii lui, o minte şi o inimă de rob.

Deprins să vadă din copilărie femeile neamului său întrebuinţate la orice prilej, nu numai de stăpâni, dar şi de slugile moldoveneşti ale acestora, pentru astâmpărarea poftelor lor întâmplătoare, faptul că slugerul îi luase nevasta în acea noapte nu deştepta într-însul turbare şi dor aprins de răzbunare, ci numai o groaznică şi nemărginită durere. Rămase toată noaptea pe marginea râpei, când

privind cu ochii nemişcaţi înaintea lui, când zvârcolindu-se şi muşcând pământul de durere.

Soarele răsări în sfârşit; glasurile robilor care începeau să iasă din bordeie îl făcură să se scoale şi să se îndrepte spre sălaşul său. Când deschise uşa şi intră în odaia mărişoara, curată şi veselă, crezu că numai se rupe din nou, i se păru că icoanele zilelor fericite trăite în acei păreţi se ridică din pământ şi fug pe uşa ce o lăsase deschisă. Căzu grămadă pe patul de scânduri acoperit cu o scoarţă, pe care rămase nemişcat.

După o bucată de vreme, auzind paşi uşori apropiindu-se, se sculă pe un cot. Tocmai atunci Catrina intră pe uşă. Catrina, îmbrăcată cu o cămaşă de borangiuc, cu o fustă albă de pânză de in cu un tulpan de mătase albă pe cap, cu iminei roşi în picioare! Catrina, albă şi rumănă, mai frumoasă decât altă dată, căci în ochii ei cei galeşi lucea acuma o mulţămire ce Ion încă n-o văzuse oglindindu-se într-înşii. O durere mai mare şi mai sfâşâitoare decât toate acele suferite până atunci îl cuprinse acuma: acea mulţămire în ochii Catrinei îi spunea limpede că ea este bucuroasă de cele ce i se întâmplase la curte. Şi Ion nu se înşala. Catrina până atunci fusese mulţămită de soarta ei. Ion o iubea la nebunie şi nu o bătuse niciodată, îl găsea frumos şi dezmierdările lui îi păreau dulci.

Dar ce deosebire între bordeiul lui şi curtea boieriului, între patul de scânduri al ţiganului şi aşternutul stăpânului! apoi cât de frumos era slugerul, cât de mirositoare era barba lui cea castanie, cât de moi mâinile şi tălpile lui! Ce dulce era glasul său, ce aprinse, dar ce alese dezmierdările de care avuse parte!

Priveliştea lui Ion cu faţa ca cenuşa, cu ochii roşii în – cunjuraţi de nişte cercuri negre şi cu părul vâlvoi o făcu să se oprească: focul din ochii ei pieri şi teama se oglindi într-înşii. O privire spre vatră îi arătă oala cu borş în locul în care o aşezase, acoperită cu o strachină, şi bucata de pită neatinsă pe poliţa vetrei.

— Cum, ai rămas nemâncat? zise ea, prefăcându-se că este cuprinsă de mierare.

Ion scutură capul fără a răspunde, apoi după câteva clipe zise cu un glas care tremura:

— Unde ai fost?

— Dar nu ţi-o spus lelea Tarsiţa că m-o chemat boieriul la curte ca să-l frec pe picioare?

— Şi l-ai frecat pe picioare toată noaptea?

Catrina se înroşi şi dădu ochii în jos fără a răspunde. Ion, sculându-se, se apropia de ea.

— Şi-ţi pare rău c-ai fost silită să faci ceea ce ai făcut?

— Da’ de ce să-mi pară rău, răspunse Catrina cu linişte, doară la stăpân am fost!

Acest răspuns era potrivit cu nişte datini înrădăcinate în curs de mai bine de trei veacuri: era lucru firesc pentru Catrina ca roaba să mulţămească poftele stăpânului; ea ştia că aşa făcuse şi mania, şi bunica, şi toate rudele ei. Dar dacă lui Ion nici nu-i trecea prin gând să se împotrivească voinţei boieriului, luarea femeii lui îl durea amar. Faptul că ea nu împărtăşea durera lui îi stârni mânia. Pe muierea lui doară se putea răzbuna!

Fără a zice un cuvânt, luă o nuia de după sobă şi se îndreptă spre Catrina. Aceasta voi să fugă; dar el, dintr-o săritură, o ajunse şi-i puse mâna stângă în păr, apoi începu s-o croiască fără milă cu nuiaua, peste umere, peste şale, peste pulpe, unde o nimerea.

— Am să te fac să-ţi pară rău! zicea el necontenit între dinţi.

Catrina se bocea şi striga; dar uşa fiind închisă, strigătele ei nu se auzeau. În sfârşit Ion azvârli nuiaua iar după sobă şi-i dădu drumul: ea căzu grămadă într-un colţ.

Apoi luându-şi puşca în spinare, el ieşi şi se îndreptă răpede spre fânaţele de pe faţa Ciubotariului.

Pe la amiază se afla într-o poiană, lângă un budăi la care îşi astâmpărase setea şi îşi răcorise obrazul, când văzu că slugerul intră calare în poiană venind de la deal.

Îndată ce zări pe Ion, se îndreptă spre dânsul şi, sărind de pe cal, aruncă frâul în mâinile ţiganului.

— Scoate mâncarea din rafturi, zise Strilea după ce bău cu lăcomie din apa limpede şi rece a budăiului. Mi-i de gând să mănânc aici sub carpănul cel gros şi după masă să trag un somn.

Slugerul se întinse pe iarbă sub carpăn şi, îndată ce Ion îi aduse merindele, începu să mănânce cu poftă, povestind totodată ţiganului că venea tocmai din Mateieş, unde avea un tamazlâc de vite, şi descoperise într-un tău urma unui urs urieş. Vorbea robului cu linişte, arătându-i aceeaşi bunăvoinţă ce era deprins să-i arate.

După ce îşi isprăvi prânzul, dădu lui Ion rămăşiţile mâncării, se întinse pe iarba, puse şaua care fusese scoasă de pe cal sub cap, îşi acoperi faţa cu o basma şi adormi cu liniştea unui om cu cugetul curat.

Cu toate chinurile ce le suferise, Ion începuse să simtă că era nemâncat de douăzeci şi patru de ceasuri: rămăşiţile prânzului boieriului, mai bine de jumătate din merindele din rafturi, fură răpede înghiţite.

Acuma era lungit şi Ion în nişte tufe la vreo zece paşi de stăpânul său, cu puşca lângă dânsul. Somnul nu voia să se apropie de pleoapele lui.

Înaintea ochilor îi treceau nişte vedenii care parcă-i băteau câte un piron în inimă. Când vedea pe Catrina intrând în acea dimineaţă în bordei, cu faţa rumănă şi frumoasă, cu privirea fericită, când era faţă la dezmierdările ei cu slugerul. Şi slugerul dormea dus la câţiva paşi de el, puşca lui Tiron era lângă dânsul, şi gândul omorului nici măcar nu trecu prin crierul lui. Rămase astfel i nemişcat, chinuit de vedenii şi de gânduri trei lungi ceasuri, până când slugerul găsi cu cale să se scoale, să încalece şi să se îndrepte spre curie.

Când în acea sară ajunse la bordei aproape de căderea nopţii, găsi iar uşa închisă. Tarsiţa, care îl văzuse venind, îi aduse cheia spunându-i:

— Mai dinioarea o plecat; o chemat-o la carte.

Capitolul XVI – În care vedem ce greu pătimeşte Ion Tiron şi ce sfaturi înţălepte i se dau

Slugerul Mihalache, turbat de mânie, sări din pat, în cămeşă, se apropie de fereasta deschisă, bătu în palme şi poronci cu glas tunător ţiganilor care dormeau în cerdac sau sub şură, în curte, să-i aducă pe Ion Tiron la scară şi să pregătească un braţ de nuiele. Catrina nu-i suflase nicio vorbă despre bătaia capătată de la Ion, dar vânătăile de pe braţe şi de pe umere spusese povestea în chip destul de lămurit.

— Cine te-o bătut? întrebase slugerul mânios şi, la această întrebare, Catrina nu putu decât să răspundă adevărul.

— Lasă că l-oi învaţă eu, strigase slugerul şi alergase la fereastră.

Când Ion fu adus la scară, slugerul, a cărui mânie creştea necontenit, îi aruncă ocările cele mai cumplite, poronci să-l întindă jos şi să-l bată până când va zice să stea.

Am arătat că Ion nu era iubit de ceilalţi ţigani, cu care se purtase aspru şi fără milă. Costache vezeteul şi Iftim, flăcăul lui Grigore Pitarul, care ţineau vergile în mână, erau oameni puternici: amândoi primise în aceeaşi săptămână, din poronca boieriului şi de la mâna lui Ion, câte cincizeci de nuiele; şi rănile lor nu erau încă bine închise. Loveau acuma fără milă, din toată puterea lor. Ion tăcu dintâi; dar în curând durerea scoase dintr-însul vaiete care din ce în ce crescură, prefăcându-se după întâia sută de lovituri într-un feli de urlet sfâşâitor. Costache şi Iftim începură a simţi osteneală în braţele lor după două sute de lovituri; urletele lui Ion se făcuse acuma mai slabe, dar din ietacul boieriului poronca de iertare nu răsuna.

Trecură trei sute de lovituri, Ion acuma tăcea: leşinase. Ţiganii care îl băteau, osteniţi şi poate spărieţi de această tăcere, încetară să mai deie în el.

Din ietac tot nu se auzea nimica.

— Cucoane! Cucoane! strigă Costache.

— Ce este? se auzi glasul slugerului.

— Ion o leşinat, i-am dat peste trei sute de lovituri, zise Costache.

— Daţi-i drumul şi vă culcaţi, răspunse slugerul scurt.

Dar Ion era în desăvârşită nesimţire; îl luară în braţe, îl duseră în bordeiul lui şi îl întinseră pe pat.

Mama Irina şi cu Tarsiţa veniră numaidecât, îl dezbracară, îi spalară rănile şi le acoperiră cu un strat gros de buruieni tocate şi fierte. În toate bordeiele de ţigani erau strânse câtimi mari de asămene buruieni, căci era aproape zilnic nevoie de ele.

Când Ion îşi veni iar în fire, era ziua mare. Voi să se scoale, dar când încercă să se mişte, dureri cumplite îl pironiră pe loc şi atunci îşi aduse aminte de ceea ce se întâmplase. Tot atunci intră şi mama Irina în bordei.

Ea era o femeie de vreo şăizeci de ani, naltă, subţire, cu părul alb ca zăpada; iar pe faţa ei se vedeau urmele unei strălucite frumuseţi. Era mătuşa lui Ion, se născuse roabă în casa banului Constantin, dar în urmă îşi capătase carte de slobozenie de la alt stăpân. După moartea bărbatului ei, ucis de tâlhari, venise ca cămărăşiţă în casa slugerului, pe care îl ţinuse în braţe când era copil mic. Avea trecere mare la boier, căci era deşteaptă, ştia cum să-l apuce şi să-i potolească mânia. Era iubită de ceilalţi robi, pe care nu-i pâra niciodată ci, dimpotrivă, acoperea greşelile lor.

Bătrâna primeni legăturile cu buruieni, dădu lui Ion să beie o fiertură ce o adusese cu dânsa; apoi luând un scăuieş cu trei picioare, veni să s-aşăze lângă pat. Oftă, tuşi de vreo două ori, apoi începu să vorbească:

— Măi Ionică, zise ea, până acuma te-am crezut un băiet cuminte, dar acuma văd cu părere de rău că eşti un nebun. Se poate să te pui cu boieriul şi să te apuci să-ţi baţi femeia tocmai când boieriul o prins poftă de dânsa? Ai noroc că boieriul nostru, cu toată iuţimea firii sale, este

bun la inimă! Tată-său banul Constantin, Dumnezeu să-l ierte, de i-ar fi făcut un ţigan de ai lui una ca asta, ar fi pus să-l bată până la moarte. Doară trupul robului este al stăpânului care poate să-l întrebuinţeze cum vra. Care-i femeia din neamul nostru care n-ar fi fericită să intre în ietacul boieriului? Ce mijloc mai bun are un rob pentru ca să-şi îndrepte soarta decât ca să prindă stăpânul poftă de femeia lui? Numai roabele cele urâte nu văd ietacul boieriului lor.

Bărbatul meu, moşu-tău Simion, Dumnezeu să-l ierte, n-o fost cap sec ca tine şi de aceea ne pricopsisem atât de bine amândoi.

Când ne-am luat, eram frumoasă, şi banul Constantin mă îndrăgise chiar bine. Cucoana Catinca numaidecât pricepuse cum stăteau lucrurile şi era cu priveghere mare. Banul nu prea îndrăznea s-o înfrunte, căci moşia Rădeana şi aşezarea cea frumoasă erau ale ei: ne întâlneam mai mult pe ascuns. Banul era darnic: în doi ani cât s-o ţinut de mine, am adunat o mulţime de straie, de lucruri frumoase şi douăzeci de galbanaşi; şi lui Simion îi mergea bine de tot, numai din când în când îl bătea, când i se întâmpla să strice toate felurile de bucate de la o masă. Şi ce feli de bătaie, numai vreo câteva verigi şi trase cu cruţare, căci vatavul ştia cum stau trebile şi era om deştept. Când nimerea vreun feli de bucate mai bine, plouau bacşişurile şi hainele boieriului. La sfârşit se alesese Simion cu şăse anterie şi patru giubele. Ni era mai mare teama acuma ca boieriul să nu prindă poftă de altă roabă, căci ţigance frumoase ca la banul Constantin nu erau aiurea la nicio curte.

Tot cucoana ne-o stricat cuibul la sfârşit. Într-o zi, boieriul fiind dus la Târgul-Trotuşului după nişte trebi, cucoana începu să caute un şal care era al ei, dar era întrebuinţat de boier ca brâu, iar el mi-l dăruise cu două zile înainte. O femeie care îl văzuse la mine şi care mă pizmuia s-apucă şi spune cucoanei. Cucoana vine singură la bordeiul nostru, găseşte şalul în ladă, mă face tălhăroaică, îmi trage singură vreo câteva palme, apoi

poronceşte să mă întindă jos şi pune pe un vezeteu să-mi tragă cincizeci de bice, şi ce bice! Vezeteul îmi era duşman, fiindcă nu voisem să aud vorbele lui de dragoste: o săptămână întreagă zăcut-am pe brânci. Şi sara când se întoarse boieriul, cucoana (după ce-l batjocorise bine) îi hotărâse că sau mă vinde îndată, sau ea pleacă îndată la Ieşi să ceară despărţenie. Bietul ban era straşnic de năcăjit.

Dar dă Dumnezeu şi după vreo câteva zile vine părintele Nil, egumenul de la mănăstirea Caşinului. Părintele Nil mă cunoştea de mai înainte şi privirile lui îmi dăduse a înţelege că-i plac. Cum o auzit de la cucoană că se caută muşteriu pentru mine şi Simion, îndată o zis că-i gata să deie pe noi preţ cât de bun, fiindcă-i trebuie un bucatar bun şi o gospodină curată. Venise părintele cu o păreche de telegari de toată frumuseţe la un rădvan nou. Telegarii au rămas în grajdi şi trăsura în şura banului care o trimis pe părinte cu o trăsură a lui la mănăstire. Simion şi cu mine l-am urmat într-o haraba.

Trei ani stat-am la mănăstire, la părintele Nil, unde am dus viaţa unei crăiese. Părintele era om frumos, blând, vesel şi darnic. N-o ridicat măcar o dată mâna asupra mea. Lui Simion nu cred să-i fi tras zece palme şi numai o dată l-o pus jos, la scară, şi o poroncit părintelui chelar să-i tragă vreo câteva bice, fiindcă Simion se îmbatase şi uitase luleaua în mijlocul unei plăcinte cu carne, tocmai când era ispravnicul de Bacău cu cucoana şi camaraşul de la Ocnă la masă. Părintelui îi plăceau femeile frumoase: avea o mulţime de ţigance în bordeile de pe împrejurul mănăstirii, apoi la dânsul veneau de se spovăduiau mulţime de neveste şi chiar de cucoane de pe moşiile megieşite. Dar la urmă tot la mine se întorcea şi tot pe mine mă dăruia.

După trei ani, l-o chemat la Ţarigrad de l-o făcut vlădică în ţara lui, care spunea că-i înconjurată de mare. Cu dânsul n-avea cum să mă ieie: voia să-mi facă carte de slobozenie. Dar camaraşul Ocnei, Doxache Saul, care era prieten mare cu părintele şi mă vedea bine şi el, s-o rugat de sfinţia-sa să ne dăruiască lui, făgăduindu-i că ni va da

carte de iertare după trei ani. Părintele a primit, dar când s-o despărţit de mine plângea cu hohote. Pe lângă cei douăzeci de galbeni strânşi de la banul Constantin, mai aveam acum patruzeci şi, pe lângă cele două lăzi cu care venisem la mănăstire, am mai plecat cu alte trei, mari de tot şi pline de lucruri.

În casa camaraşului nu vedeai bogăţia şi belşugul de la mănăstire: el nu era nici frumos, nici bogat ca părintele Nil, dar nu ni-o mers rău nici acolo. Cuconu Doxache era iute şi mâncam şi eu câte o palmă, două, din când în când: pe Simion, la o lună, la şăse săptămâni, trebuia să-l puie jos. Dar pe urmă îi părea rău: pe mine mă dăruia cu câte ceva şi pe Simion îl cinstea cu vin sau cu rachiu sau îi dădea câte o haină. După doi ani o găsit o cucoană văduvă cu stare, pe care o luat-o de soţie şi nouă ni-o dat, la amândoi, carte de slobozenie. Aveam acuma peste optzeci de galbanaşi şi lucruri de umplut un hambar. Am cumpărat o casă la Negoieşti şi am deschis într-însa crâşmă. Zece ani petrecut-am acolo în linişte şi cu folos. Ajungeam poate boieri de nu dădea nenorocirea peste noi să ne calce tâlharii, să omoare pe Simion şi să ni ieie tot ce aveam în casă.

Irina oftă şi tăcu câtva, apoi începu iar:

— Dacă Simion ar fi fost un nebun ca tine, nici nu capaitam carte de iertare, nici nu strângeam bani; rămâneam robi şi calici pe viaţă. Dar Simion era un om cu scaun la cap şi îşi dăduse seamă că nu pierde nimica dacă treceam prin ietacul stăpânilor, căci parte de mine tot avea. Iar eu, fiind scutită de muncile cele grele, bine ţinută de boieri, bine îmbrăcată, avea astfel i parte de o nevastă mai aleasă decât o roabă de rând, de o nevastă cu mâinile şi tălpile moi, ca o cucoană. Ah! ce vremuri bune pentru noi adâncioi fost-au cei trei ani petrecuţi la mănăstire! Îmi vine să plâng de dor când gândesc la ele.

Şi bătrâna, tăcând, rămase nemişcată pe scăuieş, cufundată în amintirile trecutului.

Ion atunci întoarse capul spre dânsa şi întrebă:

— Când vine Catrina? Mi-o luat-o oare pentru totdeauna?

— Dar prost mai eşti! răspunse bătrâna. Care-i boieriul căruia să-i placă vreme îndelungată aceeaşi ţigancă? Şi-apoi ţi-ai şi ales bine pe boieriul nostru! Nu ştii cât îi de schimbător? Peste o săptămână, două, trei, peste o lună, mult două, are să se întoarcă Catrina la tine, mai grasă, mai frumoasă, bine îmbrăcată, de ţi-a fi mai mare drag să te iubeşti cu ea. Şi cu dânsa or veni poate şi câţiva gălbănaşi.

— Cum, zise Ion cu deznădăjduire, au să treacă zile fără ca s-o văd?

— Apoi dacă te-ai apucat de nebunii, a cui îi vina? zise Irina. Azi-dimineaţă boieriul m-o chemat şi mi-o hotărât că Catrina are să şadă de acuma înainte în odaie la mine. Apoi mi-o poroncit s-o ieu în braşovanca cea mică, cu caii cei de dârvală, şi s-o duc la târg ca să-i cumpăr de toate, să fie îmbrăcată ca o giupânească, dându-mi şi patru galbeni pentru cumpărături.

Văzând deznădăjduirea care se oglindea pe faţa lui Ion, bătrâna, care era bună la inimă, adăugi:

— Măi Ionică, fii cuminte şi răbdător şi toate s-or întoarce înspre bine. Eu n-am văzut pe boieriul nostru ţinându-se de o femeie, roabă sau cucoană, mai mult de două săptămâni. Şi acuma, zise ea sculându-se, trebuie să mă duc să mă pregătesc de plecare la târg. Tarsiţa şi cu Frăsina pitarului ţi-or schimba legăturile până la întoarcerea mea.

Ea se duse şi Ion rămase singur, cărnurile lui sfâşiate de vergi îl dureau rău, dar nu aşa de rău ca înţepăturile cumplite care-i rupeau inima.

Capitolul XVII – Cine era Zamfira

Zamfira era fiica unui calemgiu grec al lui Constantin Mavrocordat şi a unei moldovence frumoase, fata un boierănaş de curte. Calemgiul, foarte deştept şi harnic, era

bine văzut de domn, se bucura de încrederea lui şi începea să facă stare bunişoară, când se descoperi că el nu era decât o iscoadă plătită de duşmanii din Ţarigrad ai domnului. Prins asupra faptului, când trimitea Ghiculeştilor copiile unor scrisori ale lui Mavrocordat către capuchihaielele lui, fu pus la caznă. Mărturisi toate vicleşugurile, fu osândit la moarte şi spânzurat în aceeaşi zi.

Averea câtă o strânsese fu răpede cheltuită de văduva lui, care, văzându-se fără mijloace, fu bucuroasă să găsească un negustor, nu prea tânăr, dar avut, care, fărmăcat de poziţia ei, o ceru în căsătorie. Din această căsătorie se născură mai mulţi copii. Zamfira, pe care maică-sa n-o iubise niciodată, se văzu nu numai pusă deoparte, dar rău hrănită, lăsată să umble în zdrenţe, şi silită să îndeplinească pentru maştică-său şi pentru fraţii ei feli de feli de slujbe, unele grele şi altele înjositoare. Şi cu toate silinţile ce şi le dădea, avea parte numai de ocări şi de bătăi. Când atinse vrâsta de cincisprezece ani, nemaiputând răbda o asămene viaţă, ascultă minciunile unui bulubaşă de seimeni care-i făgăduia că o va lua de soţie şi fugi din casa mâni-sa cu dânsul. Fiind părăsită de oştean după trei luni, se dădu în dragoste cu un vatav de aprozi care, după puţine săptămâni, o părăsi spre a se căsători cu o fată bogată. După ce trecu pe rând, în cum de câteva luni, prin braţele unui boierănaş de curte şi prin acele ale unui diac de vistierie, deveni, iar pe scurt timp, ibovnica unei calfe de blanar. Când şi acesta o părăsi, se hotărî să intre într-o casă boierească şi, prin mijlocirea unei grecoaice bătrâne, izbuti să fie primită de Smaragda Strilea ca dadacă la copii. Am văzut că nu întârziese să facă pe pofta noului ei stăpân şi că după moartea sulgeresei ajunsese să fie ibovnica de căpetenie a nestatornicului Strilea.

Slugerul plăcuse foarte mult Zamfirei la început. De astfel i de ibovnic frumos, curat, hazliu şi de soi nu avusese ea încă parte până atunci; i-ar fi rămas credincioasă, dacă Strilea n-ar fi fost atât de cumplit de nestatornic. Zamfira,

foarte fudulă de firea ei, îşi închipuia că nicio femeie nu se putea măsura cu dânsa în frumuseţe şi în duh. Când descoperi cea dintâi nestatornicie a lui Strilea, cu o ţigancă care se spăla o dată pe săptămână şi se uita încrucişăt, se simţi nu numai jignită adânc de fudulia ei, dar şi cuprinsă de dezgust către sulgeriu. Dezmierdările lui, de care până atunci fusese atât de flămândă, începură deodată să-i fie neplăcute. Răspundea la ele cu o răceală care, spre marea mierare a slugerului, sporea din zi în zi şi alcătui pentru el un temei mai mult spre a-l face să caute despăgubire aiure.

Zamfira ar fi părăsit bucuros pe Strilea şi s-ar fi întors la Ieşi, dar frica de nevoie o ţinea pe loc. Apoi slugerul, cu toate că se făcuse acuma mult mai strâns în cheltuielile lui, era foarte darnic către dânsa: galbanaşii s-adunau în pungă, hainele şi lucrurile bune în lada ei. Ea deci se hotărâse să răbde până la adunarea unei sume mai mari, care s-o puie în stare să-şi aleagă un bărbat şi cu care să se căsătorească.

În lunea Paştilor a acelui an, ea se dusese după toacă până la via boierească ca să deie soţiei vierului, o nevastă meşteră la cusuturi, nişte cămeşi de borangiuc ca să i le împodobească cu izvoade de mătase şi cu fluturi. Dar vieriţa fusese chemată pe neaşteptate la o rudă bolnavă, şi Zamfira găsise căsoaia închisă. În loc să se ducă de-a dreptul la curte, se hotărî să facă un înconjur prin vii spre a merge în sat, la altă femeie, cu care se cunoştea. Când ajunse la gardul care împrejmuia via boierească, se sui pe dânsul la un loc unde coama de cătină era mai mică şi mai rară şi sări în via de alăturea. Nu apucase să facă doi paşi dincolo de gard, când doi dulăi mari se repeziră la ea lătrând. Voi să fugă înapoi şi să sară iar peste gard în via boierească, dar piciorul călcându-i în deşert, căzu la pământ lângă gard. Câniі ajunse lângă ea, când s-auzi un glas puternic strigând:

— Gios, Şoiman! Gios, Codoman!

Câinii se opriră pe loc şi Zamfira, care se ridicase pe un cor, zări, apropiindu-se cu paşi răpezi, un chip de Făt-

Frumos din poveşti, îmbrăcat ţărăneşte, nalt cât un brad, cu plete şi lungi musteţi bălăi care, precum fără îndoială o gâcit cetitorul, nu era altul decât Andrei Nan.

— Nu te teme, strigă el, câniі n-au să-ţi facă nimică.

Dar Zamfira uitase de câni: ea nu mai avea ochi sau urechi decât pentru frumosul ţaran; se uită la el fără a gândi măcar să se ridice de pe locul unde căzuse.

Andrei, când ajunse lângă ea, se plecă şi-i dădu mâna ajutând-o să se scoale. O recunoscuse din întâia clipă, căci o zărise adesea dinaintea curţii sau pe drum, când mergea la vie; dar ştiind că este ţiitoarea boieriului, dispreţul ce simţise pentru ea nu-l îngăduise să se uite mai cu bagare de seamă la dânsa. Rămase acuma uimit şi încremenit de frumuseţea ei. Zamfira îşi veni cea dintâi în fire.

— Ce te uiţi aşa cu ochii holbaţi la mine? zise ea râzând şi încercându-se să facă un pas pentru ca să se depărteze de gard. Dar piciorul drept, pe care îl stâlcise destul de rău, o sili să se sprijine cu mâna stângă de răzăş, ceea ce o făcu să adauge:

— Mai bine m-ai sprijini ca să pot ieşi la drum, că mă doare rău piciorul drept.

Fără a răspunde, Andrei trecu în dreapta ei şi-i puse mâna stângă subsuoară. Astfel i sprijinită, fata putu să umble cu destulă uşurinţă.

— Unde ieşim la drum? întrebă ea după câţiva paşi.

— Pe la poarta viei mele, nu departe de acea a viei boieriului, răspunse Andrei. Ajungem îndată la dânsa, dar oare putea-vei să umbli de acolo până la curte cu piciorul stâlcit?

— M-oi încerca, răspunse Zamfira; şi de n-ar fi chip, găsi-vom poate pe cineva să-l trimitem la curte ca să deie de ştire să vie o căruţă pentru ca să mă ieie.

Dar când ajunseră la poarta viei, se-ntâlniră acolo cu Spiridon vierul care se-ntorcea cu căruţa goală; şi vierul propuse numaidecât „ducă-i” s-o ducă în căruţă la curte.

Zamfira nu putu decât să primească, deşi i-ar fi fost cu mult mai plăcut să nu se despartă atât de curând de

frumosul ei tovarăş, a cărui faţă se întunecase vădit când Spiridon făcuse propunerea lui. Privirea ce o îndreptă asupra lui Andrei când carul se pusese în mişcare, după ce îi mulţămise pentru ajutorul dat, pironi pe răzăş multă vreme în locul pe care stătea.

Ce să mai zic? Cetitorul o înţăles fără îndoială că această întâlnire o fost punctul de plecare al dragostei dintre Andrei şi Zamfira, că ei s-au întâlnit de atunci din ce în ce mai des şi că în curând îndrăgostiţii ajunseră la culmea fericirii visate.

Zamfira se credea cu desăvârşire stăpână pe simţurile, pe inima şi mintea lui Andrei. Era încredinţată că el nu mai putea trăi de acuma înainte fără de ea, că nu dorea, că nu visa altă fericire decât aceea să-şi ducă viaţa nedespărţit de dânsa. Credea că era cu totul înstrăinat de „ţăranca" lui, cum numea ea pe Safta, şi că chiar iubirea pentru copii nu putea să atârne decât uşor, dacă era pusă în cumpănă cu iubirea pentru dânsa. Crudă îi fu prin urmare dezamăgirea şi mare mânia când văzu că Andrei nu numai este neplecat s-o ieie de soţie şi hotărât să nu se despartă de Safta, dar că o priveşte pe ea, pe Zamfira, ca nevrednică să-i crească copiii.

Mânia şi durerea i se muieră însă înainte ca să ajungă la curte, căci era încredinţată că Andrei nu va putea trăi fără dezmierdările ei, că se va întoarce în curând la dânsa, cerându-i iertare şi gata să se plece la toate cerinţele ei. Era încredinţată că chiar în acea sară avea să audă cele patru şuierături prin care o chema afară pe poarta curţii. Dar în zadar aşteptă până târziu: nu auzi nimică nici în zilele, nici în săptămânile următoare. Durerea i se schimbă în curând în mânie ş-apoi în ură neîmpacată şi în dor aprins de răzbunare împotriva acelui ce o părăsise cu atâta hotărâre. Fudulia înnăscută într-însa, moştenire a sângelui ei grecesc, mândria de frumuseţe, de farmecul ei erau adânc jignite. Aştepta cu nerăbdare un prilej care să-i înlesnească răzbunarea.

Deşi se mângâiese de mult de părăsirea lui Strilea, aducerea în casă a Catrinei. şi trecerea dobândită de

această ţigancă pe lângă sulgeriu fu, pentru fudulia ei, o nouă rană. Încercă să se poarte faţă de ea ca o stăpână faţă de roabă, dar se vede că Catrina se jelui slugerului, căci acesta spuse Zamfirei, cu cuvintele cele mai aspre, să nu mai îndrăznească să deie vreo poroncă Catrinei, căci altfeli va avea a face cu dânsul. Apoi era vederat că, în casă, chiar faţă de ceilalţi robi şi roabe, vaza ei scăzuse: poroncile ei nu mai erau îndeplinite atât de răpede şi în întregime, ţiganii şi ţigancele nu se mai purtau atât de smerit faţă de ea, surprinsese chiar pe buzele unora câte un zâmbet de milă sau de dispreţ. Ea îi ameninţase cu vergile, îi pârâse slugerului, dar acesta nu-i mai dădea nicio ascultare, şi, la jălbile ei, răspundea acuma dând din umere.

Şi Zamfira cuprinse în aceeaşi ură şi în acelaşi dor de răzbunare pe răzăş cu soţia lui şi pe boier cu ibovnica lui.

Capitolul XVIII – În care slugerul ni redevine simpatic

Slugerul se-ntorcea de la prisăcile de pe faţa Popenilor în umbletul cel mare al calului: se grăbea, căci ceasul mesei trecuse şi-i era foame. Când s-apropia de jităria de la deal a satului, auzi zgomot mare, răcnete de bărbaţi, ţipete de femei şi de copii. Un cot al drumului ascunzându-i jităria, dădu pinteni lui Daraban care, nerăbdător şi el să se întâlnească mai răpede cu tainul lui de grăunţe, îşi schimbă umbletul întins în fugă. Când trecu de cotitură, priveliştea care se înfăţoşă slugerului îi lămuri temeiul zgomotului ce-l auzise. În acea clipă văzu sărind peste gard, în ogrăzile în care nimereau, bărbaţi, femei, copii. Drept înaintea lui fugea un flăcău urmărit de aproape de un buhai mic, dar îndesat, cu coarnele ascuţite, cu părul închis, aproape negru, în care slugerul recunoscu îndată un buhai al său numit Negrei, destul de blând de obicei, dar care era câteodată cuprins de nişte adevărate toane de furie, foarte primejdioase.

Flăcăul sări peste poarta jităriei chiar în clipa în care îl ajungea buhaiul ale cărui coarne se loviră cu putere de chingile porţii. Dacă aceste ar fi fost slabe sau rău legate, lovitura dată li-ar fi făcut fără îndoială bucăţi, buhaiul ar fi pătruns în sat şi cine ştie câte nenorociri s-ar fi întâmplat. Dar chingile fiind de lemn de stejar sănătos, bine legate între ele, poarta rămase întreagă şi buhaiul nu mai reînnoi lovitura, dar se-ntoarse pe loc. Dădu îndată cu ochii de sulgeriu care se afla acuma la vreo sută de stânjeni de el. Dobitocul plecă îndată capul în jos, pregătindu-se să se răpadă asupra călăreţului care părea că zboară spre el; iar slugerul domolind îndată, cu mâna şi cu pulpele, avântul calului, scoase iute cu dreapta, din tocul ce-i atârna în partea stângă, un pistol.

Nu apucase bine să ridice cucoşul când văzu sărind în mijlocul drumului, la vreo treizeci de stânjeni înaintea lui, de peste gardul viei din marginea stângă a drumului, o fetiţă care purta pe cap un tulpan roş. Fetiţa, dând îndată cu ochii de buhai, rămase nemişcată în drum, încremenită de frică căci, la vederea tulpanului roş, Negrei se răpezi spre ea.

Slugerul înfipse pintenii în pântecele calului şi slobozi frâul. Daraban zbură înainte. Îndată ce trecu de fetiţă, slugerul, printr-o smuncitură puternică asupra zăbălii, însoţită de o mişcare a genunchilor şi a pulpelor care strânseră calul ca un deşte, opri pe Daraban pe loc şi sări în drum. Braţul drept care ţinea pistolul se întinse în jos, spre fruntea buhaiului de care îl despărţea acuma de-abie câteva palme, se auzi o detunătură şi Negrei veni grămadă la picioarele slugerului care sări iute în lături şi, zvârlind arma descărcată, scoase răpede din toc al doilea pistol, întinzându-i totodată oţelile. Dar buhaiul rămase nemişcat; slugerul se plecă şi se uită cu bagare de seamă la fruntea dobitocului din care curgea un îngust şi voi de sânge. Un surâs lumină faţa lui Strilea, gloanţele nemerise drept între ochi şi pătrunsese adânc în crieri.

— Aferim, Mihalache, strigă el voios, ai pierdut zece lei cât făcea buhaiul, dar halal de ochitură!

Apoi slugerul, după ce băgă pistoalele înapoi în toc şi luă iar de frâu calul care, fiind deprins cu împuşcăturile, nu se mişcase din locul în care îl oprise stăpânu-său, se apropie de fetiţa încremenită în drum.

Era albă ca varul, ochii ei albaştri erau holbaţi de spaimă şi tot trupuşorul îi era cuprins de tremur. Slugerul, căruia îi erau dragi copiii îndeobşte şi mai ales acei curaţi şi frumoşi, o mângâie pe faţă şi pe cap, zicându-i să nu se mai teamă, căci buhaiul care se răpezise la dânsa zăcea acuma mort. În curând tremurul încetă, spairsa pieri din ochii copilei şi sângele îi reveni în obraz.

— A cui eşti tu, frumuşico? întrebă slugerul cu glasul lui cel mai blând, când văzu că fetiţa îşi revenise în fire şi este în stare să înţăleagă cuvintele lui.

— A lui Andrei Nan, răspunse ea.

Slugerul zâmbi. Gândul că el scăpase viaţa copilei unuia din răzeşii de care nu putuse niciodată să s-apropie şi care totodată era ginerele lui Stan Făcăoariu, a duşmanului celui mai înverşunat ce-l avea, nu-i era neplăcut. Apoi înţelese îndată că putea trage folos pentru interesele lui din această împrejurare.

— Dar ce făceai tu singură, singurică în via părintelui şi ce te-o făcut să sari peste gard? mai întrebă el urmând s-o mângâie pe obraz.

— Nu eram singură, răspunse Ileana care îşi recăpătase acuma toate minţile şi era de feliul ei foarte vioaie şi deşteaptă; eram cu mama care culege zarzari în via bunicului. Ne-o lăsat, pe mine şi pe Vasilică, în căsoaia care-i lângă drum şi s-o dus la copacii care sunt pe deal. Eu, când am auzit vuiet şi ţipete, am alergat la gard ca să văd ce este şi, ne putând vedea nimica din pricina viei, am sărit peste gard în drum.

În acea clipă se apropieră de ei mai mulţi oameni din sat care, de pe gardurile lor, fusese mărturi ai întregii întâmplări şi se grăbise să vie să vadă mort buhaiul de frica căruia fugise cu atâta grabă.

Chemând pe doi dintr-înşii, slugerul, fără a mai

asculta povestirea ce ei o începuse despre primejdia de care scăpase, îi încredinţă fetiţa ca s-o ducă mă-săi, apoi încălecând se îndreptă spre casă în umbletul cel mare.

Întâmplarea făcu mult zgomot în sat şi mult sânge rău Făcăureştilor. Renumele de îndrăzneală al slugerului, meşteria lui ca călăreţ şi trăgător neîntrecut crescură. Oamenii începură să zică pe toate cărările că în zadar se pune satul cu un bărbat atât de vrednic şi se adună bani pentru judecată cu dânsul, căci, la urma urmei, tot a lui are să fie izbânda. Iar în duminica următoare Andrei Nan, cu Safta şi cu amândoi copiii veniră la curte cu tustrei argaţii plecaţi sub povara poclonului ce-l aduceau: purcei, curcani, răţe, gâşte, găini, ouă, unt, brânză şi câte altele.

Capitolul XIX – Un soţ nenorocit

Vlad Catana sau Vlad Ungureanu, cum i se mai zicea, era duşman neîmpacat al slugerului, poate mai neîmpacat chiar decât Stan Făcăoariu. El era român din comitatul Turdei, în Ardeal, fiu de ţaran sărac şi până la vârsta de douăzeci de ani fusese cioban la stâna satului în care se născuse. O sfadă cu baciul şi o bătaie zdravănă ce acesta îi dădu îl făcu să fugă din sat şi să se ducă de bunăvoie la oaste. Rămase ostaş cincisprezece ani, luând parte la războiul nenorocit purtat de Austria cu Frideric al Prusiei, în urma căruia împărăteasa pierdu Silezia. Vlad având de la început purtări bune, învăţând puţină carte şi dând număroase dovezi de vitejie, obţinuse în curând băţul de caprar, şi, la începutul războiului de şapte ani, fusese înaintat zugführer sau subofiţer. Primi o lovitură de baionetă în piept, chiar la cea dintâi lovire cu prusienii, şi această rană îl slăbi într-atâta încât fu congediat cu o mică pensie. Veni să s-aşăze în satul lui, unde tată-său murise, de curând, lăsându-i o căsuţă şi prea puţin pământ. Împotriva tuturor aşteptărilor, câteva luni de linişte îl îndreptară cu desăvârşire şi era pe cale să facă demersuri spre a fi reprimit sub steag când privirile galeşe ce-i

aruncau, de câte ori îl întâlneau, frumoşii ochi negri ai unei fete de fruntaş îl fărmăcară şi schimbară pornirile lui războinice în altele mai blânde. Gradul şi pensia cu care fusese congediat, cât şi purtarea lui cuviincioasă făceau dintr-însul un ginere dorit de gospodarii cei mai de seamă. Obţinu cu înlesnire mâna fetei iubite şi, pe lângă acea mână, pământ bun de hrană, o pereche de boi, patru vaci, un cal şi cincizeci de oi. Trăi doi ani fericit şi având sorţi să devie unul din gospodarii cei mai înstăriţi din sat, dar nenorocirea îl pândea.

Stăpânul satului era nemeş tânăr, frumos şi iubitor de muieri. El se lăuda că, cale de o zi împrejurul curţii lui, nu scăpase de el nicio nevastă sau fată frumoasă; şi bărbaţii îşi păzeau femeile de el ca de turci sau de tătari. Vlad însă, care avea deplină încredere în soţia lui, nu avea nicio grijă în această privinţă; iar Mărioara se arata supusă şi iubitoare către soţul ei, nedându-i nici cel mai mic prilej de nemulţămire sau de bănuială. În al treilea an, la vremea coasei, Vlad îşi strângea fânul cu ajutorul altor oameni şi aştepta să vie Mărioara cu mâncarea, când o babă a cărei casă se afla lângă a lui, trecând pe la acel loc, îl chemă deoparte şi-i spuse că, dacă se grăbeşte să meargă acasă, va găsi pe soţia lui petrecând cu nemeşul.

Întâia lui mişcare fu să nu creadă, să izgonească pe babă, înjurând-o şi ameninţând-o că o va strânge de gât; dar de-abie se departase baba dând din cap, şi bănuiala îl cuprinse. Spunând oamenilor că merge ca să ajute pe Mărioara s-aducă mâncarea, se îndreptă răpede spre sat. Pentru a ajunge mai curând, trecu prin ogrăzile mai multor oameni, sărind peste garduri. Când ajunse la casa lui, găsi uşa închisă; puse umărul şi, împingând în blăni cu putere, făcu ca uşa să sară din ţâţâni. Priveliştea care i se înfăţoşă nu-i lăsă nicio îndoială atât despre adevărul celor ce-i spusese baba, cât şi despre necredinţa de bunăvoie a soţiei lui atât de mult iubită.

O furie oarbă îl cuprinse; punând mâna pe o bardă atârnată de un cui, se aruncă asupra nemeşului. Acesta sărise de pe pat, buimac în urma sosirii neaşteptate a

soţului batjocurit şi, înţelegând că de astă dată are a face cu un bărbat hotărât să răzbune ocara ce i se făcuse, căută din ochi pistolul pe care, încrezător în puterea uşii, îl depusese pe masa depărtată de pat. Dar înainte ca el să se fi putut apropie de armă, barda purtată de un braţ vânjos se abătea asupra scăfârliei nemeşului, intrând într-însa până la urechi. Sângele ţâşni asupra lui Vlad şi asupra Mărioarei care rămăsese încremenită în picioare lângă pat, iar leşul nemeşului căzu la pământ, sângele care ieşea din capul spart făcând îndată un lac roşu pe podele. Apoi, întorcându-se spre muierea care rămânea nemişcată:

— Ticăloaso! şi ridică iar barda asupra ei.

Dar înainte ca el s-o fi lovit, ea căzu la pământ cu mâinile întinse şi rămase acolo lungită. Vlad era s-o lovească, aşa cum se afla, întinsă jos, dar prin crierii lui trecu deodată o bănuială: „O murit de frică!”

Şi plecându-se asupra ei, o întoarse cu faţa în sus. Faţa şi mâinile i se făcuse albe ca varul, din gură îi curgea un mic şi voi de sânge. O pipăi – ea rămase nemişcată; apropie urechea de pieptul ei – inima nu bătea. Mai aşteptă câteva clipe şi apoi o pipăi din nou: trupul ei se răcea.

Îndată ce se încredinţă că a murit, orice ură împotriva ei pieri din sufletul lui; uită ocara ce-i făcuse pentru a-şi aduce aminte numai de zilele fericite petrecute cu dânsa; o jale cumplită îl cuprinse.

Dar vederea sângelui nemeşului care curgea spre trupul Mărioarei îi aduse aminte că făcuse moarte de om, că ucisese pe stăpânul satului şi că numai o fugă grabnică îl putea scăpa de caznă şi de moarte cumplită, pe roată. Dorul să-şi păstreze viaţa, înnăscut în om, îl făcu să ieie de sârg toate măsurile pentru a pune această viaţă la adăpost. Îşi schimbă răpede hainele pline de sânge, luă pistolul nemeşului pe care îl ascunse în sân, merse la şopronul sub care se afla calul, puse răpede şaua pe dânsul; apoi ieşind pe poartă afară, încălecă, străbătu satul la umblet şi, îndată ce se văzu dincolo de jitărie, goni spre pădure.

După trei zile ajunse în Moldova, la Prisacani. Aici vându calul şi, părându-i-se că este încă tot prea aproape de locul groaznicei lui fapte, se tot scoborî spre Ţara-de-Jos; întâmplarea îl aduse în Tămăşăni. Aici banii împuţinându-i-se, începu să lucreze cu ziua pe la răzeşi, rămânând peste iarnă în sat la un răzăş care se trăgea din Roşca. Acel răzăş avea o soră, văduvă fără copii, femeie voinică şi plăcută, care, pe lângă partea ei de moşie, avea vie bună, o prisacă de cincizeci de stupi, doi boi, trei vaci, vreo cincizeci de oi şi câteva capre.

Vlad se arătă, precum şi era, un om vrednic, cinstit, priceput la treabă şi cu scaun la cap. El ştiu să câştige pe lângă prietenia lui Ion a Irinei – aşa se numea răzăşul la care se oploşise – şi dragostea vadanei: nunta se făcu după ispas. Însă înainte de nuntă, Vlad se dusese la popa Gheorghe, îi mărturisise fapta grea ce o săvârşise, cerându-i dezlegare de păcat.

Dusese casă bună cu Stana vreme de mai bine de patru ani. Ea era o femeie harnică şi gospodină şi-i hărăzise doi băieţi de gemeni, voinici şi frumoşi, după care Vlad se prăpădea. Ungureanul trăia bine cu tot satul – căci, precum am spus, era om cuminte, credincios către cuvântul dat, nehărţă gos, îndatoritor către ceilalţi săteni, supus şi cuviincios către preut şi nelipsit de la biserică în zilele de duminică şi de sărbătoare. În gâlcevile satului cu boieriul ţinea cu oamenii, dar îl găseai totdeauna printre acei care îndemnau la pace şi la răbdare.

Însă cu un an înainte de întâmplările care alcătuiesc şirul povestirii de faţă, în vremea culesului popuşoilor, traiul lui cel bun cu Stana luă sfârşit. Într-o zi se duse să strângă fânul în lunca de la gura Pietrosului Mare, iar pe Stana o trimisese la vie să culeagă nişte cireşi târzii de care aveau vreo zece copaci. O ploaie răpede îl făcuse să se-ntoarcă acasă de la jumătate de cale şi să desjuge boii. După încetarea ploii se mai învârtise prin ogradă, se dusese să vadă copiii pe care Stana îi lăsase la o rudă din apropiere; apoi, neavând ce face, se duse şi el la vie s-ajute nevestei la cules cireşile.

Căutând-o prin vie şi negăsind-o, se îndreptă spre căsoaie unde, spre mierarea lui, găsi calul slugerului legat de un stâlp de la gârliciul pivniţei. Cuprins de o presimţire cumplită şi grăbindu-se să împingă uşa care nu era încuietă, găsi pe Stana în braţele slugerului. Scoase cuţitul din brâu şi, cu un strigăt de furie, se aruncă asupra lor. În mânia lui nu văzu o bortă în drumul lui, băgă piciorul într-însa şi căzu jos. Întra-aceeaşi clipă se şi ridică iar, dar slugerul era de astă dată în picioare înaintea lui. Când Vlad ridică cuţitul ca să-l lovească, slugerul îi prinse braţul cu stânga şi i-l suci atât de tare, încât ungureanul scăpă un strigăt de durere şi cuţitul din mână. Slugerul, fără a-i slăbi braţul cu stânga, ridică de pe jos cu dreapta o nuia groasă de corn, care fusese menită să slujască ca cerc de balercă, şi începu să croiască cu dânsa pe Vlad pe unde îl nimerea. În zadar încerca Catana, cu mâna stângă, să desprindă pe acea a slugerului de pe braţul lui înţăpenit de durere: mâna lui Strilea părea un cleşte de fier. Slugerul încetă să lovească numai după ce braţul îi obosi.

— Stano, zise el atunci femeii, urmând să ţie sucit braţul lui Vlad, ieşi de aici şi du-te la neamuri, căci altfel are să fie rău de tine.

Stana se grăbi să iasă din căsoaie şi să o ieie la fugă spre sat. După ce ea se depărtă, slugerul lăsă braţul lui Vlad şi, dându-i brânci cu dreapta, îl făcu să zboare pe uşă şi apoi să cadă jos la pământ, la trei stânjeni de căsoaie. Strilea ridică pălăria care-i rămăsese jos, ieşi la rândul lui şi, ducându-se la cal, desprinse frâul de stâlpul la care era legat şi încălecă. Vlad acuma se ridicase şi el, dar rămârea nemişcat, cu braţul amorţit, cu trupul stâlcit, cu inima sfâşietă de furie, de ură, de durere şi de ruşine, cu privirea rătăcită, cu dinţii scrâşnind.

— Dacă vrei să te mai pui cu mine, îi zise slugerul, poftim! Să ştii că sunt gata să încep din nou oricând.

Dar ungureanul nu era în stare să înţăleagă aceste cuvinte şi înfăţoşarea lui era atât de cumplită, încât chiar Strilea se simţi cuprins de remuşcare: îi păru rău de cele ce se-ntâmplase şi se grăbi să se depărteze.

Slugerul avuse parte de dezmierdările Stanei îndată după văduvia ei, dar în curând o uitase cu desăvârşire; zărind-o acuma din întâmplare într-un cireş şi vederea ei stârnindu-i din nou poftele, intrase în vie, o făcuse să se deie jos din copac şi să intre în căsoaie. Ea era departe să fie o femeie desfrânată, nu păcătuise cu altul decât cu boieriul, dar acesta o găsea acuma într-o clipă în care era slabă de înger şi fără voinţă.

Mari fură pe urmă căinţa şi durerea ei, căci întâmplarea ajunsese la cunoştinţa satului întreg. Toate neamurile îşi puseră silinţile pentru a face pe Vlad să ierte pe Stana şi s-o ieie înapoi. El era nebun de durere, văzându-şi casa necinstită şi fericirea nimicită pentru a doua oară din pricina poftelor necurate ale unui boier. Şi de astă dată, departe să-şi fi răzbunat ocara, mai suferise să fie bătut în chip atât de crud. Nu voia să audă de împăcare, părăsi casa care era a ei, hotărât să se despartă şi apoi să se călugărească. Dar părintele Gheorghe înţelese în curând că iubirea lui pentru copii era atât de mare, încât printr-însa se putea izbuti ca inima să i se moaie şi către soţia care-i greşise într-atâta. După lungi silinţi, preutul ajunse să-i stoarcă iertarea şi să-l înduplece să se-ntoarcă acasă. Dar fericirea de altă dată era dusă pentru totdeauna. Vlad era acuma tăcut şi aspru faţă de nevastă şi nu arareori i se întâmpla să ridice mâna asupra ei, deşi ea se silea din răsputeri să nu-i deie prilej de nemulţămire. Iar în inima lui fierbea împotriva slugerului o ură cumplită, neîmpăcată şi neîndurată. În sfaturile satului n-avea acuma Stan Făcăoariu susţiitor mai înverşunat, mai gata să susţie toate măsurile propuse de el, să cheltuiască şi să se ostenească pentru a răpune pe boier decât Vlad Catana.

Capitolul XX – O femeie inimoasă şi un mişel

Prisaca lui Andrei Nan, cea mai frumoasă din câte se aflau pe Tămăşăni, era aşezată în hliza curăturilor, pe coasta Ciubotariului şi pe pământ dat de zestre Saftei de

către părinţii ei. Această prisacă cuprindea mai bine de trei sute de stupi, şură, zemnic, bordei pentru prisacar şi era împrejmuită cu un gard de nuiele, nalt de şase palme. Această hliză se hotăra la deal cu alta, mult mai îngustă, a lui Radu Irofti, care o despărţea de pământul lui Strilea. Slugerul avea şi el aici o prisacă cu vreo două sute de stupi, şură şi bordei de prisacar, dar neîngrădită. Prisacariul lui Andrei, un moşneag foarte priceput în tot ce se atingea de meseria lui, dar – deoarece slujise încă pe tatăl Făcăoariului –, ajuns la adânci bătrâneţi, era foarte slab. Însă Saftei îi plăcuse mult, încă de când era copilă, creşterea albinelor şi ea învăţase acest meşteşug în chip foarte temeinic de la bătrânul Manole, astfel i se numea prisacariul; şi de vreo doi ani de când slăbise mai cu seamă acesta, se îndeletnicea mai mult ea cu prisaca. Fiind o femeie voinică şi harnică, se răpezea calare mai în fiecare zi, când dimineaţa, când după-amiază, adesea şi de două ori pe zi, la prisacă; stătea două-trei ceasuri, ajuta pe Manole să facă ceea ce era mai greu de făcut şi apoi se ducea acasă la altă treabă.

Radu Irofti se apucase să-şi cosască fânaţul de pe faţa Ciubotariului; şi treaba îi mergea încet, căci nu prea era cine să-l ajute. Şi de firea lui era moale de muncă. Legase prietenie cu Manole, şi Safta, când venea la prisacă, îl găsea adesea acolo ajutând moşneagului sau stând de vorbă cu el. Privindu-l ca pe un duşman al tătâne-său, la început se uita mai mult rău la el şi nu vorbea cu dânsul; dar Radu, făcându-se că nu vede şi nu înţălege, se silea să se facă binevăzut de ea, făcându-i feli de feli de slujbe şi de îndatoriri: tăind lemne, cărând apă, aducând cofe de fragi şi de bureţi. Safta, văzându-l în fiecare zi, se deprinsese cu dânsul, îl privea acum fără desplăcere, vorbea cu el şi asculta bucuros glumele şi poveştile lui, căci Radu era bun de gură şi hazliu. Într-o după-amiază, Safta zăbăvi mai mult decât de obicei la prisacă, unde Radu, cu snoavele lui, o făcuse să râdă cu multă poftă. Când ea plecă, el plecă cu dânsa zicând că are s-o însoţească până la drumul mare, în Părăul cu Raci. Merse

lângă cal, urmând să glumească, dar când ajunseră prin ţâhla deasă prin care te scoborai la pârău pe o cărare îngustă, într-un ochi mic de poiană, aruncă braţul împrejurul ei, o ridică de pe cal, apoi o strânse la piept cu putere şi-i acoperi faţa cu sărutări.

Safta, surprinsă de fapta lui neaşteptată, rămase întâi înmărmurită; dar sărutările cu care îi ardea obrazul o făcură să-şi revie în curând în fire. Pe lângă că era naltă şi voinică, apoi mânia îi îndoi puterile: se smunci deodată cu atâta putere încât Radu, slăbănog din fire şi slăbit încă mai tare de viaţa de ticălos ce-o dusese, fu silit să desprindă braţele dimprejurul mijlocului ei. Dreapta Saftei nu scăpase nuiaua cu care iuţea mersul greoi al Balanei; dându-se înapoi cu un pas, croi pe Radu de două ori peste obraz, apoi sări răpede pe iapa care rămăsese pe loc păscând iarba din poieniţă.

Radu care, încredinţat din pricina bunăvoinţei cu care Safta asculta glumele şi snoavele lui că va avea parte de o biruinţă uşoară, rămăsese uimit de opunerea ei hotărâtă şi de puterea cu care se smuncise din braţele lui. El era o fire de mişel. Durerea pricinuită de cele două lovituri zdravene cu care îl croise peste obraz, în loc să-i stârnească mânia, îl muieră şi mai tare, făcându-l să se deie la rândul lui cu un pas înapoi şi să-şi ascundă faţa cu braţele spre a o apara de alte lovituri.

— Mişălule! îi strigă ea luând dârlogii îi mână şi silind iapa, prin lovituri de călcâie şi de nuia, să se depărteze la trăpegior. Am să te spun lui Andrei ca să te ciomăgească după cum ţi se cuvine!

Radu, plin de ciudă împotriva acelei care îl umilise în – tr-atâta, se duse ruşinat la coliba ce şi-o făcuse pe hliza lui. Ameninţarea Saftei, să-l spuie lui Andrei, nu-l neliniştea deloc: era încredinţat că, de ruşine, ea va tăcea, cum mai tăcuse şi alte neveste cu care se purtase la feli.

Dar se înşala tare. Îndată ce Andrei sosi acasă, Safta se grăbi să-l puie în cunoştinţa batjocurii ce o suferise şi, a doua zi, când Radu ieşea din colibă, târziu, după obiceiul

lui, pentru a începe să întoarcă brazdele cosite în ajun, se văzu faţă în faţă cu Andrei, care tocmai atunci se dădea jos de pe cal şi venea spre el. Radu avu o presimţire ră; picioarele i se muieră.

Urieşul, care ţinea în mână o nuie de corn lungă de cinci palme şi groasă de un deget bun, se opri în faţa lui.

— Ticălosul, zise el, cum ai îndrăznit tu să pui mâna ta spurcată pe nevasta mea? Am să-ţi plătesc preţul care se cuvine neobrăzării tale!

Şi, fără a mai sta la gânduri, apucă cu stânga, de ceafă pe Irofti care pe lângă el părea un pui de bodaproste; şi ridicându-l în sus, parc-ar fi fost o pană, începu să-i tragă cu nuiaua peste umere, peste spete, peste şale. Radu urla de durere, dar Andrei încetă să lovească numai când se simţi ostenit. Atunci, fără a lăsa nuiaua din mână, apucă cu dreapta pe Irofti de chimir şi, făcându-şi vânt, îl aruncă pe o căpiţă de fân care se afla la vreo patru stânjeni de el.

— De vei îndrăzni să te apropii de Safta la o depărtare mai mică decât acea care mă desparte acuma de tine, să ştii că nu mai las întreg căpeţel de piele pe trupul tău, zise Andrei; apoi încălecând iar, plecă spre prisaca lui.

Ameninţarea lui Andrei fu pierdută pentru Radu care leşinase. Cine ştie cât ar fi rămas acolo în nesimţire dacă prisacariul lui Strilea, a cărui prisacă, precum am zis, se afla ceva mai la deal, n-ar fi văzut de departe toată întâmplarea. El, după ce plecă Andrei, văzând că Radu nu se mişcă, venise la el şi-l găsise fără cunoştinţă.

Prisacariul, Solomon, era un ţigan bătrân care în tinereţe slujise în mai multe curţi boiereşti şi venise în stăpânirea banului Constantin mai târziu, prin schimb. Ştiind cum se trezesc oamenii căzuţi în nesimţire, merse la prisacă, de unde luă două cofe de apă şi, după ce turnă una întreagă, în răstimpuri, pe capul lui Radu, acesta începu să-şi revie în fire.

Loviturile lui Andrei fusese atât de grozave, încât Radu zăcu cinci zile în coliba lui, pe grămada de cetină ce-i

slujea de pat; de-abie a şăsa zi putu să stea în picioare şi să facă câţiva paşi. Dar, în acest timp, la ura neîmpacată ce o hrănea în inima lui împotriva întregului neam al Făcăureştilor şi mai cu deosebire împotriva lui Stan, veni să s-adauge o ură şi mai înverşunată, un dor de răzbunare şi mai aprins împotriva fiicei şi a ginerelui acestuia, care îl umilise într-atâta. Din clipa în care îşi revenise în fire, îşi jurase să îi întoarcă ocara cu prisos.

Întâmplările povestite mai sus pusese capăt prieteniei dintre Radu Irofti şi Manole, prisacariul lui Andrei. Ei nu se mai întâlneau deloc. În schimb însă cel dintâi şi prisacariul lui Strilea se făcuse prieteni nedespărţiţi. Radu făcea acuma lui Solomon aceleaşi slujbe ce le făcuse până atunci lui Manole; mânca şi dormea la ţigan şi, dacă cineva ar fi trecut după căderea nopţii pe lângă bordeiul prisăcii boiereşti, ar fi auzit fără îndoială glasurile lor.

Când erau trei zile până în Sfântu Ilie, slugerul veni de dimineaţă să-şi vadă prisaca, pe unde nu mai dăduse de mai bine de două săptămâni.

Când descăleca, dădu cu ochii de Radu Irofti, pe care nu-l văzuse până atunci.

— Cine eşti tu? întrebă el.

— Radu Irofti.

— Am auzit de tine, eşti fiul lui Ifrim, care şi-o vândut toată moşia lui Stan Făcăoariu, după ce te-o izgonit din casă. Ai fost bejănar zece ani. Unde umblat-ai până acum?

— Am fost prin lume pentru ca să-mi pot agonisi traiul. Stan Făcăoariu o pus pe tata să mă izgonească din casă pentru ca să poată pune mâna mai cu înlesnire pe pământul nostru. Când m-am întors, sunt acuma vreo cinci săptămâni, am găsit pe tata mort demult şi pământul vândut Făcăoariului pentru câţiva lei. Dar eu apucându-l să mi-l deie înapoi, el mi l-o lăsat până în ziua de Sfinţii împaraţi a anului ce vine; şi dacă în acea zi îi voi întoarce banii ce i-o dat pe pământ, pământul să rămâie al meu pentru vecie. El s-o hotărât la acest pas, nu de frică de

păcat, ci mai ales pentru că se temea ca răzeşii cei săraci, care de mult au ciudă pe dânsul, să nu se despartă de el şi să nu-l mai urmeze în judecata cea nouă ce el, fraţii lui şi popa Gheorghe vor s-o pornească împotriva dumitale.

— Şi crezi că vei izbuti să aduni acei bani până la vară? întrebă slugerul care ascultase vorbele lui Radu cu o vădită bagare de seamă.

— Dacă nu voi izbuti, răspunse Radu, uitându-se în ochii slugerului, voi vinde moşia altuia, care mi-a da preţ mai bun.

— Să ştii că sunt şi eu muşteriu, se grăbi să zică slugerul, şi că sunt gata să-ţi dau preţ bun, căci bucata asta a. ta este chiar alături de mine. Să nu vinzi fără să mă întrebi. Apoi slugerul se duse cu Solomon să încungiure prisaca şi să numere stupii; Radu îi urmă la câţiva paşi. Când slugerul se-ntoarse spre bordei, Irofti zise:

— Frumoasă prisacă ai, cucoane, şi la loc bun.

— S-ar face şi mai frumoasă cu bucata ta, răspunse slugerul.

— Şi dacă pe lângă bucata mea te-ar agiuta Dumnezeu să pui mâna pe acea ce o are de zăstre, de la Stan Făcăoariu, Andrei Nan, ai avea un loc de prisacă care ar plăti cât o moşie.

— Ştiu, răspunse slugerul; prisaca lui este mai aproape de apă şi are fânaţ mai bun decât a ta şi decât a mea. Anterţ am adus aici acelaşi număr de stupi care-l avea atunci Andrei, o sută cincizeci; ai lui trec acuma de trei sute, şi ai mei sunt numai două sute şi zece. Li prieşte în înfundătura aceea mult mai bine decât aici, mai la deal. Dar cum să scoţi acea bucată din mâna lui? El nu ţi-ar da-o nici dacă i-ai acoperi-o cu galbeni.

— Şi ce mi-ai da mie oare, întrebă atunci Radu, dacă eu te-aş pune în stăpânirea ei fără ca să cheltuieşti măcar un ban?

— Ai poate pe dânsa hârtii? întrebă slugerul care tresă – râse la întrebarea lui Radu. Ţi le cumpăr!

— N-am hârtii, dar ştiu un mijloc care l-ar putea sili

să cadă în genunchi înaintea dumitale şi să te roage să iei prisaca.

— Care mijloc? întrebă slugerul.

— Iartă-mă, cucoane Mihalache, mijlocul meu nu ţi-l pot destăinui; dar, dacă primeşti, nu va trece săptămâna şi Andrei Nan a fi gata să-ţi iscălească orice zapis îi vei cere, prin care să-ţi vândă pe preţ de nimica nu numai prisaca de devale, dar câtă întindere din moşia lui îi voi. Şi aceasta fără înşelătură, pe sfânta dreptate.

— Eşti poate vrăjitor? Cunoşti farmece? zise slugerul necrezător. Şi cât îmi ceri tu ca să aduci pe Andrei Nan la asămene pas?

— Ocrotirea dumitale pentru rămăşiţa zilelor mele, răspunse Radu.

Slugerul rămase pe gânduri. Pricepea el doară că mijlocul ce era să întrebuinţeze Radu spre a sili pe Andrei să-i vândă prisaca numai curat nu putea să fie. Dar codul de morală al boierimii din a doua jumătate a veacului al optsprezecelea îngăduia unui boier întrebuinţarea, când era vorba să-şi facă o moşie din bucăţi răzăşeşti, a unor mijloace care astăzi ar aduce pe acel ce s-ar folosi de ele în faţa tribunalelor şi chiar în acea a curţilor cu juraţi. Slugerul Mihalache, dacă era bun la inimă, de o fire deschisă şi neplecată către vicleşug, era lacom de pământ ca mai toţi boierii de atunci şi împărtăşea părerile obştei lor în privinţa mijloacelor ce se puteau întrebuinţa ca să-şi întindă hotarul. Între acea lăcomie de pământ şi firea lui iubitoare de calea dreaptă se dădu în cugetul lui o scurtă luptă, din care lăcomia ieşi răpede învingătoare.

— Ian ascultă, măi Radule, zise el rupând deodată tăcerea, cu mine să nu te joci. Dacă eşti în stare să faci precum te lauzi, te-i bucura nu numai de sprijinul şi de ocrotirea mea, dar şi de alte foloase. Dar dacă vrei să-ţi baţi joc de mine, rău ţi-ai ales omul şi vai de ciolanele tale, că puţine parale vor face ele dacă nu te ţii de cuvânt. Mai bine nu te apuca. Apoi să ştii că nu vreau să fiu târât de tine în vreo uneltire mârşavă; de vei fi prins cu vicleşug, tu

vei trage pedeapsa.

— Peste o săptămână, prisaca lui Andrei Nan are să fie a dumitale, de nu, îţi sunt în mână: poţi să mă baţi şi să mă globeşti cât ţi-a plăcea. Şi această faptă are să fie, nu o nedreptate sau o asuprire, dar o milă făcută de dumneata răzăşului.

— Suntem înţeleşi, zise slugerul încălecând; de azi într-o săptămână sau vei primi de la mine o mulţămire frumoasă, sau pielea ta va fi dubită de harapnicul meu.

— De asta nu mă tem, zise Radu, punându-i-se în cale ca să-l oprească pe loc. Te rog, cucoane, fă-mi un bine de pe acuma: împrumută-mă de mână, pe o săptămână, cu un car şi cu o păreche de boi ca să pot să-mi strâng fânul şi să car nuiele şi spini pentru îngrădirea stogului.

Slugerul se uită câtva în ochii lui, apoi zise:

— Bine, vină deseară la curte ca să iei carul şi boii.

Pentru înlesnirea înţelegerii celor ce vor urma, trebuie să lămuresc că Radu Irofti ştia că bătrânul Manole ceruse şi primise de la stăpânii lui învoire ca de Sfântul Ilie să meargă la Rădeana, unde se făcea iarmaroc de acea sărbătoare, ca să ajute pe un nepot de fiică al lui să prefacă o păreche de boi. Mai aflase că Safta era hotărâtă să nu însoţască pe Andrei la Rădeana în aceeaşi zi, dar să vie de dimineaţă la prisacă, cu carul cu boi, cu copiii ei şi cu patru fete din sat care să culeagă zmeură şi cu un argat al lor, un flăcăoandru de şăptesprezece ani; acesta era menit să îngrijească de boi, dar fără îndoială şi el avea să se ducă cu fetele după zmeură. Safta avea să se-ntoarcă în sat numai târziu, aproape de asfinţitul soarelui.

Când se dusese la curte să ieie carul şi boii făgăduiţi de sulgeriu, Radu ceruse să vorbească acestuia şi-i spusese că Solomon se roagă să fie învoit să meargă şi el de Sfântul Ilie la Rădeana şi că el, Radu, va păzi prisaca în lipsa lui, ceea ce slugerul încuviinţase îndată.

Capitolul XXI – Uneltirea

A doua zi după Sfântul Ilie, slugerul isprăvise prânzul şi, aşazăj turceşte pe pat, sorbea din filigeanul de café, când Culiţă intră cu ciubucul aprins, din luleaua căruia ieşea, de sub căimac, o şuviţă de fum, şi spuse că Solomon o venit de la prisacă şi cere să-i vorbească numaidecât, având să-i spuie lucruri de seamă. Slugerul poronci să-l cheme în odaie.

— Ce veste-poveste, Solomoane? întrebă Strilea pe ţiganul care se bucura la el de o deosebită trecere şi încredere.

— Ce să fie, cucoane, zise scărpinându-se în cap ţiganul care rămăsese la uşă, ia nu-i bine.

— Pentru ce nu-i bine?

— Lumea-i plină de tâlhari.

— Aista-i un cântec vechi cât dânsa, zise slugerul; dar ce te face să-ţi aduci aminte de dânsul tocmai astăzi?

— Eu ţineam pe Andrei Nan şi pe soţia lui drept oameni de treabă, urmă ţiganul, şi văd că ei sunt numai nişte hoţi.

— Dar ce au făcut? Vorbeşte mai lămurit, măi ţigane, strigă slugerul care începuse să piardă răbdarea.

Ţiganul căzu în genunchi şi lacrimile izbuhniră din ochii lui.

— Iartă-mă, cucoane, bătrâneţele mi-au slăbit ochii şi mintea şi n-am fost în stare să apăr cum se cuvine averea dumitale!

— Dar ce este? Ce s-o întâmplat? strigă slugerul sărind de pe pat.

— S-o întâmplat că Andrei Nan şi cu femeia lui, de câte ori au câte un stup slab în prisaca lor, îl ieu şi-l aduc într-a dumitale, unde îl aşază în locul altuia, ales dintre cei mai de frunte, pe care îl ieu şi îl duc în prisaca lor, aşezându-l în locul celui slab.

— Şi cum de îngăduit-ai tu asemene lucru? răcni slugerul cuprins de mânie, pentru ce oare te ţin eu pe tine acolo şi pentru ce te hrănesc eu, netrebnicule? Am să te fac să-ţi dai sufletul sub bici!

Şi slugerul bătu cu putere din picior!

— Ai toată dreptatea, răspunse Solomon, netrebnic m-au făcut bătrâneţele; nu mai sunt în stare să-ţi apăr avutul!

Durerea şi deznădăjduirea batonului muieră inima slugerului care, îmblânzindu-şi glasul „zise:

— Scoală!

Şi când văzu pe ţigan în picioare, îi zise cu glas domol:

— Lasă încungiurile şi spune lămurit cum ai descoperit tâlhăriile răzăşului.

— Asară, zise ţiganul, întorcându-mă singur de la iarmaroc, am rătăcit prin pădure şi am agiuns la prisacă târziu – putea să fie pe la miezul nopţii. Radu Irofti dormea în colibă la mine; dar cum am aprins opaiţa s-o trezit, s-o sculat de pe culcuş şi mi-o spus că o dat în ziua aceea de o poznă mare. Că demult, încă de când era bine cu dânşii şi-şi petrecea vremea pe la prisaca lor, avea prepus că numai prin meşteşug necurat şi în dauna dumitale sporise în chip atât de minunat stupii răzeşilor. Ieri Manole prisacariul s-o dus la Rădeana, unde l-am văzut şi eu, iar la prisacă o venit Safta lui Andrei cu carul, cu copiii ei, cu patru fete din sat şi cu un flăcău. După ce au desgiugat, Safta o trimis copiii, fetele şi flăcăul să culeagă zmeură pe Piscul Ciubotariului şi în deal la Lăcătuşu, iar ea o rămas singură la prisacă. Radu, care de mult avea prepus pe răzeşi, îndată ce i-o văzut trecând cu cofele în mână după zmeură s-o suit într-un carpăn şi s-o ascuns printre crengi.

Era acolo poate de un ceas, când vede pe Safta venind cu carul cu boi, intrând cu dânsul în prisacă şi oprindu-se într-un capăt unde se aflau vreo trei stupi de frunte. În căruţă, astupaţi şi legaţi la urdiniş, erau trei stupi. Safta este meşteră la lucrul prisăcii, ca cel mai de frunte prisaca – râu. Radu o văzut-o cum şi-o pus naframa pe cap şi pe umere, cum şi-o învelit mâinile, cum o astupat cu o bucată de petecă urdinişul, cum o legat captarele celor trei stupi şi cum o făcut să alunece stupii de pe

căpătiile lor pe o bucată de pânză cu care i-o legat la capătul din gios. Apoi, ea fiind voinică cât un bărbat, o luat frumos stupii unul după altul în braţe şi i-o pus în căruţă. Pe urmă o luat pe cei trei stupi din căruţă şi i-o aşazăt în locul celor trei ce-i luase; cu o prăjină lungă a scos dopurile de la urdiniş şi legăturile de la captare, o tras la ea dopurile şi legăturile şi o plecat, cu căruţă cu tot. Radu s-o dat gios din carpăn şi şi-o căutat de treabă. Pe la amiază, s-o întors fetele, copiii şi flăcăul, cu cofele pline de zmeură şi cu legături de bureţi. După-amiază, auzind că fetele trec iar la deal, Radu, bănuind că Safta a mai veni să schimbe stupi slabi pe alţii buni, s-o suit iar în carpăn. Şi nu se înşala: iar o venit muierea hoaţă cu carul în care însă erau de astă dată numai doi stupi. Trăgând în alt capăt al prisăcii, o ales alţi doi stupi, din cei mai puternici, care se aflau departe unul de altul, şi i-o luat în căruţă, înlocuin – du – i prin acei care-i adusese. De astă dată însă, de răul albinelor, n-o putut lua cu dânsa dopurile şi legăturile de pânză care au rămas pe loc. Iacătă-le, şi ţiganul le scoase din sân, apoi adăugi:

— Radu mergând să le ieie, l-o împuns albinele rău de tot: i s-o umflat capul şi obrazul; de-abie vede cu ochii. N-am închis ochii de supărare şi, cum s-o făcut ziuă, m-am dus să văd stupii şi am găsit întocmai cum îmi spusese Radu: cinci din stupii cei mai frumoşi erau înlocuiţi prin alţii care nu poartă semnul dumitale şi se vede uşor că sunt mai slabi decât acei pe care i-am lăsat ieri dimineaţă în locul lor.

Şi Solomon tăcu.

Mânia slugerului căzuse. El nu se îndoia că Radu Irofti avuse o parte însămnată la mutarea stupilor; dar bucuria ce o simţea înţelegând că Andrei Nan, în urma acestei fapte, se află cu desăvârşire în puterea lui, îl făcea să treacă cu uşurinţă peste această împregiurare. Dar faţă de Solomon, crezu nemerit să-şi ascundă bucuria.

— Şi nu ştii dacă răzeşii nu mai îndeplinise până azi asămene schimb de stupi? întrebă slugerul cu sprâncenele încreţite.

— Eu n-am simţit nimica, răspunse prisacariul, dar s-ar prea putea. Toţi stupii din prisacă poartă sămnul nostru; dar asta nu înseamnă că nu i-au schimbat, căci doară era uşor pentru Andrei să facă un fier la feli cu al nostru şi să însămne cu el stupii slabi ce-i scotea din prisaca lui şi-i ducea într-a noastră în locul celor buni.

— Întoarce-te îndată la prisacă, poronci slugerul, şi să nu te ducă păcatul să scăpi vreun cuvânt despre întâmplarea asta; apoi Strilea bătu din palme.

— Şaua pe Daraban, îndată, şi ciubotele, zise el lui Culiţă, când acesta intră.

Cu o jumătate de ceas mai târziu slugerul ajungea la prisacă; când descălecă la bordei, văzu pe Radu ieşind dintr-însul. Strilea scăpă un strigăt de uimire: capul lui Irofti se făcuse cât un bostan. În locul ochilor se vedea, în cărnurile umflate, ca două crăpături lungăreţe; mâinile nu mai aveau niciun chip.

— Dar cum te-au împuns albinele astfel i? întrebă slugerul.

— Când am mers să ieu dopurile şi legăturile ce nu putuse să le scoată dintre stupi muierea, albinele din cei doi stupi care i-o adus la urmă, supărate de zdruncinul la care fusese supuse, o năvălit asupra mea şi m-o împuns în chipul ce-l vezi. Nu mai pot de durere.

— Dar întâmplatu – s-au lucrurile astfel i cum mi le-o povestit Solomon? Adus-o ieri aici Safta a lui Andrei Nan întâia dată trei, şi a doua oară doi stupi de la prisaca lor, luând în loc cinci stupi aleşi din prisaca mea?

— Întocmai aşa, răspunse Radu din buzele umflate, ale căruia cuvintele ieşeau numai cu greu.

— Ş? ai putea să-mi arăţi, în prisaca lor, stupii mei; cum să-i cunosc?

— Lesne de tot; acei stupi poartă sămnul dumitale şi pe dinafară şi înăuntru. Dacă ei au curăţit sămnul dinafară cu barda, are să se cunoască locul în care o fost, iar celui din lăuntru n-au ce-i face. Numai să nu prindă ei de veste şi să nu desfiinţeze stupii.

— Mă duc chiar în astă-sară la Focşani şi mă întorc mână cu starostele de Putna sau cu oamenii trimişi de el; dar n-aş voi ca răzeşii să mă facă de ruşine şi ca atunci când voi veni aici cu starostele sau cu oamenii lui, să nu putem dovedi că se găsesc în prisaca lor stupi furaţi.

— Să nu-ţi fie frică de aşa lucru; treaba mea este să dovedesc care sunt stupii furaţi.

Capitolul XXII – Slugerul umblă să-şi încarce sufletul cu păcat greu

A treia zi, puţin după răsăritul soarelui, nouă călăreţi ieşeau din curtea lui Mihalache Strilea şi se îndreptau la deal în umbletul cailor.

Aceşti călăreţi erau slugerul, doi mazili din împrejurimile Focşănilor, trei calaraşi stărosteşti cu odabaşa lor şi doi feciori boiereşti ai slugerului. Trecerea lor prin sat pricinui mare mierare şi îngrijire printre oameni, căci calaraşii starostelui Grigoraş Leon erau renumiţi pentru jafurile şi cruzimile lor. Toţi răzeşii se întrebau care era împilarea sau nedreptatea care aducea pe meleagurile lor pe aceşti oaspeţi nepoftiţi şi nedoriţi.

Mica ceată se duse drept la prisacă, unde găsi pe prisacariul Solomon şi pe Radu Irofti, al cărui cap şi obraz, deşi se dezumflase acuma aproape cu desăvârşire, dar tot purtau încă sămnele împunsăturilor.

Călăreţii se dădură jos, şi slugerul zise mazililor arătân – du-li pe Solomon şi pe Radu.

— Căpitane Ştefane şi căpitane Ifrime, aista-i prisacariul meu, Solomon, precum vedeţi un rob ţigan, şi aista-i Radu Irofti, un răzăş din Tămăşăni, care o văzut toată fapta ce v-am povestit-o.

Cei doi mazili erau bărbaţi între patruzeci şi cincizeci de ani, de statură mijlocie: Ştefan Puţină, bine învelit, rotund la faţă, cu părul şi mustăţile bălăi, iar Ifrim Grozav, uscăcios, cu părul negru, cu faţa smolită şi slabă, ciupită de vărsat şi cu nişte musteţi lungi lăsate în jos. Puţină avea

o înfăţoşare mult mai veselă, iar acea a lui Grozav era fioroasă, mai ales din pricina ochilor mici care se uitau încrucişat. Amândoi erau îmbrăcaţi cu anterie vargate, uşoare, ale căror poate erau prinse în curelele de piele ce le purtau peste brâie vechi de şal. Erau încălţaţi cu ciubote de iuft ce îi veneau până la genunchi şi purtau pălării de pâslă neagră cu găitan de sârmă. În brâiele lor se vedea câte o calamară turcească de alamă galbănă.

— Ia spune-mi ce ştii, zise Grozav către Radu, şi bagă bine de seamă să nu te prind cu vreo minciună, că va fi rău de tine.

Slugerul şi cei doi mazili se aşazără jos pe o corobănă mare de fag, şi Radu îi făcu, aproape din cuvânt în cuvânt, aceeaşi povestire ce o făcuse Solomon lui Strilea cu două zile înainte.

— Ai putea să ne duci la stupii aduşi de muiere? întrebă Grozav pe Radu, când acesta îşi isprăvi povestirea.

— Cum nu, răspunse Radu; şi el îi duse la capătul de la vale, unde le arătă trei stupi ce se aflau la mici depărtări unul de altul.

— Şi de unde cunoşti tu că aceşti stupi sunt aduşi de muiere? întrebă Puţină.

— Doară am văzut din copac cum o luat cei trei stupi care se aflau aici şi cum i-o înlocuit prin acei ce-i adusese în car.

— Cum cunoşti tu că aceşti trei stupi nu sunt acei care i-ai lăsat aici în dimineaţa zilei de Sfântul Ilie? întrebă Puţină pe Solomon.

— Dar oricare prisacar nu cunoaşte stupii lui, răspunse Solomon, mai ales când este vorba de trei stupi de frunte ca cei ce erau aici? Nu văd eu că din gura aistora iese şi intră mult mai puţine albine decât ieşeau din celelalte? apoi după ce mi-o spus Radu cele ce le-o văzut în ziua de Sfântul Ilie, am avut doară grijă să mă uit într-însele şi am văzut că nu au nici jumătate din ceara şi din mierea care se aflau în cele ce ştiam eu.

Puţină dădu din cap în sămn că este înţeles cu

spusele prisacariului.

— Dar sămnul boieriului îl poartă? mai întrebă el.

— Poartă pe cel dinafară. Iacată-l, zise Solomon arătând o stea arsă cu fierul pe partea de jos a ştiubeiului; dar se cunoaşte că aici arsura este proaspătă, iar ştiubeile noastre erau însămnate de trei ani. Apoi noi mai avem alt sămn înăuntru, pe partea de sus a ştiubeiului, şi acest sămn lipseşte de pe tustrele.

Se duseră apoi la celelalte două ştiubeie făcând la ele aceleaşi constatări.

— Acuma să mergem la prisaca răzăşului, să căutăm stupii slugerului, zise Grozav. Ţiganul şi cu omul care o văzut întâmplarea să vie cu noi.

Slugerul şi cu cei doi mazili se îndreptară spre prisaca lui Andrei, urmaţi de trei calaraşi, de Radu şi de Solomon. Caii fusese priponiţi în poiană, lângă prisaca slugerului, şi un calaraş rămase cu dânşii.

Mare fu mierarea lui Manole când văzu pe sulgeriu şi pe însoţitorii lui intrând în ogradă.

— A cui este prisaca asta? întrebă Grozav pe Manole.

— A lui Andrei Nan din Tămăşăni, răspunse prisacariul.

— Într-însa se află numai stupi de ai lui? mai întrebă mazilul.

— Numai de ai lui.

— Ştii bine?

— Cum să nu ştiu dacă eu sunt prisacariul, răspunse Manole zâmbind.

— Noi suntem înştiinţaţi că aici se află stupi furaţi de la slugerul Mihalache, zise Grozav, şi avem însărcinare să-i căutăm.

— Puteţi să-i căutaţi, răspunse Manole liniştit, n-aveţi să găsiţi decât stupi de ai noştri, însămnaţi cu sămnul nostru.

Grozav poronci lui Radu şi lui Solomon să caute stupii slugerului. Aceştia începură să străbată prisaca. Iar

slugerul şi cei doi mazili se aşezară jos şi fiecare din ei, scoţând din brâu câte un ciubucel scurt de drum, îl umplu cu tiutiunul ce-l ţinea într-o pungă de piele, atârnată tot de brâu, îl aprinse şi începu să soarbă fumul mirositor, trăgându-l în piept şi apoi dându-i iar drumul afară, când pe nări, când pe gură.

Radu, care căuta în capătul de deal al prisăcii strigă:

— Iaca un stup de pe care s-o curăţit sămnul boierului cu barda!

Cu toţii se grăbiră să meargă la locul în care se afla Radu, iar el le arătă, în partea opusă urdinişului, la locul unde pe stupii din cealaltă prisacă se văzuse arsă o stea, o cioplitură proaspătă. Bătrânul Manole îngălbeni şi-şi făcu cruce.

— Ai spus că toţi stupii de aici poartă sămnul vostru; arată-mi-l aici, zise Grozav bătrânului, şi privirea lui încrucişată se făcu şi mai înfiorătoare. Unde puneţi sămnul?

— Gios, la două degete de gură, o cruce, răspunse Manole cuprins de un tremur de groază, căci ştiubeiul înaintea căruia se aflau nu purta sămnul arătat de el.

— Să ridice ţiganul captarul, zise Puţină, şi să arate sămnul din lăuntru al slugerului. Mazilii şi Strilea, cu calaraşii şi cu Radu se dădură înapoi, ca să nu-i împungă albinele, şi Solomon ridică captarul.

— Iaca sămnul nostru, zise el arătând sus, pe faţa dinăuntru, pe partea ştiubeiului unde se afla urdinişul, o stea arsă în lemn.

Manole îşi făcu iar cruce.

— Fereşte, Doamne, de omul cel viclean! zise el uitân – du-se ţintă în ochii lui Radu care nu putu să susţie privirea uncheşului şi îşi îndreptă ochii în jos.

— Să căutăm acuma şi ceilalţi patru stupi, zise Grozav.

Ei fură găsiţi în curând şi cu toţii se întoarseră la bordei.

— Ei, cum se face asta, întrebă, când ajunseră acolo,

Grozav pe Manole. În prisaca slugerului se găsesc cinci stupi slabi care nu sunt ai lui şi poartă sămnul vostru şi în prisaca voastră se află iar cinci stupi graşi care poartă sămnul slugerului. Cine i-o mutat pe unii în locul altuia?

Manole tăcu, iar ochii lui căutară în zadar ochii lui Radu.

— Vei fi tras la răspundere şi tu, împreună cu stăpânii tăi, pentru astă ciudată potrivire, urmă Grozav. Odabaşa, strigă el, să nu pierzi pe acest unchieş din ochi şi să-l aduci devale cu tine. Dar noi să mai căutăm, să vedem dacă nu mai găsim şi alţi stupi de ai slugerului.

Dar căutarea fu de acum înainte în zadar: nu se mai găsi niciun stup cu sămnul slugerului sau cu locul sămnului cioplit. Se aduseră caii şi cu toţii plecară înspre sat, iar bietul Manole îi urma pe jos, sub paza unui calaraş. Radu Irofti şi cu Solomon apucase tot pe jos drumul cel mai drept, de-a curmezişul văilor.

Când călăreţii agiunseră în sat, pe când slugerul cu cei doi mazili îşi urmau drumul spre curte, grăbind mersul cailor, odabaşa cu cei doi calaraşi ramaşi cu el şi cu feciorul boieresc al lui Strilea se opriră dinaintea porţii lui Andrei Nan, descălecară şi intrară înăuntru. Andrei care chiar atunci se întorsese de la vie îi ieşi înainte pe prispă.

— Avem poroncă să te ducem la curte, pe tine şi pe nevastă-ta, zise odabaşa, care mergea înaintea celorlalţi şi se oprise la scara de unde măsura cu o privire de mierare şi de îngrijire statura urieşului.

— Poroncă, întrebă Andrei încreţind sprânceana, şi de la cine?

— De la cei doi mazili trimişi în cercetare de boierul staroste, Grigoraş Leon, răspunse odabaşa.

— Ce cercetare? întrebă Andrei.

— Am poroncă să te duc pe tine şi pe nevasta-ta şi nu-ţi dau lămuriri, răspunse odabaşa cu un glas mai obraznic, văzând că tovarăşii îl agiunseră şi că Andrei nu purta arme, pe când ei erau încinşi cu săbii şi purtau în brâu câte două pistoale şi un hamger.

Săbiile vor fi fost ruginite şi pistoalele mai primejdioase pentru mâinile acelor care le mânuiau decât pentru acei asupra cărora erau aţintite, iar inimile slujitorilor care purtau aceste arme mai plecate spre jaf decât spre harţă. Dar, în veacul al optsprezecelea, pierise din inima locuitorilor Moldovei orice gând de împotrivire făţişă, prin faptă, chiar la nelegiuirile cele mai strigătoare ale boierimii, ale străinului sau ale oamenilor domneşti. Lui Andrei nici nu-i trecu prin minte să se mai opuie; îşi luă pălăria şi băţul, după ce chemă pe Safta care auzise din casă tot şi se grăbise să vie îndată după ce îşi aşeză ştergarul pe cap. Apoi ei sărutară copiii care alergase pe prispă, privind cu mierare şi cu spaimă pe oştenii ale căror mantale scurte, fără mâneci, de postav galbân, împodobite pe margini cu găitan roş, lat de două degete, le atârnau pe umere; îi spuseră să fie cuminţi, ziseră celor trei argaţi care ieşise spărieţi de sub şoproane şi din căsoaie că se vor întoarce îndată, apoi o porniră înainte pe poartă şi se îndreptară înspre curte, urmaţi de calaraşii care, în acest timp, încălecase. În drumul lor, prin sat, ieşeau la poartă sau pe prispă câţi oameni se aflau pe la casele lor şi se întrebau minunaţi şi spărieţi ce poate să însămne o poznă ca asta. Întrebat în drum de mai mulţi cunoscuţi, Andrei răspunse că îl cheamă la curte, nu ştie pentru ce, nişte mazili trimişi de staroste şi-i rugase să deie de ştire părintelui Gheorghe. Când agiunseră la curte, li se spuse că boierul şi cu mazilii şăd la masă şi că este gata şi mâncarea calaraşilor. Caii fură duşi la grajdi, apoi cu toţii se aşazără sub un şopron unde se adusese calaraşilor câte o ceşcuţă de rachiu de drojdii, pâne proaspătă, brânză de vacă, borş bun de peşte proaspăt din Trotuş, friptură de carne de purcel şi o ploscă voinică, plină cu vin profir de la Floreşti.

Capitolul XXIII – O cercetare judecătorească în veacul al XVIII-lea

Slugerul şi mazilii isprăvise masa care o luase în

odaia cea mare. Mesenii nu şădeau la masa pătrată de lemn de brad văpsit în negru care era aşezată în mijlocul odăii, ci la o masă mică, rotundă, aşezată la fereastră, pe mijlocul patului de scânduri, lat de şăpte palme, acoperit cu mindir de paie, iar peste acesta cu saltea de lână şi având perne de paie la părete. Tustrei şădeau turceşte pe pat împrejurul mesuţii, slugerul într-o parte, cei doi mazili în cealaltă. Masa fusese din cele mai alese pentru vremea şi locul în care era dată: ea cuprinsese potroc de găină, plachie de crap, sărmăluţe de guşă de curcan învelite în frunză de vie, pilaf cu uger, friptură de prepeliţe şi cataif. Două clondire erau aproape deşarte: într-unul se vedea o rămăşiţă de vin vechi, roş, de Nicoreşti, în celălalt vin alb de Odobeşti. De ele se împărtăşise mai ales cei doi mazili, căci slugerul, ca aproape toţi membrii neamurilor alcătuind pe atunci fruntea boierimii moldoveneşti în a doua jumătate a veacului al optsprezecelea, era de o cumpatare deosebită în privinţa băuturii.

Culiţă, care adusese, în zarfuri mici, aşezate în filigene de argint, pe o tabla rotundă de alamă galbănă, cafeaua mirositoare acoperită cu caimacul ei balan, dispăru răpede pe uşă. Apăru însă iarăşi în curând, legănând în fiecare mână câte un lung ciubuc de lemn de cireş, cu imame de chihlimbar şi lulea de lut împodobită cu izvoade aurite, acoperită cu o căciulă de caimac din care ieşea un nour gros de fum. Înmână un ciubuc fiecăruia din mazili, apoi ieşi din nou pentru a veni, legănând în dreapta un al treilea ciubuc, îmbrăcat cu atlas albastru, cusut cu izvoade de fir de argint, pe care îl dădu în mâna slugerului, iar în stânga ţinea trei tălgeraşe rotunde de alamă galbănă, pe care le puse jos lângă pat, câte unul în dreptul fiecărui mesean, spre a sprijini luleaua pe el.

Sorbiră câtva în tăcere din imamele. De când plecase de la prisaca lui Nan, ei nu vorbise niciun cuvânt despre furtul ştiubeilor, nici pe drum, nici în vremea mesei. Slugerul deschise vorba acuma:

— Ce ziceţi, căpitanilor, v-o plăcut tălhăria muierii acelui răzăş? Mai văzut-aţi asămenea îndrăzneală şi

neruşinare? zise el.

— Mare îndrăzneală! răspunse Puţină, slobozind pe nas un nour de fum.

— Văzut-aţi tălhărie mai lămurit dovedită? urmă slugerul.

— Nici că se poate, răspunse Puţină.

— Dar dumneata ce zici, căpitane Ifrime? întrebă slugerul pe Grozav, a cărui tăcere îl îngrijea.

— Acel care a făptuit ducerea stupilor de frunte din prisaca dumitale în acea a răzăşului, înlocuindu-i prin stupi slabi din prisaca acestuia, este fără îndoială un hoţ îndrăzneţ, răspunse Grozav, uitându-se în farfurioara de alamă în care îşi sprijinea luleaua.

— Şi nu-ţi pare faptul dovedit? mai întrebă slugerul, uitându-se la Grozav şi încercându-se să întâlnească privirea lui.

— Nu mă îndoiesc măcar o clipă că cinci stupi buni din prisaca dumitale au fost duşi în prisaca răzăşului şi înlocuiţi prin atâţia stupi slabi, răspunse Grozav, urmând să se uite la luleaua din farfurioară.

— Şi cine altul decât răzăşul sau unul de ai lui era să îndeplinească o asemenea faptă? Ce îndoială mai poate să rămâie când Radu Irofti, însuşi un răzăş, o văzut cu ochii cum Safta, femeia lui Andrei Nan, o îndeplinit schimbul, mai zise slugerul, urmând să caute privirea lui Grozav.

Mazilul acuma ridică ochii de pe luleaua din farfurioară şi, aţintindu-i asupra slugerului, răspunse:

— Fapta ar putea s-o fi făptuit şi un duşman al răzăşului, spre răzbunare, sau un om pus la cale de altul care ar trage folos de faptul căderii răzăşului în vreo năpaste. Ca să dau crezare spuselor acelui Irofti trebuie să mă încredinţez mai întâi că între el şi răzăş sau femeia acestuia nu are fiinţă vreo duşmănie, cum aşa de adesea se întâmplă între răzeşi.

La auzul celor dintâi cuvinte ale lui Grozav, slugerul tresărise; neputând susţine privirea pătrunzătoare a ochilor mazilului, începu la rândul lui să se uite în

farfurioara de alamă, apăsând cu luleaua cenuşa ce se găsea într-însa.

„Oho! îşi zise el, iaca o prisacă care are să mă ţie scump; pe lângă cei douăzeci lei şi cele două poloboace de vin ce am să le dau starostelui, va trebui să mai ung bine şi labele acestor doi mojici: Grozav mai ales are să fie greu de săturat. Pitarul Leon m-o tras pe sfoară când mi-o spus că pot avea toată nădejdea în oamenii ce mi-i dă şi că i-o dăscălit el. Atâta pagubă pentru răzăş; el va plăti gloaba şi va lua pe prisacă mai puţin decât eram hotărât să-i dau”.

După ce mai sorbi din imame, de vreo patru-cinci ori, slugerul zise:

— Nu vă puteţi închipui, căpitanilor, ce îndrăciţi sunt răzeşii de aici. După ce le-am plătit pe pământurile lor preţuri mai mari decât oriunde, ei veşnic reîncep judecata cu mine la fiecare înnoire de domnie, spre a întoarce pământurile vândute. Şi când unul mai nevoieş vinde câte o bucată de loc, o vinde nu mie, dar altuia, al lor, care nu-i dă nici jumătate din preţul ce l-aş da eu. Dau cât nu face pământul numai ca să am pe al meu grămadă, la un loc, spre a fi liniştit şi a rămâne necălcat de ei, care sunt deprinşi să pască cu vitele moşia întreagă. Închipuiţi-vă că acestui Andrei Nan i-am trimis răspuns că-i dau pe prisacă, cu stupi cu tot, cincizeci de lei, şi că el o răspuns că prisaca lui nu-i de vânzare. Acuma, că l-am prins cu tălhăria, n-are să aibă încotro şi are să mă roage s-o cumpăr; dar eu nu-i voi mai da acelaşi preţ, căci voi fi silit să mai dau şi în alte părţi, şi slugerul, apăsând pe aceste cuvinte, se uită întâi la Grozav şi pe urmă la Puţină.

Grozav nu răspunse; dar i se păru slugerului că faţa lui posomorâtă se mai deschisese.

— Şi bine-i face, zise Puţină; îl ai în palmă, nu scapa prilejul. Pe lângă că sunt obraznici, mojicii aceştia sunt şi tâlhari. Dar îi vom învăţa noi minte.

Convorbirea mai urmă aşa câtva timp, până după ce isprăviră ciubucele, când se sculară cu toţii şi se duseră în cerdac, unde slugerul poronci să s-aducă o masă şi scaune,

iar mazilii trimiseră odabaşei de calaraşi poroncă să aducă pe Andrei, pe Safta, pe cei doi prisacari şi pe Radu.

În acest timp însă venise şi părintele Gheorghe, pe care oamenii trimişi de Andrei îl găsise tocmai în fânaţul lui de pe faţă unde îngrădea un stog. Şi mare fusese uimirea şi supărarea bătrânului preut când auzise de învinovăţirea adusă de Radu Irofti împotriva Saftei.

— Ticălosul care voieşte să se răzbune pentru bătaia capătată de la tine dăunăzi mai este plătit de boieriul care voieşte să-ţi ieie prisaca, zise părintele Gheorghe când Manole îi povesti la rândul lui toate amănuntele cercetărilor celor doi mazili, amănunte care mai fură întregite şi de unul din calaraşi care cunoştea pe preut de mai înainte.

— Nici nu mai încape îndoială că Radu Irofti, pentru a se răzbuna asupra mea şi a Saftei, s-o agiuns cu boieriul şi văd bine că voi putea fi bucuros dacă oi scăpa numai cu paguba prisăcii.

— Dar de ce să pierzi prisaca, zise Safta, care era o femeie inimoasă; doară nu suntem vinovaţi cu nimica.

— Ba, zise Andrei, suntem vinovaţi, şi încă vinovaţi tare, căci noi suntem nişte bieţi răzeşi de rând şi fără sprijin; slugerul este boier de neam, cu sprijin, plin de neamuri; iar cei însărcinaţi să ne cerceteze şi să ne judece nu caută la drept, ci numai la folosul lor.

Nu putură să vorbească mai mult căci odabaşa le strigă că-i cheamă mazilii la cercetare. Merseră cu toţii spre cerdacul în care şădeau, pe nişte scaune de brad, la o masă în patru muchii, acoperită cu macat de lână roşie, Puţină şi Grozav; iar slugerul se aşazăse turceşte pe un pat mic cu mindir de paie, acoperit cu o scoarţă, care se afla alături. Aproape de cerdac, răzeşii fură ajunşi din urmă de călugărul Varsanovie care, venind de la mănăstire la tată-său, aflase cele întâmplate de la oamenii din sat şi alergase într-o fugă la curte să vadă ce era adevărat din câte le auzise.

Când Grozav văzu lângă Andrei şi Safta pe preut şi

pe călugăr, faţa lui se posomorî.

— Ce doriţi, cinstiţi părinţi? întrebă el.

— Sunt tatăl lui Andrei Nan, răspunse părintele Gheorghe, şi călugărul îi este frate; am venit să auzim şi noi învinovăţirile ce i se aduc.

Grozav se uită la sulgeriu, iar acesta ridicând umerele, în semn că nu dădea nicio însămnătate fiinţei preutului şi călugărului, mazilul începu să cerceteze pe Safta asupra chipului în care întrebuinţase la prisacă ziua de Sfântul Ilie.

Safta povesti tot ce făcuse acolo până la cele mai mici amănunte. Nu ascunse că atât înainte, cât şi după-amiază rămăsese singură mai bine de două ceasuri, dar tăgădui cu hotărâre că ar fi călcat peste mărginile prisăcii sau că ar fi îngiugat la carboii care păscuse toată ziua pe fânaţul dimprejurul îngrăditurii. Atunci mazilul chemă pe Radu Irofti şi-i poronci să povestească cele la care zicea că se aflase faţa. Radu, fără cea mai mică sfială, făcu încă o dată slugerului şi mazililor aceeaşi povestire ce o făcuse lui Solomon. Când isprăvi, Safta îşi făcu cruce:

— Se poate oare, boieri dumneavoastră, zise ea, ca să daţi crezare unei asemenea poveşti? Nu vedeţi că este mincinoasă de la început până la sfârşit? De crezut este oare că eu să fi legat la urdiniş, la captar şi căpătâie cinci stupi din prisaca noastră, să-i fi ridicat spre a-i încarca în car şi a-i duce la prisaca boieriului, unde să-i fi descărcat, să-i fi aşazăt, să-i fi dezlegat şi apoi să fi legat alţii din prisaca dumisale, pe care să-i fi pus în car, să-i fi dus şi să-i fi aşazăt în prisaca noastră, iar acolo să-i fi dezlegat, fără a avea măcar o împunsătură nici pe obraz, nici pe braţe, nici pe umere şi, zicând aceste cuvinte, Safta suflecă mânicile lungi ale cămeşii de pânză de in golind braţele şi umerele ei albe şi pline pe care nu se vedea nici urma unei umflături.

Cei doi mazili priviră unul la altul, apoi amândoi se uitară la sulgeriu pe a cărui faţă se vedea întipărită o vădită neplăcere şi care îşi îndreptă privirea spre poartă.

— Şi nu vedeţi, urmă Safta cu mai multă putere, că faţa şi mâinile lui sunt acoperite cu împunsături? Cum pe mine, care aş fi dus cinci stupi de la prisaca mea la acea a boieriului şi aş fi adus de acolo alţi cinci la prisaca noastră, nu m-au împuns deloc albinele, şi pe el, numai fiindcă s-o dus să ridice două dopuri şi nişte legături, l-au făcut ciur? Nu vedeţi că el singur este acel care o schimbat stupii numai ca să ne piardă?

— Şi ce pricină de ciudă avea oare Radu Irofti asupra voastră, pentru ca să se apuce de asămene meşteşug numai ca să vă facă rău? întrebă Grozav.

Safta se înroşi fără a răspunde, dar Andrei, suindu-se atunci pe cerdac, zise:

— Cu voia dumneavoastră, cinstiţi boieri, oi răspunde eu la întrebarea pusă de căpitan.

Şi răzăşul povesti obrăznicia Radului faţă de Safta, precum şi bătaia ce el îi dăduse.

Slugerul nu ştia nimica despre această întâmplare; faţa lui se posomorî acuma când află despre ea.

— Adevărat este ce spune răzăşul? întrebă Grozav pe Radu cu glasul aspru.

— Adevărat este numai că el m-o bătut mişăleşte din pricina minciunilor muierii. Ea se tot lega de mine, şi eu n-am vrut să mă uit la dânsa; atunci ea, de ciudă, o spus bărbatului că am cuprins-o în braţe cu de-a sila.

— Dumnezeu să te pedepsească pentru netrebnicia care ai vorbit-o acuma, zise Safta cu linişte; dar Andrei se răpezi asupra lui Radu, care ar fi păţit-o rău de la dânsul dacă calaraşii n-ar fi sărit înaintea răzăşului. Călugărul Varsanovie se făcuse galbân ca ceara.

— Să nu mai uiţi faţă de cine te găseşti, strigă Grozav lui Andrei, şi că înainte de toate trebuie să te aperi împotriva unei învinovăţiri de furt făcută ţie şi muierii tale, care după lege atrage după sine spânzurătoarea. Încă o mişcare ca asta şi pun calaraşii să-ţi tragă, chiar aici, trei sute de toiege.

Apoi, întorcându-se către Radu, Grozav îi zise:

— Ai auzit ce răspund răzeşii la arătările tale. Eşti gata să sufleţeşti că lucrurile s-au întâmplat întocmai precum le-ai povestit tu?

— Sunt gata să-mi pun sufletul oricând că toate câte le am arătat sunt adevărate, răspunse Radu.

— Părinţii care sunt de faţă, fiind unul socrul şi celălalt cumnatul femeii sub prepus, zise Grozav, nu vor putea să deie carte cu blăstăm, dar vom scrie părintelui igumen de la Bogdana să se ostenească mână până aici spre a lua ju – rământul mărturului. Cercetarea vom urma-o după giurământ; pană atunci răzeşii vor rămânea aici sub paza calaraşilor. Un calaraş să puie şaua pe cal pentru ca să ducă scrisoarea noastră la Bogdana. Mergeţi!

Dar părintele Gheorghe, suindu-se pe cerdac şi închinân – du-se adânc înaintea mazililor, zise:

— Fiul meu este un om cu stare; am ceva stare şi eu. Ne rugăm ca şi el cu soţia lui să fie îngăduiţi să meargă la casa lor şi ne apucăm, pe tot ce avem, că ei vor veni aici îndată ce li se va da de ştire.

Grozav deschidea gura pentru ca să respingă cererea preutului, dar, spre marea lui mirare, slugerul zise:

— Mă pun şi eu chizăş pentru ei.

Astfel Grozav nu putu decât să încuviinţeze cererea preutului care se grăbi să plece cu ai săi spre sat.

Capitolul XXIV – În care slugerul urmează să-şi îngreuie păcatul

Slugerul îşi dăduse seamă că Safta zdruncinase rău iscodirea lui Radu Irofti; ştia că, la urma urmei, sufleţirea acestuia era hotărâtoare, totuşi se temea de vreo întâmplare neprevăzută şi era acuma nerăbdător să vadă cercetarea isprăvindu-se cât mai curând. Aceste erau nouă temeiuri pentru a păstra bunăvoinţă a mazililor. Strilea deci, pe lângă că puse să li se pregătească o cină şi mai aleasă decât prânzul, avu grijă să-i dezmierde şi să-i măgulească prin tot felul de vorbe blânde şi plăcute.

După masă Puţină, care în cursul ei făcuse cinste atât vinului profir de Nicoreşti cât şi celui alb de Odobeşti, dând sămne vădite de somn, slugerul poronci să-i aştearnă şi ieşi cu Grozav în cerdac unde poronci lui Culiţă să îi aducă ciubuce şi cafele, se aşează turceşte pe pat, punând pe mazil lângă dânsul. După ce s-aduseră ciubucele, Strilea puse vorba asupra acelor întâmplate în cursul cercetării de după-amiază.

— Nu mai sunt un copil, căpitane, începu el, dar rar fostu-mi-o dat să văd neruşinare atât de mare ca acea arătată astăzi de muierea lui Andrei Nan.

— Tare sunt obraznici şi nărăviţi în tălhării şi în răle, răspunse Grozav făcând vânt cu ciubucul spre a aprinde căimacul mai bine. Şi să ştii, cucoane, că, în urma poroncilor sosite în vremea din urmă de la domnie, au să se facă şi mai răi, şi mai obraznici.

— Ştiu, zise slugerul, nu înţeleg ce gând are măria-sa vodă. Cu astfel i de poronci are să vie. vremea să fim siliţi de obrăznicia mojicilor să ne ridicăm de la ţară şi să mergem să trăim la oraşe, lăsându-ne şi moşii, şi vite la cheremul ţăranilor.

— Ei acuma cutează să aducă înaintea domniei orice pricină cât mai neînsamnată. De câte ori nu îi place hotărârea ispravnicului, pleacă la Ieşi de dau jalbă la vodă. De câte ori suntem trimişi în vreo cercetare, trebuie să ne păzim cu cea mai mare bagare de seamă ca să nu îi dăm prilej să se lege de urmările noastre. Veniturile care se trăgeau din slujbele ce le îndeplineam au scăzut rău de tot. De ai primit vreun dar, cât de mic, de la un împricinat mai de seamă, mojicul care-i este potrivnic, nu înţălegi prin ce mijloace, află numaidecât şi te pârăşte la scaun că ai luat mită. Şi dacă nu ai cum să te dezvinovăţeşti sau nu te împaci cu acel care te pârăşte, vai de pielea ta! Un văr al meu de la ţinutul Romanului, Iordache Grozav, o fost trimis să cerceteze o încălcare de hotare, pentru care nişte răzeşi din Misihăneşti pârau pe banul Ioniţă Mogâldea. Hotarnica cea veche arata că, din hotarul banului despre comisul Iacovache Decusară şi până în hotarul Misihăneştilor, sunt

trei sute optsprezece stânjeni. Iordache, care-i om nevoieş, cu o casă de copii, o luat de la banul Ioniţă două vaci cu viţei şi o făcut palma cu care o măsurat acei trei sute optsprezece stânjăni mai mare cu un palmac, astfel că după măsurătoarea lui o intrat în moşia banului un vad de moară şi o bucată bună de fânaţ. Să nu crezi că afurisiţii de ţărani s-au lăsat până ce n-au izbutit a face să îi rânduiască vodă, care chiar atunci venise în scaun, o cercetare nouă.

O fost rânduit în cercetare moşul dumitale, hatmanul Iordache Strilea, şi el nu numai că o dovedit că Iordache o măsurat strâmb, dar o găsit şi vacile dăruite lui de ban, deşi Iordache avuse grijă să le trimată la un văr al nevestei lui, tocmai la Bârgoani Hatmanul o adus pe Iordache la Ieşi şi vodă o pus să-i tsagă, la poarta curţii, într-o duminică şi în faţa norodului, parc-ar fi fost un ţaran prost, trei sute de nuiele. Apoi l-o mai osândit să întoarcă misihăneştilor jumătate din toate cheltuielile făcute cu judecata, cealaltă jumătate plătindu-se de către banul Ioniţă pe care l-o bătut însuşi vodă cu buzduganul. Şi astfel i bietul Iordache neavând cu ce plăti atâţia bani, i s-o vândut mai dăunăzi moşioara şi el o rămas pe drumuri, muritor de foame, cu nevasta şi cu copiii.

— Dar, zise slugerul, aici nu se încape asămene primejdie; nu aveţi nevoie să-mi faceţi niciun hatâr, căci Radu Irofti va sufleţi mână cum o văzut pe acea muiere neobrazată înlocuind stupii ei cei răi prin alţii buni, din prisaca mea.

— Da, cucoane, aşa este, zise Grozav; dacă, precum nu mă îndoiesc, acel Radu Irofti le mână asupra sufletului său că într-adevăr o văzut pe muierea răzăşului schimbând stupii, putem cu toată dreptatea să ridicăm pe răzăş şi pe muierea lui şi să-i ducem legaţi la Focşăni, unde starostele va hotărî pedeapsa lor. Dar, drept să-ţi spun, n-am încredere nici în spusele, nici măcar în sufleţirea acelui Irofti. El mi se pare un ticălos care, nu numai pentru pricina arătată de răzăş, dar poate şi pentru altele voieşte să-şi răzbune asupra lui şi a muierii lui. De unde ştiu că

peste câteva zile nu se descopere vreo împregiurare din care să se vădească că Irofti o jurat strâmb şi că, precum arată împunsăturile care îl acoperă, el însuşi nu o făptuit ducerea stupilor celor răi ai răzăşului în prisaca dumitale şi acea a stupilor dumitale celor buni în prisaca lui.

— Dacă, ferească Dumnezeu, s-ar întâmpla aşa ceva, dumneata şi cu tovarăşul dumitale nu aţi putea să păţiţi nimica; toată răspunderea ar cădea asupra lui Irofti pentru că o jurat strâmb.

— Cred şi eu că nu ar avea ce să ni facă nici domnia şi că nici nu ne-ar închide, nici nu ne-ar bate, nici nu ne-ar globi. Dar ne-ar purta de nu ştiu câte ori şi pe aici şi pe la Ieşi, puindu-ne astfel i la zdruncin şi la cheltuială mare. Şi la urma urmei, ar trimite starostiei poroncă să nu ne mai întrebuinţeze la nicio cercetare fiindcă suntem nedestoinici şi astfel i am pierde un venit destul de bun, căci starostele, care ţine la noi, pe Puţină şi pe mine ne rânduieşte la cercetările cele mai folositoare.

Slugerul dintâi nu răspunse, urmând a sorbi din imame în tăcere şi apoi a da drumul fumului pe gură, drept înaintea lui, şi se părea că stă la îndoială asupra celor ce trebuia să îi vorbească.

În sfârşit, se vede că îşi luase hotărârea căci zise:

— Ia să nu mai umblăm cu vorbe de clacă, căpitane, şi să grăim deschis şi lămurit. Eu am pus de mult ochii pe prisaca răzăşului şi de mult i-am spus că sunt gata să-i dau preţ bun pentru pământ şi pentru stupi; iar el n-o primit nici într-un chip. Acuma cele văzute sau puse la cale de Radu Irofti îmi dau pe răzăş cu desăvârşire în mână. Femeia lui şi, poate cu ea şi el, n-au cum să scăpe de pedeapsă grea şi ruşinoasă dacă nu-mi voi trage jalba înapoi. Ei vor fi prea mulţămiţi să capete iertarea mea cu preţul prisăcii. Dar eu, nefiind om lacom de firea mea, oi lua-o dându-le un preţ potrivit. Pe de altă parte, şi dumneata şi căpitanul Puţină sunteţi oameni care căutaţi să vă sporiţi starea şi să faceţi avere pentru copiii voştri. Din slujbele la care sunteţi rânduiţi de staroste, căutaţi să

trageţi folos cum este şi drept: aveţi să vă folosiţi şi de la mine. Ştiţi că sunt bine cu starostele căruia, pentru răsplata îndatoririlor ce mi le face, îi dau şi eu mulţămirile cuvenite. Pentru treaba de faţă l-am şi mulţămit. Şi nu vă cer mare lucru, ci numai ca, îndată ce i se va fi cetit lui Radu cartea cu blăstăm şi el va fi giurat, să ridicaţi fără nicio întârziere pe răzeşi, sau numai chiar pe muiere, căci ştiu bine că bărbatul ei o va urma, şi s-o duceţi la Focşăni, la staroste, unde oi merge şi eu. Pentru aceasta vă voi mulţămi cu câte cinci lei buni, mai dând pe deasupra căpitanului Puţină o balercă de vin de Odobeşti şi dumitale vaca cea tarcată ce ţi-o plăcut atâta azi-dimineaţă, cu viţel cu tot.

Darurile astfel i propuse de sulgeriu alcătuiau, faţă de serviciul cerut, de averea slugerului, de starea celor doi mazili, de valoarea banilor şi a lucrurilor, o mulţămire prea frumoasă, care, dacă nu întrecea pretenţiile ce puteau să le aibă cei doi mazili, trebuia cel puţin să-i mulţămească pe deplin.

— Îţi mulţămim, cucoane, şi-ţi sărutăm mâinile, se grăbi să răspundă Grozav. Şi eu şi tovarăşul meu, în toate cercetările la care ne rânduieşte boieriul staroste, ne silim să îndatorim pe boieri, căci de la mâna lor aşteptăm şi noi sprijin şi prilej de folos. De ar fi pe lume numai mojici, am pieri de foame. Mână, îndată ceva sufleţi Radu, vom pune pe răzeşi în fiare şi-i vom duce la Focşăni. Dovedindu-se că într-adevăr muierea o săvârşit acea faptă scârboasă, noi nu ne putem îndoi că, înainte să o înfăptuiască, s-o sfătuit cu bărbatul ei, şi l-om ridica şi pe el. Pe calaraşi i-om trimite la casa răzeşilor, să caute dacă nu găsesc acolo lucruri de furat, pentru ca bieţii oameni să s-întoarcă şi ei cu câte ceva pe la casele lor, măcar cu găini şi cu straie.

— Aşa-i şi drept, răspunse slugerul.

— O duc greu şi ei acuma. Vodă o trimis la ocnă, după ce o pus să le tragă câte o bătaie grozavă, pe stegar şi pe jumătate din steagul de panţiri de la ţinutul Cârligăturii, numai fiindcă, după ce cam curăţise un sat răzăşesc, în care împlinise banii birului, de păsări şi de

purcei, au dus în stuf nişte fete şi neveste mai curăţele pe care le-au dezmierdat. Cum vrei ca calaraşii să se hrănească, ei şi caii lor, numai cu leafa ce ţi-o dă domnia, şi cu ciubotele legiuite, când au să deie necontenite pocloane ispravnicului şi căpitanului care-i rânduieşte în slujbă?

Andrei şi cu Safta, după ce li se dădu drumul de la curte, se duseră întins acasă la ei, împreună cu părintele Gheorghe şi cu călugărul Varsanovie; dar ajunseră acasă însoţiţi de toţi oamenii pe dinaintea caselor cărora trecuse. În curând veniră şi acei ce locuiau în celelalte părţi ale satului. Fiecare voia s-audă cât mai degrabă ceea ce s-întâmplase la cercetare. Fiecare îşi arata supărarea pentru ocara făcută astfel i de sulgeriu satului întreg. Cu mare nevoie izbuti părintele Gheorghe să ademenească pe răzeşi să plece din ograda fiului său, unde opri numai pe câţiva bătrâni şi pe câteva rude mai apropiate care intrară în casă.

După plecarea mulţimii, preutul închise uşa şi, venind în mijlocul odăii, zise cu hotărâre:

— Nu trebuie nici să ne gândim să scăpăm prisaca: ea este pierdută. Bate la ochi că râpirea este demult pusă la cale şi chibzuită cu meşteşug drăcesc de sulgeriu în unire cu Irofti, cu starostele şi cu mazilii. Slugerul ţi-o şi plătit preţul ei. Dacă ne împotrivim şi stăruim să ne dovedim nevinovăţia, ridică mână pe Safta legată şi o duc la Focşăni. Acolo o pun la caznă, o bat, îi pun ouă fierbinţi subsuoară, o ţin închisă zi şi noapte în odăile calaraşilor care îşi fac râs de dânsa, până ce, nemaiputând răbda, mărturiseşte fapta care n-o făcut-o. Prin urmare dacă ne punem de pricină trebuie să ne aşteptăm la durere şi la necinste pentru Safta, iar prisaca tot n-o scăpăm!

— Bine vorbit-ai, tată, şi într-un gând cu mine, zise Andrei. Piară două prisăci, nu una, numai Safta să fie ferită de durere şi de batjocură. Avem doară cu ce trăi şi fără prisacă. Să mă duc la sulgeriu şi să-i spun că-i las prisaca dacă se leagă că de Safta nu s-o atinge nimene!

Dar atunci călugărul Varsanovie, care rămăsese nebăgat în seamă şi se uita pe fereastă în curte, veni în mijlocul cercului ce se alcătuise şi zise:

— Nu te grăbi şi mai aşteaptă: după cât cunosc pe sulgeriu, îl împaci numaidecât dacă-i dăruieşti sau îi vinzi prisaca pe preţ ieften. Pentru aceasta este vreme şi mână. Dar eu am nădejde bună să pot dovedi tot vicleşugul. Daţi-mi numai răgaz până mână dimineaţă.

Şi, zicând aceste cuvinte, călugărul se închină, sărută mâna părinţilor şi plecă fără a voi să mai răspundă la vreo întrebare. Acei care erau în casă îl văzură însă oprindu-se în curte şi învârtindu-se împrejurul unui car al lui Andrei care rămăsese desjugat dinaintea casei.

După ce ieşi pe poartă, plecă întins şi cu pas grăbit la prisaca frăţine-său, unde găsi numai pe un băiţaş care de obicei păzea caprele. Acesta, după ridicarea răzăşului de către calaraşi, fusese trimis de argatul de încredere al lui Andrei cu însărcinare să păzească prisaca şi să ieie sama despre toate câte s-ar întâmpla acolo.

Când călugărul ajunse la prisacă, lipsea mai bine de un ceas până la asfinţitul soarelui, iar noaptea căzuse de tot când Varsanovie, care străbătuse în lung şi în lat tot locul dintre prisaca răzăşului şi acea a slugerului, se îndreptă la deal spre potica Mateieşului, care ducea atunci precum duce şi astăzi la mănăstirea Bogdana.

Capitolul XXV – Un preut la locul lui

Neculai Călin, pădurariul lui Strilea, care păzea prisaca boierească în lipsa lui Solomon rămas la curte, văzuse pe călugăr umblând plecat la pământ, parc-ar fi căutat ceva, oprindu-se pe alocurea pentru a umbla cu mâinile pe jos.

A doua zi, nu trecuse încă un ceas de la răsăritul soarelui, când acelaşi pădurar văzu ieşind din tufele de la deal, călări, patru călugări pe care îi recunoscu numaidecât ca fiind părintele igumen Ghelasie, părintele

Pahomie, eclesiarhul cel mare, părintele Ioasaf, chelarul, şi părintele Varsanovie, fiul preutului Gheorghe Nan. Erau urmaţi de doi pădurari ai mănăstirii, călări şi ei.

Călugării se opriră şi descălecară aproape de bordeiul din prisaca boierească, iar Călin se grăbi să vie să sărute mâna igumenului care îl binecuvântă şi-l rugă să-i ţie calul. Părintele chelar, care era şi el din Tămăşăni şi chiar neam cu Călin, şi unul din pădurarii mănăstirii, care îi era cumătru, se grăbiră să intre în vorbă cu el şi-l încurcară atât de bine, încât Varsanovie purtase pe igumen şi pe eclesiarh în toată prisaca lui Strilea şi agiunsese dincolo de pământul lui Radu Irofti, pe locul lui Andrei, fără ca Călin să fi băgat de seamă ce fac cei trei călugări. Ei rămăsese vreme îndelungată plecaţi la pământ în mai multe locuri în care Varsanovie le vorbea încet şi, cu o aţă făcută din păr de cal, măsurau nişte urme pe pământ. Trecuse mai bine de o jumătate de ceas când auziră glasul puternic al eclesiarhului celui mare chluind şi chemând la vale pe părintele chelar. Acesta plecă cu caii şi cu cei doi pădurari fără ca Călin să-şi fi dat câtuşi de puţin seamă de însămnătatea ce o avuse, pentru scopurile stăpânului său, plimblarea pe jos a părintelui igumen între prisaca boierească şi acea a lui Nan.

Călugării şi însoţitorii lor încălecară şi se îndreptară spre Tămăşăni. Când ajunseră în dreptul casei lui Andrei, Varsanovie intră în ogradă, iar ceilalţi îşi urmară drumul spre curte; slugerul şi cu oaspeţii lui ieşeau tocmai atunci pe cerdac. Tustrei se scoborâră în ogradă şi, când igumenul se dădu jos. de pe cal, îi sărutară mâna pe rând. Părintele Ghelasie avea nume mare de călugăr învăţat şi cu frica lui Dumnezeu; el se ţinea cu sfinţenie de pravilă, era nelacom, milos, vestit pentru judecăţile lui cele drepte, ocrotitor al celor mici şi neputincioşi şi ducea o viaţă de o curăţenie minunată.

După ce se suiră în cerdac, slugerul pofti pe igumen pe pat, apoi puse să-l cinstească îndată, pe el şi pe eclesiarh, cu dulceţi şi cu cafe. Poroncise să-i aducă şi ciubuc, dar igumenul îi mulţămise spunându-i că nu bea

tiutiun. Slugerul voise să ieie loc pe un scaun, ca şi mazilii şi eclesiarhul, dar părintele Ghelasie îl rugase să stea pe pat lângă el. În curând sosiră Andrei Nan şi cu Safta, însoţiţi de părintele Gheorghe şi de Varsanovie, iar în urma lor veniră cele patru fete şi flăcăuândrul care fusese la prisacă cu Safta în ziua de Sfântul Ilie şi cercetarea începu din nou.

La întrebările puse de Grozav fetelor şi băietului, ei răspunseră că petrecuse toată ziua la cules zmeură şi bureţi, venind la prisacă numai pentru a mânca de amiază. Arătările lor conglăsuiau în privinţa faptului că căruţa nu fusese mişcată din locul în care se oprise la sosirea lor de dimineaţă. Flăcăul mai lămuri chiar că, când desjugase boii la sosire şi le dăduse drumul să pască în poiană, jugul căzuse pe o mică tufă de porumbrele şi că la plecare luase jugul de pe aceeaşi tufă.

După ce se isprăviră aceste mărturii, Grozav zise, întorcându-se către igumen:

— Nu ni mai rămâne decât să rugăm pe părintele igumen să ni cetească cuprinsul cărţii de blăstăm ce o le asupra sa Radu Irofti, cum că în ziua de Sfântul Ilie o văzut pe Safta, nevasta lui Andrei Nan, aducând cu căruţa ei, la prisaca de pe faţa Ciubotariului a slugerului Mihalache Strilea, cinci stupi slabi pe care i-o lăsat acolo, ducând în schimb din prisaca boierească la prisaca ei cinci stupi de frunte.

Igumenul se sculă atunci de pe pat şi, scoţând o hârtie din sân, zise:

— Unde este Radu Irofti?

Radu Irofti care era amestecat printre ceilalţi oameni strânşi dinaintea cerdacului, deşi auzi, nu se mişcă din loc. Atunci îl împinse la scară odabaşa de calaraşi. Radu era galbân şi tremura.

— Tu eşti Radu Irofti? întrebă igumenul.

— Eu, preacuvioase, răspunse Radu, încercând să stăpânească tremurul care îl scutura.

— Dar umflat mai eşti la faţă, zise igumenul privindu-

l cu bagare de seamă şi încercându-se în zadar să-i întâlnească privirea. Ce ai făcut albinelor de te-au împuns ele astfel i?

Radu nu răspunse.

— Iaca cuprinsul cărţii de blăstăm ce ai s-o iei asupra sufletului tău, urmă igumenul care începu să cetească:

„Ghelasie ieromonah, igumen sfintei mănăstiri Bogdana, facem ştire precum cinstit dumnealui Mihalache Strilea, biv vei sulgeriu, au adus plângere asupra Saftei, nevestei lui Andrei Nan din Tămăşăni, zicând că numita i-ar fi luat din prisaca de pe faţa Ciubotariului cinci stupi de frunte pe care i-o dus la prisaca lor, punând în loc, în prisaca boieriului, alţi cinci stupi proşti luaţi dintre stupii lor. Cerut-au dumnealui această carte de blăstăm asupra lui Radu Irofti, răzăş din Tămăşăni şi el; de va mărturisi Radu Irofti drept, fără pizmă şi fără părtinire, cum au văzut pe Safta lui Andrei Nan schimbând acei cinci stupi, să fie iertat şi blagoslovit. Iar de nu va mărturisi drept, ci se va lasa să fie călăuzit de pizmă sau de părtinire, să fie blastamat de Domnul Dumnezeu şi de Maica Precistă, şi de cei doisprezece apostoli, şi de cei trei sute optsprezece oteţi din Nicheia: hierul, pietrele, lemnele să puteazască şi să se topească, iar trupul lui să stea întreg netopit; parte să aibă cu Iuda şi cu tricletul Arie, şi de smerenia noastră încă să fie legat şi afurisit şi aneftemii dat în veci. Amin”.

Glasul puternic al igumenului, liniştit la început, se făcuse treptat din ce în ce mai ameninţător şi devenise înfricoşat de tot când rosti cumplitele cuvinte: „hierul, pietrele, lemnele să putrezească şi să se topească, iar trupul lui să stea întreg netopit”, făcând să treacă un fior de groază din trupurile tuturor celor de faţă.

Radu Irofti se făcuse ca varul, se clătina pe picioare şi dinţii i se auzeau clănţănind în gură. Igumenul îl privi lung.

— Ai auzit ce blăstăm cumplit, zise el. Dacă eşti hotă – rât să-l iei asupra ta, am să mă îmbrac în veşminte, am să-ţi pun epitrafirul şi evanghelia pe cap şi am să rostesc

blăstămul din nou; apoi vei săruta crucea şi-ţi vei da mărturia după cum te va povăţui cugetul. Dar ia sama. Nu-ţi prăpădi viaţa cea veşnică pentru mulţămirea unei pizme sau a lăcomiei tale de bani sau din duh de părtinire. Gândeşte, fătul meu – şi glasul igumenului se făcuse acuma blând de tot, aproape dezmierdător –, că toate mulţămirile necurate ale lumii sunt numai nişte deşertăciuni, iar viaţa pământească nu alcătuieşte nici măcar a mia parte a unei clipe faţă de cea veşnică ce ne aşteaptă după moarte. Chibzuieşte bine înainte de a jertfi atâta veşnicie unui asemene nimica. Şi dacă ispitele vieţii şi poftele tale, şi slăbiciunea ta te-au făcut să-ţi umpli sufletul până astăzi cu păcate grele, nu le pune vârf cu unul mai straşnic decât ele toate, ci, dimpotrivă, foloseşte-te de încercarea la care eşti pus pentru a te căi şi de cele din trecut.

Glasul acuma blând ca o mângâiere al călugărului pătrundea până în fundul inimii fiinţei slabe şi rătăcite către care vorbea. Ghelasie, muindu-şi glasul şi mai tare, întrebă, rostind fiecare cuvânt răspicat, aproape ca un vaiet:

— Hotărăşte-te, iei blăstămul asupra ta sau te fereşti să-ţi pierzi sufletul?

Ochii lui Radu căutară ochii igumenului şi întâlnind privirea lui pătrunzătoare, dar plină de bunătate, de nădejde, de însufleţire şi de putere, i se păru că găseşte într-însa sprijin şi linişte. Tremurul de care era scuturat încetă deodată şi el deschidea gura pentru a zice că nu le blăstămul asupra lui, când o mişcare care se făcea printre acei de faţă îl făcu să-şi întoarcă privirea asupra lor, iar ochii lui căzură asupra feţii lui Stan Făcăoariu, care venise şi el să vadă cu fiică-sa şi ginere-său.

Vederea duşmanului urât de el, a acelui pe care îl privea ca izvorul tuturor nenorocirilor sale, nimici cu desăvâr – şire lucrarea de pace, de linişte şi de căinţă ce o săvârşise în inima ticălosului cuvintele igumenului. În înfăţoşarea lui se făcu deodată o schimbare desăvârşită, fruntea i se încreţi, ochii i se umplură de ură, pumnii i se

încleştară şi, cu un glas hotărât, zise:

— Vreau să sufleţesc ceea ce am văzut.

Slugerul şi cei doi mazili ale căror feţe se posomorâse din ce în ce pe măsură ce vorbise igumenul şi care, văzând că îi scăpau, celui dintâi prisaca dorită şi celorlalţi darurile nădăjduite, aşteptau fără de suflet răspunsul lui Radu, răsuflară adânc şi feţele lor se înseninară. Slugerul zise încet la urechea lui Grozav;

— Popa ţine pe faţă partea răzeşilor!

Iar Grozav răspunse:

— Văd şi eu. Prea se-ntrece cu şaga; am să-l spun starostelui ca să facă cunoscut şi vlădicăi.

Părintele Ghelasie, după ce privise cu jale pe Radu, făcuse sămn eclesiarhului şi acesta îi aduse o legătură în care se aflau veşmintele, ajutându-l să le îmbrace. Apoi luând evanghelia în mână, igumenul se scoborî de pe cerdac, merse drept la Radu, îi puse în cap epitrafirul, peste epitrafir aşează evanghelia şi, cu un glas şi mai înfricoşăt decât întâia oară, ceti din nou blăstămul. După ce isprăvi, dădu evanghelia în mâna eclesiarhului, luând de la dânsul o cruce, scoase epitrafirul de pe capul lui Radu şi-i spuse:

— Fă-ţi cruce şi zi: aşa să-mi ajute Dumnezeu, şi sărută crucea.

Radu îşi făcu cruce, zise cuvintele rostite de părinte şi îşi apropie buzele de cruce că s-o sărute. Dar igumenul o ridică în sus înainte ca el s-o fi putut atinge.

— Înapoi, nevrednicule, zise el. Nu te-oi lasa eu să săvârşeşti păcatul pe deplin.

Radu rămase ca trăsnit; cei de faţă se uitau cu uimire unul la altul.

Slugerul strigă cu mânie:

— Părtinirea preacuvioşiei tale întrece toate mărginile. Am să mă plâng vlădicăi şi lui vodă.

— Voi aduce la cunoştinţa starostelui de Putna în ce chip preacuvioşia ta îţi înţelegi datoria, zise Grozav.

— Îmi fac datoria de preut cum mă povăţuieşte legea creştinească, răspunse liniştit igumenul, şi nu-mi pasa de pârile dumneavoastră. Acest nenorocit, împins de patima care îl orbeşte, era să cadă sub blăstăm, arătând lucruri ne adevărate şi închipuite numai de ura de care este stăpânit.

— Şi de unde ştii că nu sunt adevărate? întrebă slugerul în prada unei mânii cumplite.

Capitolul XXVI – Ispita

Ion se îndreptase de vreo două săptămâni: rănile i se închisese şi el reîncepuse să-şi îndeplinească slujba obişnuită. Slugerul de atunci, din sara în care pusese să-l bată atât de crunt, nu-l mai chemase la dânsul, nu mai vorbise cu el. Poroncile ce avea să i le deie i le trimitea prin altă slugă. Când îl întâlnea în ogradă sau pe afară, se făcea că nu-l vede sau întorcea capul, iar robii pedepsiţi primeau pedepsele lor de la mâna lui Iftime a lui Grigore Pitarul. Dar Ion, de câte ori nu era reţinut de îndatoririle lui la câmp sau la pădure, îşi petrecea vremea în ograda curţii numai ca să aibă prilej să vadă pe Catrina. Dar ea se ferea de el, de câte ori îl ştia în ogradă rămânea în casă şi, deoarece slugerul nu-l mai chema în casă, numai arareori aveau ochii însetaţi de ea ai lui Ion prilej să se bucure de privirea ei.

În după-amiaza zilei în care slugerul auzise de hotărârea răzeşilor, înspre sară, boieriul era dus la vânat. Ion priveghea nişte ţigani care curăţau fântâna ce se afla în faţa curţii, copiii slugerului se jucau prin curte, iar Zamfira şădea jos pe treptele scării cerdacului. Se afla acolo pentru ca să ieie seamă la copii şi ţinea în mână o cămeşă de pânză de in pe care se vedea început un preafrumos izvod, dar la copii nu se uita, şi acul de care atârna un fir de mătase roşie rămânea înfipt în pânză. Era stăpânită de un singur gând. Acel al răzbunării: să se răzbune de ocara care i-o făcuse Andrei, să găsască un mijloc pentru a sfâşia inima lui şi acea a Saftei, să

pedepsească pe boieriu pentru dispreţul ce i-l aratase şi pe Catrina pentru norocul ce dăduse peste ea. Deodată ochii îi căzură pe Ion.

Dacă carnea lui sfărmată de loviturile vergilor era acuma aproape tămăduită, ţiganul rămânea slab, galbân; pasul lui nu redobândise voinicia de odinioară; capul care altă dată îl purta sus era acuma plecat asupra pieptului; ochii care până mai dăunăzi priveau drept înaintea lor cu hotărâre, aproape cu mândrie, erau stânşi şi privirea lor ştearsă se umplea din când în când de nemărginită jale.

„Ţiganul se strânge de dorul Catrinei, gândea Zamfira. Ce n-ar fi el oare în stare să facă acuma pentru ca s-o redobândească? L-ai putea lesne ademeni chiar la moarte de om dacă ai fi în stare să-i insufli credinţa că, prin omor, ar putea ajunge să aibă parte de Catrina”.

Şi deodată crierul ei fu străbătut de întrebarea: „Dacă m-aş folosi de dorul lui pentru îndeplinirea răzbunării mele?”

Şi acest gând plăcându-i, frumoasa femeie începu să-l învârtească şi să-l sucească în cap şi fruntea i se încreţea tot mai tare, buzele i se strângeau din ce în ce, iar privirea rămasă ca pironită drept înaintea ei în pământ se făcea tot mai cruntă şi mai neînduplecată. Soarele era aproape de asfinţit şi ţiganii, care îşi mântuise lucrul, se duseseră pe la bordeile lor. Ion dăduse câteva târcoale prin ogradă, cu ochii îndreptaţi spre ferestrele curţii, cu nădejdea că va zări pe Catrina; dar ea nu se aratase nicăiure. Ţiganul dând un suspin greu se îndrepta spre poartă când auzi numele lui rostit de un glas de femeie. Când se-ntoarse tresărind, văzu pe Zamfira apropiindu-se răpede de el şi făcându-i semn să stea pe loc. „Duduca boieriului”, cum o numeau ţiganii, nu era iubită de ei, căci pe vremea în care trecerea la stăpân îi era mare, se purtase către ei cu fudulie şi cu neîndurare, pârându-i slugerului pentru cea mai mică vină şi adesea fără nicio vină. Multe lovituri de vergi sau de bici trăsese Ion din pricina Zamfirei; şi el ştia bine că cele mai multe ţiganii le suferise pe nedrept. Dar el mai ştia că trecerea ei la sulgeriu, care de mult era în

scădere, pierise de tot de când boieriul îndrăgise pe Catrina şi auzise pe ceilalţi robi povestind că duduca Zamfira nu mai poate de ciudă de când o ţigancă i-o luat toată trecerea. Faptul că Zamfira suferea de pe urma aceleiaşi împrejurări care îi întunecase viaţa îl făcea s-o privească ca pe un feli de tovarăşă de nenorocire şi să se simtă atras către ea.

— Du-te la muchia râpii, în faţa porţii, îi zise ea îndată după ce el ajunse lângă dânsa, şi aşteaptă-mă. Duc copiii în casă şi vin îndată acolo. Am să-ţi spun lucruri care vor fi spre binele tău.

Ion se duse la muchia râpii unde veni şi Zamfira în curând, după ce încredinţă copiii mamei Smarandei. Îndată cum sosi lângă Ion, tânăra femeie se aşeză jos, chiar pe muchie; robul rămase în picioare, în faţa ei, ceva mai jos decât ea, astfel i că, de pe tapşan, nu se putea bănui fiinţa lui acolo.

— Măi Ioane, începu Zamfira, tare mi-i milă de tine, căci văd că eşti foarte nenorocit!

Ion tăcu şi rămase cu privirea plină de jale îndreptată în jos.

— Mare-i nedreptatea care ţi-o făcut-o boieriul, urmă Zamfira. Ca stăpân, era în drept să se bucure de frumuseţea roabei lui, dar să ţi-o ieie de tot! Şi tu o iubeşti ca un nebun!

Ion nu răspunse nimica, dar din ochii lui se văzură izvorând câteva lacrimi care, după ce îi brazdară obrajii, căzură pe pământ.

— S-ar putea crede, urmă Zamfira, că compătimirea mea catră tine este prefăcută şi că vorbesc astfel numai din ciudă, fiindcă boieriul nu se mai ţine de mine. Dar tu ştii bine că dragostea boieriului de mult s-o răcit către mine. Nimene nu ştie mai bine decât ţine de când s-o săturat de mine şi câte mi-au luat locul de un an încoace. Apoi ştii că acuma el umblă să se căsătorească din nou cu fiica vornicului Costache Ţifescu din Domneşti. Eu, încât mă priveşte, mi-am luat nădejdea şi sunt hotărâtă să plec

de aici încă înainte de nuntă şi să mă întorc la Ieşi. Am strâns câteva părăluţe şi voi şti eu doară să-mi găsesc un bărbat statornic. Dar văzându-te atât de nenorocit, mi s-o făcut milă de tine şi mi-am pus în gând să-ţi dau un sfat bun care, dacă li-i urma, te-a pune în stare să aduci iar pe Catrina în bordeiul tău, în care să rămâie de acuma nelipsită.

Ion nu zise nimica; dar chipul în care el îşi aţintea acuma privirea asupra ei îi arata că ţiganul îi soarbe cuvintele.

— După cât cunosc pe boier, zise Zamfira, el începe să se sature de Catrina şi în curând ea are să se trezească în locuită prin alta.

Ion făcu o mişcare de bucurie.

— Dar să nu crezi, urmă Zamfira care, pe când îi vorbea, să uita ţintă la el şi nu pierdea niciuna din mişcările lui, că boieriul, când s-a sătura de Catrina, ţi-a da-o ţie înapoi. El este supărat foc pe tine din pricina îndrăznelii ce ai avut să-ţi baţi femeia, fiindcă el o luase în ietacul lui. Să nu crezi că ai scăpat cu bătaia care ai suferit-o; boieriul are de gând să-ţi deie şi altă pedeapsă, neasamanat mai grea. Vra să te despartă de dânsa pe vecie! Dar, purcese ea, după ce tăcu puţin pentru a privi cu o crudă plăcere spaima care, la auzul acestor cuvinte, se oglindi pe faţa lui Ion, boieriul mi-o spus-o chiar mie: el vra să vândă pe Catrina la Ieşi sau aiurea departe de aici, pentru ca să nu mai ai putinţă s-o baţi.

Zamfira minţea, căci slugerul nu-i spusese nimica şi nici prin gând nu-i trecuse să vândă pe Catrina de a cărei frumuseţe erau încă îmbatate simţurile lui. Dar Ion se făcuse acuma încă mai galbân decât era de obicei şi de-abie se ţinea pe picioare, tot trupul fiindu-i scuturat de tremur.

— Dar, urmă ea, Catrina n-are să fie vândută; ea are să se-ntoarcă în curând în bordeiul tău, dacă tu îi asculta de sfatul meu.

— O, spune ce să fac şi te-oi asculta orbeşte, numai

să am iar parte de dânsa, zise Ion cu un glas surd şi tremurat.

— Boieriul este supărat tare pe tine; dar el te-ar ierta şi ţi-ar da pe Catrina înapoi, dacă tu i-ai face o slujbă mare, un bine în urma căruia să n-aibă cum să nu-ţi fie recunoscător.

— Da ce bine mare este în stare un rob ţigan să facă unui boier de neam ca slugerul? întrebă Ion cu deznădăjduire.

— Un om mic este adesea în stare să facă unui om mare un bine care nu i l-ar putea face altul de sama lui sau mai mare, răspunse Zamfira, şi tocmai acuma ai avea prilej să faci slugerului un bine de acest soi. Ştii că răzeşii erau hotărâţi de mai demult, încă de când o venit noul domn, să pornească iar judecata împotriva boieriului nostru pentru a întoarce de la el părţile din Tămăşăni pe care le stăpâneşte. Dar poate nu ştii că, în urma întâmplării cu Radu Irofti, cu Safta lui Andrei Nan şi a păcălelii slugerului, satul s-o adunat ieri sară la părintele Gheorghe şi că într-un glas s-o pus la cale ca Stan Făcăoariu să plece fără zăbavă la Ieşi, cu uricile satului pentru ca să le înfăţoşeze domniei şi să-i ceară punere de soroc spre judecarea pricinii. Ştii cât l-au năcăjit răzeşii pe boieriu cu judecăţile pe care le-au avut, până acuma, ce zdruncin şi cheltuială i-au pricinuit acele judecăţi. El se liniştise de vreo câţiva ani şi credea că o scăpat de judecăţi pentru totdeauna. Apoi o prins dragoste mare pentru acest loc şi ar fi mai bucuros să moară decât să-l părăsească. Eram de faţă când Spiridon vieriul i-o adus azi-dimineaţă veste despre hotărârile ce s-au luat la sfatul satului de asară. Slugerul o fost cuprins de o mânie groaznică şi o spus că ar da bucuros giumatate din ce are acelor care l-ar scapa de Stan Făcăoariu şi ar lua din mâinile răzeşilor hârtiile blastamate cu care ei îi fac lui atâtea supărări.

Zamfira răstălmăcea într-adins cuvintele slugerului care, precum am văzut mai sus, erau departe de a avea înţelesul acelor ce le povestea lui Ion: avea ea doară scopurile ei.

— Şi acuma, urmă ea, dacă nu eşti din cale-afară prost, ştii ce trebuie să faci ca să redobândeşti pe Catrina. Găseşte chip să mântui pe boier de Stan Făcăoariu şi de uricileră – zăşilor şi el n-a mai avea cum şi pentru ce să vândă pe Catrina. Ştii cât este de darnic slugerul când îi faci vreo mulţămire, chiar mică; ce n-ar face el pentru acel care l-ar mântui de nişte duşmani atât de supărăcioşi şi ar aduce în mâinile lui nişte hârtii a căror nimicire i-ar închezăşui pentru totdeauna liniştita stăpânire a moşiei.

— Dar, strigă Ion, vrei să fac moarte de om?

Zamfira îl privi cu dispreţ.

— Eu nu ţi-am zis cum să faci, răspunse ea după oarecare tăcere; asta este treaba ta. Dacă găseşti chip să mântui pe boieriu de Stan Făcăoariu şi dacă izbuteşti să pui mâna pe hârtii, nu este bine în privinţa slugerului pe care să-l ceri fără ca el să ţi-l deie. Pe tine te priveşte să club – zuieşti în ce chip îi aduce dorinţa lui la îndeplinire dacă vrei să te mai bucuri de Catrina. Dacă nu, s-or mai găsi poate şi alţii care să îndeplinească pofta boieriului; şi tu vei rămânea un prost şi nu-i mai vedea în veci pe Catrina care s-a strecura prin ietacele boierilor, frecându-i pe picioare, până ce a îmbătrâni şi s-a gârbovi.

Şi Zamfira sculându-se se îndreptă răpede spre curte fără a se mai uita înapoi. Ştia ea doară că sămânţa blastamată ce o azvârlise astfel i găsise în inima chinuită şi sângerată, dar salbatecă a robului, pământ prielnic şi roditor.

Capitolul XXVII – Punerea la cale a unei fapte de răzbunare

Dacă slugerul fusese pus în cunoştinţa celor vorbite şi hotărâte în adunarea de la părintele Gheorghe, la care luase parte satul, el nu putea să aibă nicio ştire despre cele puse la cale în altă întrunire, neasamanat mai mică, care se ţinuse într-aceeaşi sară, după ce se spărsese adunarea obştiei.

Vlad Catana, ajungând lângă cei doi fii ai lui Stan Făcăoariu, Mihai şi Neculai, în clipa în care aceştia ieşeau din ograda părintelui Gheorghe, îi zise încet:

— Veniţi după mine! şi apucase drumul la vale spre casa lui, iar ei se ţinură după dânsul.

Când ajunse aproape de poarta lui, cârni spre stânga, intră într-o curte părăsită cu gardul stricat, străbătu grădina din dosul acelei curţi, sări peste gard în ţarină; apoi după ce se încredinţă că flăcăii îl urmează, merse drept la muchia râpei de deasupra Pietrosului Mare unde se opri. În dreapta, în stânga, în dosul lui, dinaintea lui, până devale în pârău, locul era descoperit: nu se vedea nicio tufă.

Mihai şi cu Neculai ajungându-l în curând, Vlad se puse jos făcând semn tinerilor să şadă şi ei.

— Se vede ca ziua, zise el cu glasul înăbuşit, nu se poate apropia nimene fără ca să-l zărim de departe, totuşi ar fi bine să vorbim încet: lucrurile ce am să vi le spun nu trebuie auzite de alţii decât de voi.

Vă ştiu, urmă ungureanul, de băieţi inimoşi şi fără frică; ştiu că urâţi din suflet pe ciocoiul scârbos care o mâncat jumătate din moşia strămoşască, care vă jefuieşte pe fiecare zi, care este pe cale să vă râpească şi ce v-a mai rămas din pământurile voastre, care zilnic îşi bate joc de voi şi îşi face râs de nevestele şi de surorile voastre. Satul o hotărât mai adinioarea să pornească din nou judecată împotriva slugerului şi să trimata la Ieşi pe nenea Stan pentru a da domniei jalbă din partea obştiei. Domnul cel nou este drept şi ţine cu norodul; avem bună nădejde că vom căpăta de astă dată dreptate. Slugerul va fi silit să ni întoarcă pământurile ce ni le-a luat pe nedrept şi să se mute de pe locurile noastre. Dar prin asta nu ne mântuim de dânsul: domnia se schimbă necontenit şi judecăţile se deschid din nou la fiecare schimbare. Peste un an, mult peste doi sau trei, domnul drept şi milostiv de astăzi are să fie mazilit. De unde ştim noi că în locul lui nu vine altul, a cărui ureche să fie surdă la jălbile norodului şi plecată

numai la acele ale boierimii, să nu vie în scaun un domn la care Strilea şi cu rudele lui să aibă trecere mare? Slugerul cu bună seamă că va începe atunci din nou judecata, ni va da din nou ramaşi, şi noi vom fi siliţi să-i întoarcem pământurile şi venitul ce-l vom fi luat dintr-însele, afară de cheltuielile ce va trebui să le facem cu drumurile, de gloabă pentru paguba pricinuită şi de ciubote grele la oamenii domneşti.

— Dar atunci ce-i de făcut? întrebară într-un glas Mihai şi Neculai.

— Să desfiinţăm pricina răului, răspunse scurt Vlad.

— Cum? Să omorâm pe boieriu? întrebară flăcăii.

— Moartea unui ticălos, lacom, hrăpăreţ şi desfrânat ar cântări puţin pe lângă liniştea, închezeşluirea averii şi a cinstei unui sat întreg, zise Vlad cu hotărâre. Dar nu este nevoie să-l omorâm; ne putem mântui de dânsul şi într-alt feli!

— Cum? întrebară tinerii.

— Să punem mâna pe el şi să-l dăm pe sama unui cunoscut al meu, duşman de moarte al slugerului, căruia, după ce l-a lăsat sărac i-a necinstit şi muierea. Cunoscutul meu nu voieşte să ucidă pe sulgeriu, dar se îndatoreşte să-l ţie la loc ascuns şi să nu-i deie drumul până ce Strilea, pe lângă că-i va întoarce tot ce i-a luat, va da hârtie încredinţată cu blăstăm că toate dăniile ce le-a capătat, atât părintele său, banul Constantin, cât şi el însuşi nu sunt decât cumpărări meşteşugite şi că veniturile adunate ce le-a luat de pe aceste părţi cumpărate pe nedrept întrec cu mult banii cu care le-a cumpărat. Înţelegeţi voi că faţă de astfel i de hârtii rămân răsuflate nu numai dăniile ca fiind meşteşugite, dar şi cumpărăturile, căci dacă dăniile erau meşteşugite, slugerul nu era răzăş când a făcut cumpărăturile; şi, prin urmare, sunt răsuflate şi ele.

— Dar dacă slugerul nu iscăleşte hârtia sau arată pe urmă că o iscălit-o prin silă? întrebă Mihai Făcăoariu.

Vlad zâmbi.

— Asta este treaba cunoscutului meu. Dacă l-aţi

cunoaşte nu v-aţi îndoi că va scoate de la sulgeriu orice hârtie ar socoti de trebuinţă.

— Dar cine-i cunoscutul tău? întrebă iar Mihai.

— Am jurat să nu-i spun numele şi am jurat că nu-l va vedea niciunul din acei care mă vor ajuta să dau pe sulgeriu în mâinile lui.

— Da' cum să punem mâna pe boieriu? întrebă Neculai.

— Vă voi spune cum, răspunse Vlad scoţând din chimir o cruce de alamă galbănă, având săpata pe dânsa chipul Mântuitorului răstignit; dacă juraţi pe această cruce să nu destăinuiţi nici măcar la moartea voastră nimica din cele ce v-am spus până acuma, din cele ce le veţi auzi de acum înainte, din câte le veţi vedea făptuindu-se sau le veţi făptui voi înşivă în această lucrare, dacă vă legaţi să m-ascultaţi orbeşte, să îndepliniţi orbeşte orice vă voi poronci şi să nu vă daţi înapoi dinaintea nici unei primejdii.

Şi Vlad le întinse crucea: flăcăii se sfătuiră din ochi. Ei fusese crescuţi în simţirile celei mai înverşunate un împotriva Strileştilor; nu o dată auzise ei pe tatăl lor şi pe fraţii lui plănuind uciderea slugerului. Porniţi din firea lor spre fapte crude, ei n-ar fi stat multă vreme la gânduri nici pentru a se lega să ieie parte la uciderea slugerului, şi Vlad îi cerea doar numai să ajute la prinderea şi închiderea lui în loc teafăr. Amândoi puseră deodată mâna pe cruce.

— Jurăm să nu destăinuim nimica din câte le-am auzit şi le vom auzi, jurăm să tăcem despre toate câte le-om făptui sau le-om vedea făptuindu-se, aşa să-mi ajute Dumnezeu, zise încet şi răspicat Vlad.

Şi flăcăii, cu mâna pe cruce, rosteau la rândul lor fiecare din cuvintele ce ieşeau din gura ungureanului; iar după ce mântuiră jurământul fiecare din ei sărută crucea.

— Iaca planul ce l-am alcătuit cu cunoscutul meu, zise Vlad după ce vârî iar crucea în chimir. Slugerul merge acuma adesea de stă de vorbă cu Gavril sihastrul de la Poiana Prălii, nădăjduind că va izbuti să facă pe călugăr să-i dăruiască partea lui de moşie. Călugărul însă ţine cu noi

şi nici nu gândeşte să lipsească pe copiii frăţine-său de moştenirea ce li se cuvine. Dar el este şiret şi poarta pe sulgeriu cu nădejdea că-i va lăsa lui partea de moşie şi astfel capătă de la boieriu multe de ale hrănii şi de ale îmbrăcămintei, care tot la soră-sa merg. Slugerul merge la sihastru numai după prânz, singur, calare şi nu se întoarce înainte de asfinţitul soarelui, când pe drum nu se mai află nimene. Dacă ne-am aţinea tustrei în tufele deasupra podului de la Lăiţă, la cotitură, unde-i drumul strâmt de tot, ar fi lene, întinzând o frânghie de-a curmezişul drumului, între doi copaci, să-l doborâm la pământ cu cal cu tot. Slugerul pleacă de la călugăr totdeauna după asfinţitul soarelui; în locul unde vom întinde frânghia este întuneric chiar şi ziua; el nu va vedea frânghia şi chiar de ar vedea-o, cum vine el în umbletul cel mare, nu va avea vreme să oprească calul care, lovindu-se de frânghie, se va prăbuşi cu călăreţ cu tot la pământ. Atunci, înainte ca slugerul să poată să-şi revie în fire, vom tăbărî pe el şi – 1 vom lega burduf.

— Şi după ce l-om lega, întrebă Mihai, ce să facem cu dânsul?

— Avem să-l luăm binişor şi să-l ducem peste pârâul Pietrosul Mare, în fundul unei scursuri, unde îl vom lega de un copac cu un căluş în gură şi-i vom spune că îl lăsăm ca să moară de foame acolo sau ca să fie rupt de fiare. Bineînţăles că ne vom mânji cu funingine pe obraz ca să nu ne cunoască.

— Şi cunoscutul tău are să vie să-l dezlege? întrebă Mihai.

— Cunoscutul meu va fi aproape de noi, dar noi nu-l vom vedea; el va lasa să treacă câteva ceasuri de noapte, apoi se va face că trece pe lângă copacul de care va fi legat slugerul şi se va arata foarte mierat recunoscându-l.

— Şi-i va da drumul?

— Numai după ce slugerul îşi va pune iscălitura pe cartea cu blăstăm prin care recunoaşte că dăniile lui şi acele ale tătâne-său sunt meşteşugite, în faţa unui preut

care va iscăli şi el lângă sulgeriu.

— Dar de unde popa?

— Asta-i treaba cunoscutului meu; am toată nădejdea într-însul.

— Şi când să ne aţinem la Laiţă?

— Poate mână, poate poimâni, poate peste câteva zile: întâia oară când slugerul va veni la părintele Gavril. Cunoscutul meu are o ascunzătoare bună în apropiere de podul de la Laiţă, în care stă supus ziua întreagă. Voi, de acuma înainte, să urmăriţi pe sulgeriu în fiecare după-amiază şi, îndată ce veţi vedea că apucă drumul Prălii, să vă luaţi după dânsul. Eu voi păzi la prisaca mea de pe faţa Ciubotariului, drumul trece pe lângă ea şi slugerul nu poate să treacă nici la deal, nici la vale fără ca să prind de veste. Cum va trece, voi înştiinţa pe cunoscutul meu prin sămnul ştiut între noi şi voi merge să vă aştept de la deal pe pod.

— Dar dacă boieriul n-a fi singur, întrebă Neculai.

— Nu vom face nimica şi vom lasa treaba pe altă dată când va fi singur. Dar nu mă tem de asămene lucru, căci slugerului îi place să umble singur: el este un om blastamat, nu se teme de Dumnezeu, dar de oameni sau de primejdii şi mai puţin.

— Şi gloanţele lui nimereşte rândunica în zbor, zise Mihai.

— De va apuca să puie mâna pe pistoale înainte să fi tăbărât noi trei pe el, vai de pielea noastră, zise Neculai pe care numai la acel gând îl apucase fiorii.

— Doară avem şi noi puşti şi vom putea trage asupra lui dintre tufe, în dosul fiecăreia din ele va pândi câte unul din noi; cea mai depărtată dintr-însele este la zece stânjăni, iar cea mai apropietă la cinci stânjăni de drum. Dacă niciunul din noi nu-i meşter de puşcă ca slugerul, fiecare împuşcă iepurele în fuga mare: ce dracu', vom nimeri doară un om.

— Atunci tot se poate întâmpla să facem moarte de om? zise Neculai.

— Numai dacă s-ar întâmpla un lucru ce mi se pare cu neputinţă; adică dacă slugerul ar apuca să puie mâna pe pistoale înainte ca noi să ne fi aruncat asupra lui. La asămene întâmplare n-am avea ce să facem; trebuie să-l răpunem, căci de nu-l răpunem, sau ne împuşcă, sau ne bagă în ocna.

— Cu cese-ncarcăm puştile? întrebă Neculai.

— Cu praf şi cu haliciuri. Praf de puşcă aveţi?

— N-avem, răspunseră flăcăii.

— Vă voi da eu că am de cel mai bun, zise Vlad, precum şi poşte şi haliciuri. Voi avea la mine frânghii bune şi chiar funingine cu care să ne mânjim ca să nu ne cunoască boieriul.

Dar cu calul ce vom face? mai întrebă Mihai.

— Cunoscutul meu a avut grijă şi de asta: a pregătit o ascunzătoare pentru cal. Îndată ce vom fi dat pe sulgeriu pe mâna lui… pe mâna cunoscutului meu; şi Vlad îşi muşcă buzele pentru că fusese cât pe ce să scape numele acelui cunoscut, voi duce chiar eu calul în acel loc.

Mai bine de un ceas încă Vlad Catană răspunse la întrebările flăcăilor, şi îi lămuri, până în cele mai mici amănunte, partea ce aveau s-o îndeplinească în îndrăzneaţa faptă ce o pusese la cale cu tainicul lui cunoscut. Când cei trei tovarăşi se despărţiră pentru a se duce la casele lor, cucoşii cântase de mult de miazănoapte. Şi tustrei ardeau de nerăbdare să vadă sosind mai degrabă ceasul în care erau să puie mâna pe boieriul urât de ei, flăcăii în nădejdea să mântuie satul de el, Vlad în acea de a vedea învins şi smerit pe acel care-i făcuse atât de usturătoare batjocură.

Capitolul XXVIII – Când deasupra, când dedesubt

În dimineaţa zilei de miercuri slugerul se trezi fără chef; toată noaptea fusese năcăjit de acelaşi vis urât. Se vedea calare pe Daraban, înspre sară, şi o haită mare de

lupi flămânzi îl gonea, când în şesul Trotuşului, când prin poienele de pe faţa Pietrosului Mic, când pe drumul spre Poiana Prălii. El scotea în vis pistolul şi trăgea în lupi, dar în zadar loveau cremenile în oţel: nu ieşeau scânteie care s-aprindă praful din tigaie. Altă dată el uita să ridice cucoşul, astfel i că în zadar apasa pe trăgaci. Când se trezi în zori de ziuă, scăldat în nişte sudori răci, visa că tocmai când lupii îl ajunsese, la podul de la Laiţă, podul se prăbuşea sub povara lui şi sub acea a fiarelor şi căzeau cu toţii, unul peste altul, grămadă în pârău.

Dimineaţa fu dureroasă pentru ţigani: vezeteul şi cu unul din rândaşi se aleseră cu câte douăzeci şi cinci de nuiele, fiindcă caii nu i se părură slugerului destul de bine săcelaţi, nici grajdiul rânit în chip mulţămitor; cele două spălătoriţe cu câte cincisprezece, fiindcă venise târziu la treabă; iar sofragiul cu douăzeci şi cinci, fiindcă boieriul găsise o muscă în cafe. Zamfira fu suduită mai rău decât o ţigancă, pentru că antenaşul lui Patraşcan era descusut; slugerul se răsti chiar, pentru întâia oară, la Catrina care-i adusese alt brâu decât acel pe care îl ceruse. Înainte de amiază încălecă pe Şoarec, cutreieră şăsul unde se isprăvea cositul, în – torcându-se pe la vie unde, negăsind doagele vechi de pe la poloboacele risipite, din care urmau să se facă iar vase, destul de bine curăţite, croi pe Spiridon, de calare, cu câteva harapnice peste umere. Iar la prânz, părându-i aluatul de la plăcinta de carne prea gros, poronci să i se tragă douăzeci de bice lui Simion bucatariul care era de rând în bucătărie în acea zi.

După masă se lăsă pe pat, dar nu putu să adoarmă. După ce se-ntoarse, vreme de mai bine de un ceas, când pe coasta dreaptă, când pe cea stângă, bătu în palme, luă dulceţi şi cafe, apoi poronci să se puie şaua pe Daraban.

De obicei pleca pe la toacă, de astă dată ieşi pe poartă, îndreptându-se spre Poiana Prălii, cu un ceas mai devreme. Băieţii lui Stan Făcăoariu, deşi nu se aşteptau încă să-l vadă trecând, se învârteau prin curte: îndată ce zăriră pe sulgeriu puseră câteva merinde în traiste şi se luară după el. Vlad Catana dormea în coliba de la prisaca

lui; el nu auzi pe Strilea trecând, de-abie se trezi când sosiră cei doi flăcăi, care îi dădură de veste că slugerul trecuse spre Poiana Prălii. Ungureanul luă îndată de la părete un bucium neobişnuit de lung, de coajă de tei legată cu cercuri de coajă de cireş, ieşi afară şi scoase din bucium cinci sunete prelungite; apoi, după o scurtă tăcere, alte trei, puternice dar scurte şi, după altă tăcere, un sunet prelungit. Dădu din bucium în acelaşi chip de trei ori. Flăcăii se minunară de puterea sunetelor ce le scotea ungureanul: ele pătrunsese cu bună seamă. până în fundul văioagelor celor mai ascunse.

— Amarnic bucium, zise Neculai Făcăoariu; de unde-l ai, nene Vlade?

— De la cunoscutul de care v-am vorbit şi care mi l-a lăsat aici pentru ca, dând dintr-însul în chipul ce aţi văzut, să-i dau de ştire că slugerul a trecut la Poiana Prălii.

— Mergem să ne aţinem la Laiţă? întrebă Mihai.

— Da’ ce, vrei s-aştepţi acolo trei ceasuri şi mai bine? răspunse Vlad. Slugerul şade ceasuri întregi de vorbă cu călugărul, căutând să-i câştige bunăvoinţă. Îi cere sfaturi, îl pune să-i povestească despre cele ce-a văzut şi a auzit la Sfântul Munte şi la Ierusalim, îi povesteşte şi el ceea ce ştie despre părintele mitropolit şi despre părinţii episcopi. Călugărul cunoaşte prea bine scopurile slugerului, este hotărât să nu-i deie moşia şi, fiind răzăş din satul nostru, îl urăşte pe boieriu, dar se preface că inima îl trage către el şi că, în privinţa moşiei, stă la îndoială. Cătră cunoscutul meu vorbeşte deschis şi face haz mare de chipul în care îşi bate joc de sulgeriu. N-avem nevoie să ne grăbim, boieriul nu pleacă niciodată de la călugăr înainte de asfinţitul soarelui. Până la Laiţă nu-i decât o zvârlitură de băţ. Rămânem aici până când umbra celui carpăn va ajunge la gardul prisăcii; ne vom mânji pe faţă şi apoi, de vom pleca atunci, tot vom avea de aşteptat pe loc un ceas şi mai bine.

Vlad Catana se înşala: slugerul de astă dată nu stătu cu călugărul până la asfinţitul soarelui. O nelinişte, o îngrijire ce nu şi-o putea lămuri stăpânea pe Strilea şi-l

împiedica să stea pe loc. De astă dată nu găsea ce să spuie sihastrului şi asculta poveştile lui numai cu giumatate de ureche: gândul lui era aiure sau, mai bine zis, nicăiure. Nu trecuse încă ceasul de când era la sihăstrie când se sculă ca să plece. Sihastrul se încercă în toate chipurile să-l reţie; la urma urmei, când slugerul încălecase şi era să deie pinteni calului, se apropie de el şi îl întrebă dacă nu ar fi bine şi spre folosul lui ca actul de danie ce i l-ar face să fie iscălit şi de vlădica de Roman ca chiriarh al eparhiei.

În altă zi, o asămenea întrebare ar fi făcut pe sulgeriu să descalece îndată şi să stea de vorbă cu călugărul Gavril până după miezul nopţii. Şi de astă dată întrebarea îl făcu să tresară şi să scoată piciorul drept din scară, dar grija şi neliniştea de care era stăpânit învinseră stătea de pământ. Prinse iar cu piciorul scara ce o slobozise, se înţăpeni însă şi se mulţămi să răspundă călugărului că fără îndoială iscălitura vlădicăi ar fi de mare preţ pentru el şi că vor vorbi mai prelung despre această a doua zi, când va veni nesmintit la cuvioşia-sa; apoi dădu drumul calului care, de nerăbdare, bătea pământul cu copita dreaptă de dinainte. Străbătu în fugă drumul care despărţea sihăstria lui Gavril de Laiţă. Neliniştea crescându-i pe cât se apropia de podeţ, când ajunse acolo era să deie ca de obicei pinteni lui Daraban spre a-l face să zboare peste pod, dar o presimţire tainică îl făcu să arunce de astă dată o privire pătrunzătoare în bolta de verdeaţă care acoperea suişul dincolo de pod. În aceeaşi clipă o rază a soarelui care asfinţea în dosul plaiului dintre Şuşiţă şi Trotuş străbătu printre nouri şi arată slugerului, în chip lămurit, frânghia întinsă de-a curmezişul drumului. Mintea lui pricepu pe loc cursa ce i se întinsese şi, în aceeaşi clipă, se pregăti să iasă dintr-însa. Pe lângă că era un bărbat stăpân pe sine în faţa primejdiei, Strilea – precum am arătat – avea, şi cu drept cuvânt, nume de călăreţ neîntrecut; apoi Daraban era cel mai bine învăţat din caii lui, deprins să îndeplinească mişcările cele mai grele sub îndemnul mânii, a genunchilor şi a pulpelor stăpânului, şi chiar să asculte de cuvântul lui.

Deşi, când ochii slugerului zăriră frânghia el se afla de abia la şăse stânjeni de dânsa, izbuti să facă ca calul, îndată ce sări peste pod, să se oprească deodată, ca şi cum i s-ar fi înfipt picioarele în pământ, la o palmă de frânghie. În aceeaşi clipă el sărea gios, scotea pistoalele din teaca ce o purta subsuoară şi, dând un şuier uşor dar prelungit, se pitulea la pământ lângă o tufă mică care creştea pe marginea, ridicată de o palmă şi giumatate, a drumului. La auzul şuierului, Daraban se culcă jos în drum, iar slugerul trase încet oţelele pistoalelor. Nu se auzi niciun zgomot. După o bucată de vreme, slugerul scoase pălăria, o puse pe pistolul ce-l ţinea în mână şi o ridică încet în vârful tutei în dosul căreia se afla.

Atunci se auzi glasul lui Vlad Catana care striga:

— Foc, măi!

Dar puştile ce se găseau în mâinile ţăranilor noştri din a doua giumatate a veacului al optsprezecelea erau adesea mai primejdioase pentru acei ce le întrebuinţau decât pentru vânatul sau duşmanul împotriva căruia se îndreptau. Puştile lui Vlad şi a lui Neculai scapărară, numai acea a lui Mihai luă foc şi încărcătura ei, ciuruind pălăria slugerului, o făcu să zboare până pe pod, iar glasul lui Strilea se auzi zicând:

— Valeu! m-au omorât tălharii!

La auzul acestor cuvinte, Vlad şi cu cei doi tovarăşi ai lui ieşiră din tufe şi se răpeziră la drum. Dar nu făcuse trei paşi când văzură în faţa lor, cu capul gol, dar în picioare, pe sulgeriu care le strigă cu un glas liniştit, dar puternic, de om sănătos:

— Acel ce va face un pas, înainte sau înapoi, este un om mort!

Şi, într-adevăr, gura pistolului cumplit, care nu ştia ce este să deie greş, era îndreptată asupra lor de un braţ care ştiau bine că nu tremură, iar în mâna stângă era alt pistol cu cucoşul tras.

Vlad Catana era un bărbat fără frică, care se uitase de multe ori în ochii morţii fără ca vreo clipă de slăbiciune

să-l fi ademenit să deie înapoi. Dar acuma orice mişcare însămna moartea neîndoielnică şi fără folos. Ungureanul se opri pe loc; cei doi flăcăi încremenise şi ei.

— Azvârliţi puştile, răpede, răpede, strigă slugerul, urmând să ţie pistolul îndreptat asupra lui Catana.

Puştile fură aruncate la pământ.

Apoi fără a-i pierde din ochi, Strilea şuieră iar trăgănat de două ori şi Daraban, care până atunci rămăsese nemişcat la pământ, se ridică în picioare, mirosi frânghia apoi, sărind peste dânsa, urmă pe stăpânul lui care o înconjurase.

Cei trei tovarăşi o porniră înainte, urmaţi la şase paşi de sulgeriu, care în fiecare mână ţinea câte un pistol cu oţelile întinse.

În câteva minute ei străbătură astfel Poiana Călugărului şi ajunseră la lungul pripor care duce în pârâul Pietrosului Mare, numit Priporul cel Mare, în dreapta şi în stânga căruia se ridica o ţâhlă deasă.

— Încet aici, strigă slugerul, după ce începură să sco – boare, să nu vă faceţi că căderi jos şi să nu cerce vrunul să scăpe în ţihlă: glontele meu va fi mai iute decât dânsul. Mergeţi în şir, unul lângă altul. Nu vă…

Slugerul nu isprăvi; o povară cumplită căzu pe spinarea lui şi-l doborî la pământ, apoi două lovituri grozave, pe încheieturile braţelor, îl făcură să scape pistoalele. Un glas răguşit, care îl recunoscu ca fiind acel al lui Niţă Şchiopul, strigă:

— Măi proştilor, întoarceţi-vă şi puneţi mâna pe pistoale, că v-am mântuit eu de nevoia în care vă vârâse prostia voastră.

Cunoscutul despre care Catana vorbise flăcăilor nu era altul decât Niţă Şchiopul, care, îndată ce-şi văzuse rana tămăduită, venise [să] s-aşăze într-un bârlog de urs părăsit din Pârâul Lăcătuşului, spre a aduce la îndeplinire răzbunarea ce o jurase slugerului şi o copsese în inima lui în tot timpul în care rana îl ţinuse pe coaste. Când Niţă după ce destăinuise sihastrului Gavril, rudei sale, scopurile

lui şi-i ceruse un tovarăş îndrăzneţ şi de încredere care să-l ajute în îndeplinirea lor, călugărul îi numise îndată pe Vlad Ungureanu, cunoscut ca bărbat îndrăzneţ şi urând de moarte pe sulgeriu. Puşi faţă în faţă, ei se-nţelesese de la cele dintâi cuvinte şi am văzut cum ura lor urzise planul care puse viaţa slugerului Mihalache în mâinile Şchiopului.

Acesta aştepta în ascunzătoarea care se afla deasupra Priporului celui Mare ca Catana să-i deie de ştire că slugerul este în mâna lor. Auzind împuşcătura, el venise răpede până în marginea poienii şi privise cum Strilea silea pe cei trei tovarăşi să lepede armele, cum îi cunoscuse şi-i pornise la vale. Şchiopul se dădu în marginea drumului care scobora priporul, unde se pituli în tufe, şi când slugerul trecu lângă el, sări în spinarea lui trântindu-l la pământ şi silindu-l să lese pistoalele din mână.

Capitolul XXIX – În care vedem pe sulgeriu căzut într-o primejdie grozavă

Ungureanul şi cei doi flăcăi, întorcându-se şi văzând pe sulgeriu întins la pământ cu mâinile goale şi cu Şchiopul în spinare, dădură un strigăt de bucurie şi alergară îndată la el. Catana se grăbi să ridice pistoalele, să îi lase cucoaşele în jos şi să le puie în brâu.

— Dar proşti mai sunteţi, zise Şchiopul. De nu aveam eu grijă să rămân aproape de voi, vă ducea ciocoiul la spânzurătoare cum se duc mieii la salhana. Dar să lăsăm vorba şi să ne apucăm de treabă; aveţi frânghii?

— Cum nu, răspunse Catana, am prea destulă, şi începu să desfăşoare o frânghie de cânepă, subţire dar sănătoasă, ce o purta sub chimir.

Slugerul, din clipa în care Şchiopul îl doborâse la pământ sub povara şi puterea lui cumplită, rămăsese neclintit. Ştia că puterea Şchiopului era neasamanat mai mare decât a lui şi nici nu-i trecu prin gând să se puie cu dânsa: pricepea că numai de la agerimea minţii lui putea

să-i vie scăpare de primejdia în care căzuse.

— Legaţi-i întâi mâna dreaptă, aşa, poronci Niţă, acuma acea stângă cu alt capăt de frânghie, bine! Acuma, urmă el, ridicându-se de pe sulgeriu spre a lasa partea de la brâu în sus a acestuia slobodă, aduceţi-i braţele la spinare şi-i încrucişăţi mâinile, bine! Încrucişăţi frânghiile împrejurul mâinilor, aşa! Luaţi hamgerul din brâu că nu are să mai aibă ce să facă cu el şi daţi-mi-l să-l aşez sub chimirul meu. Acuma învârtiţi capetele frânghiilor împrejurul mijlocului şi le legaţi dinapoi; luaţi sama la nod, aşa! Luaţi alte frânghii! Înnodaţi-le împrejurul gleznelor şi le încrucişăţi bine; aşa! Faceţi un nod ţeapăn; bine! mai aveţi frânghii? Încă un capăt? Ajunge. Legaţi-i bine genunchii! Şi acuma, zise el sculându-se în picioare şi scoţând din brâu un fel de ghem, făcut din fân cusut într-o petecă, de la care atârnau două curele înguste dar groase, întoarceţi pe cinstitul boieriu cu faţa în sus şi-i puneţi acest căluş în gură. Este acelaşi care o fost în gura lui Jinga când l-am legat de copac în fundul pârăului, sub Carecna. Mi l-o adus înapoi moşneagul care păzeşte acolo bordeiul meu. O astupat gura mocanului, va astupa şi pe acea a boieriului.

Slugerul, care urmă să tacă şi să rămâie nemişcat, deschise singur gura şi lăsă să i se puie şi să se lege căluşul fără a face vreo mişcare.

— Bine! zise Niţă când văzu căluşul legat, acuma luaţi pe boieriu şi mi-l răzămaţi de cel carpăn.

Şi când poronca lui fu îndeplinită, Şchiopul veni în faţa slugerului, îl privi câtva drept în ochi cu un zâmbet crud, apoi îşi scoase pălăria şi se închină.

— Mă închin dumitale cu multă plecăciune, cucoane Mihalache, zise el; s-o întors roata norocului: astăzi eu sunt sus şi dumneata eşti gios. Viaţa dumitale este în mâinile mele; am să mă gândesc acuma cum să ţi-o ieu. Înjunghia-te-voi ca pe un mascur? Trage-te-voi în ţapă şi frigi-te-voi ca pe un cârlan? Spânzura-te-voi de vreun nuc mare din livada bătrânească care mi-ai râpit-o?

Şi Şchiopul se uita drept în ochii slugerului cu nădejde să-i vadă holbaţi de groază. Dar acei ochi priveau drept în ochii lui, fără nicio frică, aproape cu dispreţ.

— Crezi că nu voi îndrăzni, urmă cu ciudă Şchiopul; dar vei vedea tu cât plăteşte nădejdea ta! Hai, flăcăilor, zise el întorcându-se către cei doi Făcăureşti, mergeţi răpede de aduceţi puştile voastre şi pe acea a lui Vlad şi apoi vom duce pe boieriu la curtea în care are să mâie astă-noapte.

Flăcăii ducându-se să ieie puştile, Şchiopul făcu semn lui Vlad să-l urmeze la câţiva paşi de locul unde zăcea legat slugerul. Se opri la o depărtare de la care Strilea nu putea să-i audă, dar de unde nu-l pierdeau din ochi.

— Mult mi-aţi stricat prin faptul că n-aţi fost în stare să mi-l aduceţi legat la locul ce ţi-l însemnasem, zise Niţă. Nu mai pot tăgădui de acuma înainte că eu am pus la cale tot planul. Aş omorî pe sulgeriu fără a mai sta mult la gânduri, dar atunci nu pot capăta de la dânsul hârtiile prin care el mărturiseşte că dăniile sunt făcute cu meşteşug şi că-mi întoarce moşia ce o luat-o de la părinţii mei. Trebuie ca până mână să chibzuiesc alt plan.

Flăcăii, urmă el apoi după o scurtă tăcere, să se ducă acasă la ei. Iar tu să iei calul şi să-l duci la locul ce-l ştii; apoi du-te la prisacă şi aşteaptă să vin eu, la tine sau să te chem eu devale, la căprărie.

— Spuneai mai adinioarea că avem să ducem undeva pe boieriu, zise Catana.

— Mi-am schimbat gândul; slugerul este de făptură sprintenă, şi braţele mele sunt destul de voinice pentru a duce doi ca dânsul, răspunse Şchiopul.

Însă temeiul adevărat, dar nemărturisit, pentru care Şchiopul lasa pe cei trei tovarăşi pe loc era că nu voia să îi destăinuiască ascunzătoarea în care hotărâse să ducă pe sulgeriu şi care-i slujea şi lui de adăpost.

Flăcăii se văzură venind răpede spre ei cu puştile şi cuţitele în mâini; Şchiopul urmat de Vlad se apropie iar de Strilea.

— Voi, zise el flăcăilor, duceţi-vă în sat şi mână să aflaţi tot ce se povesteşte la curte şi în sat despre faptul că boieriul nu s-o întors acasă şi unul din voi să vie s-aducă lui Vlad, la prisaca lui, ştirile ce le-a fi adunat. El ştie cum trebuie să mă cheme dacă are trebuinţă să mă vadă. Şi acuma să priviţi cum duce un mojic ca mine coşcogemite boieriu.

Zicând aceste cuvinte, Şchiopul luă de la Vlad pistoalele slugerului, le puse în brâu, se plecă, apucă cu dreapta frânghia care lega mijlocul lui Strilea şi, ridicându-l parc-ar fi fost o pană, îl puse cu faţa în jos, pe umărul drept. Apoi, mai strigând celor trei tovarăşi un:

— Să ne vedem cu bine! intră în ţihla de la deal de drum, îndreptându-se tot la deal.

Noaptea căzuse de tot şi în ţihlă era întuneric beznă; dar Şchiopul cunoştea bine calea adăpostului unde ducea pe sulgeriu şi nu stătu nici măcar o clipă la îndoială asupra drumului ce avea să-l apuce. De la un loc ţihla se rărea şi copacii se făceau din ce în ce mai groşi: apucă la dreapta prin acest luminiş, pe un picior, şi îl urmă până devale în pârâul Lăcătuşului, unde ţihla se făcea iar deasă. De acolo urmă tot pârâul la deal, printr-o desime alcătuită dintr-un nuieliş de carpeni şi de aluni, amestecaţi cu tufe de zmeură şi cu vie salbatecă care, împreună cu suişul răpede, îngreuiau mersul din ce în ce.

În sfârşit, Şchiopul se opri şi şuieră de trei ori, de două ori prelungit şi a treia oară scurt, şi îndată se auziră trei şuierături la fel. Şchiopul răspunzând acuma prin alte trei, scurte tustrele, se auzi scăpărând, apoi sfâşiitul unui fitil şi, jos, la pământ dinaintea lui, la mal, se văzu o lumină.

— Aici eşti, Anico? întrebă Şchiopul.

— Aici, bădiţă, răspunse un glas de femeie.

Atunci Şchiopul puse jos la pământ pe sulgeriu şi se puse şi el pe pântece: obrazul lui se găsea acuma dinaintea unei deschizături înaltă de două palme şi lată de trei, din care ieşea lumina. În faţa lui, în deschizătură, se ţinea pe

brânci Anica cu o opaiţă în mână.

— Anico, ţi-am adus un berbec de soi, zise Şchiopul, le-l şi-l trage în bârlog.

Şi, zicând aceste cuvinte, luă iar pe sulgeriu, ţinându-l de astă dată cu faţa în sus, şi-l împinse cât mai înainte putu în acel feli de gârlici îngust, prin care întrai în bârlog. Anica, dându-se înapoi, puse mâna pe frânghia care înconjura mijlocul lui Strilea şi, trăgând de dânsa, îl trase spre ea; iar Şchiopul se grăbi să intre şi el în bortă. Dincolo de gârliciul lung de şase palme te aflai într-un feli de peşteră, înaltă de un stat de om voinic, lungă şi lată de vreo douăsprezece palme, în păreţii căreia se vedeau gurile mai multor înfundături. Adăpostul Şchiopului nu era decât un bârlog mare de urs, pe care hoţul îl făcuse, cu câteva lovituri de cazma, mai încăpător şi, mai ales, mai înalt. Se aşazăse aici de o săptămână cu ibovnica lui.

— Ai văzut ce berbec voinic ţi-am adus? zise Şchiopul când se găsi în picioare lângă Anica.

Şi luându-i opaiţa din mână o plecă asupra feţei lui Strilea.

— Maică Preacurată! îi slugerul Mihalache, strigă Anica îngălbenind când îl zări.

— Chiar el este, zise Şchiopul, numai de astă dată nu-i fudul şi poate că nu se mai gândeşte să te ducă în tufe. Dar ia să-i scoatem căluşul din gură, să vedem cum vorbeşte un boieriu când nu are apă la moara lui. Ţine opaiţa!

Şi Şchiopul, plecându-se asupra lui Strilea, îl apucă, îl ridică, îl răzămă cu spinarea de părete şi apoi îi scoase căluşul din: gură.

Deşi era legat burduf, slugerul tresărise când auzise pe Şchiopu rostind pentru întâia oară numele Anicăi în faţa intrării bârlogului. Cu toate păcatele lui Strilea, el era un bărbat în toată puterea cuvântului; nu numai că nu ştia ce este frica, dar iubea primejdia pentru plăcerea să se lupte cu ea şi s-o biruiască. Într-însul era înrădăcinată credinţa că el este menit să iasă teafăr din orice primejdie, oricât

de cumplită, în care l-ar fi împins întâmplarea, şi cu cât era primejdia mai mare, cu atâta o privea mai liniştit în faţă şi pândea cu mai mult sânge rece prilejul să iasă dintr-însa.

De când se văzuse căzut în puterea hoţului, nu-şi ascunsese măcar o clipă mărimea cumpenei în care se afla: îşi dădea seamă de ura ce o avea Şchiopul împotriva lui, ştia cât de răutăcios şi de crud era hoţul. Dar din capul locului păstra credinţa că va ieşi nevatamat din mâinile lui. Faptul că Anica întovărăşea pe Niţă dădu o nouă putere acestei credinţi. Anica dovedise doar slugerului la Carecna, în chip neîndoielnic pentru el, că el îi farmacase ochii, îi cucerise mintea şi-i îmbatase simţurile. Ea îl rugase chiar atunci s-o ieie la dânsul, s-o scăpe de Niţă care acuma, după ce făcuse cunoştinţa slugerului, îi părea varvar şi mojic, o făcea să ducă o viaţă salbatecă şi plină de primejdii, dar pe care nu îndrăznea să-l părăsească fiindcă se temea să n-o omoare. Strilea nu se mai îndoia acuma deloc că scăparea era aproape.

— Ei, ce mai zici, cucoane Mihalache; mi se pare că nu eşti prea bucuros de întâlnirea cu mine? zise Şchiopul după ce-i scoase căluşul din gură.

— N-am pentru ce să fiu multă mit, răspunse slugerul uitându-se liniştit drept în ochii hoţului.

— Am să te fac să plăteşti amar răul ce mi l-ai făcut.

— Eu nu ţi-am făcut niciun rău, ci, dimpotrivă, mult bine, zise slugerul cu aceeaşi linişte. Te-am prins cu nişte cai furaţi şi te-am scăpat de spânzurătoarea care te aştepta pentru furtul cailor şi pentru omorârea bietului Petrea.

— Dar cu ce preţ? întrebă hoţul.

— Găseşti poate, răspunse slugerul, că viaţa ta nu face cât pământul care mi l-ai vândut pentru şăizeci de lei? apoi pe vornicul Dumitrache cine l-o făcut să te ierte, oare nu eu?

— Dacă nu te amestecai în trebile mele, eu rămâneam şi cu pământul, şi cu caii; eram acuma om cu stare, zise Şchiopul. Dar batjocura care ţi-ai făcut-o cu

Anica, crezi oare că ţi-o iert? Crezi oare că vei scapa cu viaţă din mâinile mele?

— N-am nicio grijă pentru viaţa mea, răspunse liniştit slugerul; voi ieşi cu desăvârşire teafăr din mâinile tale.

— Şi de ce mă crezi atât de prost? întrebă Şchiopul.

— Prost ai fi dacă te-ai atinge de mine, răspunse slugerul.

— Şi pentru ce? mai întrebă hoţul. Nebun aş fi dacă m-aş lepada de răzbunarea ce trebuie s-o ieu asupra ta şi dacă nu m-aş folosi de prilejul ce-l am să-mi întorc paguba de la preţul cailor celor de preţ ce-i duceam grofului Apoi şi de la vânzarea răzeşiei.

— Nebun ai fi, răspunse liniştit slugerul, dacă te-ai atinge de un fir de păr din capul meu. Sunt om de neam, înrudit cu toată boierimea ţării; pieirea mea ar aduce pe aceste locuri o oaste întreagă de oameni domneşti, care ar cutriera toate cărările şi nu s-ar linişti până ce nu ar cerceta toate împrejurările acestei pieiri. N-ar rămânea răzăş necăznit în sat şi cu bună seamă că ticălosul de călugăr, care prin toate mijloacele s-o încercat să mă facă să întârzii la el, ar fi cercetat şi silit să spuie adevărul.

Şchiopul se uită la el fără a răspunde deocamdată şi în privirea lui se oglindea o ură salbatecă şi neîmpacată. După oareşicare tăcere, el zise scurt:

— Aşa crezi tu; eu însă cred altfeli. Om vedea în curând cine are dreptate. Mână dimineaţă om mai vorbi; până atunci să mâncăm şi să ne odihnim.

La păretele bârlogului opus acelui de care era razamat slugerul, se vedea un aşternut gros de cetină şi de fân pe care erau aşternute nişte cergi asupra cărora erau aşezate, chiar la părete, doi saci umpluţi cu fân şi care erau meniţi să slujască drept perine. Alături de acest culcuş era o înfundătură în care intră Anica pentru ca să iasă în curând dintr-însa cu o pâne, o bucată de bujăniţă de cerb afumată, o ploscă de lemn şi o ulcică de lut în mână.

— Deşi eşti boieriu, zise Şchiopul slugerului, ai s-aştepţi să mâncăm noi, ţăranii, şi apoi ţi-om face parte şi

ţie.

Şi, zicând aceste cuvinte, el se aşează pe culcuş, făcu sămn Anicăi să se puie lângă el, scoase un cuţit din brâu, îşi tăie întâi o bucată de pâine, pe urmă o fălie mare şi groasă de bujăniţă, apoi, după ce dădu cuţitul Anicăi spre a-şi face parte şi ea, începu să muşte răpede şi cu lăcomie, când din pâne, când din carne, fără a scoate un cuvânt. Din când în când se oprea pentru a lua plosca, a varsă dintr-însa vin în ulcica pe care o deşarta dintr-odată, silind pe Anica să beie şi ea câte puţin.

După ce îşi astâmpără foamea, Şchiopul zise Anicăi:

— Du-i mâncare şi boieriului, numai de i-a fi rămas poftă.

— Cum nu, răspunse slugerul cu glasul liniştit, aproape vesel, mi-i foame chiar cum se cade. Fă bine, Anico, şi-mi taie o bucată bună de bujăniţă, că tare îmi place.

— Om vedea noi de ţi-a mai fi foame mână, morocăni cu ciudă, între dinţi, Şchiopul.

Anica tăie o bucată de pâine şi alta de bujăniţă şi le duse slugerului.

— Da cum dracu’ am să mănânc eu cu mâinile legate, întrebă pe Anica Strilea râzând; ai de gând să tai tu bucăţele mici şi să mi le vâri în gură?

— Dezleagă-i mâinile şi braţele, Anico, zise Şchiopul care tocmai atunci îşi umplea luleaua cu tiutiun, l-oi lega eu iar după ce-a fi mâncat.

Anica îngenunche lângă Strilea şi, cu mare greu, izbuti să desfacă nodurile care legau braţele şi mâinile slugerului. Se uită de mai multe ori, pe furiş, în ochii lui Strilea, şi privirea ei îi zicea atunci lămurit că-l iubeşte. Iar când Niţă intră în înfundătura de lângă pat pentru ca să scoată dintr-însa o bucată de iască, ea îi şopti răpede la ureche:

— Nu te teme, te-oi ajuta eu; dar taci, nu răspunde.

Braţele şi mâinile slugerului erau acuma slobode, însă înţepenite; numai după ce făcu cu degetele mai multe

mişcări, putu să apuce mâncarea într-însele.

— N-aţi putea, zise el, să-mi daţi un briceag cât de mic ca să tai bujăniţă bucăţele?

Anica îi aduse un briceag şi o ulcică de vin, iar slugerul începu să mănânce cu poftă, făcând să dispară în curând şi pâinea, şi bujăniţă, apoi goli ulcica până la cea de pe urmă picătură.

— Bună mai era bujăniţă, zise el, şi halal de gospodina care a făcut-o. Acuma aş vra şi eu să te cinstesc cu un lucru bun şi, băgând mâna în brâu, scoase dintr-însul o pungă de piele cu tiutiun.

— Ia gustă din acest tiutiun care vine de-a dreptul din Ţarigrad: nici vodă nu bea mai bun, şi întinse hoţului punga. Cred că mi-i lasa şi pe mine să-mi umplu un ciubuc, şi totodată scoase ciubucul de drum de sub chimir.

Hoţul făcu semn Anicăi care veni la sulgeriu, luă punga cu tiutiun şi o duse lui Niţă care scoase dintr-însa cât îi trebui spre a-şi umple luleaua care se isprăvise, după ce mai întâi o curaţi. Apoi, după ce aprinse o bucată de iască pe care o vârî în lulea, dădu punga înapoi Anicăi zicându-i:

— Du tiutiunul boieriului ca să-şi umple ciubucul; nu vreau să-i stric hatârul că n-are să mai tragă multe ciubuce de acuma înainte.

— Fie multe, fie puţine, zise slugerul, după ce Anica îi aduse o bucată de iască aprinsă şi el o vârî în lulea, numai să nu ţie mai puţin gustoase decât acel care-l beu acuma; şi zicând aceste cuvinte, slobozi pe nări un adevărat nour de fum.

Capitolul XXX – În care vedem săvârşindu-se fapte îndrăzneţe şi grele

Şchiopul nu hotărâse încă deloc chipul în care avea să se răzbune împotriva slugerului. Nu resimţea atât de mult paguba ce i-o pricinuise luându-i înapoi caii furaţi sau pierderea răzeşiei părinteşti ca faptul că slugerul îl

învinsese prin – tr-o deşteptăciune şi o îndrăzneală mai mare, mai de seamă; apoi îi ardea inima batjocura ce şi-o făcuse Strilea cu Anica. Hoţul având o fire salbatecă şi crudă se purta într-adevăr adesea în chip varvar cu aceasta, dar o iubea cu patimă şi cu o grozavă gelozie. Voia înainte de toate să-nvingă pe sulgeriu, să s-arăte mai deştept, mai îndrăzneţ, mai meşter decât el, să-l vadă la picioarele lui, cerşindu-i mila. Voia să-i facă rău, să-i sfâşie inima, să-i pricinuiască pagubă, dar nu era hotărât în ce chip. Să-l silească să-i întoarcă pământul? Nu ţinea la pământ. Să-i ieie bani mulţi? Ştia că slugerul n-avea de unde să-i deie. Spusese el lui Vlad Catana că are de gând să silească pe boieriu să deie la mâna răzeşilor un zapis prin care ar fi recunoscut că toate dăniile făcute banului Constantin şi lui sunt meşteşugite, că ele sunt numai vânzări ascunse, dar aceste erau spuse ca să dobândească ajutorul lui Vlad şi al răzeşilor. Puţin îi pasa lui de gâlcevile dintre sulgeriu şi răzeşi, pe care nu-i putea suferi, căcină – neştii şi Făcăureştii se purtase totdeauna faţă de el cu dispreţ şi cu bănuială. Apoi el ştia bine că orice hârtie iscălită de sulgeriu în chip silit şi sub imboldul unor ameninţări nu putea să aibă niciun preţ şi că ar fi rămas răsuflată în urma jălbii lui, sau, el murind, în urma acelei a clironomilor lui. Până atunci Şchiopul nu avuse în vedere decât învingerea lui Strilea; dar acuma, când îl avea în mână, trebuia să se hotărască ce va face cu el.

Se aştepta să-l vadă îngrozit şi smerit, dar iaca că slugerul se arata liniştit, plin de sânge rece, aproape nepăsător şi vesel, zădărând astfel ura hoţului. Şi acea ură îi spunea în acea clipă că din încurcătura în care a intrat nu poate ieşi decât omorând pe sulgeriu şi făcându-se nevăzut cât mai curând. Doară afară de Vlad Catana, de cei doi băieţi ai Făcăoariului şi de călugărul Gavril nu-l văzuse nimene pe hotarul Tămăşanilor. Prepusul nu putea să cadă decât pe duşmanii din toate zilele ai slugerului, pe răzeşi. Date fiind împrejurările în fiinţă, orice ar spune sihastrul, Vlad sau băieţii Făcăureşti nu putea să aibă sorţi de credinţă: tot de răzeşi avea să se lege dreptatea

domnească, şi el, Şchiopul, avea să rămâie nesupărat. Pe când deci slugerul trăgea cu poftă fumul mirositor al tiutiunului în piept pentru ca să-l sloboadă pe urmă pe gură şi pe nări, Niţă hotărî moartea prinsului său. O clipă avuse de gând să-l ucidă chiar atunci, înjunghiindu-l cu chiar hamgerul lui, dar îşi schimbă gândul îndată. N-avea să ucidă pe sulgeriu aici în bârlog, ci în nişte tufe, nu departe de drum, şi trebuia să-l înjunghie cu un cuţit luat de la vreun răzăş, ca să cadă prepusul pe acel răzăş, şi îşi aduse aminte că în coliba de la prisaca lui Vlad Catana văzuse un cosor îndoit, mare şi ascuţit ca un brici. Se hotărî să meargă de dimineaţă la prisaca lui Vlad şi să puie mâna pe acel cosor. Dar deodată se hotărî să nu îngăduie pe sulgeriu să doarmă liniştit în noaptea care avea să fie cea de pe urmă a vieţii lui.

— Anico, zise el, ia mai ia din fânul care este strâns în cea înfundătură şi fă-i un aşternut bun boieriului ca să doarmă boiereşte, pe moale, astă noapte când se culcă viu pentru cea de pe urmă oară.

Pe când Anica dispărea în înfundătură, slugerul, care isprăvise ciubucul, scutură liniştit cenuşa din lulea pe unghia degetului celui mare de la mâna stângă, aşează ciubucul între chimir şi brâul de şal, apoi zise:

— Îţi mulţămesc pentru bunăvoinţă ce mi-o arăţi; sunt ostenit şi am de gând să fac cinste patului ce, cu atâta bunătate, mi-l pui astă noapte la îndemână, mai multă cinste chiar decât socoţi şi decât ţi-ar plăcea. Apoi, la rândul meu, îţi făgăduiesc pe mână noapte, în beciul meu, un pat şi mai bun, numai mă tem că vei gusta pe el o odihnă cam proastă.

— Eu, mână, în beciul tău! strigă Niţă; dar, adaose el, sărind în picioare şi răpezindu-se spre sulgeriu, ce tot scotoceşti tu în brâul tău?

— Moartea ta, răspunse slugerul, scoţând răpede din brâu cu dreapta un pistolaş, o adevărată jucărie cu strat de argint şi cu ţevie lungă de cinci degete, al cărui cucoş era ridicat şi apăsă totodată pe trăgaci.

Se auzi o detunătură şi Niţă, atins în mijlocul pântecelui, căzu la pământ, cu faţa în jos, la doi paşi de sulgeriu. Tocmai atunci ieşea din înfundătură Anica cu o legătură de fân în mână; spaima cea mai cumplită se oglindea în ochii ei.

— Vină răpede, Anico, de-mi dezleagă picioarele, îi strigă slugerul.

Femeia aruncă fânul din braţe şi veni să-ngenunche lângă el; dar era atât de spărietă încât degetele ei nu fură în stare să dezlege nodurile. Însă slugerul, dând atunci de briceagul cu care tăiese bujăniţă şi care rămăsese lângă el, tăie răpede frânghia în mai multe locuri. Cu greu se ridică în picioare şi putu face vreo câţiva paşi.

Niţă, care căzuse fără a zice un cuvânt şi rămăsese nemişcat, începu să geamă şi făcu o mişcare cu braţele. Slugerul apucă răpede pistoalele lui, pe care Niţă le scosese din brâu înainte să înceapă să mănânce şi le pusese lângă el pe culcuşul pe care se aşazăse.

— Hoţul îi rănit de moarte, dar încă nu-i mort, zise Strilea trăgând oţelile; în grabă, când o sărit asupra mea, n-am putut ţinti la cap sau la inimă, ci am tras în mijlocul trupului.

Anica, care stătea nemişcată în picioare lângă locul unde şăzuse legat sulgeriu, îi arătă cu mâna un şi voi subţire de sânge care ieşea de sub trupul hoţului.

— O, l-am lovit bine, zise slugerul; de acuma nu mai trăieşte. Pistolaşud meu este ghintuit şi glonţişorul lui străbate, la douăzeci de paşi, o scândură de stejar de două degete. Ce cuminte am fost că l-am luat astăzi când am plecat şi ce noroc că ei nu s-au gândit să mă caute în chimir. Fără de el era greu de mine. Numai de la ajutorul tău atârna scăparea mea. Îndată ce mi-ai dezlegat mâinile ca să mănânc, am ştiut că sunt scăpat şi că ţin viaţa hoţului în mâinile mele. Apoi am văzut îndată că tu ţii cu mine şi mare nădejde datu-mi-au privirile şi şoaptele tale; n-am să te uit pe tine niciodată şi, păşind spre dânsa, slugerul o cuprinse în braţe şi o sărută de mai multe ori.

Un geamăt mai prelungit ce-l dădu Niţă îl făcu să-i deie drumul şi să se uite cu bagare de seamă la hoţ, care rămânea întins la pământ cu faţa în jos, cu braţul stâng întins, cu braţul drept îndoit sub trup. Dar această privelişte nu stârni jalea slugerului, ci-i mări bucuria că ieşise, prin iscusinţa şi stăpânirea lui pe sine, pentru a doua oară în aceeaşi zi, din cumplita primejdie ce i-o pregătise duşmanii lui; slugerul era bucuros şi mândru de el. El cuprinse din nou pe Anica în braţe şi reîncepu s-o sărute în chip zgomotos.

Pentru a doua oară Niţă dădu un lung geamăt şi glasul lui se auzi zicând:

— Mi-i să te apă!

Şi când slugerul şi cu Anica se uitară la el văzură că, fără a mişca partea din jos a trupului, el, sprijinindu-se pe mâna stângă, ridicase capul şi umerile şi se uita la ei.

— Astâmpără-i setea, Anico, zise slugerul, să moară cel puţin sătul de apă.

Anica scoase dintr-una din înfundături o ploscă, luă ulcica care rămăsese jos, în locul în care o lăsase slugerul după ce băuse şi, îngenunchind lângă Niţă, turnă din ploscă apă în ulcica pe care o apropie de gura Şchiopului. Dar în acea clipă, hoţul lăsând greutatea trunchiului pe braţul stâng scoase deodată de sub dânsul braţul drept şi, cu o iuţală uimitoare, lovi pe Anica în spinare cu un cuţit ce-l ţinea în mâna dreaptă. Bârlogul fu în acea clipă străbătut de un fulger urmat de pocnitura unui pistol şi capul lui Niţă, cu crierii zdrobiţi de gloanţele slugerului, căzu la pământ într-un lac de sânge. Anica se ridică în picioare, dar nu putu să stea decât o clipă. Ar fi căzut jos dacă Strilea n-ar fi cuprins-o în braţe.

— Te-o lovit? Te doare, întrebă el?

— Mă înjunghie în spate, răspunse Anica. Şi când slugerul se uită la spinarea ei, văzu pe cămeşă o pată mare de sânge în mijlocul căreia şădea înfipt mânerul de os al unui cuţit.

Hoţul fusese rânit de moarte de gloanţele din micul

pistol cu strat de argint al slugerului: acel gloanţe pătrunzând deasupra buricului îi pricinuise o durere care îi răpise cu desăvârşire cunoştinţa, dar numai pentru o clipă; firea lui puternică îl făcuse să-şi revie aproape îndată în simţiri. El auzi deci foarte bine când Strilea vorbi de ajutorul ce-i făgăduise privirile şi şoaptele Anicăi; apoi supărarea pricinuită de sărutările lor îl făcu să scape un geamăt. Avu grijă să nu mişte trupul, dar se folosi de faptul că braţul drept îi era îndoit sub brâu pentru a scoate un cuţit, scurt şi îngust, dar ascuţit ca un brici. Când auzi mai pe urmă pe Strilea sărutând din nou pe Anica în chip şi mai zgomotos, se hotărî să se răzbune înainte de moarte asupra aceluia din ei care avea să s-apropie mai degrabă de el. Anica venind să-i deie apă, pe dânsa o înjunghie.

Slugerul duse pe tânăra femeie pe culcuşul pe care o întinse cu faţa în jos, zicându-i să n-aibă teamă, căci cuţitul este mic şi rana nu i se pare adâncă. Când, rupând cămeşa, scoase încet cuţitul din rană, sângele începu să curgă, dar nu cu putere; rana părea într-adevăr neînsamnată şi Strilea rămase încredinţat că Anica va rămânea cu viaţă. De-altmintrelea, aceasta îi spuse că nu simte nici durere, nici slăbăciune şi poate să mişte braţele fără vreo greutate. Ea arătă slugerului unde să caute o bucată de pânză de înspre a face ceva scamă şi o cămeşă din care să facă faşe spre a lega rana.

Slugerul îi puse sub cap sacii umpluţi cu fân meniţi să slujască drept perine, o aşează pe o coastă, o înveli cu sumanul ei care era spânzurat la gura unei înfundături şi-i dădu să beie o ulcică de vin.

Anica îl încredinţă din nou că se simte bine şi nu sufere, adăugând că începe să-i fie somn, dar îl rugă cu stăruinţă să n-o părăsească, ci să rămâie cu dânsa până la ziuă.

Strilea ar fi dorit să plece acasă ca să înceapă cu o clipă mai degrabă paşii trebuitori pentru pedepsirea răzeşilor care, nu numai că luase parte la fapta mişăleasc ă săvârşivă împotriva lui, dar aşa-i era credinţa, erau urzitorii întregii uneltiri. Pe de altă parte însă îi era greu

să lese, singură cu leşul hoţului, pe tânăra femeie care de la început i se aratase prietenă hotărâtă şi era rănită din pricina lui. Spuse deci Anicăi să doarmă în pace, căci va rămânea toată noapte cu dânsa, mai spuindu-i că, de-i va fi rău sau de va avea nevoie de ceva peste noapte şi el ar dormi, să-l trezească numai – decât. Apoi după ce aprinse o opaiţă nouă, destul de lungă pentru a arde până în ziuă, se culcă lângă Anica, având pistoalele aproape de el, şi începu să plănuiască chipul în care avea să întrebuinţeze dimineaţa zilei următoare. Dar aducându-şi aminte că este pe jos, întrebă pe Anica dacă nu ştie unde Niţă pregătise ascunzătoarea pentru calul lui.

— Ştiu, zise Anica, în râpa care dă în pârău de la deal de prisaca Bacalăului.

Dar slugerul de-abie începuse să urzască planurile de răzbunare asupra răzeşilor când somnul puse stăpânire pe el, ţinându-l ferecat pe culcuş lângă femeia rănită şi la trei paşi de leşul hoţului ucis de el.

Când se trezi, opaiţa se strânsese, dar lumina zilei intra în bârlog prin vreo trei crăpături pe care hoţul le făcuse la rădăcinile unui carpăn urieş ce creştea deasupra bârlogului. Aducându-şi îndată aminte unde se află şi cele petrecute în ajun, se întoarse către Anica şi o întrebă:

— Cum îţi este? Ai dormit bine?

Dar Anica nu răspunse; ea nu se mişcă. Slugerul se plecă asupra ei şi puse încet mâna pe mâna ei: acea mână era rece ca gheaţa şi înţăpenită. Strilea se plecă asupra feţei ei: gura îi era deschisă, dar suflet nu ieşea dintr-însa; pe bărbie şi pe piept se vedea un mic lac de sânge închegat. Anica murise în cursul nopţii, deodată, în somn, căci rămăsese aşezată tocmai în feliul în care o aşazăse sara slugerul. Acesta pricepu că rana pricinuise o scurgere de sânge înăuntrul pieptului.

Sări în picioare şi simţi ceva moale sub călcâiul lui: când se plecă, văzu că era o bucată din crierii zdrobiţi ai lui Niţă. Cursul acestei povestiri ni-o dovedit cu îndestulare că slugerul era bărbat străin de teamă şi

stăpân pe sine, dar megieşia nemijlocită a acestor două trupuri părăsite de suflet îi deveni nesuferită. Puse răpede pistoalele în brâu, păşi peste leşul hoţului, se puse pe brânci pentru a ieşi din bârlog şi în curând se văzu la lumină. Soarele răsărise de vreo trei ceasuri.

Cu capul gol, căci, precum am văzut, pălăria îi fusese împuşcată de Mihai Făcăoariu şi zburase pe podul de la Laiţă, slugerul se scoborî răpede de-a lungul scursurii Lăcătuşului în Pietrosul cel Mare, străbătu pârăul sărind din piatră în piatră şi se îndreptă la deal. Când ajunse în dreptul celei dintâi râpi de pe malul drept, începu să şuiere de trei ori, uşor şi prelungit. Un nechez de cal îi răspunse numaidecât. Slugerul urcă voios râpa la deal şi, la vreo sută de stânjeni de pârău, găsi pe Daraban sub un umbrar de cătină; şaua şi frâul erau lângă cal.

Fără a pierde vreme Strilea puse şaua şi frâul şi, sărind pe cal, se îndreptă spre Tămăşăni, însă nu pe drumul mare, dar prin mijlocul luncii de arini în care curge pârăul. Plănui să ajungă acasă fără ca să ştie vrunul din răzeşi.

Cum intră pe poartă, înconjurând pe la biserică şi prin desimea de sub tapşanul Tămăşănilor, poronci ţiganilor pe care îi văzu în curte să nu sufle măcar un cuvânt despre sosirea lui. Deoarece i se întâmpla adesea să lipsească o noapte întreagă fără ca să fi vestit pe slugi mai înainte, aceste nu se îngrijise deloc de lipsa lui.

Poronci îndată să-i cheme pe Ion Tiron spre a-l trimite cu un car cu boi să ridice trupurile Anicăi şi a lui Niţă din bârlog; dar Tiron nu fu găsit nicăiure. Mai mulţi ţigani îl văzuse plecând în ajun, cu puşca în spinare, spre malul Tro – tuşului; dar nimene nu-l văzuse întorcându-se. Slugerul, po – roncind să fie adus la dânsul îndată ce se va întoarce, se duse să-şi sărute copiii, să se spele şi să se schimbe.

Capitolul XXXI – Roada spurcată a unei sămânţi otrăvite

Pe când doi Făcăureşti pândeau pe sulgeriu la Laiţă cu Vlad Catana, tatăl lor intra în ograda lui Andrei care sentorsese tocmai atunci de la vie şi-l ruga să nu-l lese să meargă singur la Ieşi, ci să vie cu el. Bătrânul avea să se întâlnească în vârful Ciortolomului cu doi răzeşi din Jăvreni care mergeau la Ieşi pentru o treabă a lor; dar zicea că nu-i este îndemână să fie numai cu străini şi ar dori mult să aibă lângă el un om din satul lui, pe o rudă. Fusese la părintele Gheorghe ca să se sfătuiască cu el şi părintele îl îndemnase să ieie pe Andrei, care cunoştea leşul bine şi avea într-însul cunoscuţi cărturari şi alţii în slujbă. Stan mai adăugea că se îndatoreşte el să poarte toată cheltuiala drumului. Safta care îşi iubea mult părintele, îndemnându-şi şi ea soţul să nu lese pe socru-său să umble singur pe drum, Andrei primi şi se pregăti îndată de drum.

A doua zi, când de-abie se crapa de ziuă, Stan Făcăoariu şi cu Andrei se aflau gata de drum la părintele Gheorghe. Preutul scosese din sipet un sac de pânză care cuprindea o parte din hârtiile satului şi le întinsese pe masa de lângă cele două fereşti de la păretele din faţă. Făcăoariu adusese şi el acele care se aflau la dânsul şi le întinsese grămadă pe aceeaşi masă; iar părintele le lua pe rând, alegând câte o hârtie, când din grămada lui, când din acea a lui Stan, şi le aşază după veleat într-o taşcă de piele galbână cusută cu flori mari roşii, tot de piele, şi prinsă de nişte curele sănătoase, care era menită să fie purtată de Andrei. Împrejurul lor erau strânşi preuteasa, Safta cu copiii ei, nevasta lui Stan, călugărul Varsanovie, băieţii Făcăoariului şi încă vreo trei răzeşi.

— Patruzeci şi şăpte de bucăţi, zise părintele Gheorghe dând gugiul taşcăi peste gura ei şi prinzându-l de bumbul de piele aşazăt spre acest sfârşit. V-am dat toate câte pot fi de trebuinţă, oprind numai ţidulile de vânzare între răzeşi pe care le-om duce în ziua sorocului. Şi acuma, pe drum! – căci ştiţi că la răspântia din vârful Ciortolomului vă aşteaptă dascălul Neculai Lepşa şi cumătrul Gafton din Jăvreni, care merg împreună cu voi la

Ieşi. Să vă ajute Cel-de-sus!

— Să te audă Dumnezeu, răspunseră Făcăoariu şi cu Andrei care după puţine clipe ieşeau pe poartă – Andrei calare pe un şarg tânăr şi puternic, iute şi sprinten la mers, iar Făcăoariu pe iapa lui cea albă, Dochiţa, care în tinereţile ei fusese vestită ca bună de drum, dar se mai muiesc acuma la bătrâneţe. Fiecare drumeţ avea atârnat de oblâncul de dinainte al şălii câte o păreche de rafturi de piele din care ieşeau straturile lungi, strâmte şi săpate ale unor pistoale turceşti, iar de oblâncul de dinapoi erau spânzurate câte două traiste pline cu merinde şi cu schimburi.

Îndată ce ieşiră din sat, o luară la umbletul cel mare şi până la malul Trotuşului, la vadul Boiştei, Dochiţa se ţinu de şargul lui Andrei fără prea multe îndemnuri de la călcâii şi de la biciul călăreţului. Trotuşul venind mare în urma unor ploi la munte, nu se mai putea trece, de două zile, decât cu luntrea. Când drumeţii noştri sosiră pe mal, văzură de cealaltă parte pe Simion Crăciun, luntraşul, un fin de botez al Făcăoariului, pregătindu-se să treacă nişte oameni din Boiştea la bucăţile lor de pe malul drept. Scoaseră şălile de pe cai şi frâiele, rafturile şi desagii cu schimburi şi cu merinde, lăsându-li numai căpestrele în cap.

— Bine am găsit, naş Stane, zise Făcăoariului Simion Crăciun. M-ai scutit de drum până la Tămăşăni.

— Mulţumesc ţie, fine Simioane, răspunse Stan, dar pentru ce oare erai tu să te trudeşti până la noi?

— Unchieşul, tată-meu, îi bolnav rău de o săptămână; de cinci ori cetitu-i-a popa molitve; toate babele de la noi, de la Heltei şi de la satul din jos strânsu-i-au cărbuni, descântatu-l-au şi datu-i-au să beie fierturi de feli de feli de buruieni; dar toate în zadar. Bietul unchieş slăbeşte, se strânge văzând cu ochii. Asară m-o chemat şi mi-o spus: „Du-te, fătule, la cumătru Stan Făcăoariu şi-i spune că nu mai am zile, că mână, cel mult poimâni, îmi îndeplinesc şi eu datoria obştească, dar că tare îl rog să vie până la mine

cât mai sunt încă în toate minţile, că am să-i spun nişte lucruri de seamă”.

— Şi de ce nu ai venit asară? întrebă Făcăoariu. Veneam îndată.

— N-am venit din pricina ploii cumplite care o căzut la noi, răspunse Simion.

— Cum, la voi o plouat? întrebară într-un glas Făcăoariu şi Andrei. La noi n-o căzut nici măcar o picătură de apă şi cerul o rămas senin.

— La noi n-o plouat, o turnat cu cofa, ziseră boiştenii, care se dăduse jos din luntre şi rămăsese împrejurul lor. De-abie poţi merge pe drum de glod ce este.

Stan Făcăoariu – se sfătui din ochi cu ginere-său, apoi răspunse:

— Cu toate că sunt foarte grăbit, m-oi abate de la drum, pe un ceas, ca să văd pe cumătru Manea şi să aflu din gura lui ce are să-mi spuie… Nădăjduiesc că moartea îi mai departe de el decât crezi. Andrei şi-a urma drumul înainte ca să se-ntâlnească cu nişte cunoscuţi ai noştri de la Jăvreni care merg şi ei la Ieşi şi ne aşteaptă la răspântia din vârful Ciortolomului.

Drumeţii intrară în luntrea în fundul căreia se aşazără pe vâne, ţinând fiecare calul de pana căpăstrului; iar Simion, rămas în picioare cu prăjina în mână, împinse cu toată puterea în mal, ca să depărteze luntrea de mai.

— Ştii una, tată, zise Andrei când luntrea ajunse lângă celălalt mal, am să încalec eu pe Dochiţa şi-ţi las pe şargul meu; pe el îl poţi goni cât vrei, şi ai s-ajungi degrabă în vârful dealului. Iar noi, în loc să te aşteptăm la răspântia de pe plai, om merge alenea înainte şi s-au ne-i prinde în drum, sau ne-i găsi la Sascut, la crâşma lui Antal Cochior. Aş merge şi eu să văd pe moşu Manea, dar mi-i teamă de dascălul Neculai, care-i om cam nerăbdător din fire, să nu o apuce înainte şi să nu-l mai prindem. Cu hârtiile care le ducem cu noi, mai bine să fim patru pe drum decât doi.

— Bine-ai vorbit, zise Făcăoariu, aşa să facem.

Cum ajunseră la mal, răzeşii noştri săriră din luntre, smulseră iarbă dimprejurul lor şi, făcând dintr-însa şomoioage, şterseră spinarea şi pântecele cailor şi apoi le puseră şălile şi frâiele, Andrei având grijă să puie şaua lui pe Dochiţa.

Se despărţiră chiar de la malul apei, Făcăoariu apucând în stânga, spre casa lui Manea Crăciun, iar Andrei spre dreapta, spre biserică, de unde începea potica de pe valea Slatii care duce în vârful Ciortolomului, şi, de acolo pe valea Iederii, la Sascut.

Suişul era, precum mai este şi astăzi, foarte răpede, calea grea din pricina ploii din ajun, Dochiţa greoaie şi moale, iar trupul de urieş al lui Andrei greu – împrejurări care, toate împreună, făceau pe drumeţul nostru să înainteze foarte încet. Suia de mai bine de un ceas şi de-abie străbătuse două treimi din deal, se afla într-o ţihlă deasă în care merse un sfert bun de ceas şi era silit să ţie necontenit mâinile dinaintea ochilor spre a-i apara de loviturile crengilor, lăsând pe Dochiţa să urmeze potica în voia ei. La o cotitură văzu deodată lumina unui ochi de poiană înaintea lui şi, în mijlocul acelei lumini, un stejar mare şi stufos. Lovi pe Dochiţa cu călcâii spre a ieşi mai răpede din ţihlă şi a lasa iapa să mai răsufle în poiană; dar în clipa în care intra în lumină, dintre crengile stejarului plecă un fulger urmat de o pocnitură şi Andrei, lovit în mijlocul pieptului, căzu la pământ. Iar iapa, după ce sări spărietă în lături, începu să pască iarba din poieniţă.

Apoi după trecere de mai multe minute, se auzi un foşnet în crengile copacului şi dintr-însul sărea pe iarbă Ion Tiron, cu o puşcă cu cucoşul tras în mână şi alta în spinare. Faţa îi era galbână ca ceara şi tremura ca varga. După ce rămase câtăva vreme nemişcat, ascultând cu urechea spre drum, neauzind niciun zgomot, se duse răpede la locul în care zăcea Andrei. Când se plecă asupra lui, dădu un ţipet şi sări în sus.

— Dumnezeule, strigă el, n-am împuşcat pe Stan Făcăoariu, am curmat zilele lui Andrei Nan! Am făcut moarte de om degeaba! De unde să ştiu că Andrei o

schimbat şargul lui cel voinic pe gloaba cea balaie şi bătrână a Făcăoariului, şi, scăpând puşca jos, ţiganul începu să-şi frângă mâinile şi să-şi smulgă părul.

Dar, deodată tăcu; zărise taşca de piele atârnată de gâtul lui Andrei; îşi aduse aminte că şi slugerul are o taşcă la feli în care îşi poartă hârtiile la drum. Şi numaidecât îi fulgeră prin minte: „Dacă hârtiile răzeşilor sunt în taşcă, se vede că, la urmă, s-o schimbat hotărârea satului şi că, în loc să plece Stan Făcăoariu, o plecat Andrei Nan, ca om mai tânăr, mai deştept şi care cunoaşte leşul. Şi dacă am pus mâna pe hârtiile răzeşilor şi le dau slugerului, mare are să fie bucuria lui şi are să-mi deie pe Catrina înapoi”.

Şi scoţând cuţitul din brâu, tăie răpede curaua de care era atârnată taşca pe care o luă, ridică gugiul şi, vârând mâna într-însa, scoase mai multe hârtii şi urice.

— Uricile răzeşilor! Uricile răzeşilor! strigă el cu bucurie.

Dar de când pusese ochii pe taşca cea galbână cu flori roşii, toată mintea, toate simţurile lui erau aţintite asupra ei; apoi pământul era ud de ploaie, frunzele căzute pe jos ude şi ele nu foşneau sub opincă. Ion nu auzea cum se apropiau cu paşi sprinteni doi oameni. Îi simţi numai când ieşiră din ţihlă. Întorcându-se răpede, rămase încremenit în faţa călugărului Varsanovie şi a lui Vlad Catana.

Aceeaşi privire arătă călugărului care mergea înainte pe Ion cu taşca de piele în mână şi pe Andrei întins la pământ.

Dând un strigăt cumplit, el se răpezi spre Ion cu ciomagul ridicat; dar acesta, sărind în lături, o apucă la fugă la deal, urmând să ţie taşca cu uricile în mână. Varsanovie îngenunche lângă trupul încă cald al frăţine-său, dar Vlad Catana se repezi după Ion cu puşca în mână ridicând oţelile şi încercându-se să tragă într-însul.

Şi acuma voi lămuri cetitoriului prin ce întâmplare aceşti doi oameni se aflau pe locul omorului făptuit de ţigan.

Capitolul XXXII – Goana după ucigaş

Călugărul Varsanovie împreună cu tatăl său, cu toţi ai lui şi cu Făcureştii, urmărise din ochi pe cei doi drumeţi până în clipa în care o cotitură a drumului îi ascunsese privirii lor. Safta, cu copiii şi cu fraţii ei, plecase aproape îndată, iar Varsanovie urmaşe pe părintele Gheorghe la vreo două firte de vie aflate în fundul grădinii preutului şi începu să-l ajute să înnoiască legăturile care căzuse sau se desfăcuse.

Tatăl şi fiul lucrau poate de un sfert de ceas în tăcere când văzură pe preuteasă apropiindu-se de ei cu paşi răpezi, ţinând în mână nişte hârtii.

— Uite ce-am găsit sub masa pe care ai întins şi ai ales hârtiile, zise ea preutului când ajunse lângă el.

Părintele Gheorghe se uită mirat la ele:

— Uricul lui Petru Şchiopul şi cartea gospod a lui Vasile Lupu de la 7147! strigă el spăriet. Or fi căzut sub masă fără ca să bag de seamă! Hârtiile noastre cele mai de nădejde! Trebuie să facem numaidecât un om calare care să ajungă pe Andrei şi pe cuscru Stan şi să le deie hârtiile! Dar pe cine să găsim acuma?

— M-oi duce eu, zise călugărul. Şoimul dumitale a mai fi doară în stare să tragă încă o fugă. El paşte acuma în livadă; mă duc să pun şaua pe dânsul şi plec numaidecât.

Pe când Varsanovie se-ntorcea din livadă ducând pe Şoimul de coamă pentru a-i pune şaua şi frâul ce părintele în acea vreme le scoase din căsoaie, văzură, intrând în ogradă pe poarta rămasă deschisă, pe Vlad Catana cu puşca în spinare. Ungureanul venea să afle de la preut temeiurile tru care plecase şi Andrei la Ieşi. Când auzi întâmplarea cu cele două urice uitate şi văzu pe Varsanovie gata să-ncalece, un îndemn necugetat îl făcu să zică:

— Vin şi eu cu tine. Mă duc fuga până acasă să pun şaua pe iapă şi te ajung până la biserică.

Varsanovie n-avea pentru ce să fugă de însoţirea lui Vlad; dar chiar de nu i-ar fi fost pe plac, nu ar fi avut vreme să-şi arate neprimirea, căci Vlad, care era vestit de sprinten, o luase la fugă spre casă. Şi într-adevăr, când Varsanovie se afla pe lângă gardul bisericii, scoborând priporul spre Pietrosul cel Mare, auzi tropotul copitelor iepii lui Vlad şi peste câteva clipe fu ajuns de el.

După ce trecură pârâul, îndemnară caii la fugă şi cu călcâiele, şi cu varga; dar amândouă dobitoacele erau bătrâne şi peste seamă de bine hrănite; cu vai nevoie le siliră la un umblet greoi şi necontenit întrerupt.

Pe malul Trotuşului găsiră pe Simion al lui Manea Crăciun care atunci aducea la mal un nou rând de boişteni. Varsanovie şi cu Vlad întrebându-l dacă văzuse pe Stan Făcăoariu şi pe Andrei, Simion îi lămuri cum Stan se abătuse pe la tată-său şi Andrei apucase singur la deal, spre a se întâlni mai răpede cu jăvrenii care îl aşteptau la răspântia din plai. Adăugi apoi că Stan Făcăoariu plecase mai adinioarea, dar nu pe acelaşi drum ca Andrei: îl ducea băietul cel mai mic al lui Manea Crăciun pe o cărare mai scurtă, pe dealul Băluţii.

Când ajunseră la celălalt mal, Simion stărui mult de călugăr să vie să vadă pe tatăl său care slăbea din ceas în ceas; dar călugărul care, la auzul vestit că frate-său plecase singur înainte, fusese cuprins de o îngrijire ce singur nu şi-o putea lămuri, stărui să plece cu o clipă mai degrabă pe urma lui Andrei. Isprăvise să puie să lile şi frâiele pe cai când Vlad zise:

— Ştii una, ia să lăsăm mârţoagele în sama vărului Simion până la întoarcerea noastră şi noi să suim dealul pe jos. Gloabele sunt bătrâne şi moi, din pas n-avem să le scoatem la deal. Noi suntem amândoi sprinteni şi iuţi de picior; avem să ne suim de-a fuga.

Varsanovie consimţind bucuros, caii fură încredinţaţi lui Simion Crăciun şi tovarăşii noştri o apucară spre biserică cu pasul sprinten şi uşor al ţaranului de la munte.

Erau la jumătatea dealului când auziră pocnetul unei

puşti. Varsanovie, fără a-şi da seamă pentru ce, îngălbeni, inima începu să-i bată mai tare şi mai răpede, pasul lui se făcu mai grăbit.

Când intră în ţihla cea deasă de la vale de poieniţă, i se păru că acea ţihlă nu se mai sfârşeşte, atâta era de nerăbdător să iasă la lumină. Din întâia ochire pricepu totul; întâia lui mişcare fu să zdrobească capul ucigaşului cu băţul gros de corn ce-l avea în mână. Ţiganul scăpându-i printr-o săritură în lături precum am văzut şi luând-o la fugă urmărit de Catana, călugărul îngenunche lângă trupul frăţine – său şi începu să-l pipăie. Simţindu-l cald, nădejdea că Andrei trăieşte, că va trăi, puse stăpânire pe el, dar vai! pentru puţină vreme: inima nu bătea, iar din gură curgea o spumă amestecată cu sânge. În zadar îi vorbi, îl frecă pe mână, trupul rămânea nemişcat, se răcea şi se înţăpenea răpede. Stăpânit cu desăvârşire de durerea lui, nu auzise strigătele mai multor oameni care se auzeau în plai, în curând însă un foc de puşcă, urmat îndată de altul şi apoi de un al treilea, îi dădură să-nţeleagă că Vlad, urmându-şi goana după ţigan, dăduse de cei doi jăvreni care aşteptau în vârful dealului şi că se trăsese în ucigaş.

Glasurile urmară să se mai audă încă o bucată de vreme, dar depărtându-se necontenit, Varsanovie înţelese că nu trebuie să s-aştepte ca Vlad sau altcineva să vie în curând la el. Se hotărî să ridice fără întârziere trupul frăţine-său. Aduse pe Dochiţa şi, cu mare greu, iapa dându-se necontenit în lături zvârlind şi sărind la vederea leşului însângerat, izbuti să-l lege pe spinarea dobitocului, deasupra şălii. Apoi, luând dârlogii în mâna stângă şi cuprinzând mijlocul lui Andrei cu braţul drept, ca să nu atârne la pământ, se îndreptă încet spre sat.

Capitolul XXXIII – Blăstămul

Slugerul aştepta venirea lui Ion Tiron la vremea mesei. Văzând atunci că el nu vine, chemă pe Iftimie a lui Grigore Pitarul, îi poronci să înjuge îndată câte o păreche

de boi la două care şi, luând cu el trei ţigani voinici, să se ducă întins la Priporul cel Mare. Apoi îi descrise cu amănunţime locul în care se afla bârlogul unde zăceau trupurile lui Niţă şi a Anicăi, poroncindu-i să le ridice de acolo şi să le aducă în sat.

Slugerul se hotărâse să plece fără a pierde vreme la Focşăni pentru a aduce la cunoştinţa starostelui încercarea de omor făptuită asupra lui de răzeşi în înţelegere cu Niţă Şchiopul şi a cere lui Grigoraş Leon să vie însuşi la Tămăşăni pentru ca să cerceteze faptele. Nu se îndoia că avea astfel i în mână un mijloc minunat pentru a supune pe răzeşi cu de – săvârşire şi nu numai să scăpe de judecata cu ei prin trimitere la ocnă a celor mai dârji, ci că avea să fie pus în stare să cumpere şi părţile rămase în mâna lor. Îşi făgăduia mai cu seamă să fie fără milă pentru sihastrul Gavril care îşi bătuse într-atâta joc de el; călugărul avea să-l roage acuma cu tot înadinsul să primească partea lui! Dar de nimica nu se bucura atâta ca de faptul că avea acuma pe duşmanul lui de căpetenie, pe Stan Făcăoariu, în mână. Căci după partea ce o luase flăcăii Făcăureşti la prinderea lui, nu mai avea Stan cum să scăpe: la urma urmei era hotărât să deie lui Grigoraş Leon jumătate din averea lui, numai să-l mântuie de acel potrivnic înverşunat. Iar în cât privea pe Năneşti nu era de gândit ca să nu fi fost amestecaţi şi ei în acea uneltire şi de astă dată, mai ales dat fiind că cercetarea avea să fie făcută acuma nu de mazili proşti, ci de un meşter la asemene lucruri, nu mai aveau să-i scăpe din mână. Iar odată căpeteniile răzeşilor dovedite de uneltitori ai încercării de omor asupra unui boieriu de neam ca el, nu mai aveau cei de rând cum să stea la judecată: trebuiau să i se închine şi să se roage de el să primească părţile lor danie în schimbul iertării şi a ocrotirii lui. Şi slugerul, care după masă se întinsese pe pat fără a putea să aţipe, se vedea stăpân pe Tămăşănii întregi. Începuse chiar să găsască hotarele lor prea înguste şi se gândea la mijloacele prin care ar putea să se vâre şi în Negoieşti; îşi adusese aminte că i se vorbise de o babă slabă de minte, care stăpânea nişte fânaţe de soi la

gura Brăduleţei, adică tocmai în hotarul Tămăşănilor, când Culiţă intră în odaie şi-i spuse că în sat s-aude larmă mare: ţipete, bocete şi sudălmi.

— Cum? îşi zise slugerul, să fi ajuns Iftime cu leşurile femeii şi a hoţului! Dar răpede o mai umblat, căci încă nici n-o tocat la biserică. Oare ce să fie? Spune să-mi puie îndată şaua pe Şoarec, adaose el către fecior.

După puţine clipe calul era la scară şi slugerul, care în acest timp se încălţase, pusese o pălărie pe cap şi atârnase de gât tocul cu pistoalele, sărea însă.

Zgomotul în sat era într-adevăr asurzitor. Ceea ce mi-era pe Strilea şi-l făcu să grăbească mersul lui Şoarec erau bocetele cumplite care s-auzeau.

„Ce dracu'! se întrebă el, au oare răzeşii neruşinarea să bocească pe Şchiopul?"

În curând, la o cotitură, zări dintâi o mulţime mare adunată dinaintea porţii lui Andrei; apoi, apropiindu-se, văzu că mulţimea este strânsă împrejurul unui car, dar nu împrejurul unuia din carăle lui, cu care plecase Iftime a lui Gri – gore Pitarul, ci împrejurul unui car străin, la care erau înhămaţi doi cai ţărăneşti. Lângă car era călugărul Varsanovie, galbân, cu ochii în fundul capului, cu barba încâlcită. În carul plin de fân se vedeau, ieşind de sub un suman, picioarele în – calţate cu ciubote ale unui bărbat, asupra părţii de sus a trupului căruiau erau plecate capetele scuturate de hohotele de plâns a doua femei. Lângă ele, în picioare, dar mut şi înfăţoşând o adevărată icoană a durerii şi a deznădejdii, se ţinea părintele Gheorghe.

— Dar ce s-a întâmplat şi cine-i în car? întrebă slugerul oprindu-şi calul.

La auzul vorbelor şi la vederea lui, se ridicară mai multe glasuri ameninţătoare care făcură pe sulgeriu să caute cu dreapta straturile pistoalelor; dar călugărul Varsanovie, făcând un semn poroncitor cu mâna, mulţimea făcu loc. Călugărul se apropie de sulgeriu, se opri la doi paşi de el şi, ui –tându-se drept în ochii lui, zise liniştit.

— În car este fapta dumitale, cucoane; trupul frăţine-meu, Andrei Nan, împuşcat din poroncă dumitale!

Uimirea împiedică deocamdată pe sulgeriu să răspundă, dar îndată bănuind vreo nouă uneltire a răzeşilor, el strigă cu mânie:

— Mişălule, cum îndrăzneşti să mă învinovăţeşti pe mine cu o asemne faptă? Sunt eu oare un ucigaş ca voi?

Pentru a doua oară izbuhniră din mulţime strigăte de mî – ale şi braţe ameninţătoare se ridicară asupra duşmanului lor de atâţia ani, asupra aceluia care, în credinţa lor, pusese la cale omorul unui tovarăş, a unei rude iubite de toţi. Slugerul văzându-se înconjurat scoase un pistol din toc şi atinse uşor deşertul lui Şoarec cu pintenii; calul, azvârlind de două ori cu picioarele de dinapoi, făcu un gol împrejurul lui. Dar răzeşii înfurieţi punând unii mâna pe bolovani şi alţii în – cepând să rupă pari din gard, Strilea trase oţelile pistolului ameninţând mulţimea cu el. Dar atunci se văzu, ridicându-se de pe trupul feciorului ei şi venind înaintea boieriului, preuteasa părintelui Gheorghe.

Măsurându-l cu ochii, ea zise:

— Dacă îţi mai este sete de sânge, ucide-mă pe mine, după ce ai ucis pe fiul meu.

Şi pe când slugerul, uimit, nu putea scoate niciun cuvânt, preuteasa urmă:

— Blăstămul care ţi li-i face omorând pe o bătrână ca mine, care şi aşa mână sau poimâni are să se stângă, puţin lucru va fi pe lângă acel care ţi l-ai făcut curmând zilele unui bărbat tânăr şi plin de viaţă ca fiul meu.

Vreo două femei o luară de braţe pentru a o duce din faţa lui Strilea; dar bătrâna, smuncindu-se din mâinile lor, strigă:

— Lăsaţi-mă măcar să blăstăm pe acel care mi-o lipsit ochii de bucuria lor cea mare. Blastamat să fii, Mihalache Strilea, şi fapta ta cea ticăloasă să cadă greu, nu numai aspra ta, dar mai cu seamă asupra neamului tău.

Duhul cel necurat te-o adus în mijlocul nostru. Prin

viclenie şi meşteşug făcutu-ţi-ai loc în hotarul nostru şi de atunci stai necontenit la pânda celui slab de înger, a celui neputincios, a celui păcătos, asupra pământului căruia ai putea să pui stăpânire. Din an în an creşte partea din ţarină, câmp, apă şi codru al hotarului nostru cotropit de tine şi scade acea rămasă în mâinile noastre.

Pământul care ni l-ai râpit şi cel ce ai de gând să ni-l. mai râpeşti de acuma înainte să nu vă fie de folos, ci numai de pagubă şi de durere. Grija lui să vă otrăvească traiul şi după moarte să vă fie povară cumplită pe trup! Să fie sămânţă de dihonie şi de ceartă până într-al treilea neam şi nepoţii copiilor tăi să se pizmuiască, să se sfâşie pentru.

Stăpânirea lui! Din pricina lor să piară orice iubire între frate şi frate, să se nască ură între tată şi copii! Cu toţii să aibă de acel pământ, ud de sângele copilului meu, aceeaşi să te de care eşti stăpânit şi tu şi să simtă chinul să-l vadă lunecând din mâinile lor!

Blastamat să fii, Mihalache Strilea, şi când vei fi să mori, la căpătâiul tău să vezi stând de pază icoana trupului în – sângerat a copilului meu! Proclet şi triclet să fii, Mihalache Strilea!

Şi bătrâna, al cărei glas se făcuse din ce în ce mai ascuţit, istovită de lunga opinteală astfel i făcută, căzu fără simţire în drum, de unde mai multe femei se grăbiră s-o ridice şi s-o ducă în ograda lui Andrei.

În vremea în care ea vorbise, slugerul lăsase în jos mâna cu care ţinea pistolul şi, cu desăvârşire zăpăcit, ascultase îngălbenind şi nemişcat lungul şi înfricoşatul blăstăm.

Dar pe când duceau pe bătrână din drum, Strilea, lăsând cocoşul tras a pistolului în jos, îl puse iar în toc, apoi dându-se jos de pe cal, încrucişă mâinile pe piept şi, uitându-se la mulţimea din faţa lui, zise:

— Puteţi să mă ucideţi, sunteţi o mulţime, eu sunt singur şi nu m-oi apăra. Dar, pe viaţa copiilor mei, m-aţi ucide pe nedrept. Jur că n-am avut nicio parte în uciderea lui Andrei, ca până când nu mi-aţi zis, aici, că el este

mortul din căruţă, n-am avut nici cea mai mică bănuială că viaţa lui este primejduită.

La auzul acestor cuvinte, părintele Varsanovie se apropie de sulgeriu şi, ridicând mâna la cer, zise:

— Pe haina ce o port, pe mântuirea sufletului meu, jur că, când am dat de leşul încă cald al frăţine-meu. În Ciortolom, am găsit lângă el pe Ion Tiron, robul dumitale, ţinând în mână taşca cu hârtiile răzeşilor pe care Andrei o purta la plecare atârnată de gât.

Trăsnetul căzând la picioarele slugerului nu l-ar fi nimicit şi îngrozit mai tare decât această veste neaşteptată. Rămase dintâi mut, apoi revenindu-şi în fire, zise:

— De trei săptămâni n-am vorbit cu Ion Tiron. Dacă el o făcut acea faptă spurcată, nu din îndemnul meu a făcut-o.

Călugărul merse la car şi, din fân, scoase o puşcă pe care o duse slugerului.

— Iaca puşca care era jos lângă locul unde am găsit pe Tiron. Trebuie s-o cunoşti. Mai avea alta în spinare.

— Puşca asta este a mea, am încredinţat-o într-adevăr lui Ion Tiron, zise slugerul; dar, adaose el deschizând tigaia şi arătând praful dintr-însa, puşca asta este încărcată şi, uitaţi-vă, ţevia este curată, nu s-o tras cu dânsa.

— A fi tras cu cealaltă, pe care o avea în spinare, răspunse călugărul.

— Şi de ce n-ai pus mâna pe Tiron dacă l-ai găsit lângă frate-tău mort?

— Când era s-o pun o fugit, răspunse călugărul. Vlad Catana s-o luat după el şi pe urmă şi alţi oameni. S-o tras asupra lui, căci am auzit trei focuri.

— Să deie Dumnezeu să-l prindă viu, zise slugerul, căci pe nedrept mă învinovăţiţi. Şi asta, adaose el, când am scăpat cu vai nevoie de cursa care mi-aţi întins-o asară.

— Noi ţi-am întins o cursă, strigară răzeşii cu mânie, auziţi ce neruşinare!

Chiar atunci veneau de acasă de-a fuga, sărind gardurile, Mihai şi Neculai Făcăoariu, să vadă din ce pricină se face atâta larmă în sat. Când dădură cu ochii de sulgeriu, rămaseră încremeniţi; iar Strilea zărindu-i, strigă arătându-i cu degetul:

— Iaca cine vă poate spune ce cursă mi s-o întins, Mihai şi Neculai, feciorii Făcăoariului, priviţi-i ce galbeni şi spărieţi sunt văzându-mă aici!

Şi, într-adevăr, flăcăii stăteau nemişcaţi lângă gardul de pe care sărise în drum, galbeni ca ceara, cu ochii holbaţi, cu părul vâlvoi, cu trupurile scuturate de tremur.

— Da vorbiţi măi, strigă un moş al lor, adevărat că întins-aţi vreo cursă boieriului?

Flăcăii nu dădură niciun răspuns.

— Mai bună mărturie decât feţele lor mai voiţi? întrebă slugerul. Ieri sară, aceşti doi flăcăi împreună cu Vlad Catana au întins o frânghie de-a curmezişul drumului, dincoace de podul de la Laiţă, pe care ştiau că am să vin, şi au tras tustrei în mine cu puştile. Iar când eu, amenin ţându-i cu pistoalele, i-am făcut să zvârle puştile jos şi-i mânam pe dinapoi spre sat, mi-o sărit în spinare Niţă Şchiopul, care era înţăles cu dânşii, m-o legat cu ajutorul lor şi m-o dus într-un bârlog de urs părăsit unde era hotărât să mă ucidă.

Numai din întâmplare putut-am ucide pe hoţ şi am scăpat. Aşa este oare? Întinsu-mi-aţi aseară o cursă sau nu? mai întrebă Strilea.

Flăcăii, care se vedeau pierduţi, urmară să rămâie muţi.

Strilea atunci sări însă, apoi scoţând un pistol din toc şi întinzându-i oţelile, strigă în chip poroncitor:

— Loc!

Răzeşii, surprinşi, goliră drumul spre curte, pe care Strilea răpezi calul; dar deodată îl întoarse pe loc şi strigă răzeşilor:

— Sunteţi nişte mişăi, vicleni şi ucigaşi, pe care am să-i duc la spânzurătoare!

Apoi, fără a mai aştepta vreun răspuns de la ei, dădu pinteni calului şi se îndreptă în fuga mare spre casă.

Când descălecă la scară, zări lângă dânsul pe Neculai Preda, pădurarul lui din Boiştea, cam galbân la faţă şi tu privirea spărietă.

— Cu voia dumitale, cucoane, zise omul, am să-ţi spun ceva.

— Vină pe cerdac şi spune, răspunse slugerul înţelegând că ştirile ce i le aducea Preda erau în legătură cu moartea lui Andrei şi făcând sămn ţiganilor care venise să ieie calul şi celor ce se aflau pe cerdac să plece. Vorbeşte, zise pădurarului slugerul după ce ţiganii se departară.

Preda veni aproape de tot de stăpânu-său, apoi îi zise mai mult într-o şoaptă:

— Ion Tiron o pândit pe Andrei Nan în Ciortolom, l-o împuşcat şi i-o luat hârtiile răzeşilor care le avea la dânsul. Dar o dat peste dânsul, chiar atunci, călugărul Varsanovie şi Vlad Catană care veneau în urma lui Andrei. Ion Tiron o fugit, dar ungureanul s-o luat după el şi, văzând că îl scapă, o tras cu puşca în el fără a-l nimeri. Nişte oameni din Jăvreni care aşteptau în plai pe Andrei şi pe socru-său, Stan Făcăoariu, ca să meargă împreună la Ieşi, văzând de departe pe Ion fugind şi pe Vlad trăgând într-însul, au tras şi ei cu nişte pistoale ce le aveau, dar fără a-l nemeri. Ion atunci o apucat cărarea de pe valea Băluţii unde a dat peste Stan Făcăoariu care, auzind focurile şi strigătele şi văzând pe Ion fugind prin ţihliş, o tras şi el cu pistolul într-însul şi l-o rănit în umărul stâng. Dar Ion n-o stat deloc şi o urmat să tot fugă, de-a curmezişul peste pâraie. Ceilalţi însă s-o luat cu toţii pe urma sângelui şi, pe la amiază, l-o ajuns şi l-o înconjurat în nişte tufe. Ion, când s-o văzut prins, o luat puşca cu o mână, parc-ar fi fost un pistol, şi o tras în Vlad ungureanul omorându-l pe loc. Dar atunci au tras şi ceilalţi trei în Ion şi l-au rănit de moarte; după un sfert de ceas şi-o dat sfârşitul.

— Nu ştii, vorbit-au ei cu el cât era încă în viaţă?

întrerupse slugerul.

— Da, o vorbit cu el şi l-o întrebat cine l-o pus la cale să ucidă pe Andrei.

— Şi ce o răspuns? mai întrebă slugerul.

Glasul lui Preda se prefăcu acuma cu desăvârşire în şoaptet.

— O spus că duduca Zamfira l-o îndemnat să îndeplinească o faptă care să-ţi fie pe plac, pentru a te face să-i dai pe Catrina lui înapoi.

O ameţală cuprinse pe sulgeriu, păreţii, clădirile din curte, munţii începură să se mişte dinaintea ochilor lui: ar fi căzut dacă nu se apuca cu mâna de parmaclâcul cerdacului. Stătu zăpăcit, nemişcat şi mut vreme de mai multe minute, apoi revenindu-şi cu desăvârşire în fire, strigă:

— Zamfiro! Să vie numaidecât Zamfira aici!

Dar Zamfira nu se găsea nicăiure. Atunci Neculai Preda se apropie iar de sulgeriu şi-i spuse tot în şoapte:

— Cu voia dumitale, cucoane, poate că am făcut o greşeală. Când am sosit la curte am găsit pe duduca Zamfira în poartă şi i-am spus toată întâmplarea.

— Mişălule, strigă slugerul înfuriet, cine te-o pus să faci o asămene prostie. Am să-ţi zdrobesc ciolanele!

Şi slugerul poronci ca robii să se puie în căutarea Zamfirei, făgăduind un galbân aceluia care i-o va aduce.

Dar în zadar o căutară până târziu. Zamfira nu fu găsită nicăiure.

Aflând că Ion Tiron înainte de moarte mărturisise că ea îl îndemnase la fapta cumplită ce el o săvârşise, ea se temu, şi nu fără cuvânt, de mânia slugerului: era în primejdie să moară sub bici dacă nu fugea. Nici nu se mai întoarse în curte, ci, aşa cum era, merse în mărăcinii de sub tapşanul Tamăşănilor şi se vârî într-o ascunzătoare pe care o cunoştea bine. Auzi ţiganii căutând-o şi rămase nemişcată, aproape moartă de frică. Pe la mijlocul nopţii însă, nemaiauzind niciun zgomot, ieşi din ascunzătoare, merse la drumul mare şi, cu pasul grăbit de frica să fie

prinsă, se îndreptă spre Adjud.

Avu norocul să fie ajunsă în drum de un mazil din Târgul-Ocnei, care o văzuse de mai multe ori în casa slugerului şi a cărui priviri aruncate pe furiş îi aratase că o găseşte pe placul lui.

Mazilul, care margea la Bârlad, cunoscând-o, o luă cu bucurie în căruţă fără s-o cerceteze mai cu amănuntul. Şi aici ne vom lua deocamdată rămas bun de la această femeie care fusese pricina de căpetenie a morţii lui Andrei Nan şi a lui Ion Tiron, însă nu cu desăvârşire, că vom da poate peste dânsa în cursul unei alte povestiri.

Capitolul XXXIV – În care ni luăm ziua-bună de la cetitoriu

Slugerul Mihalache Strilea plecă la Ieşi, cu copii cu tot, în dimineaţa zilei următoare; ploi mari şi drumurile rău îl ţinură patru zile pe dum. Când sosi, află că Stan Făcăoariu, care îşi urmase drumul înainte fără să se mai întoarcă în Tămăşăni, ajunsese în ajun şi dăduse jalbă împotriva lui, atât pentru uciderea lui Andrei, cât şi pentru moşie.

Slugerul mai află că, în urma acestor jălbi, vodă este foarte mânios pe el.

Primi, chiar în ziua sosirii lui, poroncă să nu se mişte din Ieşi, iar Grigoraş Leon fusese însărcinat să facă de sârg, el însuşi, o cercetare amănunţită la faţa locului.

În curând se primi o carte a starostelui făcând cunoscut că acele jeluite de Strilea în privinţa cursei ce i se întinsese de Vlad Catana şi de flăcăii Făcăureşti în înţelegere cu Niţă Şchiopul şi cu sihastrul Gavril erau în toate adevărate. În cât privea omorul lui Andrei Nan şi mărturisirile făcute de Tiron înainte de moarte, starostele trimitea cele arătate în scris de dascălul Neculai Lepşa care, precum am văzut, luase parte la uciderea ţiganului. Tiron, întrebat din ce îndemn omorâse pe Andrei Nan, ar fi zis:

— Să nu năpăstuiţi pe sulgeriu cu fapta mea; nu el m-o sfătuit să fac acel păcat; de mai bine de trei săptămâni n-o mai vorbit cu mine. Am fost îndemnat la acel omor de Zamfira, dadaca copiilor, care a fost ţiitoarea boieriului. Ea mi-o dat a înţelege, acuma trei zile, că boieriul o trimite pe femeia mea, pe Catrina, pe care o ţine la curte de o lună, înapoi în bordeiul meu dacă l-oi scapa de Stan Făcăoariu. Eu pe Făcăoariu îl pândeam de astă-noapte căci ştiam pe unde are să treacă şi, când am tras, eram încredinţat că trag în Făcăoariu: căci Andrei era calare pe iapa socru-său şi nu-i vedeam faţa ascunsă de crengi. Îmi pare rău de nelegiuirea ce am făcut-o; dar acuma, în ceasul morţii, credinţa mea este că slugerul niciun amestec nu are în această faptă spurcată, a cărei urzală a fost zămislită de sufletul negru al Zamfirei.

În cât privea gâlceava dintre răzeşi şi sulgeriu pentru stăpânirea părţilor din Poşorcani, starostele luând, în lipsa slugerului, bani de la Stan Făcăoariu care, îndată după darea jălbii, se-ntorsese acasă, şi de la părintele Pavăl din Focşăni, doritor să-ntoarcă şi el vânzarea ce o făcuse lui Strilea, arata lui vodă că, după credinţa lui, cele mai multe din dăniile slugerului erau numai vânzări meşteşugite, iar multe vânzări fusese dobândite prin silă şi vicleşug. La sfârşitul scrisorii povestea pe larg întâmplarea cu stupii boiereşti duşi de Radu Irofti în prisaca lui Andrei, adăugând că fără îndoială Irofti fusese pus la cale de Strilea.

Văzând această carte, vodă poronci să înceteze orice urmărire împotriva slugerului pentru uciderea lui Andrei. Flăcăii Făcăureşti şi sihastrul Gavril fură judecaţi pentru încercarea de ucidere a lui Strilea şi osândiţi la spânzurătoare: numai cu mare nevoie şi cheltuind mulţi bani pe la feţe mari izbuti Stan Făcăoariu să-şi scăpe băieţii de ştreang şi să dobândească iertarea lor.

La judecata pricinii pentru pământ divanul dădu pe sulgeriu rămas, hotărând de răsuflate şi fără putere toate dăniile şi toate cumpărăturile lui, fără nicio despăgubire pentru el. Un mazil fu trimis la Tămăşăni spre a risipi

curtea lui Strilea şi a pune pe răzeşi în stăpânirea întregului hotar.

Slugerul era astfel sărăcit cu desăvârşire, nu mai avea nădejde decât în căsătoria lui cu fata vornicului Dumitrache Ţifescu. Dar în curând fu nimicită şi această de pe urmă nădejde.

Chiar a doua zi după judecarea pricinii dintre sulgeriu şi răzeşi venea de la domnie o învinovăţire cumplită împotriva Ţifeseului.

El era mai de multă vreme în judecată cu răzeşii din Agriş de la care cumpărase jumătate din hotarul lor. În ziua de Sântă Maria, pe când satul aproape întreg era la biserică, al cărui hram se sărbătorea în acea zi, acoperământul bisericii luă foc. Iar când oamenii, prinzând de veste, voiră să iasă, găsiră poarta grea de stejar închisa. Ferestrile erau mici şi aveau zăbrele groase, zidul tare şi gros: pieriră în flăcări, cu preut cu tot. Tot ţinutul Putnei se ridicase ca un om şi aratase pe vornicul Dumitrache ca făptaş al acestei îngrozitoare neomenii. De altminteri, el singur dădu dreptate învinovăţirii, căci, fără a aştepta ca vestea să ajungă la domnie, vornicul se ridică într-o noapte şi fugi în Ţara Românească. În curând veni la Ieşi veste că Catinca se logodise cu un fiu de boieriu muntean, bogat şi cu vază.

Acest şir de lovituri ale sorţii zdruncinase adânc sănătatea până atunci atât de înfloritoare a slugerului; o răceală de care ar fi scăpat jucându-se cu un an înainte se schimbă în junghi şi, în două săptămâni, îl duse în mormânt.

Tocmai în a doua domnie a lui Grigore Ghica izbutiră epitropii şi rudele copiilor lui Mihalache Strilea să redeschidă judecata cu răzeşii din Tămăşăni, să-i deie rămaşi şi să dobândească punerea în stăpânire a copiilor pe părţile stăpânite altă dată de părintele lor.

Răzeşii fură cu desăvârşire istoviţi de bani în urma cheltuielilor pricinuite de această judecată; unul după altul îşi vându rămăşiţa de pământ; însuşi Făcăureştii, strânşi

de nevoie, vândură părţile lor tânărului Patraşcu Strilea. Voi avea poate prilej să povestesc odată care a fost soarta urmaşilor slugerului Mihalache şi întrucât blăstămul preutesei o apăsat asupra acestei sorţi.

Sfârşit